

KONG

CHRISTIAN DEN FJERDES

EGENHÆNDIGE BREVE.

UDGIVNE VED

C. F. BRICKA OG J. A. FRIDERICIA

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE.

1636—1640.

MED UNDERSTØTTELSE AF
MINISTERIET FOR KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET
OG DEN HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF RUDOLPH KLEIN.

1882.

KJØBENHAVN. I. COHENS BOGTRYKKERI.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 11te Februar 1877 besluttet at udgive Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve 1632—1648 ved Bibliotheksassistent C. F. Bricka og Bibliotheksassistent, Dr. phil J. A. Fridericia under Tilsyn af Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Bibliotheksassistent C. Weeke.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggjørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gjennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved Kr. Erslev og W. Mollerup. 1879.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia. 1632—1640. 1878—82.

Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved O. Nielsen. 1880—81.

Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved Kr. Erslev og W. Mollerup. 1881—82.

Forretningsudvalgets Medlemmer ere for Tiden: C. F. Bricka, J. A. Fridericia, Johannes C. H. R. Steenstrup.

Forord.

Idet der ved Udgivelsen af nærværende Bind er fulgt de samme Principer som ved det foregaaende, vil det formentlig være tilstrækkeligt i saa Henseende at henvise til den Redegjørelse, hvormed hint Bind er indledet.

Hvad Indholdet angaar, slutter dette Bind sig for den første Halvdels Vedkommende nøje til det foregaaende, men saa indtræder der en Forandring, og det en Forandring til det bedre. I Aaret 1639 begynder nemlig en ny Suite Breve af stor Interesse, de til Korfits Ulfeldt skrevne, og kort efter tage ogsaa Brevene til Christen Thomesen Sehested deres Begyndelse, medens paa den anden Side til samme Tid de mange, ofte ubetydelige, Billetter til Rentemestrene blive færre. Som en Følge heraf skifter Indholdet Natur: det giver i historisk Henseende et langt rigere Udbytte.

Havde man haft hele Kongens Korrespondance, vilde man næppe have sporet Forandringen saa stærkt, men det er jo kun Brudstykker af den, som ere levnede, og det skyldes til Dels Tilfældigheder, hvad der er reddet. En af Aarsagerne til, at Brevene fra Trediverne ere saa magre, er f. Ex. den, at Haandbrevene til Christian Friis fra disse Aar paa ubetydelige Rester nær ere forsvundne. Af de originale Breve til Korfits Ulfeldt haves nu kun faa her, men en gunstigere Skæbne har dog hvilet over dem, idet man i Tide har taget Afskrifter af de mange, der nu ere, om ikke tilintetgjorte, saa dog foreløbig skjulte. Det var den ivrige Samler Klevenfeldt, der paa en eller anden Maade erhvervede sig en stor Række af Christian IV's egenhændige Breve, især til Korfits

Ulfeldt[1]), men paa hans Auktion (1777) kjøbtes denne Samling og flere andre Sager til Ulfeldts Descendenter i Wien[2]). Paa et Herresæde i det østrigske Monarki — det, hvor Leonora Christinas »Jammers-Minde« i vore Dage kom frem, eller et andet — vil man forhaabentlig engang finde den hele Skat. Forinden sin Død havde Klevenfeldt imidlertid ladet tage Kopier af Brevene[3]), ligesom ogsaa Langebeks utrættelige Haand afskrev dem 1770. Saaledes har man af dem alle (eller dog af de allerfleste) to Afskrifter, der begge maa betegnes som gode; men trods alt det, der udmærker Langebek som Afskriver, hans øvede Blik, udholdende Flid, rige Kundskabsfylde og smukke Haandskrift, have vi troet at burde give de i deres Ydre kun lidet tiltalende Klevenfeldtske Afskrifter Fortrinet, idet de aabenbart i minutiøs Nøjagtighed overgaa hine. Paa den anden Side lader det sig ikke nægte, at Afskriveren ikke altid har været heldig i at træffe det rette, ligesom ikke heller et nøjere Kjendskab til Tidens Detailler synes at have staaet til hans Raadighed. Derfor har han ogsaa undertiden læst enkelte Ord, f. Ex. Navne, ganske urigtig[4]). I enkelte Tilfælde er Fejlen saa haandgribelig, at vi uden videre have indsat den rette Læsemaade efter Langebeks Afskrift; men som oftest have vi i Noter oplyst Afvigelserne mellem de to Afskrifter, hvor der ellers ikke var god Grund til ganske at skyde Langebeks Læsemaade til Side. En sikker Skjelnen mellem Afskriftens store og smaa Bogstaver har paa mange Steder været umulig.

Blandt Brevene fra 1640 er der nogle, som ere aftrykte efter de Afskrifter, Molbech lod tage[5]). I Følge hans Angivelse skulde Originalerne findes i det kongl. Bibliothek, men vor Leden efter dem har været forgjæves, og vi have derfor maattet holde os til disse Afskrifter, der for øvrigt i det hele taget ere fortræffelige.

---

[1]) Museum Klevenfeldianum S. 243.

[2]) Histor. Tidsskrift III, 379. Smith, Leonora Christina (Ulfeldt) på Maribo Kloster S. 55 f.

[3]) Da Afskrifterne ikke ere tagne af Klevenfeldt selv, have vi for at betegne dette brugt om dem Udtrykket „Klevenfeldtske". Det samme gjælder om Formen „Molbechsk" Afskrift.

[4]) F. Ex. „Gachori" for „Crachou" (S. 261), „Miickel kock" for „Niickel kock" (S. 270).

[5]) Nr. 447, 449, 450, 453, 457, 469, 474, 477, 480.

Det er en Selvfølge ved et Arbejde som nærværende, at den tilstræbte Fuldstændighed ikke naas. Af og til findes der i Arkiverne egenhændige Breve fra Christian IV, og nogle af dem, der i den sidste Tid ere komne frem, have været netop fra de Aar, vi ere færdige med. Da det imidlertid er forbundet med store Ulemper at have Supplementer i hvert Bind, ville alle saadanne senere fremkomne Breve og ligeledes de, som af andre Grunde ere forbigaaede[1]), faa en samlet Plads ved Slutningen af Værket.

At efterhaanden som Udgaven skrider fremad, Anmærkningerne aftage, er en naturlig Følge af, at der i Regelen ikke vil være Anledning til at meddele nye Efterretninger om de Personer, om hvem der tidligere er givet Oplysninger[2]).

Ligesom til det foregaaende Bind har den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse ogsaa ydet Understøttelse til dette Bind, og desuden har Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie kunnet anvende dertil en Del af det Tilskud, som Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet har tilstaaet det. Disse betydelige Understøttelser, for hvilke Selskabet ikke kan være noksom taknemmeligt, have bevirket, at Bindets tre Hefter ere udkomne med temmelig korte Mellemrum, alle i dette Aar.

Vi Udgivere gjentage den Tak til Arkiv- og Bibliotheksmændene, hvormed vi udsendte forrige Bind, og særlig føle vi den største Opfordring til paa ny at udtale vor Tak for den redebonne og kyndige Hjælp, som d'Hrr. Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Bibliotheksassistent C. Weeke stadig have ydet os under Varetagelsen af deres Hverv som Selskabets Tilsynshavende.

Kjøbenhavn, i Septbr. 1882.

C. F. Bricka. J. A. Fridericia.

---

1) Saaledes det af 25. April 1635 til Ellen Marsvin (trykt i Suhms Samlinger I, 111 f.), der i rette Øjeblik undgik vor Opmærksomhed, og det af 24. Decbr. 1637 til Christoffer von der Lippe (trykt i Nordalbingische Studien VI, 308 f.).

2) I Lighed med forrige Bind ere i Registret de Steder fremhævede, hvor der findes udførligere Oplysninger i Noterne; men Fremhævelserne ere i dette Bind anvendte med langt større Sparsomhed.

KONG

CHRISTIAN DEN FJERDES

EGENHÆNDIGE BREVE

1636—1640.

1. 5. Januar 1636.

Til Frederik Urne.

Om Udbetaling af en Sum Penge til Gunde Rosenkrands. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalt lade Gunde Rosenkrantz eller hans fuldmegtig bekomme 2488 daler aff de penge, som du hoes dig haffuer [1]). *Datum* hadersleben dend 5 *Ianvarij Anno* 1636 [2]).

2. 6. Januar 1636.

Til Frederik Urne.

Hvad Penge han har hos sig, skal han levere til en af Kongens Edelknaber. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Den 2. Maj 1635 havde Henning Valkendorf, Lensmand paa Odensegaard, faaet Ordre af Kongen til at afkjøbe Gunde Rosenkrands hans Strøgods paa Taasinge, hvilket Christian IV vilde give til sin Søn Valdemar Christian for at afrunde hans Besiddelse af Øen (Fynske Tegnelser IV, 329 og Richardt og Becker, Danske Herregaarde II: Valdemars Slot). Kjøbet kom i Stand for en Sum af omtr. 9136 Speciedalere; de 2480 Dlr. heraf skulde efter Kongens Ordre det ostindiske Kompagnis „Bewinthebbere" betale til Henning Valkendorf, for at han kunde betale dem videre til Gunde Rosenkrands; men da de viste sig forsømmelige med Betalingen, fik Henning Valkendorf Befaling til at tiltale dem derfor og Frederik Urne Brev om at tilstille Gunde Rosenkrands Summen (Breve til Henning Valkendorf af 5. Decbr. 1635 og 6. Jan. 1636 i Fynske Tegnelser IV, 357. 368).

[2]) Modtaget paa Kronborg 11. Jan.

Denne breffuiser, min Edelknab Siuort Brockenhus, Skall du uell foruaret tillstille de penge och dett guld, som du hoes dig haffuer[1]). Hadersleben dend 6 *Ianvarij Anno* 1636[2]).

3. **6. Januar 1636.**

Til Frederik Urne.

Om at overdrage Byfogeden i Helsingør Opkrævelsen af Tydskøl-Tolden der i Byen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi ieg erfarer, att Byfogden udi helsingøer[3]) begerer att maa haffue tystølls tolden sammestedz paa regenskab, huilcken hand om Aarett uill bringe 1000 daler høyere till regenskab, end som nu skeed er, huorfor du om samme leiligheed dig skaltt erkyndige och med samme byfogett *Accordere*, att hand paa dend maneer, som hand sig Selffuer till *præsenteret* haffuer, antager tystølstolden i helsingøer till *Philippi Iacobi* dag førstkommende. Hadersleben dend 6 *Ianvarij Anno* 1636[4]).

4. **9. Januar 1636.**

Til Jørgen Vind.

Om Anholdelsen af en Mand, der er rømt fra Koldinghus Len, og som formodes at holde sig skjult paa Christianspris. — *Kgl. Bibl.*

Den Lytenand y Christianpriis ued Naffuen Lawers haffuer En Suoger, Som Er Rømdt aff koldinghus Lehn

[1]) At Edelknaben skulde bringe Pengene til Kongen, fremgaar af Marginalbemærkningen i Kopibogen: „Penge att forskicke till hans May^tt^."

[2]) Modtaget paa Kronborg 11. Jan.

[3]) Anders Hansen. Han havde Toldens Opkrævelse til 1646, da den bortforpagtedes til Bryggerlavet i Helsingør. Aarsberetninger fra Geheimearchivet III, Tillæg S. 123.

[4]) Modtaget paa Kronborg 11. Jan.

Och formenis att holde siig huos forbenenthe Luthenandt, dog hiiemmeliig. Huorom du Skaldt Erfahre leiiligheden Och befahle Axell wurup[1]) paa myne uegne, att hand holder samme persohn tilstede Indtiil uyder beskeen.

Hadersleff den 9 *Ianuarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Iørgen wiind tiil hande.

5. **19. Januar 1636.**

Instrux for Rentemesteren Jørgen Vind angaaende en Del Sager, han skal besørge for Kongen. — *Kgl. Bibl.*

Memoriall pa ded, Iørgen wiind skall bestille y køben:

1. Hand skall oplede alle dy beuiisser, Som ieg haffuer udgiiffuen pa dii penning, som er aff Skatten yndkommen, Siiden friidden er Sluttiid, paded ieg dem siielffuer kan ygennom See[2]).

2. Henning walckendorp Skall siigis, at hand skal Erfahre, huiis grund der Støder siig hen til ded saalthe wand, som løbber op ymod Skynderup[3]), ysønderlighed der, som ded formenis, at man kunde Slaa en demning offuer. Naar samme wand leggis med Iiss, saat ded kan taale att gaa paa, da Skall hand laade maale samme wand, huor uydt ded Er ymellom begge land, *Item* huor diibdt wandiid er.

---

[1]) Guvernør paa Christianspris.

[2]) Jvfr. Brevene fra Maj 1635.

[3]) Den fynske Gaard Skinnerup, liggende ved den inderste Sydende af Kjertinge Fjord, var erhvervet 1616 af Christian IV fra Familien Akeleie. Netop i Aaret 1636 begyndte Kongen at opføre nye Bygninger, et Par Hundrede Skridt fra de gamle. Gaard og Gods, som han betydelig udvidede, havde han allerede tidligere skjænket sin lille Søn Ulrik Christian Gyldenløve (f. 1630), efter hvem Gaarden fik Navnet Ulriksholm (Danske Herregaarde V: Ulriksholm; jvfr. Danske Mag. 4. R. IV, 356; Brev af 4. Dec. 1636 i det Følgende).

3. Der skal forskriiffuis en temmelig antal vnge frucht-treer aff holland, som pa foraariid kan ued kolding an-komme och sammestedtz y haffuen bliiffue udi retthe tyd Saat.

4. Wiibeckis gard y køben:[1]) skall tiil en god mand forhiiris nu tiil førstkommende paske, Och skall Stallen y samme gaard forbedriis, om ded skee kan, eller och sleet nedertagiis och Opmuris. Och Eptherdi der er en, som, ingen adspurdt, haffuer lagdt bade Saaldt och fiisk udi kelderen Sammestedtz, Daa skal hand derfor tiiltalis och straffiis.

5. Saframdt der skulle *grassere* nogen Smydsom Siige udi køben:, Och den kam ind y dii Meiisters husse, som paa Børnehussiid bestiildt Er, daa skall samme meiister bliiffue hiiemme, indtil siigdommen ophører, Om Endskøndt drengene derinde et tiidlang Skulle gaa Lyddige.

6. Karren Andersdatters Boer skall fortingis med en, som dem uil opsette, huortiil Iacob Madtzøn siig haffuer *prę̨senterit*[2]).

7. Same Iacob Madtzøn haffuer ochsa *Prę̨senterit* mig hummel, haamp och hør for en temmelig priis, huorfor Rentemeisterne med hannem Skal Slutte et wiist køb paa saa megiid, som man haffuer vngeferlig fornøden.

8. Eptherdi fyskmeisteren til frede:[3]) Miig inted anstaar, Och ieg udi En hast ingen anden kan faa,

---

[1]) Jvfr. Brevene 1632—35 S. 414.

[2]) 11. Nov. 1635 skrev Kongen, at Hans Steenwinkel havde tilbudt at opføre Karen Andersdatters Boder i Læderstræde for 3000 Dlr., men Kongen ønskede Summen nedsat (se forrige Bind S. 442). Rimeligvis har Jakob Madsen stillet billigere Betingelser. — Denne Jakob Madsen, en anset Handelsmand og Bygningsentreprenør, var født paa Gulland omtr. 1596 og døde 1653 som Borgmester paa Christianshavn. Han benyttedes meget af Christian IV i mange forskjellige Retninger. Lassen, Borsens Hist. S. 47 f. (jvfr. Nielsen, Kjobenhavns Diplom. III, 288). 51 ff. 63 ff. Hist. Tidsskr. 3. R. II, 84.

[3]) Nikkel v. Tschirnhaus. Han fratraadte Embedet 1. Maj 1636 og havde til Efterfølger Johan Bøgvad (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 128).

Daa skal der taliis med Iohan Bøguad[1]), at hand den bestilling pa et Aars tiid forrestaar, Och at hand nu strax giiffuer acht paa, at inted aff ded, som y dammen fiindis eller y uynter vnder Issen fangis, forrickis, Naar fiiskemeisteren, Som Nu er, fornemmer, at hand kommer aff med siin bestilling.

---

[1]) Johan Bøgvad, som jævnlig nævnes i Christian IV's Breve og Skrivekalendere, nød i en lang Aarrække Kongens Yndest. Paa Grundlag af de Efterretninger, som Wegener har samlet om ham (Annaler f. nord. Oldkynd. 1855 S. 130. 140—60), skal her meddeles nogle Notitser om ham. Senest fra 1613 af var han Skriver paa Frederiksborg. 1621 blev han Bygnings-Tilsynsmand ved Slottet (Nyt hist. Tidsskr. IV, 238. Danske Samlinger II, 119. Molbech, Christ. IV's egh. Breve I, 90). I begge Stillinger gik der betydelige Summer gjennem hans Hænder (s. Schlegels Overs. af Slange II, 139), men han maa have aflagt sine Regnskaber til Kongens fuldkomne Tilfredshed, som det ses af de kongelige Gunstbevisninger, han modtog: 1613 forlenedes han med et Vikarie i Roskilde, 1622 fik han et Stykke Jord ved Hillerød til Ejendom, og 1623 gaves der ham Skjøde paa en Gaard i Hillerød. Fra at være Bygnings-Tilsynsmand paa Frederiksborg rykkede han op til at blive Foged paa Slottet, hvilken Bestilling han opgav 1636 (jvfr. Brevet af 23. Juni 1636) for at forfremmes til Fiskemester i Frederiksborg og Kjøbenhavns Len. Hans Bestalling herpaa er af 21. Decbr. 1636, men skulde gjælde fra 17. April s. A. To Aar tidligere var Abrahamstrup blevet bortforpagtet til ham og den tidligere Foged der, Hans Hansen; men Forpagtningen synes snart at være gaaet over til ham alene, ligesom han ogsaa overtog Fogedtjenesten paa Abrahamstrup, indtil han 1. Maj 1646 fratraadte begge Stillinger. Samtidig eller noget tidligere ophørte han ogsaa med at være Fiskemester (nemlig 1. Maj 1646 i Følge Wegener, anf. Skr. S. 159, 1. Aug. 1643 i Følge Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 128). Han havde ogsaa ønsket at faa Hveen i Forpagtning, men dette opnaaede han dog ikke (Hofman, Danske Adelsmænd III, 223). Han har aabenbart været en dygtig og praktisk Mand, hvad der ogsaa kom ham selv til gode, idet han efterhaanden samlede sig en betydelig Formue. Medens han havde Abrahamstrup, boede han ikke der, men forblev i Hillerød (jvfr. Danske Samlinger 2. R. VI, 256), hvis rigeste Borger han var. Lige til det sidste var han vel anskreven hos Christian IV: faa Dage for dennes Død fik han et nyt Bevis derpaa, da Kongen skjænkede ham en Plads ved Sundby Færge. Hans Dødsaar er ubekjendt.

9. Iørgen wiind skall til kolding anordne, huad tømmermenden, Som arbeider paa den Iacht[1]), Skall haffue tiil dagløn vden kost. Med meisteren skall hand ochsa *accordere* om daglønen, som før er Saagdt. Skriiffueren pa koldinghus skall befahliis at giiffue dennom penning eptherhanden, huortiil Ieg sende hannem hundriid daler den 18 *Huius*. Naar dii erre vdgiiffuen, Daa skall hand laade mig ded uyde, Saa skall hand bekomme fleere.

Datum Bollersleben[2]) den 19 *Ianuarij Anno* 1636.

6. **30. Januar 1636.**

Til Rentemestrene.

Om et Sejerværk, som de skulle bestille. — *Kgl. Bibl.*

Der skall bestillis Et Segerwerck huos Myn Segermager[3]), Som Skall slaa tymer, huylckid skall uerre 5 toll y fyrkand Och Ett korther høiidt. Klocken skall komme leddiig Offuenpa werckiid vdi Samme Størrelsse, Som den siig derpaa Skiicke kan.

Werckid skall saledis foruaris, at Naar ded bliiffuer saat hen paa dii steder, wachten ded høre kan, at daa ingen derued kan faa fiingerne. Ellers skall dertill gørris Ett Sterckt Reiissefoder.

Christianpriis den 30 *Ianuarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

---

[1]) 7. Jan. 1636 drog Kongen fra Haderslev til Kolding „og lagde en Jagt an, som der blev bygt“ (Danske Samlinger 2. R. III, 385).

[2]) Bolderslev, Landsby i Bjolderup Sogn, ved Aabenraa. Paa sine Rejser tog Kongen ofte ind her.

[3]) Maaske er det Josias Schytte, der menes. I Rentemestr. Regnsk. betegnes han som Kongens Sejermager. Jvfr. Brevet af 30 Aug. 1636.

7. 1. Febr. 1636.

Til Rentemestrene.

De skulle anstille Undersøgelse i Anledning af en Klage fra Hamborg over, at Varer ere taxerede for højt i Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom dii hamborger haffuer angiiffuid huos keiisseren, At *taxadoren* y glyckstadt haffuer gans wbilligens *taxerit* waarene, Som y aff herhus føiiede *copier* haffuer at Erfahre,

Huorfor y vdaff tollernis Regenskab skall fornemme, Om sliigdt Er paa den maner førdt tiil Baagss, Och mig ded med ded første laade wiide[1]).

Christianpriis den 1 *februarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

8. 5. Febr. 1636.

Til Tolderen Hans Jensen.

Om Udbetaling af Penge til Soldaterne i Glückstadt. Han skal ikke bekymre sig om Oberst Rantzaus Sager. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1636.*

Wdaff dii 3393 daler, du skriiffuer att haffue huos diig, Skaldtu giiffue Soldaterne der Eptherstaendis[2]) lehninger.

Huad Offuerste Randtzou[3]) *pro tempore* befahliid bliiffuer

---

[1]) Jvfr. Nr. 14.

[2]) ɔ: resterende.

[3]) Marqvard Rantzau, en Søn af Breide Rantzau til Neverstorf. Ved Forsvaret af Glückstadt 1628 udmærkede han sig. Jahn, Christian IV's Krigshist. II, 417 ff. Lucht, Glückstadt S. 139 ff. J. F. Noodt, Versuch einer histor. Nachricht von der Ranzovischen Familie S. 39. Lackmann, Einleit. zur Schlesw.-Hollstein. Hist. V, 25. 117. Zeitschrift der Gesellschaft f. d. Gesch. der Herzogthümer Schleswig, Holstein u. Lauenburg II, 112. Angivelsen hos Hofman, Danske Adelsmænd I, 71 Tab. 2, om hans Slægtskab beror paa en Forvexling.

y En eller anden maade at lade forferdige och dig befahliid bliiffuer att betale, ded haffuer du at skøtte Och inted uyder om hans dondt dig at bekømmere.

Christianpriis den 5 *Febru: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Tolleren[1]) y glyckstadt tiil hande.

9. **8. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Hertug Frederiks Folk skulle forsynes med Klæder. Staldene ved Kjøbenhavns Slot og ved Sparepenge skulle istandsættes. Om Fiskeriet ved Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Herhuos haffuer y En *designation* Paa myn Søns H: frederichs folck At Emphange, Som Ieg haffuer beuylgid att kleede. Drengen, lakeyerne och kammertieneren Skall kleedis Som myne Eddelknaaber Och fyrbøderen Nogiid riinger. Tiil dii andre folck Skall brugis kleede, Epthersom man haffuer raad tiill.

Wdi den lyden Staall paa københaffuen Skall lofftyd Sammen driiffuis, Saat der kan inted Støff falde Needer paa heesten Och tøiied.

Der Skall Sendis tømmermend henad frederigsborrig, som kan dychte[2]) krøbberne udi Stallen paa Sparpenning. Krøbberne med Spiiltøuen Skall ochsaa udi samme Stall med kobber udfliickis, huor der fiindis mangell Paa.

Hadersleben den 8 *februarij Anno* 1636.

Christian.

Frederich[3]) wrne skall befahliis at tilholde Hans Pedersøn[4]), som waarer dyrehaffuen ued frederigsborg,

---

[1]) Brevet findes blandt Hans Jensens Papirer og er vel altsaa rettet til ham.

[2]) ɔ: tætte.

[3]) Efterskriften findes paa en løs Seddel.

[4]) Jvfr. forrige Bind S. 9 f. 342.

att hand laader sette Russer paa Søen Och setter ded, hand fanger, paa dy steeder, fiisken Pleiier att Settis paa.

Udskrift: Rentemeisterne til hande[1]).

10. **9. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Om Pengelaan til Hvervning af Søfolk, om Kongens Kasses Tilstand for nærværende og for den nærmest følgende Tid og om Brugen af Kjælderen i Vibeke Kruses Hus. Der skal bestilles Havre, men Indkjøb af Kjod anses for unødvendigt. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Eders skriffuelsse erfahrer Ieg, Eder at haffue landt y køben: 2000 dl., som Riigens *Admirall* tiil at werbe folck for tiilstillid Er. Huilckiid framybedre skee Skall, om y kan bekomme fleere, Som y aff dy første penning, som Indkommer, kan betale. Herfra er ingen att foruente. Dy penning, som kam fraa frederich wrne, Er offuer heelthen udgiiffuen. En deel for den Riing. som den fransøsiiske gesanter[2]) fiick, En deell till dem, Som gesandtuys er forskiickit ud ad tysland[3]). *Item* til dem. som med breffue afferdigid Er. En stor deel deraff haffuer køckenskriiffueren bekommid och framdeliis uyl behøffue inden Paaske, Isønderlighed naar Ieg drager hen tiil landagen y lante holsten, som er berammid den 28 *Martij*[4]). Naar gud uyl, att Ieg forføiier mig offuer tiil Siieland

---

[1]) Udenpaa Brevet er skrevet af Modtageren: „1636 den 16 Martij bekom Ieg dette breff fra K: M: med her Canzelers dreng."

[2]) St. Chaumont (Chamont). Jvfr. forrige Bind S. 458 og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 13.

[3]) I Decbr. 1635 og Januar 1636 afferdigede Kongen fire Gesandter til Tydskland, nemlig Christian Pentz og Frederik Günther til Kejseren og Kurfyrsterne af Sachsen og Bajern, Christoffer von der Lippe til Kurfyrsten af Sachsen og Kancellisekretæren Hans Leonhardt Klein til Axel Oxenstjerna og senere til Kurfyrsterne af Køln og Mainz (Slange S. 826. Fridericia, anf. Skr. II, 15).

[4]) Den skulde holdes i Kiel.

ygen, daa uyl hoffstaten *contenteris*, huortiil ingen middell Er vden tollen y kolding, som paa dy tiider wancker, huorfor Steffen Rode [1]) och Rossenmeiier [2]) ingen penning kan sammestedtz bekomme, førend hoffolckid *contenterit* Er.

Den mand, som haffuer brugdt den keller under wiibeckis huss [3]), kan bliiffue derudi indtil Paske. Naar hand giiffuer deraff ded, Som billigdt kan uerre. Haure tiil myne heste Skall bestillis y tyde, Mens Eptherdi Riigens *Admirall* med dy andre udi Otthense [4]) formente, att der kam kød nock aff den beuilgede Madskadt, Saat man kunde Spiisse kød for fleesk, daa Seer ieg inted, huortiil Sliigdt skulle købis.

Aff flensborrighus den 9 *Februarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

11. **11. Febr. 1636.**

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Anbefalingsskrivelse for Klavs Sehested, som efter Hertugens Ønske begiver sig til ham for at træde i hans Tjeneste. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohne. Deiinem begehren Nach habe ich mit klaus Seested Reeden lassen, das Er siich in deiine diinste begeben Solthe, welches Er auch angenommen vndt Itzo siich nach diir zu verfugen geden-

---

[1]) Borger i Kjøbenhavn (s. forrige Bd., Reg.). Han var født 1587 i Lybek og døde 1638 (Resen, Inscriptiones Haffn. S. 164. Personalhist. Tidsskr. I. 205. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 161. 169. 182. 222. 307). Kongen skyldte Steffen Rode 10,000 Rdl., se Kongebreve til Lensmanden Tyge Brahe af 3. Maj 1635 og 7. Jan. 1636 (Sjæll. Tegn. XXV, 411. XXVI, 1), til Rentemestrene af 25. Febr. 1636 (XXVI, 13).

[2]) Henrik Rosenmeyer, Borger i Kjøbenhavn, † 1638 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. 1, 484. 645. IV, 778. V, 175. 234. 245. Nyrop, Strandmøllen S. XXVI. Personalhist. Tidsskr. I, 197. 214).

[3]) Jvfr. ovfr. S. 4.

[4]) Herredagen i Odense i Decbr. 1635. Om den der bevilgede Madskat se forrige Bind S. 448.

cket[1]). Alss habe ich nit vntherlassen wollen mit Ihm zu skreiiben vndt diir seiine persohn zu *Recommendiren.* Befhede (!) diich hiimit dem Schudtz des Allerhogsten vndt verbleiibe dii zeiit meines Lebens

Dein getrewer vather

Christian.

Hadersleben den 11· *februarij Anno* 1636.

Udskrift: Meiinem Herdtzliiben Sohn, dem Biiskop von Brehmen.

12. **11. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelsen af to Sadler, som skulle foræres til Kongen af Polen. — *Kgl. Bibl.*

Der Er bestiildt thuende Bomme huoss Sadelmageren[2]) tiil frederigsborre, som Skall brugiis tiil thuende Saadel,

[1]) Fra Marts 1635 til Febr. 1636 havde Klavs Sehested været Hofjunker; han gik derpaa til Bremen som Hofmarskalk hos Ærkebiskoppen (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 150). Han var, saavidt vides, en Søn af Alexander Sehested til Güldenstein (i Holsten). 1643 blev han, efter Sigende paa Anbefaling af Hertug Frederik, forlenet med Hindsgavl. Som Lensmand var han ikke yndet af Bonderne, der klagede over ham, men uden at opnaa noget. Paa en Jagt saarede han sig selv med sin Bøsse og døde faa Dage efter, 27. Jan. 1649 (Zeitschr. der Gesellsch. f. d. Gesch. der Herzogthümer Schleswig, Holstein u. Lauenburg I, 75. Danske Samlinger VI, 187. 189. 2. R. II, 62. 63. Qvartalskr. Orion I, 209. Hist. Tidsskr. 3. R. III, 541. Dsk. Mag. 3. R. V, 150 ff.). Han var gift med Axel Gyldenstjernes Enke Christence Lindenov, med hvem han fik Ørslev Kloster, som han skrev sig til. Hun overlevede ham i 32 Aar (Hofman, Fundationer II, 427. Dsk. Atlas IV, 687). Nogle Notitser om ham findes desuden bl. a. i Aktstykker, udg. af Fyens lit. Selsk. II, 97. 99 f. 102. Vedel Simonsen, Rugaard II, 1, 122. — Naar Hofman, Dsk Adelsmænd III, 49 Tab., anfører blandt Hannibal Sehesteds Brodre Klavs S „til Høygaard, † 1626 udi Hamborg af et Saar, som han paa Jagten havde givet sig selv", og gift med Christence Lindenov, har han øjensynlig blandet et Par Personer sammen.

[2]) Anders Døring.

som skall forskickis tiil konningen y Pohlen, Huortiil gerdt Osseriin skall forskaffis fløiiel tiil at forferdige Samme saadel och tøy med, Och er ded Lygefuldt, huad for faarue fløiiel der brugiis dertiill.

Hadersleben den 11 *fębruarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande[1]).

13. **11. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Et Brev til Statholderen i Norge skal skikkes op til ham ved Ove Gjeddes Tjener. Den ene Tolder i Glückstadt er afsat paa Grund af Uredelighed, og der skal tænkes paa en Efterfølger. — *Kgl. Bibl.*

Dette herhuosføiiede Breff tiil Stadtholderen y Norrie[2]) Skall forskiickiis op tiil hannem ued Offwe geddis tiiener, Som ligger paa hans gaard[3]) y Skone och byer derepther.

Den toller y glyckstad[4]) tiiener inted lenger deer,

---

[1]) Udenpaa Brevet er skrevet af Modtageren: „Dette breff er leffuerit den 15 Martij paa RenteCammerit och kom fra Frederichborig med en aff Staldfolckit, som var kommen fra Hadersleben och skulle hente en lugt vogen thill K. M.“

[2]) Christoffer Urne.

[3]) Tommerup. Ove Gjedde opholdt sig i Norge, hvor han havde Len.

[4]) Hans Jensen, der 12. Marts 1630 var bleven udnævnt til Tolder og Bygningsskriver i Glückstadt (samtidig Kopi i Glückstadts Elbtoldregnsk. 1636—40). Han er dog ikke, som man skulde tro af Kongens Ord, bleven afskediget allerede i Februar (jvfr. Brevet af 30. Marts). Hans Regnskaber synes at gaa til 28. Maj 1636. I en Regnskabsbog over Told- og Bygningsregnskabet i Glückstadt for Aaret 1636 (i Rentek. Ark.) findes indlagt en Erklæring fra den anden glückstadtske Tolder, Søren Terkelsen, dat. Kjobenhavn 4. Dec. 1648, hvori han omtaler, at der er forefaldet Misforstand mellem Hans Jensen og ham i deres Toldregnskab in anno 1637 (!) „udaf den Aarsag, at bemeldte Hans Jensen samme Aar saa uformodende kvitterede Bestillingen, at vi ikke derover kunde gjøre nogen Ligning eller endelig Rigtighed“.

den danneman haffuer beholdt pengen huos siig, Som burde at ligge y tolkiisten, huilckid Ieg Erfohr aff *capiteinen* Sammestedtz[1]), Som beklagede siig, at Soldaterne Eptherstod 21 lehninger, Och toller haffde penning udi Siit hus, som hørthe y kysten, mens hand uylle ingen giiffue dem. Saa byllede ieg mig ind, at ded haffde uerrid dy penning, som der waar sendt hen tiil Søefolckiid, huorfor Ieg skreff hannem tiill, at hand aff dii penning skulle tage Och betale Soldaterne med, Ieg uille med ded første sende andre penning derhen igen tiill Søefolckid. Dentiid op (!) och vdkom, daa waar ded, som *capiteinen* haffde saagdt. Och gaff den danneman for, att hand haffde tagid pengene tiill sig, fordii at dorrene neder tiill huellingen waar wferdige, huilckid hand dog aldrig lod mig wiide, Endog at dørren hannem inted kam wed, førend hand bleff befahliid at lucke dem op. En allene att werre der, ded tiiener ynted, huorfor y skall tencke udi tyde paa En anden, førend Skiiben gaar.

Hadersleben den 11 *fębruarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

14. **12. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen udtaler sin Forundring over, at de glückstadtske Tolderes Regnskab for det foregaaende Aar endnu ikke er indleveret i Rentekammeret. Loftet i Vinterstuen paa Rosenborg skal istandsættes. Kongen trænger stadig til Penge. — *Kgl. Bibl.*

Eders skriiffuelsse bekam Ieg yafftis. huoraff Ieg fornam, At tollernis Regenskab udi glyckstad inted Endnu er Indkommen, huoraff man kan Erfahre *taxadorens* werck[2]).

---

[1]) Martin Günther.
[2]) Jvfr. ovfr Nr. 7.

Saa kommer mig Sliigdt wnderlig for, Eptherdi Ieg haffuer formendt, Att Søren terckelssøn derfor waar offuer tiil københaffuen, att hand forgangen Aars Regenskab skulle klarere, huorhuos Intechten maa fiindis, huoryblandt *taxadørens* tax ochsa maa findis, Om ded skall gaa Reet tiill.

Anlangende *M:* hans Stenuynckels *Memoriall,* Daa Er derpaa denne myn Erkleering, att lofftiid y wiinterstuen pa Rossenborre Skall dønneckis, liigesom ded uar først, Epthersom Sengekammerid derhuos vduysser. Samme arbeiid Skall fortingis, Och saframdt meiisteren tager alformegid y munden for hans Arbeide, daa skall y strax laade mig ded uyde, at Ieg kan skaffe En anden, Som Er inted langdt herfraa [1]).

Dy Suorte Och huiide Steene der offuen offuer Skall tiillige optagiis Och poleeris saoch Igen leggis [2]).

Om flesk och kød haffuer y bekommid myn Erkleering [3]). Tiill penning ued Ieg ingen Raad. Wor herre giiffue, at man kan faa Saa mange, Som man behøffuer, ymens man Er heer.

Hadersleben den 12 *februarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

---

[1]) Af Rentemester-Regnskaberne erfares, at Dønnikemestrene Hans Jorgen Rittel og Valentin Jeger fik udbetalt „deres bevilgede og fortjente Arbejdsløn for kgl. Maj.s det store Gemak i Lysthaven paa Rosenborg, de under Loftet sammesteds uddønniket og forfærdiget haver" (Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 103). Jvfr. Brock, Hist Efterretninger om Rosenborg S. 35.

[2]) I Decbr. 1636 fik Tonnis Mønstri, Stenhugger, Betaling for 456½ Al. Fliser, „han haver blankpoleret for kgl. Maj., som er lagt udi Gulv i H. Maj.s Gemak og udi det forgyldte Gemak paa Rosenborg" (Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 103). Af Brevets Udtryk „der oven over" skulde man formode, at Stengulvet laa i Etagen over Vinterstuen. (Jvfr. Danske Samlinger 2. R. VI, 3—4.)

[3]) Nemlig Brevet Nr. 10.

15. **13. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Der skal udsøges et Par Stykker blommet Kaffa, som skulle sendes til Haderslev. Steffen Rode skal have (i Betaling) de Øxne, som ere staldede iaar paa Skinnerup. — *Kgl. Bibl.*

Ieg glemde y myn Syste Skriiffuelsse at befahle, at der skulle sees epther y Børnehussiid och huos knud Christensøn[1]), Om der fiindis Icke Et paar Støcker blommid kaffa[2]) aff thu slags *collør,* Huorfor ded Endnu skee skall, Och saaframdt Sliigdt forhanden Er, Daa Skall ded med første leiilighed Sendis henad haderssleben.

Stenffen (!) Rode Skall tage dy Øxen yblandt myne, Som Er yaar Stallet paa Skiinderop, huilckiid Er heell gaadt fee aff fiinss fehe[3]).

Koldinghus den 13 *febru: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

16. **17. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Der skal bestilles et Armbaand til Hans Lindenov, der har faaet Løfte paa Kongens Datter Elisabeth Augusta. Tolderen Søren Terkelsen skal indfinde sig i Glückstadt til 17. Marts. Paa Grund af Christian Pentz's Fraværelse kan der intet afgjøres med Hensyn til Krav af forskjellige Folk i Glückstadt. Fogeden paa Ladegaarden udenfor Kjøbenhavn skal afskediges og en ny ansættes af Lensmanden. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg udi den Hellige trefoldighedtz Naffn haffuer beuylgid, at H: hans lyndenous Søn Hans lyndenou maa bekomme myn datter frøcken Eliisabet Augusta tiil

---

[1]) Skriver paa Klædekammeret.
[2]) En Art Tøj, se forrige Bind S. 210.
[3]) ɔ: fynsk Fæ.

syn Echte Stalbroder[1]), Daa skall y tiil hannem[2]) laade gørre liige sadandt Ett Armbond huos hans hollender[3]), Som dii forrige derris uaar, Och laane H: Corfidtz wllefeldtz armbandt tiil att See Epther, huor mange Och huor gode Steene derudi fiindis, Och mig derpaa med ded første Skaffe en *desingnation.* Imidlertiid kan y skaffe hannem guld tiil att beginde dermed. Søren terckelssøns Regenskab skal y befohdere, Saat hand mig den 17 *Martij* y glyckstadt kan møde. Saaframdt hand ymidlertiid inted kan bliiffue klaar, daa Skal hand strax komme tiilbage Igen. Vdi glyckstad Er adskiillige folck, som *prętenderer* vnderskedtlige Reest at haffue, huorom ingen kan gørre Siicker *Relation,* aldenstund *gubernøren* inted Er ued handen[4]).

Niiels trolle[5]) skall befahlis, at hand Opsiiger laagardtzfogeden Siin tiieniste, som Er paa ladgarden wdenfor københaffuen, Och at hand udi tyde Seer siig Om En anden[6]). Disse herhuos føiiede penning Skal tollerne y Sundiid tilskickis, at dii skaffer anden y Steeden.

Hadersleben den 17 *februarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

---

[1]) Den egentlige Trolovelse havde ikke fundet Sted, thi i Udtoget af Kongens Skrivekalendere hedder det under 22. Febr., at Hr. Hans Lindenov og Fru Lisbeth Sophie (Rantzau) da vare hos Kongen og bade om Froken Lisbeth Augusta (for deres Son). Danske Samlinger 2. R. III, 385.

[2]) Med Hensyn til, at der gives Manden et Armbaand, kan henvises til nogle Optegnelser af Fru Sophie Rosenkrands, Sten Brahes. Hun fortæller om sin Datter Sophie Brahe, der var født 1648, at Knud Thott friede til hende hos Forældrene i Foraaret 1661; 14. Maj gav han Jomfru Sophie sin Ring; 2. Juni „fik hun sit Armbaand"; 28. Juni „fik han sit Armbaand" (Carlsen, Efterretninger om Gammelkjogegaard og Omegn I, 231).

[3]) Guldsmed i Kjobenhavn.

[4]) Christian Pentz var sendt til Tydskland, s. ovfr. S. 9.

[5]) Lensmand paa Kjobenhavns Slot.

[6]) Jens Pedersen efterfulgtes 1636 som Foged paa den ny Ladegaard ved Kjobenhavn af Mads Madsen (Kjobenhavns Lens Regnsk.).

17. **19. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Fortegnelse over de Penge, som Hofmynsterskriveren har faaet til forskjellige Hofbetjente; Folkene ved Rustvognene og Musikanterne skulle snarest have nogen Betaling. Kongen klager over Pengemangel. Baltser Condevin har maattet erlægge Bøde for at slippe for at staa offentlig Skrifte; det samme bør ogsaa Præsten gjøre, som saa længe har set igjennem Fingre med ham. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff herhusføiiede zeddell[1]) kan y Erfahre, huad Hans Bøysøn heer haffuer annammid tiil adskiillige hofftiiener, Huilcken y foruare tiil wiider Eptherretning. Dii, som[2]) Rustuognen Erre tiil københaffuen, Skall y, Saa snardt Mueligdt Er, laade bekomme nogen Penning, Saoch *Musicanterne*.

Haffde ieg icke hafft dy penning, Som Siist kam fraa *Croneborg*, daa haffde Ieg Standen Ilde y myn Saag. En *partj* aff tollen y kolling wiil wiist bliiffue y løbbid[3]), inden uy skillis herfraa.

Aff Hadersleffhus den 19 *februarij Anno* 1636.

Christian.

Balsser *Condeuiin* haffuer uerrid heer Och bleest y Biissen[4]), paded hand maa uerre frii for att Staa offendt-

---

[1]) Sedlen ligger endnu ved Brevet: det er Hofmynsterskriveren Hans Bøjesens (tydske) Optegnelse om, hvorledes 4000 Rdl. kunne fordeles, nemlig 600 Rdl. til Enspænderne, 250 til tydske Kancelli, 250 til danske Kancelli, 530 til Trompeterne, 450 til Staldfolkene, 400 til Drabanterne, 300 til Jægerne, 200 til Kudskene, 500 til Rustvognsfolkene, 520 til forskjellige Hoftjenere.

[2]) Her mangler Ordet: ved.

[3]) Blive i Løbet ɔ: gaa med i Løbet.

[4]) Blæse i Bøssen ɔ: betale Mulkt, det samme som nu med en vulgær Talemaade kaldes at spytte i Bøssen (V. Kristiansen, Ordbog over Gadesproget S. 35).

lig Skriffte[1]. Ieg mener, at *M:* laauers[2]) hand kommer uyst tiill at bleesse med dery, inden leegen Endis, Eptherdi hand Saa lenge haffuer tiied med hannem.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

18. **25. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Steffen Rode maa faa 4000 Rdl. af Tolden i Assens. Om Møllesten til Grynmøllen (i Kjøbenhavn). De fleste Steder have Bønderne givet Penge i Stedet for Korn. Om Brygning af Øl til Flaaden og om Leverance af Flæsk. — *Kgl. Bibl.*

Eders skriffuelse *sub Dato* den 17 *Huius* er mig y dag tiil hande kommen Och deraff *contenta* forstanden, Och forholder Eder derpa icke, at Steffen Rode kan aff tollen y Assens bekomme 4000, Om hand dem ellers for Chanseleren och Iffuer uiind kan beholde, som derpaa luurer.

Dy Riinske Steene tiil griinmøllen kan y laade tage aff Møllen ued wester pordt, Paaded man udi tyde kan Erfahre, huad samme Mølle kan wdrette[3]). Dy fleeste lens-

---

[1]) For ej at staa aabenbar Skrifte gav han en Bøde af 400 Rdl., som kom Frederiksborg Skole til gode (Dahl, Efterretninger om den kgl. lærde Skole ved Frederiksborg I, 43). Baltser Condevin var Borger i Kjøbenhavn, hvor han ejede en Gaard i Højbrostræde. Et Par Dage efter Udfærdigelsen af det ovenfor staaende Brev, nemlig 23. Febr., fik han kongelig Bevilling paa at maatte til sit (andet) Bryllup skjænke Vin og bede flere Par Folk, end Forordningen tillod (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom III, 158. 626. V, 184. 298). Han døde 1653 (Personalhist. Tidsskr. I, 203. 216).

[2]) Baltser Condevins Sognepræst, M. Lavrits Mortensen Scavenius, Sognepræst til Nikolaj Kirke, siden Biskop. 20. Febr. 1636 udgik der Kongebrev om, at han skulde tiltales, fordi han ikke havde ladet Baltser Condevin staa aabenbar Skrifte (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 184 f.).

[3]) Grynmøllen, beliggende ved Proviantbuset, bortforpagtedes 1636 til Jakob Bastian Lodt med Forpligtelse for ham til at paabegynde Malingen den 9. Maj (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 162 f.). — Om Møllen ved Vesterport s. forrige Bind S. 431 ff. 451.

mend haffuer bespurdt Sig heer, Om dii skall købe fleesk tiil flodens behoff, Eptherdi Bønderne haffuer størstedelen giiffuid penning y steden for korn, Huilckiid ieg beuilgiid haffuer. Dy skall leffuere Skiippundid y prouiandtgarden for 22 daler. Den Store Summa Øll, Prouiandt Skriiffueren[1]) haffuer antegnid, wiil uden thuiffuell gørris fornøden, mens inted tiillige paa En gang. Naar hand Nu Strax begiinder at Briigge Och *continuerer* dermed, indtil Skiiben gaar, En flode Epther den anden[2]), daa kommer hand uel tiilrette.

Ieg habis, at udaff lehnen heer y landiid skall komme med ded første et temmeliig antall fleesk aff Oldengeld. Heer paa hussiid Er 1000 Siider endnu y beholling.

Koldinghus den 25 *februarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

19. **25. Febr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Hvis Sygdommen udbreder sig blandt de skaanske Øxne, er det bedst at slagte dem i Tide. — *Kgl. Bibl.*

Wdi myn Skriiffuelsse forglemde Ieg y En hast at skriiffue beskeen Om dy skonske Øxen, huoryblandt der er kommen Siigdom[3]), At førend man Skulle myste mange aff dem formedelst Siigdom, daa uaar ded best at Slaa dem for hoffuedid, Eptherdi man dog Skall haffue kød tiill floden Och holmen.

Koldinghus den 25 *februa: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: *Post scriptum* Rentemeisterne till hande.

---

[1]) Lavrits Eskildsen.

[2]) I Foraaret 1636 sendtes to Skibe til Østersoen, og to sendtes op at krydse mellem Island og Færoerne (Slange S. 837).

[3]) Jvfr. om Kvægpesten Mansa, Bidrag til Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Historie i Danmark S. 313.

20. 26. Febr. 1636.

Til Rentemestrene.

Tønder maa ikke udføres af Kjøbenhavn, og om alle de Vinfade, de kunne faa, skal der lægges Jernbaand. Et Brev skal sendes til Holger Rosenkrands. — *Kgl. Bibl.*

Herhuos framskiickis befahling tiil Biifogden y københaffuen [1]), at hand skall gørre beslaag paa tønder, Och skall wachten vde paa broekarren befahliis yngen at vdsteede. I Skall werre derom at bekomme alle dy wynfad, som forhanden Er, Och dem laade beelegge med Iernband, Liigesom dii pleiier at uerre, som forskiickis henad Indiien.

Ded Breff til holger Rossenkrandtz om ded Iern at købe haffuer y med første leiilighed at Sende hen tiil hannem [2]).

Koldinghus den 26 *febru: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

21. 27. Febr. 1636.

Til Rentemestrene.

De skulle levere Sadelmageren sort Fløjel til en Vogn. Til Hoffolket skal der brygges paa Frederiksborg eller Kronborg, da begge Kongens Bryggerser i Kjøbenhavn ere optagne af Brygning til Flaaden. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer disse dage bestiildt En liiden wogen tiil frede:, huortiil Sadelmageren [3]) aff Eder skall Skaffis Saa megiid suordt Sleet fløiiell, som hand dertiil behøffuer.

---

[1]) Eske Jensen. Kongebrevet til ham er af 26. Febr. (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 185).

[2]) Lensmanden paa Bornholm, Holger Rosenkrands, fik under 26. Febr. Brev om paa Kongens Vegne at tilforhandle sig det Jern, som var strandet ved Bornholm, og sende det med første Lejlighed til Kjobenhavn. Skaanske Tegn. VI, 162.

[3]) Sadelmageren paa Frederiksborg hed Anders Doring.

Och Eptherdi der uyl briiggis megiid y Aar tiil flodens behoff, huortiil baade ded gamle och ded Nii briggers uyll *amploeris,* Saat man paa dii Steeder wden forhindring Inted kan laade brøgge tiil hoffolckiid, Huorfor y skall gørre den anordning, at Sliigdt Enten tiil frederigsborrig eller paa *Croneborrig* bliiffuer Briggid. Ded fraa *Croneborrig* kan komme tiil wandtz, Och kan der inted gaa Saa megiid med, Eptherdi Børnen bliiffuer paa frederigsborrig (huortill Nu uyl briiggis y forrad), Och Ieg y Sommer inted lenge tilliige bliiffuer tiill køben:

Hadersleffhus den 27 *fębruarij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

22. **1. Marts 1636.**

Til Rentemestrene.

Befaling til dem om at lade nogle 8-Skillings-Stykker prøve af Guardejnen. — *Kgl. Bibl.*

Disse herhuosføiiede 8 *ß* Støcker, Som skall gørre En Riix daler, Skal aff waardinen [1]) *proberis,* huor megiid fiin [2]) dii holder.

At dii erre for lette, ded kan huer bunde fornemme, Naar hand legger dem paa En wecht. Saa uiidt man kan See paa dem, Daa er der inted megiid Sølff udi dem. Haffde man heer hafft en *Prober* offuen, daa haffde man ded heer snardt kund Erfahre, Mens heer Er ingen Nermer End til lybek eller hamborrig at bekomme, vden at man uylle lade dem *probere* der, som dii kommer fraa [3]).

Hadersleben den 1 *Martij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

---

[1]) Møntmesteren Peter Grüner var tillige Møntguardejn (Rentemestr. Regnsk.).

[2]) ɔ: fint Sølv.

[3]) Altsaa maa den mistænkelige Mønt være kommen fra Gottorp, hvor den hertugelige Møntmester Peter Timpf netop i Aarene

23. **15. Marts 1636.**

Til Tolderen Søren Terkelsen.

Han skal gjøre en hel Del Indkjøb og Bestillinger i Hamborg. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1636.*

Huorepther Søren terckelssøn siig skal Retthe.

1. Hand skall strax siig med *M:* Ernst Møller [1]) henad hamborre forføiie och der udtage thuende halffue Støcker *colør* kleede, allen tiil 3½ rix daler, *Item* 2500 allen gemen kleede, allen tiil en Sleet daler, dertill vnderfoder och hatte tiill 450 Soldather.

2. Der Skall ochsaa vdtagis 6 vndtzer vndtzeguld och 6 vndtzer Sølff, *Item* En hatt med En feeder, et paar sylcki och et Paar stryckid strømpper tiill wldrich Christian, *Item* En forgyldt deegen med et geheng tiil greff waldemar, *Item* Ett Støcke wllen kammelodt aff *collør*, derhuos nogle gemen Snorer, Som kan bremmis omkring Skørter.

3. Huos *M: Hauerj* [2]) skaldtu giiffue dig an Och hannem myn Skriffuelsse tilstille, derhuos hannem thussind rix daler, som du skaldt med dig tage, tilstille med anmelding, att Ieg hannem dem for adskiillig wmag, hand for mig hafft haffuer, uyll forehre.

Siiden Skaldtu laade hannem forstaa, att Ieg behøffuer

1635 og 1636 prægede ⅛ Thaler-Stykker (s. f. Ex. O. Devegge's Mønt- og Medaille-Samling II, 295). Rigtignok havde Kongen ogsaa selv haft en Mønt i Hertugdømmerne, nemlig i Glückstadt, hvor dens Virksomhed begyndte 1623, men efter faa Aars Forløb var den standset. 1630 solgtes det Hus, hvor Møntningen havde fundet Sted (Fortegn. ov. Generalmajor v. Krebers Mynt- og Medaille-Samling I, 132. 144. Staatsbürg. Magazin III, 735).

[1]) Kongens Skrædder (s. forrige Bind S. 116).

[2]) Af Glückstadts Told- og Bygningsregnsk. ses, at der 23. Marts udbetaltes Monsieur Avery, engelsk Resident i Hamborg, 1000 Rdl. Om den engelske Agent Joseph Avery s. Calendar of state papers, domestic series, forskjellige Bind baade før og efter 1636, og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 58.

Nogle Støcker wfaruede Packlack . . [1]), vngeferlig for En fem eller Sex tussind daler, Om hand icke kunde handle med købmenden, att dii sliig y Sundid med ded første uylle for en temmelig priis leffuere. Huad hand nu derpa suarer, ded haffuer du att *Referere* [2]), naar du kommer tilbage.

4. Huos *Marselio* skal bestiillis 8 smaa guldknappe til att bruge y En skiiorte for henderne, och skall der uerre y huer knap en demandt pa 5 riix daler.

5. Huos dy Engelske skall bestillis thuende Nattrøiier uden guld eller Sølff, den ene med Pliis vnderfohrid, den anden vden Pliis.

Rensborrig Slott den 15 *Martij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Tolleren y Glyckstadt Søren terckelssøn tiil hande.

24. **27. Marts 1636.**

Til Rentemestrene.

De skulle gjennemgaa den paa Christianspris ansatte Bygningsskrivers Regnskaber. De skulle skaffe Tømmer, som skal bruges til Anlæget af Dokken. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuisser, Som Er *Homunculj* [3]) biigningskriffuer paa Christianpriis [4]), waar befahliid, at hand siig skulle haffue yndstillid pa hadersleffhus med Siine Regenskaber,

---

[1]) Et Par Bogstaver ere afslidte. Packlaken, en Art Tøj, som forfærdigedes i England og i Regelen solgtes hvidt. Krünitz, Ökonom.-technolog. Encyklopädie CVI, 142.

[2]) Der staar: Reserere.

[3]) Guvernør paa Christianspris var Axel Urup, og det maa altsaa være ham, hvem Kongen betegner som „Mandslingen". Han var ikke alene af ringe Figur, men det synes, som om han var noget forvoxen: i et satirisk Skrift fremføres han som en „liden krogrygget Kavaller" (Danske Samlinger VI, 351 f.).

[4]) Bygningsskriver paa Christianspris var (i Følge Fæstningens Regnskaber) Peder Lavritsen Tønder.

Strax eptherad Ieg Siist Reiissede derfraa, Huilckid inted Skeed Er, vdaff arsag, som hand siiger, at hand Er bleffuen Siig, som man dog inted lettiligen kan See pa hannem.

Huorfor hand Nu Er uiist hen tiil Eder tiil att gørre siit Regenskab for Eder, Huiilckid y strax Skall for Eder tage, paded biigningen deroffuer inted forsømmis. I skall uerre derom, at man kan faa Nogiid førretømmer ued handen tiil att slaa En dam for Enden aff Reeberbaanen ind y dybiid, dersom den ducke tiil at *Reparere* Skiiben udi Skall gørris[1]).

Glyckstad den 27 *Martij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren (!) til hande.

25. 30. Marts 1636.

Til Rentemestrene.

Kongen ytrer sin Tilfredshed med de Priser, som ere satte paa de fra Indien hjemkomne Varer. Klædet til Hertug Frederiks Folk skal sendes ad Søvejen til Stade. Kongen taler om Ansættelsen af en ny Tolder i Sundet og udtrykker sin Misfornøjelse med begge Tolderne i Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*

Eders Skriiffuelsse *sub Dato* køben: den 24 *Huius* haffuer Ieg y dag epther middag bekommid Och deraff fornommid ded køb, som er saat paa dii Ostindianske waare, Huiilckid mig siinis uell at kunde saledis gaa. Och skal *Marselius* udenthuiffuel uel lade siig siige, Naar hand Erfharer ded affslag, der er giiordt Paa Nylleckerne, Tii hand er uiiss pa, at hand faar icke anden betaling aff mig. Ded kleede, myn Søn H: frederichs folck skal haffue[2]), ded skal sendis hen tiil Staade med en aff dii smaa Iachter, som haffuer Offuerlob[3]).

---

[1]) Jvfr. forrige Bind S. 449.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 8.

[3]) Overlob, Skibsdæk (Molbech, Dansk Glossar. II, 52. Larsen, Af en Afskrivers Optegnelser S. 48).

Huem ieg haffuer tenckt at bruge tiil toller y Sundyd, ded Er Eder Nocksom bekendt. Kan man forbedre siig, da er ded tyd paa at gørre ded, Tii ded er En haab Suare brøes [1]). Ieg formente, at hans Iensøn, som Er toller y glyckstad, uar ene en Skeelm [2]), mens dentiid ieg kam derhen, daa befandt ieg dennom begge at uerre ligge gode. Søren terckelssøn bleff udi Reuendtlous Och Markuardt Randtzous Neruerrelsse aff en vdaff werckmeisterne offuerbeuiist, at hand haffde giiffuid hannem Siiu hundriid daler tiil forehring. Man faar uell med ded første meer aff den Snaack att høre [3]). Dii haffuer holdt ded forborgen for mig, huad man waar folcken Skiildig, Saat Ieg haffuer Maat tage En haab penning op tiill at betäale ded med, som man waar skiildig, saoch at sette werckiid wiier fram Med, Huilckid Lengesiiden haffde kund uerrid skeed, haffdi dii laadt mig ded uyde.

Christianpriis den 30 *Martij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

26. **2. April 1636.**

Kongens Udkast til en Ed, som hans Søster Hertuginde Augusta af Gottorp skal aflægge for at rense sig for Beskyldningen for at have taget et Inventarium over deres Moders Efterladenskaber. — *Geh. Ark.*

Der Eiidt muste folgender gestaldt abgefasset werden.

Sii habe das *Inuentarium,* Siidderdem Sii ess miir zugestellet, Niit in handen gehabdt, auch nit durch anderen in handen nemmen lassen, wuste auch niimand weiibliiches oder menliches geslechtes, So dasselbige miir vnwiissendt in handen gehabdt. Viil wehniger ist ihr beuust, wor es

[1]) ɔ: Brøst.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 12.
[3]) Søren Terkelsen beholdt dog sin Stilling.

gebliiben. Wehre auch Niihmals in Ihren gedancken gestiigen, das sii miir selbiges *Inuentarium* Selber oder durch anderen Endtfremden wollen [1]).

Christianpriis den 2 *Aprilis Anno* 1636.

Christian.

27. **5. April 1636.**

Kongens Erklæring lige overfor Hertuginde Augusta af Gottorp om det bortkomne Inventarium over Moderens Efterladenskaber, hvilket han sværger ikke at have fjernet. — *Geh. Ark.*

Diis ist Meiine Erklerung auff meiner Schuester dii von Holsteiins *discurs* vndt woll *fundirtem* Eiide.

1. Das sii nit leuchenen kan, das io Eiin *Inuentarium* gewessen Seii, das ist keiin wunder, weiil sii miir selbst Eiins in handen gethan.

2. Das sii dasselbiige *Inuentarium* Sidderdem nit geseen hat, verstee ich dahin geriichted zu sein, das sii dasselbige nit ansichtig geworden, Siidderdem es Eiinen abspruck genommen.

Das sii nit weiis, worhiin es gekommen, das ist zu glauben, weiil dasselbe mugeliich von vertrawethen persohnen an dii Örther gebradt ist, worhin Sii alle tage nit kommet.

3. Das sii hönisker weiisse sich mercken lesset, das ich ess billich besser hette verwahren Sollen, weiil miir zum meiisten daran geleegen, Darauff Ist disse meiine Erkleerung, Das keiin Mensk von Ehren Sagen wiirdt, Ich habe ess Io woll genunck verwahret, Hette es sonsten mugen in friiden liigen bleiiben. Dan Ich es in der Stuben, woreine meiines wissens keiiner dan wiir gesuiisteren kommen konthe, auff den diisk geleget habe.

---

[1]) Fortsættelse af den i forrige Bind oftere (S 140 ff. 298 ff. 308. 320. 335 f. 345 f. 362. 367 f. 400 ff. 438) berørte Strid mellem Kongen og Hertuginde Augusta om det Inventarium, han beskyldte hende for at have taget, og som hun virkelig ogsaa havde taget.

Weiil es Aber muss gesuohren Seiin, So gehöret mich billich der fohrzuch, vndt Suehre hiimit in augen vnd Anseen der wnzertrennethen Heiiligen dreiifaltigkeit, Das ich selber oder durch anderen Niichtes, es seii gross oder kleiin, Miit wes nahmen es auch kan genennet oder beskriiben werden, Angeriiret oder Anriiren lassen, wiir seindt dan Meiinem versprechen Nach alle drey beiisammen gewessen, So waar ich hiilff vndt trost von dem Almechtige hii zeiitlich vndt dordt Ewiich gedencke zu geniissen. Von welchem Eiide verhoffendtliich keiin Riichter, So godt vndt dii Erbahrkeiidt liibet, dii Schuesteren *Absoluiren* wiirdt. Als hoffe Ich, das sii Sodahnem meiinen geleiistethen Eiide zu folgen sich *Accommodiren* werden vndt Ihren Eiid dissem gleiichformich Ohne weiiterer *tergiuersation* ableegen werden.

Actum Christianpriis den 5 *Aprilis Anno* 1636.

Christian.

28. **13. April 1636.**

Til Rentemestrene.

Bolde og Raketter skulle sendes til Grev Valdemar Christians Brug. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Dette Offuenskreffuen[1]) Skall Rentemeisterne Skaffe henad Soer med ded første.

Hadersleben den 13 *Aprilis Anno* 1636.

Christian.

[1]) Kongens Ordre er nemlig skreven paa Foden af en (ikke egenhændig) Befaling af 12. April til Johan [Dajon] Boldmester i Kjøbenhavn om at forskaffe 12 Dusin Bolde og to Raketter til Grev Valdemars Brug. — Valdemar Christian studerede ved Akademiet i Sorø 1630—36. Tauber, Udsigt ov. Soroe Academies Forfatn. 1623—65 S. XXXVIII.

29. 24. April 1636.

Til Frederik Urne.

Han skal sende de Penge, som findes i Helsingørs Toldkiste, til Kjøbenhavn, dels til Renteriet, dels til Rosenborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalt lade telle pengene udi Toldkisten och dennom forskicke hid, Saa at de morgen goed tid kand vere her, och effterdi Rentemesterne deraff skall tillstillis ti tusinde daler, da skall Samme *Summa* penning packis udi Serdelis fieringer och føres henad Renteriet, Mens *Resten* skall Settis her paa huset, som hand mig skall tilltelle, naer Rentemesterne haffuer Anammet dend forbemeldte *Summa*. De penge, som her paa huset skall, kand best komme ind ad porten paa Køckenhaffuen och Siden hiid, naer hand, som varer husett[1]), her om Aduaris. Rosenborgh dend 24 *Aprilis Anno* 1636[2]).

30. 24. April 1636.

Til Frederik Urne.

Om Indretningen af Taget paa Toldboden i Helsingor. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg sender dig herhoes en Skabeloen paa tagett offuer Toldboden udi helsingøer, huoreffter ieg formener, at de sig kand rette, wanseet at dend intet er heell flittig giort, mens meningen kand de deraff nocksom erfare, at det er intett min mening, at tagett skall tagis neder och giøris i itt Speruerck. Du skaltt lade tage tagstenene aff paa dend inderste Side, dersom tagene kommer Sammen. Siden will ieg faa raaed, Saa fremt der er ingen, Som dermed

---

[1]) Peder Nielsen.
[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

kand komme till rette[1]). Rosenborgh dend 24 *Aprilis Anno* 1636[2]).

31. **25. April 1636.**

Til Jørgen Vind.

Han skal medbringe paa Slottet Fortegnelse over de Skatter, som til forskjellige Tider ere indbetalte. Der skal kjøbes Dun til Leonora Christinas Udstyr. — *Kgl. Bibl.*

Naar du kommer op paa Slottid, daa tag den *designation* pa dii penning, Som paa vnderskedtliige tiider *contribuerit* Er, med dig.

Der uyll forskaffiis duun til frøcken Elenoris wdflii, Tii om der Endskøndt Er nogiid duun udi dy fyere, Som købdt Erre, Saa kan dy dog inted forslaa[3]).

Københaffuen Slott den 25 *Aprilis Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Iørgen wiind tiill hande.

32. **25. April 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem 1343 Dlr. til at betale Henrik Rosenmeyer med. — *Kgl. Bibl.*

Heerhuoss Sender Ieg Eder Rossonobeler Och goldtgylden for 1343 dl. 1 ℔, Som Rossemeiier vdi hans betaling skall giiffuis, huilcke vdi Eders kuiitandtz, huor dii 10000 dl. (!), Skall Indføris.

Rossenborrig den 25 *Aprilis Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande[4]).

---

1) Jvfr. Brevet af 16. Juni 1636.

2) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

3) I de paafølgende Maaneder fik Henrik Biskop gjentagne Gange Betaling for Leverance af Dun (Rentemestr. Regnsk.).

4) Paa Foden af Brevet er med en anden Haand tilskrevet: „Roesenobler — 300, Golt gylden — 115."

33. 25. April 1636.

Til Rentemestrene.

Om Størrelsen af de Boder, som skulle hugges paa Gulland til Soldaterne paa Christianspris. — *Kgl. Bibl.*

Dii boer, Som skall huggis Paa gulland tiil Soldaterne vdi Christianpriis, skall uerre Siiu allen Brede Och 13 allen lang vdi den yderste kandt. Och skall dii fortiingis med loffthe Och dørre, och att hand tiil dørren Och wiinduerne skaffer beslag[1]).

Rossenborg den 25 *Aprilis Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

34. 28. April 1636.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem 4000 Dlr. til at give Johan Braem og Jakob Madsen paa Haanden. — *Kgl. Bibl.*

Med denne breffuisser sender Ieg Eder fiihre tussind daler tiil att giiffue Iohan Braam Och Iacob Madtzøn Paa handen. Fleere penning vdaff tollen y Øresund haffuer dy Inted att foruente.

Rossenborg den 28 *Aprilis Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

35. 29. April 1636.

Til Frederik Urne.

Om Gravning i Damkulen i Gjethuset (ved Kronborg). Kongen agter den næste Dag at gjæste Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Arbejdet overdroges til Tømmermanden Anders Koch. Ved en Udbetaling til ham 4. Marts 1637 angives Vaaningernes Antal til 20 (Rentemestr. Regnsk.).

Du skaltt lade forsøge, huor dybt man kand graffue neder i damkulen udi gedthuset, førend der kommer vand, Och paa det damkulen aff Samme graffuen ingen skade skall tage, da skall dend Støttis Krydzuiis, dog saa at mand mit derudi kand røre sig och graffue saa dybt, som behoff giøris. Der skall giøris itt Carnat [1]) fast offuen i bielcken offuer samme kule, huormed mand kand vinde iorden ud. I morgen, om Gud vill, agter ieg at komme till Chroneborgh och faa mad i haffuen, och tager ieg ingen kock med migh derhen [2]). Frederichsborgh dend 29 *Aprilis Anno* 1636 [3]).

36. **30. April 1636.**

Til Frederik Urne.

To Oxehoveder Vineddike skulle sendes fra Kronborg til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall paa Mandag førstkommende [4]) Sendis tuende Oxehoffder wiinedicke henad Kiøbenhaffn. Frederichsborgh dend 30 *Aprilis Anno* 1636 [5]).

37. **8. Maj 1636.**

Til Rentemestrene.

Befaling til at sammenholde en Tingbog med Lensmanden Henrik Gyldenstjernes Regnskab for at komme efter Sandheden i en Beskyldning mod denne Lensmand for at have afpresset Bønderne i Halland Penge. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi her Er En tyngskriffuer aff halland, Som giiffuer for, att hand med den forseglede tyngbog wiil

---

[1]) Karnat, Vinde eller Gi (Vidsk. Selsk. Ordbog).

[2]) Af Kronborg Lens Regnsk 1635—36 erfares, at Kongen virkelig 30. April kom til Kronborg og holdt Middagsmaaltid i Lundehave.

[3]) Modtaget paa Frederiksborg samme Dag.

[4]) ɔ: 2. Maj.

[5]) Modtaget paa Kronborg 1. Maj.

beuiisse Hendrich gyldenstern[1]) offuer, att hand aff En deell aff Bønderne y hans lehn haffuer tagiid 19 riix daler for huer tønde Smør[2]), Huorfor y aff kammeriunckeren[3]) skall Erfahre, huor samme tyngskriiffuer Er att fiinde, Och siiden tilholde Samme Skriiffuer, att hand skaffer samme tyngbog tilstede, att man den Med Hendrich gyldensterns Regenskab kan *confereris* (!)[4]).

Københaffuen Slott den 8 *Maij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

38. S. Maj 1636.

Til Rigsraadet.

Kongen foreholder det Nødvendigheden af at bevilge en Skat, for at den Aar for Aar voxende Gjæld kan blive betalt. — *Geh. Ark.*

Proposition, Som wy Christian den fiierde, Danmarckiis Och Norriis konning, worris Elskeliige danmarckiis Riigis Raad Nadigst wille haffue forregiiffuen.

---

[1]) Henrik Gyldenstjerne var Lensmand paa Varberg siden 1633 (s. forrige Bind S. 118 f.).

[2]) Prisen paa en Tønde Smør var ellers i disse Aar 16 Rdl. eller lidt mindre (Scharling, Pengenes synkende Værdi S. 275).

[3]) Christian Rantzau var Kammerjunker fra 24. Okt. 1634 til 22. Maj 1636 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 149. Rentemestr. Regnsk. 1636—37).

[4]) Samme Dag, 8. Maj, udgik der Kongebrev til Iver Tagesen Krabbe og Erik Rosenkrands, at de, eftersom de havde erfaret Lejligheden om den Irring og Trætte mellem Henrik Gyldenstjerne og Borgmestre og Raad i Varberg paa Byens Vegne angaaende nogen Ejendom, som kaldes Lergrav, skulde dømme mellem Parterne. I Begyndelsen af den følgende Maaned blev Lenet frataget ham og overgivet Iver Krabbe (Vedel Simonsen, Elvedgaard I, 130), hvad enten dette nu hænger sammen med den ene eller den anden af de to Sager. I Følge Ljunggren, Skånska Herregårdar VI: Tillägg Nr. 54, blev Henrik Gyldenstjerne frifunden ved en Kongedom for Beskyldninger for at have som Lensmand paa Varberg tiltaget sig ulovlige Fordele; men der mangler nærmere Oplysning om, fra hvilken Tid denne Dom er.

Epthersom wy Aar effther anden[1]) tiil Rest och bliiffuer bade Hoff, holmmens Arkelii och Søefolcke och *officerer* Io lenger Io meer Skiildig, Saa uel som och derforuden tiil atskiillige andre for *Leurancer* tiil Holmens, flodens och anden fornødenhed, Och dog icke dessmindre vdkreffuis daglig vdgiifft och Stor bekostning tiil att holde *Arsenalit,* Holmen, Prouiandthus, Bryggers, Bagers med derris tiilbehør, *Leurancer* och andiit ued liige, Och efflterdi Saadant oss udi uorris vdgiiffter Største wordning och skade forarsager, Erre wy Nadiigst begerendis, At Riigens Raad[2]) wille betencke dee middel Och sadan *Contribution* beuilge, At uy En gang kunde afflegge Saadan Rest Och siiden stille wordt Renterii Och vdgiffter udi Beder *Ordre*[3]).

Giiffuid paa worris Slott københaffuen den 8 *Maij Anno* 1636.

Christian.

39. **8. Maj 1636.**

Til Rigsraadet.

Kongen opfordrer det til at bevilge Penge til Fortsættelse af Underhandlingerne om et Ægteskab mellem hans Søn Hertug Frederik og Dronningen af Sverig. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Her mangler Ordet: kommer ell. et lignende Ord.

[2]) Herredagen i Kjøbenhavn var begyndt 2. Maj (Danske Samlinger 2. R. III, 385).

[3]) Rigsraadet bevilgede ved en Erklæring af 23. Maj, der betegnes som et Svar paa Kongens to Propositioner af 5. og 8. Maj, en „enfach“ Skat over begge Riger paa Kleresiet, Borgerskabet og Bønderne; af den skulde først tages 10,000 Dlr. til det i det følgende Brev (Nr. 39) foreslaaede Møde paa Grænsen mellem Danmark og Sverig; 36,000 Dlr. skulde bruges til Betaling af de Folk, som i Henhold til Unionen med Hertugdømmerne skulde anvendes et halvt Aars Tid i „Lanteholsten“; Resten maatte Kongen bruge til at aflægge de Restancer, som havde foranlediget Uorden i Renteriet, uden at dette skulde afkortes i de 10 Tdr. Guld, som i sin Tid vare lovede ham (Rigens Raads Breve Fasc. 49). Skatten udskreves ved et aabent Brev af 9. Juni. Sjæll. Tegn. XXVI, 54.

Proposition.

Epthersom Riigens Raad er beuiist, huad Nest forleden Aaringer belangende gifftermal Imellom den wnge Regerende drotning y Suerrig Och høiilofflig Ihukommelsse worris Elskelige kiere Søn, Saliig affgangen Hertug wldrich, er *Negocerit*[1]), Och efftersom uy aff giffuen tilfelle Nest forleden wiinter Paa Nii Samme *Negociation* belangende worris Elskeliige kerre Søn Hertug frederich *Rassumerit* (dessen forløb aff medfølgende *Actis* forfaris), Och hendis kerlighed Encke drotningen derpaa haffuer begerid med worris Elskelige kerre Søn Prindtzen at tale paa grendtzen, Och at worris Elskelige kere Søn Herdtzog frederich sig y dessen *comitat* wformerckid motte lade befinde, Paa ded henders kerlighed kunde bliiffue bekendt med hannem, Och ded dog Icke skulle haffue ded anseend, at samme Mode for den skiild Skulle uerre anstilliid. Nu formener wy, at En och huer, som vordt konnigrigis welstand gerne Seer, y[2]) och skulle ynske och attraa Samme giffterrnals fremgang. Saaframdt Nu for gott findis, at det skulle *continueris,* da kunde uy same begerte mode med føiie icke vdslaa, Och Efftersom der wiil stor bekostning medgaa, samme werck bade at begiinde och *Entretenere,* Huortil uy effter denne tilstand ingen Raad uyde, Huorfor wy Nadigst begerer, at Riigens Raad uille beuilge, Saa uiit bekostning dertiil kunde gørris fornøden[3]).

Giiffuid paa wordt Slodt københaffuen den 8 *Maij Anno* 1636.

Christian.

40. 8. Maj 1636.

Til Frederik Urne.

Kongen vil vide, naar en Kjedel, som er bestilt paa Hammermollen, kan blive færdig. Det fra England forskrevne Tin skal sendes til Kjobenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 211 f. 243 f. 255 f.

[2]) Ordet betyder maaske her: jo. Se Ranchs Skuespil S. 376.

[3]) Om disse Forhandlinger og om Rigsraadets Svar af 23. Maj paa Kongens Propositioner se S. 33 Anm. 3 og Fridericia,

Der er Stacket Siden hoes Kobbersmidden paa møllen ued Chroneborgh bestilltt een kedell effter itt maaell, som hannom tillskicked bleff, huorfor du mig skaltt lade vide, om paa Samme kedell begyndt er, och naer hand agter at haffue dend Samme ferdig. Dett tin, som bleff forskreffuett aff Engeland, skall indpackid hidsendis. Kiøbenhaffn dend 8 *Maij Anno* 1636 [1]).

41. **11. Maj 1636.**

Til Rentemestrene.

De skulle sende Kongen en Fortegnelse over Kronens indenlandske Gjæld. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Rentemeisterne for fa dage siiden udi Riigens Raadtz nerwerrelsse bleffue adspurdt Om gelden, som man heer hiiemme skiildig Er, Och gelden befantiis att uerre 119000 dl., huilcken Summa aff mig med Bliiass bleff antegnid Och siiden, der Ieg Seddelen uille foruare, bleff vdleskiid [2]), Daa skal Rentemeiisterne sende mig En *desingnation* Paa dem, Som man Skiildig Er [3]).

Københaffuen den 11 *Maji Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

---

anf. Skr. II, 21—23. Sammenkomsten paa Grænsen kom vistnok ikke i Stand.

[1]) Modtaget paa Kronborg 8. Maj.

[2]) ɔ: udslettet (auslöschen).

[3]) Paa et vedlagt Blad findes følgende Optegnelse: „Designation paa, huis pendinge och Klede hoffolckitt, Skibs Officerer och Baadzfolckit med resterer thill Paasche Anno 1636:

Aars besolldingher	33000 Rd.
Skibs folckit thill Paasche 1635	7000 Rd.
Noch Skibs folckitt till Paasche 1636	41000 Rd.
Noch till 19000 allen Klede	19000 Rd.
	100000 Rd.

NB. Kiobmend och handtuercks folck vberegnit.

Gienparten thill denne designation er leffueret thill K. M. den 12. Maij 1636.“

42. **18. Maj 1636.**

Til Rentemestrene.

De skulle udbetale 6300 Rdl. til forskjellige Personer. — *Kgl. Bibl.*

Der Er willem Morthensøn [1]) Leffuerid 6300 daler, Som hand Rentemeisterne tiilstille Skall, at dii dem Eptherfølgende Persohner Skall laade tiiltelle.

Dennom, som haffuer leffuerid kød tiil floden 3000 dl.
Den Mand fraa wulffenbyttell [2]) . . . . 1000 dl.
Den knyplings kremmer paa handen [3]) . . . . 1000 dl.
Henning walckendorp for Øxen, som Steffen Rode fiick paa tassing [4]) . . . . 800 dl.
Steen Bille [5]) for Øxen, som Steffen Rode fiick Paa skiinderup gaard . . . . 500 dl.

Rossenborre den 18 *Maj Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

43. **19. Maj 1636.**

Til Rigsraadet.

Kongen afæsker det Erklæringer om forskjellige Forbedringer i Rettergangen, om Forøgelse af Indtægterne fra Norge, om Skatten af det Christianspris underliggende Gods og om Midler til at forhindre, at de til Holsten sendte jydske Soldater løbe fra hverandre. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Tolder ved Sundtolden.

[2]) 31. Aug. 1636 udbetalte Rentemestrene til Herman Winranche paa Johan Knippels Vegne af Wolfenbüttel 1000 enk. Rdl., „som er paa Regnskab af 19,701 Rdl., Hs. Maj. hannem naadigst skyldig er efter derpaa udgivne Obligations Lydelse“ (Rentemestr. Regnsk.).

[3]) 20. Maj 1636 fik Kort Henriksen Mercher, Kniplingskræmmer, omtr. 1285 enk. Dlr. som Betaling for Kniplinger og Mellemværk, udtagne 1634 af Anne Hammers til Kongens Behov (Rentemestr. Regnsk.).

[4]) Den 25. Febr. 1636 havde Kongen udbedet sig Oplysninger af Rentemestrene om deres Akkord med Steffen Rode angaaende at tage Øxne i Betaling (Sjæll. Tegn. XXVI, 13).

[5]) Sten Eriksen Bilde til Kjærsgaard, Lensmand over Rugaards Len.

Propositiones, Huorpa Riigens Raad vnderdanigst Siig Skal Erkleere.

1. Episthersom uy Offthe med *supplicationes* vden grund besuergis, Da skal Riigens Raad betencke, huorledis Sliigdt kan forrekommis.

2. Huorledis tiil Rettens befohdering Adskiillige Rettens ophold, fornemlig y Iudtland, kan forrekommis.

3. Epthersom alle steffninger en uiiss tiid haffuer, Daa uyl herredags Steffninger ochsa Settis en wiis tiid [1].

4. Epthersom uy med uorris store Skade paa worris Indkomst Erfahrer, At uorris vndersater y Norrie sig *imaginerer* at uerre frii for toll, Skatt och tyende, daa wiil derpaa tenckis, huorledis Sliigdt best kan bliiffue affskaffid, och uy worris Rettighed kunde Erlange [2].

5. Eptherdi aff Christianpriissis vnderliggende godtz kreffuis Seduanlig *contribution*, daa Er at betencke, ued huad middel den er att bekomme.

6. Epthersom uy ygaar heer udi Retten fiick bud fraa Lante holsten, att ded Iudtske folck, som derhen Skiickid Er, flux forløber, daa uiill tenckiis paa middell, huorledis Sliigdt udi tyde kan forrekommis, paded dii den gandtze *Nation* inted uyder Skiimph indlegger.

Københaffuen den 19 *Maj Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiill hande.

44. **20. Maj 1636.**

Til Rentemestrene.

De skulle betale Henrik Biskop for leveret Uld 1000 Rdl. og føre disse Penge og 552 Rdl., som Kjøkkenskriveren har faaet, paa deres Regnskab. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) 25. Maj 1636 udkom en Forordning om Stævninger, uendelige Domme og Supplikatser (særsk. trykt).

[2]) 25 Maj 1636 udkom en Forordning for Norge om Told, Adelens Sædegaardsgrunde og Tiendebord (Norske Rigsregistr. VII, 220 f.).

Disse 1000 rix daler skall *M:* Byskop[1]) giiffuis paa handen for den wuld, som Er leffuerid y Børnehussiid.

Och skall samme penning føris ind y Rentemeisternis *quitans*.

Rossenborg den 20 *Maj Anno* 1636.

Christian.

Køckenskriffueren[2]) haffuer annammid 552 daler paa dii Seddeler, som hand nu leffuerer ynd y Renteriid, Som ochsa skal føris ind udi Eders *quitans*.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

45. **23. Maj 1636.**

Til Frederik Urne.

Hans Snedker skal tage Maal af Salen paa Nyborg Slot, som skal drages med Tapeter under Loftet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Hans Snedicker[3]) skall befalis at drage offuer till Fyen och tage maaell paa Sallen paa Nyborgh Slott. Saa at Samme Sall kand bedragis med tapetzerie under lofftet, ligesom dend Store Sall uar bedragen paa Kiøbenhaffn till bilageret[4]), huor till hand skall bruge de lister, som findis paa Sallen, och skall med Samme hans Snedicker handlis, huad hand for samme arbede skall haffue at forferdige. Kiøbenhaffn dend 23 *Maij* 1636[5]).

46. **23. Maj 1636.**

Til Frederik Urne.

Tolderne i Sundet skulle paa Forlangende udbetale Rentemestrene 14,000 Rdl. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Borger i Kjøbenhavn, se forrige Bind S. 428.
[2]) Niels Sørensen.
[3]) Hans Barchmann.
[4]) Jvfr. forrige Bind S. 183 f.
[5]) Modtaget i Kjøbenhavn samme Dag.

Woris Toldere udi Øresund skall lade voris Rentemestere følge fiorten tusinde rix daler udaff tolden, naer de dett begerendis er. *Actum* Rosenborgh dend 23 *Maij Anno* 1636 [1]).

47. **24. Maj 1636.**

Til Rentemestrene.

Under Kongens Fraværelse skal Vibeke Kruse opholde sig paa Rosenborg, hvor der skal sørges for hende. En Stenhugger skal hugge nogle Stykker Sten efter en opgiven Model. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom ded Er befahliid, at wiibecke siig paa Rossenborre y myn frauerrelsse [2]) skall Opholde, Naar Prindtzen drager bordt, Daa skall der forordnis En *spinditor,* som tiil hinder kan Indkøbe, huissom behoff gørris, Och skall hinder aff kelderen skaffis Øll och uyn, Som skall indleggis udi hinders kelder, som hun haffuer Nøggell tiill.

Den kamppesten hugger skall tilhollis att forferdige Nogle Støcker Steen ferdig Epther den Skabelun, Ieg haffuer faat Bartell Snecker [3]).

Anderskou Slott den 24 *Maj Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

48. **15. Juni 1636.**

Til **Frederik Urne.**

Fra Ebbekjøb skal sendes en Otting Smør til Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Meyersken paa Ebbekiøb skall Strax lade komme een Otting fersk Smør her ud till Slottett. Chroneborgh dend 15 *Iunij Anno* 1636 [4]).

---

[1]) Modtaget i Kjøbenhavn samme Dag. Brevet har maaske ikke været egenhændigt. Den 8. Juni indbetaltes der af Tolderne i Sundet til Rentekammeret 500 Rosenobler og 12,000 Rdlr. (Sundtoldregnskaberne).

[2]) Kongen var paa Rejsen til Glückstadt, hvorfra han dog strax vendte tilbage for at begive sig til Norge; men den norske Rejse blev opgiven paa Grund af Sygdom (Slange S. 840).

[3]) Bertel Møller.

[4]) Modtaget paa Kronborg.

49. **15. Juni 1636.**

Til Frederik Urne.

Befaling til at lade optage forskjellige Maal i den danske Kirke i Helsingør. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall Sendis bud neder i byen och tagis maaell paa, huor meget at dend mellomste huellning udi dend Danske Kircke[1]) er høyere end de ander to. Der skall ochsaa tagis lengden aff Samme kircke fra gaulen indtill klocke taarnet, *item* bredden aff dend gandske kircke. *Croneborg* dend 15 *Iunij Anno* 1636[2]).

50. **16. Juni 1636.**

Til Rentemestrene.

Apothekeren Peter Gagelmann skal sættes i Blaa Taarn eller stille Kaution for, at han inden tre Dage tilfredsstiller Kongen af Englands Tjener. — *Kgl. Bibl.*

Peder gaagelman[3]) Skal y for Eder lade kalle Och hannem Dette herhuosføiiede breffs indhold laade forsta, derhuos hannem laade forsta, Myn befahling att uerre, Enten strax at søge ded blaa taarn Elleroch at stiille *caution* at *contentere* kon: aff Engelandtz tiiener ynden tree dage.

Den Erliige mand loffuede forgangen Aar saa uiiss, at hand ded saledis skulle Maage, att ingen wiider klaage skulle komme. Naar husføiiede breff Er lest, daa skall ded leffueris ind y ded tydtske Chanseliie.

Croneborg den 16 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

---

1) Saaledes kaldtes St. Olai Kirke i Helsingør i Modsætning til Mariæ Kirke, der var overladt til Byens tydske Menighed.

2) Modtaget paa Kronborg.

3) Se forrige Bind S. 85.

51. 16. Juni 1636.

Til Rentemestrene.

Om Byggearbejde ved Vibeke Kruses Hus i Kjobenhavn, hvorfra den opgravede Jord skal føres til det nye Bradsted. — *Kgl. Bibl.*

Ieg Erfahrer, att der fattis biielcker offuer den kelder, Som kommer vnder wiibeckiis hus, Som nu staar y bygning, Huorfor y skall gørre den anordning, at der kommer Saa mange biielcker hen, Som behoff gørris.

Derhuos Skall Skiipper Rassmus Samsiing befahliis att lade legge Skødtprammen henop ymod samme biigning Och lade føre Iorden, som vdkaast Er derfraa, vd tiil ded Nii braadsted [1]), som Er giiordt vdenfor Rebberbanen.

Croneborrig den 16 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

52. 16. Juni 1636.

Til Rentemestrene.

Der skal sendes Tagkobber til Antvorskov og Skifersten til Toldboden i Helsingør. Kongen vil vide, hvem det er, som begynder at bygge ved Kjøbenhavns Vold. — *Kgl. Bibl.*

Ieg glemde nu siist, Ieg waar y københaffuen, at befahle, At der skall købis 16 Skiippund tagkobber och forskiickis henad Anderskou, paded man tager Icke Skaade pa kiirckens biigning [2]), Huorfor ded endnu Skall bestiillis, saat samme bigning for wiinther kan bliiffue foruariid.

Och Eptherdi taggiid pa tolboden her y byen bliiffuer forandrid [3]), och ded tilgaffns icke med andiid End med

---

[1]) Maaske den forhen (S. 24) omtalte Dokke.

[2]) Om Arbejderne paa Antvorskovs Slotskirke s. forrige Bind S. 371.

[3]) Jvfr. ovfr. S. 28.

Skeffuersten kan bliiffue tackt, Saa skall Skeffuerstenen udi tyde skaffis hiid, *Item* blii tiil Renderne.

Ieg glemde ochsaa nu siist udi En hast at Spørre epther, huem den Er, som begiinder att bigge op tiil wollen thuerdt offuer fraa Salig hoffmeisters gaard[1]). Ieg motte gerne uyde, huem der maa haffue giiffuid loff dertill, ty den woll haffuer Ieg laadid legge derher(!) och ingen anden, huorfor Ieg ochsa uiil uyde, huem der skall bigge op tiil den.

Croneborg den 16 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

53. **19. Juni 1636.**

Til Rentemestrene.

Nogle Breve skulle strax besørges videre med et Postbud. — *Kgl. Bibl.*

Disse herhuosføiiede Skriiffuelsser Skall Strax med En aff Postbudden afferdiigis.

Croneborrig den 19 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Tiil Riiga koster Ett skiippundt haamp 10 riix daler.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

54. **19. Juni 1636.**

Til Rentemestrene.

Der skal forfærdiges Sølvbeslag til fire Heste for Kongens egen Vogn. Der skal være i Forraad rodt Atlask til Edelknaberne. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Frands Rantzau ejede en Gaard ved Østervold med Have ud mod Vingaardstræde (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 70). 30. Juni 1636 fik tre forskjellige Personer Tilladelse til at indhegne Pladser ved Østervold til Haver og en Stenhuggerplads (anf. Skr. III, 166 f.).

Der Skal med ded første forferdigis Sølff beslag pa fiihre heste tiil myn Eiigen wogen paa den maaner, som dii forrige altiid werrid haffuer[1]), Huilckiid Skall settis paa Leertøy, Som Strax y køben: huos Remsniideren[2]) skall bestillis. Der skall ochsaa haffuis saa megiid Rødt atlask y forrad, som Eddelknaberne kan kleedis udi[3]), Som *M:* Erst[4]) skall haffue ued handen Imod Christian Randtzowis Briillup[5]).

Croneborrig den 19 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

55. **20. Juni 1636.**

Til Rentemestrene.

Stenene langs Kjøbenhavns Vold skulle graves op og føres op paa Volden. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall uerre derom, att dii bekommer folck, Som graffuer dy Steene Op langs wollen Indentil byen ad, Som nu besettiis med haffuer Och hiitter alleuegne.

Steenen Skall Stiickeuiis fortingis at optage och skaffe op pa wollen. Dii skall beginde ued *D:* Ionassis[6]) gaard

[1]) Arbejdet overdroges 23. Juni til Jochum Feige, Oldermand for Guldsmedene i Kjøbenhavn, og menige Lavsbrødre (Rentemestr. Regnsk.).

[2]) Peder Eskildsen.

[3]) Jvfr. Brevet Nr. 57.

[4]) Skrædderen Ernst Møller.

[5]) Christian Rantzau til Breitenburg (f. 1614 † 1663), som havde været Christian IV's Kammerjunker (s. ovfr. S. 32), var trolovet med Dorothea Rantzau, en Datter af Hr. Ditlev Rantzau til Panker. Deres Bryllup stod 31. Juli 1636 i Itzeho, hvor baade Kongen, den udvalgte Prins og Hertugen af Gottorp vare tilstede (Dsk. Mag. V, 99 f. Lackmann, Einleit. zur Schlesw.-Hollstein. Hist. V, 144).

[6]) Dr. jur. & med. Jonas Carisius i det tydske Kancelli († 1619) ejede en Gaard ved Enden af Østergade (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 604. II, 549).

ued Østerpordt, dersom den liiden haffue er begiindt, ymellom hussiid och wollen, Och saa *continuere* ded indtill Nørre Pordt. Eptherhanden Som Steenen taagis op paa wollen, daa uiil Staaketuerckiid tagiis op och foruaris, Saat dy strax ded ygen kan bruge, naar dii gaar uyder fordt, huiilckid Byen kommer till att gørre, Saoch ymidlertid att waare wollen for feehe, som kan gørre skade.

Croneborrig den 20 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

56. **20. Juni 1636.**

Til Rentemestrene.

Mangler ved Kongens Rejsevogne skulle udbedres. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall lade forferdiige, huissom der fattis paa dii kudtzuogne, Som brugis, Naar Ieg reiisser, Epther Stalmeiisterens [1]) anfoddering.

Croneborrig den 20 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

57. **20. Juni 1636.**

Til Rentemestrene.

Tolderne i Sundet have faaet Befaling til at skaffe dem 4000 Dlr. Kongen venter, at de Svenske ville lade den Hamp, han henter (fra Riga) paa sine egne Skibe, passere toldfrit. Om Edelknabernes Klæder. Kongens Folk skulle ikke age, uden de have særlig Tilladelse dertil af Kongen. Postvognene fra Vordingborg skulle gaa med til Haderslev. — *Kgl. Bibl.*

Ded er befahliid tollerne heer y Sundiid, at dii skall Skaffe eder 4000 dl. tiil att forsege (!), huad man dermed

---

[1]) Arent v. d. Kuhla.

skall vdrette for ded første[1]). Naar samme haamp aff myne Skiib derfra hentiis, da lader dii Suenske den Nock tolfrii passere, Saframdt dii achter at bliiffue lenger ued den Siiste fredtzfordrag, der bleeff oprettid y kneerød[2]). Dii kleeder tiil Eddelknaberne skall besettis med liige saadan Snorer, som dii kleeder bleff besatt med, som dii Nu ygaar, paaded dii kan bruge dii kapper dertiil, som dii haffuer. Miit folck bør ingen wogen att haffue, vden dii haffuer myn hand derpaa, h[u]iilcken endnu faa hafft haffuer. Der kommer mange op att age, som motte uell gaa. Naar nogiid heell Nøduendig er att age, daa ued Stalmeisteren uell Raad.

Dii Postuogne fraa worringborre Skall Stalmeisteren lade gaa med vd tiil hadersleff, naar dii andre kommer derhen.

Croneborrig den 20 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

58. **21. Juni 1636.**

Til Frederik Urne.

Befaling om Anbringelsen af en Indskrift paa nogle Klokker (paa Kronborg). — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Vt moneantur homines, Corda sursum Levare, me Christianus 4 *fieri fecit, Anno Christi* 1636, *Ætatis* 60, *Regiminis* 48, *Coro:* 40.

---

[1]) Brevet til Tolderne i Sundet af 20. Juni om at erlægge 4000 Rdlr. til Rentemesteren Jørgen Vind til Betaling af noget Hamp findes i Sjæll. Tegn XXVI, 68. Efter Sundtoldregnskaberne foregik Udbetalingen den 3. Juli.

[2]) Art. 4 i den Knærødske Fredstraktat af 1613 indeholder, at det skal staa Kongen af Danmark og Norges Undersaatter frit for at handle i Sverig og dets underliggende Provinser, uden at der maa lægges nogen Told eller Besværing paa deres Personer eller det Gods, de enten kjøbe eller sælge;

Dette skall M: hans Rottgetter[1]) tillstillis, at hand ded legger paa de Store klocker och bruge derhoes dend gandske *titel*. Hannom er befaled Strax at begynde med dend Største at forme. Mit paa klocken Skall ded gandske vaben gandske Stort komme paa dend ene Side, paa dend anden Side skall det hierte komme under een sky, huorudi *Iehova* kommer med *hebrei*sker bogstaffuer, och skall der ingen ord mae komme paa Siden aff hiertet uden *Dirige* paa dend ene och *meum* paa dend anden Side. I hiertett eller derpaa Skall intett Settis. Huer bogstaffue, Som skall brugis till dette, som skall Staa paa Samme klocker, skall vere halffanden toll Stoere, Som dette her hoesføyede *abc* vduiser[2]). *Patientia* dend 21 *Iunij Anno* 1636[3]).

59. **22. Juni 1636.**

Til Rentemestrene.

Om Aftakning af nogle Folk, som ere antagne paa Maanedspenge. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi at tyden forløber, at Ieg Numehr inted lenger kan biie Epther wiinden, Saframdt Ieg uiil uerre tiilstede, Naar landtgeriichtid y lante holsten Skal holliis, Daa haffuer Ieg for gaadt ansiiet att lade dette skiib løbe henad holmen ygen och skaffe folckid aff, som Er antagen paa Manidtz penning[4]), Huilckid Ochsaa skall skee med ded folck, som Riigens Marskalck[5]) huos siig haffuer,

lignende Ret tilstodes de Svenske i Danmark og Norge. Fra begge Sider gjordes Undtagelse med fremmed Drik, hvoraf skulde svares Accise.

[1]) Hans Kemmer.

[2]) Jvfr. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 360 f. Af en Marginalnote ses, at Talen er om Kronborg.

[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[4]) Meningen er altsaa, at Kongen har opgivet Sorejsen paa Grund af Modvind og derfor vil aftakke Maanedstjenerne.

[5]) Jørgen Urne.

Naar gud uiil, at hand kommer fraa fleckerøen tilbage igen.

Pasientia den 22 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

60. **23. Juni 1636.**

Til Frederik Urne.

Om Antagelsen af en ny Slotsfoged paa Frederiksborg. Om forskjellige Arbejder, der skulle udføres paa Hammermøllen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom du talede mig till nu Senisten om een anden Slodzfoget udi Iohan Bøguadz Sted [1]), da skall du vere derom, att du kand Spørge een op, som er døgtig der till. Haffde dend Samme, du talede mig till om, vered Saaledis, som hand burde, da haffde hand lenge siden veret befodrett. Hans øyesiun hoger mig intett [2]). Hammersmidden skalt du tillholde, att hand farer fort med de Stenger, som hand haffuer at giøre, Saa och at der tagis ingen forsømmelse i ded, som skall giøris paa dend gedtoffuen, som skall settis i backen ued Lunde haffuen. Der skall kiøbis een liden Skude med Sti veed [3]), som skall kløffuis heell smaat och leggis op Strax ued det hus, som de mursteen nu Staaer udi. Effter hoesføyede *model* Skall Caspar Fincke

[1]) Jvfr. ovfr. S. 5.

[2]) Af Frederiksborg Lens Regnsk. synes at fremgaa, at Johan Bøgvad beholdt Stillingen til 16. Oktbr. 1636, da han afløstes af Knud Jensen.

[3]) Stived brugtes som Brændsel, s. Kirkehist. Saml. 3. R. II, 510. Jvfr. Mejborg, Borgerlige Huse S. 30. 91. I Kronborg Lens Regnskab 1636—37 anføres en Udgiftspost til en Soldat, som 5. Juli sendtes til Halmstad efter Stived, der skulde bruges til den ny Smelteovn i Bakken ved Lundegaard. 28. Dec. 1638 udbetaltes der af Sundtoldkisten til Jakob Hybertsen, Indvaaner i Helsingør, Penge for Tømmer leveret til denne Smelteovn.

giøre Sex Støcker aff Iern. Rottgeteren skall holdis till at fare fort med formen till dend Store klocke. Frederichsborgh dend 23 *Iunij Anno* 1636[1]).

61. **26. Juni 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen klager over, at Kalken, der bruges til Baadsmandsboderne ved Kjøbenhavn, ikke bliver slagen, men kun rørt omkring. — *Kgl. Bibl.*

Ieg waar Nu y Epthermiddag wde huoss dii Baadtzmandtz boder, Som biiggis ued S: Anne broe[2]), Och befunden, att kalcken inted bliiffuer Slaagen, mens Ickun Rørdt omkriing, saat kalcken ligger heell y baalgerne, huorfor sliigdt wiill haffuis y acht, Ellers bliiffuer der Skaarn aff aldt ded, der gørris.

Rossenborg den 26 *Iunij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

62. **26. Juni 1636.**

Til Frederik Urne.

Han skal sende to Fjerdinger med Penge fra Kronborg til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der Staaer paa Chroneborgh udi ded Rundeell udi min Stue ud till wolden tuende fieringer med penge, huilcke du Strax Skaltt Sende hid, Saa at de enten i afften eller i natt kand vere her. Kiøbenhaffn dend 26 *Iunij Anno* 1636[3]).

---

[1]) Modtaget paa Kronborg næste Dag.
[2]) ɔ: de saakaldte Nyboder. Jvfr. forrige Bind S. 375.
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

63. **2. Juli 1636.**

Til Rentemestrene.

Om Proviant til et Skib, som skal føre Hans Ulrik Gyldenløve til Weser, og om en Jagt, der skal føre Prins Christian og hans Gemalinde til Holsten. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall gørre den anordning, att der kommer Saa megiid prouiandt ind Paa ded skiib delmenhorst, som hans wldrich tiil hans fornødenhed herfraa tiil wesseren kan behøffue.

Der Skall ochsaa forordnis En Iacht, som kan føre Prindzen Och hans gemahll Offuer fra Laaland tiil hiilligenhaffuen [1]).

Rossenborrig den 2 *Iulij Anno* 1636.

Christian.

64. **3. Juli 1636.**

Til Rentemestrene.

Der skal skaffes Rejseklæder til nogle Drenge, som ere hos Valdemar Christian i Sorø, og som nu skulle sendes bort. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom ded er H: Iost høg [2]) befahliid at affskaffe En dell aff dy drenge, som er huos greff woldemar [3]), daa skall Rentemeisterne tiil samme drenge forskaffe Reiissekleeder hen tiill Soer.

Anderskou den 3 *Iulij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

---

[1]) Prins Christian var d. 31. Juli tilstede i Itzeho ved Christian Rantzaus Bryllup (ovfr. S. 43).

[2]) Just Høg var Hofmester paa Sorø Akademi fra 1623—1640. Tauber, Udsigt over Soroe Academies Forfatning S. 34.

[3]) Valdemar Christian forlod Soro Akademi 6. Oktobr. 1636. Tauber, anf. Skr. S. XXXVIII. Den 4. Novbr. fik Just Høg Brev om at aftakke Valdemar Christians Folk paa Sorø. Sjæll. Tegn. XXVI, 110.

65. 5. Juli 1636.

Til Rentemestrene.

Om Anskaffelsen af nogle Klokker til Haderslev Kirke. — *Kgl. Bibl.*

Ieg bestiillede y wiinther thuende klocker tiil kyrcken heer y byen, den Ene Paa En allen Och tree toll y kriissiid, Och den anden En allen y kryssiid, huiilcke inted Er heer ankommen, Huorfor *M:* feliix[1]) skall befahliis, att hand siig med samme klocker Skiinder, saat dii kan werre heer for wiinther. Ieg haffuer forehriid samme klocker tiil kyrcken heer y byen[2]).

Hadersleben den 5 *Iulij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

66. 5. Juli 1636.

Til Rentemestrene.

De skulle sørge for Antvorskovs Forsyning med Malt, Ved og Kakkelovne til Kongens Vinterophold der. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi ded lacker ad tyden. att man faar at tencke paa wiintherleiierid, Da haffuer ieg befahliid wendtzel Rodtkiirche[3]) at gørre *prouision* paa Maaldt Och Brendeuyd ymod wiinther.

Huorfor y ochsaa Eder med anden Notturfft dertiil skall Retthe Och distemynder Øxen diidhen forordne, mens

---

[1]) Om Felix Fuchs se forrige Bind S. 111.

[2]) I Aaret 1627 var Kirken i Haderslev bleven odelagt ved Ildebrand. Til dens Udbedring og Udstyrelse skjænkedes betydelige Gaver, saaledes f. Ex. af Amtmanden Jørgen Ahlefeldt, der 1636 gav en smuk Prædikestol (Rhode, Saml. til Haderslev-Amts Beskriv. S. 105 f.).

[3]) Lensmand paa Antvorskov.

dem hen paa andre steeder lade komme. Och Epthersom pa Anderskou uyll behøffuiis En andel kackeloffuen och andiid, som sammestedtz inted fiindis Och dog fornøden gørris, daa Er hannem befahliid Eder derom att *Auisere*, saat y udi tyde kan tencke paa miiddell, ded att skaffe.

Hadersleben den 5 *Iulij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

67. **12. Juli 1636.**

Til **Frederik Günther** (?)[1]).

Udkast til et Brev til Kaspar von Buchwald angaaende en Foged i Bramstedt og Bønderne i Bimöhlen. — *Geh. Ark.*

An H: Cassper von Buchwoldt[2]).

1. Das Er Cassper fohget in Bramsted darhiin durch wrteiil vndt Recht halthen Soll, das Er dii Iehrliiche haur von den wiisken[3]), so er weiither in viilen Iahren gebraucht, dan zu seiinem hoffue geleegen, hergebe Nach aussage Etzliicher darzu *deputhiirte* vnparteiieske leuthe.

2. Dii Bauren, So in Boiimöhlen[4]) wohnen, Soll Er keegen andere, So dem hoffue zu Bramsted so Nahe nit gelegen, vertawsken.

---

[1]) Det er Frederik Günther, der har skrevet Datum paa det af Kongen udaterede Udkast; det kan maaske derfor formodes, at det har været sendt til ham.

[2]) Kaspar von Buchwald († 1669) var Amtmand i Segeberg fra 1629. Molbech, Christian IV's egh. Breve I, 363. Zeitschrift der Gesellsch. f. die Geschichte der Herzogthümer Schleswig, Holstein u. Lauenburg IV, 266.

[3]) Wiske (plattydsk) = Wiese, Eng.

[4]) Boyemolen, det nuværende Bimöhlen, en Landsby i Nærheden af Flækken Bramstedt i Segeberg Amt. Schröder und Biernatzki, Topographie der Herzogthümer Holstein u. Lauenburg, 2. Aufl., I, 219.

68. 14. Juli 1636.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen vil sende Ditlev Reventlov og Reimar Dorn til Stade for at forhandle med Svenskerne om Buxtehudes Udlevering til Hertugen. Kongens Tanker med Hensyn til Rotenburg vil Hertugen erfare af Kaspar Schulte. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, Dein Skreiiben Ist Miir zu handen gekommen, vndt daraus den Eiinhaldt verstanden, verhalthe diich darauff freundt vatherliich niit, Das Ich kegen den 24 *Huius M: Reuentlau* vndt *D:* Dorn Naher Stade zu verreissen befohlen habe, daselbsten dii *tractaten* wegen Buxstehude zu versuchen [1]. Weiil nun selbiige *tractaten* Ohne geldt zuerlich können gethriiben werden, Als wiil nötig seiin, das dii gelder, so alhii beiisammen gebracht, Spaarsam an andere Örther verwendet werden, Auf das man desto Ehe dii Sueden aus Buxstehude bringen konthe. Befehle dich hiimit dem gewaltiigen Skudtz Gottes vndt verbleiibe dii zeiit meiines lebens

Dein getrewer vather

Christian.

Auff dem hausse Rensburch den 14 *Iulij Anno* 1636.

Was meine gedancken von wegen des hausses Rodenburch Seiindt, das werdestu von kassper Skulthen [2] Erfahren.

---

[1] I Løbet af Sommeren 1636 fandt der Underhandlinger Sted mellem Kongen og Sverig angaaende de svenske Troppers Rømning af Stade og Buxtehude i Stiftet Bremen, og der opnaaedes ogsaa en Overenskomst derom. Underhandlingerne drejede sig tillige om Stiftet Verden, som de Svenske ogsaa gik ind paa at romme, efter at Hertugen havde lovet en Erstatning til Josias Rantzau, hvem Gustav Adolf havde overdraget det i Stiftet liggende Slot og Amt Rotenburg. Lackmann, Einleitung zur Schleswig-Hollsteinischen Historie V, 83—85. Slange S. 816. 842—43.

[2] Landdrost hos Ærkebispen af Bremen.

69. **14. Juli 1636.**

Til Rentemestrene.

„General-Gevaldigeren“ skal strax komme. Kongen klager over Postbudene. — *Kgl. Bibl.*

I skall befahle *generall geualdiger*[1]), at hand siig strax herud forføiier och heer forretter ded, som hand er bestiildt paa. Och Skall der giiffuis acht pa hannem, at hand skiinder siig.

Tiil helliigenhaffuen Skall en Postuogen staa ferdig, som kan føre hans klaudiitecken[2]) med hans Redskab fordt.

Dii Erliige Postbud *absenterer* siig smuck, saat man haffuer Icke En, som man kan sende fraa siig[3]). Den Erliige man Iens Chanseler[4]) gaaff ieg loff at drage hen ad køben:, mens inted at hand Skulle bliiffue deer.

Rensborger huss den 14 *Iulij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

70. **22. Juli 1636.**

Til Rentemestrene.

Om Indkjøb af Tin i England. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) ɔ: Rigens Profos, Eberhard Dancklieb. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 158.

[2]) Klauditchen, Slutter, Bøddel. Naar Grimm (Deutsches Wörterbuch II, 628 s. v. Clauditchen) siger, at Diminutivformen forudsætter Forekomsten af Ordet „Claudit“, uden at dette, som det synes, er forefundet paa Tydsk, kan det bemærkes, at det oftere træffes i ældre Dansk, se f. Ex. Nye Dsk. Mag. II, 21. Danske Saml. V, 144. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 599. Om den Mand, Kongen omtaler, har heddet Hans, eller om Ordet „hans“ her er et Pronomen, tør ikke afgjøres; det sidste er vel det rimeligste.

[3]) I et Brev til Frederik Urne af 10. Juli 1636 befaler Kongen, at der skal afkortes Postvognsvenden Hans Lavritsen noget i nogle Kostpenge, som han har faaet paa Haderslev Slot, fordi han er sendt tilbage og ikke har fuldendt sin Rejse. Sjæll. Tegn. XXVI, 79.

[4]) Om dette Postbud se forrige Bind S. 360.

Ieg Sender Eder heerhuos ded breff tiil konningen y Engeland angaendis ded tiin, Som den købmand tiil myn fornødenhed y Engeland Skall købe[1]). Derhuos fiindis *copii* aff samme breff, paded hand inted wiider Indkøber End ded, som Ieg achter at beholde.

Rendersborrig huss den 22 *Iulij Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

71. **7. August 1636.**

Til Jørgen Vind.

Om Skifersten til Taget paa Kongens Bryghus. Den paabudne Skat maa være tilstrækkelig til Søfolkenes Afregning. Rigsraadet bør bevilge de Penge, som Unionen med Hertugdømmerne nødvendiggjør. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff dyn Skriffuelsse erfahrer Ieg, at sperrid pa ded store Brøgger[2]) Nest gudtz hiielp bliiffuer ymod førstkommende *Miichaelis* ferdig til at reisse, och at dertil uiil behøffuis en stor haab Skeffuersten, ded med at tecke, Huorfor du begehrer at uyde, om dy med andid mehre, som den huosføiiede Seddel om formelder, Skall bestillis. Huorpa ieg dig inted forholder, at ieg mig inted andiid haffuer kund indbylde, end at der haffuer uerrid deraff en god forrad ved Børssen ud imod Christianshaffuen, Mens eptherdi der er ingen y forrad, da faar ieg tencke pa anden myddell, Naar gud uyl, ieg kommer tiilstede. Belangende Stangiern, Blii Och kabelgarn, Daa haffuer ded altiid bleffuen betaliid aff Riigens Indkomst, Och inted aff

[1]) I Ausländische Concepten (Geh. Ark.) findes et Udkast af 22. Juli til et Brev til Karl I af England, hvori denne anmodes om at give Tilladelse til Udførsel af noget Tin, som Kongen har givet Jakob Madsen, Borger i Kjøbenhavn, det Hverv at kjøbe ved sin Skipper „Erasmus Marstrandius“.

[2]) Talen er om Gjenopbyggelsen af Kongens Bryggers i Kjøbenhavn, som var afbrændt 1632.

kammeriid. Den pabøden skatt[1]) kan nocksom strecke tiil Søefolckens affregning, huorepther dy billiigen haffuer at bye. Naar der kommer bud epther ded kobber, som findis ued Sølffueruerckiid[2]), daa kan snardt paa Møllen ued *Croneborg* forferdigis saa megiid tagkobber, som behoff gørris. Saframdt dette *Defension* werck, som begiindt Er, skall *continuere*, Epthersom loffuid er, daa faar der penning heer ud. Riigens Raad haffuer epther *Vnionen* uel sendt folckiid heerud[3]), Mens ingen penning derhuos, huilcke med Stor besuering tagiis op paa renthe, 6 och 7 *pro Cento*, vansiiet man haffuer en stackiid tiid tiil Omslag.

Glyckstad den 7 *Augustj Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Iørgen wiind tiill hande.

72. **14. August 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen giver Ordre om forskjellige Tilberedelser til Leonora Christinas Bryllup. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom ded lacker flux ad tiiden, att myn datters Brillup skall uerre[4]), huorfor y detthe eptherfølgende skall bestille: 1. Den gammel Saal paa københaffuen skall vnder lofftiid bekleedis med ded samme tapedtzerii, Som den uaar bekled med tiil prindtzens biilager, Nemliig med

---

[1]) Ved aabent Brev af 9. Juni 1636 var der paabudt en almindelig Landskat. Sjæll. Tegn. XXVI, 54.

[2]) Kongsberg Sølvværk.

[3]) Om de Tropper, der i Henhold til Unionen vare sendte fra Danmark til Hertugdømmerne i Aaret 1636, se Lackmann, Einleitung V, 21. 25. 27.

[4]) Leonora Christinas Bryllup med Korfits Ulfeldt var fastsat til den 9. Oktober 1636. Jvfr. for øvrigt om Brevets Indhold Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie I, 78—79.

ded tapetzerii paa *Croneborrig*. Om weggen skall brugis aff ded beste tapedtzerii, som Er paa frederigsborrig, som passer dertiill[1]), Och skall til sliigdt at forrette Hans Snecker[2]) brugis, och hannem derfor tilsiigis En klenning. 2. Der skall gørris En rendeban ferdig paa weiien, som man kommer op fraa høiibroe och gaar tiil Slottid, liige for wiinduerne paa sallen. *Iudicer* hussiid skall staa op tiill planckeuerckid eller stakettid om Slodtzgraffuen, huor ded best siig skiicke kan. 3. Wiinen, Som paa Sallen brugiis skall, den Skall leggiis ind udi dy keller, som findis vnder samme Saal, Saat man den kan faa op ygennom dy hull, som dertiil giiordt Er. 4. Der skall udi tiide Sees Om tyntøy, som man tiil bryllupid kan bruge, Saoch duge och biilegger[3]). 5. Der skall Skaffiis saa mange Borde och bencker udi den liiden Saall udi myn Sommer och wiintherstue, saoch paa den gang, som er vdenfor ded Røde kammer, som behoff gørris, Huorom man siig udi ded danske Chanselii kan Erkundige, Epthérdi huos Chanseliid findis Regiisterid paa dennom, som buden[4]) Er.

Samme gang sauel som Brudhussiid skall behengis med tapedtzerii. 6. Der skall bestillis Rostocker Øll imod Briilluppid, Saoch at der briggis danstøl Och Brøyhan y forrad. 7. Der skall føris 24 Støcker paa Rundelen ued Nørre pordt Och der Neer huos. 8. Der skall bestillis haffuer tiil myne Och Prindtzens heste ymod samme tiid. Vdi børnehussiid skall der anleggis Ett støcke fløiiell fiiolenbrun *Carnesin*(!) aff densamme blomme, som ded Brangule er aff, Naar ett aff dii brangule støcker Er aff getowet[5]).

Wdi hans Boiiessøns Regenskab skall Epthersees, Om

---

[1]) Om Tapeterne se forrige Bind S. 184 og Smith, anf. Skr. I, S. XXXIV.

[2]) Hans Barchmann.

[3]) I Kronborg Lens Regnsk. 1636—37 forekommer en Udgift for Toning af „Bilegge och Wischeduge".

[4]) Kan ogsaa læses: beeden. Om Indbydelserne til Brylluppet se Smith, anf. Skr. I, 78.

[5]) ɔ: Væverstol.

dii penning paa kammergerichtes[1]) vnderholding Nu pa Nogle aars tiid paa myn Siide er vdgiiffuen.

Glyckstadt den 14 *Augustj Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

73. **14. August 1636.**

Til **Frederik Günther.**

Udkast til et Svar, der skal gives den franske Gesandt St.-Chaumont paa hans Opfordring til at sende Gesandter til Fredsmødet i Køln. — *Geh. Ark.*

Resolution auff des fransossiisken Abgesanten anbringen.

Das Man den dach zu köllen Seiinem herren zu gefallen wiill besuchen lassen, wan man des tages vndt der keiisserlichen abgesanthen ankomst[2]), Ohne wessen kegenwardt Nichtes, So dem *Vniuersall* friiden diinlich sein kan, *tractiret,* viil wehniger geslossen werden[3]).

Glyckstadt den 14 *Augusti Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

---

[1]) Talen maa være om den tydske Rigskammerret.

[2]) Her mangle nogle Ord, der maa tænkes at være: gewiss ist, eller noget lignende.

[3]) Den franske Gesandt St.-Chaumont besøgte Christian IV i Glückstadt for at forhindre Kongen fra at arbejde paa en Separatfred mellem Kejseren og Sverig og tillige for at forebygge fjendtlige Skridt mod dette Rige. Hans første Proposition var af 14 Aug. (gl. St.; Frankrig Nr. 39, Geh. Ark.). Selve Kongens Svar herpaa af 15. Aug., hvortil Brevet i Texten er Udkastet, findes i Ausländ. Concepten. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. II, 25—26.

74. **18. August 1636.**

Til Frederik Günther[1]).

Udkast til Svar paa St.-Chaumonts Replik. — *Geh. Ark.*

Resolution auff des hern abgesanthen *Replica*[2]).

Das Ein *generall* friide konthe gestiiffted werden, das hetthen wiir gerne gesehen vndt noch gerne segen(!), Das wiir aber vns solthen haben vernemmen lassen, das wiir keiinen friiden *tractiren* noch *Acceptiren* wollthen, Der könnich in franckereich wehre dan mit darein begriiffen, Daruon wissen wiir nichtes, Seindt auch gewis, das wiir solches kegen dem hern abgesanthen nit mit eiinem wordt gedacht haben. Der her abgesanter wiirdt es mit seiinem Im gegebenen skriifftlichen abskeiidt auch nit dar thun können.

Was fuhr *discurs* der abgesanther mit Eiinem Oder anderem gehabdt, das kan wehnig machen[3]). Den tag zu köllen zu geskiicken haben wiir zuaar gewilliget, Aber daraus wirdt man nit sliissen können, das wiir vns dii *Direction* vnthernommen haben, Sondern lassen diiselbe gerne dem Babst, der versuchen kan, Ob er denselben *generall* oder *Particular* machen kan.

Dii Newtralitet betreffende, wan der herr abgesanther *nominę Regis suj* vns *Assecuriren* wiirdt, das wiir von seiinen *Assistenten* nichtes, so vnss zu *prępiuditz* oder *disreputation* gereiichen kan, zu vermuhten haben, alssdan

[1]) Frederik Günther har skrevet bag paa Brevet: Konigl. M^tts^ memorial wie der Frantzös: Ambassad: replica zubeantworten. Han er derfor vistnok Brevets Modtager.

[2]) St.-Chaumonts Replik var af 27. Aug. (n. St.; Frankrig Nr. 39, Geh. Ark.). Kongens Svar af 19. Aug., hvortil Brevet i Texten er Udkastet, findes i Ausländ. Concept. Et tredie Svar gaves den 20. Aug. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 25—26.

[3]) Om St.-Chaumonts tidligere Besog hos Christian IV i Haderslev i Decbr. 1635 og hans Paastand om et Løfte, som Kongen da skulde have afgivet om kun at virke for en Fred, hvori Frankrig var optaget, se Fridericia, anf. Skr. II, 13—14.

wollen wiir dii *Neutralitet* Eiingeen, Sonsten wehre des herren abgesanthen fhoriiges viilfaltiiges Erbiithen vm sonst.

Dii krone Sueden betreffende, So haben wiir mit selbiger kron starcke verbundtnus, woruon wiir nit abkommen können, vndt zueiffwelen Niit, wan selbige kron Etwas durch im anzuberingen hatt, Er wiirdt Io darauff eiine fullenkommen *Instruction* nebens darzu gehörigem *Creditif* haben, vndt solche *negotia* an Ordt vndt Ende, daa man miit leuthe versehen ist, dii man darbeii gebrauchen kan, zu *proponiren* gedencket. Vndt weiil der herr abgesanther zu wissen begehret, zu wass *intention* wiir dii *Armatur,* So verhanden, an dii handt genommen, So wiill man Ihm nit bergen, das diiselbe zu *conseruation* des landes fuhr herlossem gesiindecken vndt dii, so ohne verleub von ihre *t[r]uppen* reiithen, angeen gewessen (!), woruber auch vnsere Reuther Newlicher tage an etzliicher dergeleiiche gesellen gerathen.

Gliickstadt den 18 *Augustj Anno* 1636.

Christian.

75. **21. August 1636.**

Til Frederik Günther.

Kongen giver ham Ordre til at lade en Anordning om Accisen trykke. — *Geh. Ark.*

Weiil du Nu guthe zeiit hast, dii Sachen fertig zu machen, So zu dem *accys*wercke gehören, alss sollestu daran Sein, das Es fertig wiirdt, vndt das driicken lassen, was daa soll gedriicket werden, Dan Ich teglich grossen skaden leiide, das Es nit im zuange gekommen [1]).

Rendersburch den 21 *Augustj Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther.*

[1]) Talen er muligvis om den under 9. April 1636 udstedte Forordning for Hertugdommerne om Licenter af ind- og udførte

76. 23. August 1636.

Til Frederik Urne.

Om Indsendelse af Penge fra Helsingørs Toldkiste. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Tolderne udi helsingøer skall med det første skaffe forraaden Aff tollen hen ad Frederigsborgh och dend Sette ind i Ridderstuen. *Qvitantzen* paa Samme penge skall du Sende mig forseglet henad Kiøbenhaffn. Tollerne skall forsegle huer Seck i Seer och skriffue deris naffn der paa saaledis, att det intett kand gaa der aff. Roskildegaard Dend 23 *Augusti Anno* 1636 [1]).

77. 29. August 1636.

Til Frederik Günther.

Han skal i Hemmelighed tale med de to Franskmænd blandt Enspænderne om at rejse til Holland for at paagribe Mogens Gyldenstjerne levende eller død. — *Geh. Ark.*

Du sollest in geheim mit dii beiide fransossen, So vnter dii Enspendiger seindt [2]), Reeden, Doch so das der eiiner von dem anderen Nichtes weiis, vndt vernemmen, ob sii sich vnthersteen wollen, Miir Mogens gyldenstern Endtwedder todt oder lebendig zu skaffen [3]). Welcher

---

Varer. Cronhelm, Corpus statutor. provincial. Holsatiæ; Schlesw.-Holst. Landgerichts-Ordnung S. 165—67. Jvfr. Ipsen, Die alten Landtage der Herzogthümer Schleswig-Holstein S. 199—200.

[1]) Modtaget paa Frederiksborg samme Dag.

[2]) Synes efter Fortegnelsen over Enspænderne hos Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 158—59, at maatte være Mathurin Dupont og Antony Darsy.

[3]) Mogens Gyldenstjerne til Fultofte i Skaane, Søn af Mogens Mogensen Gyldenstjerne og Hille Ebbesdatter Ulfeldt, gift med Sophie Rantzau, havde været Lensmand paa Varberg

Nun Solches *effectuiren* wiirdt, dem wiil ich daussendt Reiix daler skencken, zur zeehrung Soll ein Iehliicher 200 riix daler bekommen. Vndt können Sii *Recta* von der glyckstadt wber nach hollandt faahren, wor man vermeinet, das Er sich auffhalthed, vndt mus ihnen seiin alther vndt persohn woll Eiingebildet werden. Souern sii nun sehen werden, Dass Selbiiger gyldenstern wiidder todt noch lebendich kan weckgebracht werden. Alssdan sollen Sii beii dem *Magistrat* des ordtz, wor sii im finden, um *Arrest* anhalthen, worzu Ihnen diinlige Skreiiben Sollen mitgegeben werden, welche Skreiiben miit dem Ersten sollen verfertigett werden, auffdas sii strax nach meiner, Ob godt wiil, gelyckliche ankomst können wntherskriiben vndt abgefertiget werden.

Kopenhagen den 29 *Augustj Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther.*

1610—1633. I denne Egenskab havde han behandlet Bønderne med megen Haardhed, hvilket gav Anledning til Klager over ham, og han blev derfor afsat som Lensmand 1633. Derpaa blev der anlagt forskjellige Processer imod ham, hvoraf to paakjendtes af Herredagen den 17. April 1635. I den ene dømtes han til at tilbagebetale en Bonde Gundel Thoresen 80 Dlr., som han havde aftvunget ham ved at holde ham i Fængsel. I den anden og alvorligere dømtes han for at have gjort Uret ved 1622 at have foranlediget en Herredstingsdom, hvorved nogle Bønder, der havde holdt Møder i Lenet for at formaa Almuen til at indgive et Bønskrift til Kongen om Formindskelse i deres Hoveri, vare dømte til at miste deres Hals; han skulde staa de Henrettedes Slægtninge til Rette derfor. Mogens Gyldenstjerne bestemte sig imidlertid til at undgaa Dommens Udførelse ved at flygte; han døde 1639 i Vianen i Nederlandene. P. v. Möller, Halländska Herregårdar: Lindhult. P. v. Möller, Bidrag till Hallands Hist. I, 279 ff. Herredags-Dombogen for 1635 i Geh. Ark. — Om Beslaglæggelsen af hans Gaard Søholm, som hans Hustru senere fik igjen, findes forskjellige Breve, især af 3. Maj 1635, 7. Januar og 4. Novbr. 1636. Sjæll. Tegn. XXV, 411. XXVI, 1. 110.

78. **30. August 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen giver Ordrer om Forfærdigelsen af Klædninger og nogle andre Sager til Valdemar Christian og hans Præceptor og Tjenere samt til Frøkenernes og Vibeke Kruses Piger. Der skal bestilles ølandske Fliser til en Sal paa Kjøbenhavns Slot. Kongen vil vide, hvad Fyret paa Kullen koster. — *Kgl. Bibl.*

Der skall strax sendis bud Epther M: Ernst Møller, Som skall befahlis at forferdige greff woldemar tree klenninger aff dii beste kleeder, hans [1]) haffuer aff myne, huoryblandt den beste huiide klenning skall uerre den Ene. Huad som aff samme kleeder affgaar, ded skall med fliid foruaris Indtil wiider beskeen.

Greffuen Skal derforuden gørris En Reisse Och thu dageliige klenninger med all derris tilbehøring, *Item* ett skriin til hans liinkleeder och en kiiste tiil hans kleeder, som *M:* andres [2]) skal beslaa. Hannem skall ochsaa gørris Ett lydid flaaskefoder epther *D:* pether Paiis anordning. Hans *prçceptor* [3]) skall gørris En Reisse och en Ehre klenning, hanss drenge, folck och kudtsker Skal kleedis udi Rødt och guldt.

Frøckernis Och wiibeckiis Piiger skall kleediis vdi Røde skørdt och Røde fløuelss trøiier med grønne tafftiis forrekleeder, huoryblandt Lyssebedt Soffiies amme skall med regnis, dog at hun bekommer aff kaffa en Suordt trøiie.

Der skall bestillis saa mange Ølandtske fliisser vngeferlig, Som kunde haffue behoff tiil sallen, som er paa københaffuen vdenfor myn Stue [4]).

---

[1]) Mon Fejlskrift for: han.

[2]) Andreas Bentzwinger, Smed paa Bremerholm.

[3]) Den senere Professor i Sorø M. Henrik Ernst, som 1635 afløste M. Wichmann Hasebart. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 188.

[4]) De forskjellige Ordrer i dette Brev have uden Tvivl for en stor Del været foranledigede ved Forberedelserne til Leonora Christinas Bryllup. Jvfr. Smith, anf. Skr. I, 79 XXXIV.

Ded skall Erfahris, huad den løchte paa kullen koster Om Aarid at holde ued macht.

Rossenborrig den 30 *Augusti Anno* 1636.

Christian.

Segermageren skal driiffuis tiil, at hand gør ded Segeruerck ferdig, hand haffuer vnder henderne[1]).

Udskrift: Renthemeisterne til hande.

79. **1. Septbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelse af Hestedækkener. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall lade forferdiige 34 hestetecker med derris ziiradt Och dem hiid tiil Beriideren[2]) forskiicke.

Anderskou Slott den 1 *Sep: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

80. **3. Septbr. 1636.**

Til Rigsraadet.

Kongen meddeler det, at han tænker paa at antage Freden i Prag, og udbeder sig dets Betænkning om, hvorledes Rigets Grænser bør sættes i Sikkerhed paa Grund af den Fare, som derved indtræder for Angreb fra Sverig. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 6. 17. Decbr. 1636 fik Sejermageren Josias Schytte Betaling (128 Rdl.) for et nyt Sejerværk, han havde gjort til Kongen og afleveret 13. Oktbr. Men Rentemestr. Regnsk., hvorfra denne Notits er hentet, viser tillige, at Sejermageren Hans Mesger 4. Aug. 1636 fik 300 enk. Dlr. paa Regnskab for et Sejerværk, han skulde forfærdige til Kongen, og som skulde opsættes paa Kronborg. Herefter kan det maaske være tvivlsomt, hvilken af de to Sejermagere det er, Kongen sigter til; men det er dog snarest den første.

[2]) Ejler Pedersen.

Epthersom vdi ded Rommiske Riige Nu en Rom tiid[1]) adskiillige *Motus* haffuer werrid y Suang, Och diisamme Numer, gud werre loffuid, Paa franckerig och Suerrig Neer erre *Sopierit* och affskaffit, Och wy dageliigens *molesteris* vdaff hans kerliighed Churfursten aff Saxen, at uy skulle *acceptere* den Praager friid, Och siig derhuos Erbødiid, at h: k: wiille aldt ded, Som derudi fantiis. som oss udi nogen made kunde uerre ymod, laade *caseere* och affskaffe, Huorfor uy ingen wndskiilding Seer, att uy samme friid inted med dii andre fiirster udi ded Rommiske Riige Skulle *acceptere*. Huilckid uden thuiiffuel Suerrigis krone med siine *Alliierte* wiil Optage vdi en wnd mening. Huorfor wy Nadigst wille, at Riigens Raad Os derris betenckende skall siige, huorledis man Riigens grendtzer best kan sette y syckerhed Och for all wforskiild Och wformodende offuerfall Och yndfall kunde werre forseckerid[2]).

Koldinghus den 3 *Septembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Den første *Proposition*, Som Danmarckis Riigis Raad paa koldinghus den 3 *sem: Anno* 1636 skall *proponeris*.

81. **4. Septbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Om Forsendelse af Bly, Jern og Kobber til Koldinghus og Antvorskov. En Del af det Korn, som skal leveres i Madskat, skal gives til Nikkel Kock. — *Kgl. Bibl.*

Der skall med ded første forskaffis hiid tiil Slottens fornødenhed Bly och Iern med huiiss mehre Som denne herhuosføiiede fortignelssiis Indhold er. Der skall ochsa

---

[1]) Orig. har: tiil.

[2]) Jvfr. om denne Proposition og om Rigsraadets Svar af 4. Septbr. Fridericia, anf. Skr. II, 28—29. Rigsraaderne vare ved Kongebrev af 24. August indkaldte til et Møde i Kolding den 3. Septbr. Sjæll. Tegn. XXVI, 80.

for wynter Skaffis Blii och kobber henad Anderskou. Och Eptherdi vdi denne forsamling En Madskadt offuer aldt Riigid beuylgiid Er. Som udi korn Skall leffueris[1]), Da kan Nyckel kock deraff bekomme En party, Paded hand inted haffuer att klaage.

Koldinghus den 4 *Septem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

82. 4. Septbr. 1636.

Til **Frederik Urne.**

Han skal udtage nogle Nøgler til Fadebursstuen og til nogle Skabe paa Frederiksborg. Frøkenerne ville om fjorten Dage komme dertil. Nogle Tapeter skulle sendes derfra til Kjobenhavns Slot. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg sender dig herhoes hoffuet nøgelen till Frederigsborgh, som du skalt bruge till at udtage de nøgeler till Fadeburstuen och till Skabben paa gangen, huorudi lagenerne ligger, och ligger nøgelen till fadeburet udi ded skab. som er i winterstuen, som tillforne haffuer veret een dør. de andre nøgele ligger inde udi mit Smøkekammer paa *Conthoret*, som derudinden findis. Frøckenerne skall om fiorten dage hereffter begiffue sig fra hørsholm till Frederigsborg. Nøgelen skall du beholde hoes dig, indtill Gud vill, ieg kommer tillstæde. Huad tapetzerie der begeris fra Frederigsborgh aff hans Snecker till Sallen paa Kiøbenhaffns udstaffering, det skall forskaffis derhen. Coldinghus dend 4 *Septembris* 1636[2]).

---

[1]) Rigsraadet havde den 4. Septbr. bevilget en Kornskat til Flaaden. Rigens Raads Breve Fasc. 49. Et aabent Brev udstedtes derom den 2. Oktbr. Sjæll. Tegn. XXVI, 86.

[2]) Modtaget paa Frederiksborg 10. Septbr.

83. **9. Septbr. 1636.**

Til Frederik Urne.

Om Saaning af nogen Rug i Strødam. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser er tillstillet fem tønder Rugh, som du med det første, skee kand, skallt lade Saa udi Strøedam [1]), huor du skalt lade pløye saa megett iord, som du kand lade Saa de fem tønder Rug udi. Glygstad dend 9 *Septembris Anno* 1636 [2]).

84. **14. Septbr. 1636.**

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Han skal begive sig til Glückstadt og udbetale Penge til Oberst Friis og Ritmester Krabbe; tillige skal han opfordre Guvernøren i Glückstadt Christian Pentz til at gjøre Afregning med dem, som have noget at kræve. — *Geh. Ark.*

Kammerskriiffueren Skall y Morgen begiiffue siig henad glyckstad Och sammestedtz Betaale Offuerste friis [3]) Och Riitmeister krabbe [4]) Epther derris vnderskreffuen Rullers indholdt, Naar *gubernøren* sliigdt befahler, Och dertiil bruge dy Offuerbleffuen penning aff dy, som H: key von Anefeldt Siist leffuerede, Saaoch aff dy penning, Som fiindis udi dii thuende fiieringer, som staar udi myt sengikammer sammestedtz. Och skall kammerskriiffueren

---

[1]) Ved Frederiksborg. Se forrige Bind S. 416.

[2]) Modtaget paa Frederiksborg den 16. Septbr.

[3]) Jesper Friis til Ørbæklunde (f. 1593 † 1643) var efter tidligere at have været Oberst over det sjællandske Regiment paa ny 1632 bleven Oberst, denne Gang over det jydske Regiment. Som saadan udkommanderedes han i Maj 1636 og indkvarteredes med sit Regiment i det Pinnebergske; efter et halvt Aars Tid blev han hjemfordret. Hans Michelson, Ligprædiken over Jesper Friis, Kbhvn. 1645.

[4]) Iver Krabbe.

Errindre *gubernøren*, At hand gør klaardt med dem, Som Nogiid y En eller anden made haffuer att kreffue.

Itzehou den 14 *Septembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Kammerskriiffueren tiill hande.

85. 21. Septbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Om en fra dem modtagen Skrivelse og om et leveret Sejerværk. — *Kgl. Bibl.*

Eders skriiffuelsse haffuer Ieg Emphangiid Och deraff tiilstanden huos Eder forstanden. Ded Seegerwerck haffuer denne breffuisser leffueriid. Huad pengen anlanger, derpa uyl ieg mig Erkleere, Naar gud uyl, ieg kommer tiil stede.

Glyckstadt den 21 *Septembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

86. 28. Septbr. 1636.

Til Kejser Ferdinand II.

Kongen forsikrer ham om sin Tilbøjelighed til i Gjerningen at vise ham og det romerske Rige sit Venskab og til, hvis Modparten fastholder ubillige Vilkaar, da at optræde imod det, som kan blive ham selv og hans Riger til Skade. - *Afskrift i Haupt-u. Staats-Archiv i Dresden*[1]).

---

[1]) Da Brevet kun kjendes i Afskrift, kan det ikke med Sikkerhed afgjøres, om det er egenhændigt eller ikke. Det kaldes stadig i de senere Forhandlinger for en Haandskrivelse, men herved forstodes ogsaa ofte Breve med vedkommende Fyrstes egenhændige Underskrift. Dog synes dets hele Form nærmest at tyde paa, at det virkelig har været egenhændigt. Jvfr. for øvrigt om Brevet Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 30.

Wass E. L. an mich wegen stifftung naher freundtschafft durch meinen an Sie abgesandten Räthe[1]) gelangen lassen, habe Ich wol verstanden. Ob Ich nun zwar Chur Saxens L. meine mainung eröffnet, nit zweiflende, es werde solche E. L. hinterbracht sein, So habe Ich doch, nach dem Ich zaigern meinem diener an Sie abgeferttiget, derwegen verspührter *Intention* mit mir vngeferbete freundtschafft zupflegen Ihr hohen danckh sagen wollen, Sie freundtlich versicherende, dass Ich gleicher gestalt ganz genaiget E. L. dero hausses vnd dem Römischen Reiche alle *affection* vnd zwar im werckhe zuerweissen, welches dan eben die vrsache, warumb Ich bishero die friidens *tractation* so eiifferig getrieben, damit, wan man wieder verhoffen auf vnbillichen vnd vnbefuegten Sachen beruhete, Ich desto mehr vrsache von mir vnd meinen königreichen alles besorgendes *præiudiz* abzuwenden haben möge, zumahl E. L. vnuerborgen, wass Ich für andern Potentaten bey diesem werckh für *Interesse*, welches aber, ehe die vnbilligkeit erscheinet, wegen aufgerichteter Pacta nit so gar genaw *attendirt* werden mag. Da es aber noch zu *tractaten* gelangen solthe, wurden E. L. meine zu Ihr vnd dem Röm: Reich tragende *affection* zu sattem *contento* verspühren. Im übrigen *referire* Ich mich auf meinen Abgeordneten[2]) vnd *recommendire* E. L. seine *sollicitatur* vnd verpleibe neben empfehlung Gottes

E. L. getrewer Ohm

Christian.

Renderspurg den 28 *Septbr. Anno* 1636.

87. 7. Oktbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Om Indkjøb af sort Damask til en Kjortel til Hofprædikanten samt om Indkjøb af Fjer. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Christian Pentz og Gotlieb von Hagen, der vare hos Kejseren i Foraaret 1636. Fridericia, anf. Skr. II, 17—18.

[2]) Vistnok Sekretæren i det tydske Kancelli Hans Leonhard Klein. Fridericia, anf. Skr. II, 29.

I skall uerre derom, at y kan faa Sa megiid Suordt dammask, som tiil en Prestekiiortell, Och deraff strax lade gørre En kiiortell tiil hoffpredikanten [1]).

Rossenborg den 7 *Octo: Anno* 1636.

Christian.

Der skall ochsa Erfahris, om man kan faa flere fiier tiil købss [2]).

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

88. **14. Oktbr. 1636.**

Til Kaj von Ahlefeldt (?) [3]).

Kongen har befalet Christian Pentz at forespørge hos Hertugen af Gottorp, om han anser det for rigtigt at aftakke de danske Krigsfolk, som ere i Krempe, eller om man skal beholde dem i Tjeneste. Der skal betales dem af de Penge, der ere forhaanden. Oberstlieutenant Rensberger skal blive liggende med sine Tropper i Glückstadt og Omegn. — *Afskr. (efter Orig.) af B. C. Lund i den Ledreborgske Manuskriptsaml., 8., 448.*

Ich habe H: [4]) Christian Pens befohlen sich naher gottorp zu verfühgen undt beii He[r]dzog Friderich sich erkündigen, ob Er rathsam zu sein erachted, das man die denske folck, So tu kromp [5]) biis *Dato* gehalthen, nach hausse soll ziihen lassen oder winther [6]) im diinste nach verfliissung der Sep: Mohnat behalthen. Weil aber mir bekandt, das dii mittel darzu Schuerlig werden beii der hand konnen

[1]) Peder Pedersen Vinstrup (f. 1605 † 1679) var Hofprædikant fra 1635—1638 og blev derefter Biskop i Lund.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 29.

[3]) Afskriveren har til sin Afskrift tilføjet: „Opskriften uden paa var af Ælde udslidt, men ses at have været til en Ahrenfeldt." Det maa uden Tvivl have været en Ahlefeldt, muligvis Kongens Raad Kaj von Ahlefeldt. Jvfr. Brevet Nr. 84. — Den slette Afskrift er besørget af den i Nyerups Litteraturlexikon omtalte B. C. Lund, der døde 1809 som Sognepræst i Hellested.

[4]) Afskriften har: H. i.

[5]) ɔ: zu Kremp(e).

[6]) ɔ: weither (?).

gebracht werden. Als sollestu nebmst (!) H: Christian Pensse dasselbige folck zu Ross undt füsse munstern undt Sii von den gelderm (!), Soverhanden. *cententiren* [1]). Der Oberste Liuthenandt Riinsberger [2]) soll miit seiner *compani* nebmst So viill von den densken alss daussend man biis auff weiithern beskeiidt zu diss landes *Defension* in glyckstadt undt den umliigenden kuartiiren beliigen bleiiben.

Kopenhagen den 14 *Octobris Anno* 1636.

Christian.

89. **18. Oktbr. 1636.**

Til Apothekeren Esaias Fleischer.

Om Leveringen af et Pund hvidt Tragant. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Der *Apotecker* Soll Eiin Pundt weiis dragandt [3]) herauff Skiicken.

Kopen: den 18 *Octo: Anno* 1636.

Christian [4]).

90. **28. Oktbr. 1636.**

Udkast til en Svarskrivelse til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen, hvori Kongen fremhæver sine Bestræbelser for Tilvejebringelse af Fred og billiger det Svar, Hertugen har givet Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborgs Afsending; der er givet Befaling til Hans Leonhard Klein om at virke for Ærkestiftets Neutralitet. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl Saml., 4, 985 c.*

---

[1]) ɔ: contentiren.

[2]) Gabriel Rensberger eller Regensberger ved det sjællandske Regiment, naturaliseret som dansk Adelsmand 1649, ✝ 1661 i i sit 67de Aar, s. Danske Saml. 2. R. II, 66 og de der anf. St. samt Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 201 f. Han havde 9. Juni 1636 faaet Ordre til at begive sig til Holsten med sit Regiment, blive der sammen med det andet danske Landfolk og modtage Befalinger af Obert Jesper Friis. Sjæll. Reg. XIX, 415.

[3]) Tragant, en Plante, der bruges i Lægekunsten.

[4]) Nedenfor er skrevet med en fremmed Haand: Hat missen ausgelesen werden van 3 ℔.

Andtwordt auff meines Sohns des Erdzbiiskopen Skreiiben.

Præmissis curialibus. Dass ich sein Skreiben Nebenst den beiilagen Emphangen[1]) vndt daraus dasienige. was H: Georgs L: an ihm des friidens halber vndt wegen des Niidersexiigen kreiidtzes anlage gelangen lassen. Verhalthen im darauff niit, das man dii friidens tractaten nit hette Stecken lassen, daa Chur Saxen diiselbe nit *interrumpiret* hetthe, Man hatt aber dessen vngeachted sich kegen dem Keiisser sich Erbotthen den selben zu *Reassumiren,* daneben högsten fleiis angewendet, dii Krone Sueden auch darhiin zu *disponiren,* dii man darzu nit vngeneiiget befunden. Betreffende H: georgen abgesantes anbringen, vndt was im darauff zu Andtwordt geworden. das habe ich durchgesehen vndt befunden. das ess mit guthen *Rationibus* begegnet Seii. Dii *Neutralitet* vndt was dem anhengiich betreffende, So ist diiselbe Nebenst allem dem, was zu *Conseruirung* des Erdzstiiftes diinen kan. Dem *Secretario* Iohan leonardt kleiin befohlen in acht zu haben, vndt sol im das veberskiicketes *memoriall* zum veberflus zugeskiicket werden Miit befahll, das er siich darnach Riichten Soll. An *M:* kleiin Soll eiine *copei* des *Memorials* zugeskiicket werden, welcher der lakey mitnemmen kan, vndt von hamburch oder Brehmen durch *ordinari* post *M:* kleiin zugeskiicket werden.

Kopenhagen den 28 *Octobris Anno* 1636.

Christian.

---

[1]) Hertug Frederik havde den 15. Oktbr. oversendt til sin Fader en Proposition fra Hertug Georgs Afsending Heinrich Bessell, dat. Vörde 28. Septbr., hvori der udtaltes Ønsket om Fortsættelsen af Kongens Fredsmægling og Beklagelse over Indkvarteringen i Brunsvig-Lyneborg, samt sit Svar, dat. 29. Septbr., hvori han havde lovet at anbefale Hertug Georgs Ønsker til sin Fader. Tillige anmodede han denne om at befale Klein at virke for Stiftet Bremens Neutralitet i Regensburg og sendte ham en Afskrift af en Memorial af 14. Oktbr., som han havde tilstillet Klein derom paa hans Gjennemrejse. Bremen Nr. 31 i Geh. Ark.

91. 4. Novbr. 1636.

Til Frederik Urne.

Hans Barchmann skal ansættes paa Kronborg i Villum Lakajs Sted. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser[1]) skall hereffter brugis i willom Lackeyes[2]) Sted paa Chroneborgh, och hannom udi dannemendz neruarelse leffueris dett, som samme willom Lackey udi foruaring haffde, derhoes hoffuetnøgelen till huset. Kiøbenhaffn dend 4 *Novembris* 1636[3]).

92. 5. Novbr. 1636.

Til Rentemestrene (?).

Om Forfærdigelsen af en ny Bryggerpande. — *Kgl. Bibl.*

Den Brøggepande, som altiid er brugdt, Siiden at Brøggerssid brende[4]), Skall wdbriidis Och ysønder Slaas Och Siiden forskiickis paa Møllen ued *Croneborrig,* Och deraff gørris En Nii tiil att bruge vdi ded andiid Brøggersse.

Køben: den 5 *Nouem: Anno* 1636.

Christian.

---

[1]) Efter en Bemærkning i Randen er dette Hans Barchmann, Kongens Snedker. Medens han saaledes allerede nu ansattes paa Kronborg, fik han først 1640 Tilsynet med Snedkerarbejdet paa dette Slot (Danske Samlinger V, 193; jvfr. forrige Bind S. 184).

[2]) Villum Adam Lakaj havde 1624 faaet den Bestilling at forvare Tapetseriet paa Kronborg; 1633 nævnes han som den, der havde det Inventarium i Forvaring, som brugtes i Lysthuset i Lundegaarden, naar Kongen laa der (Danske Samlinger V, 190. 192). Jvfr. om ham Molbech, Christ. IV's Breve I, 461. 474. Han maa være død inden 3. Oktbr. 1636, da der i Følge Sundtoldregnskaberne paa denne Dag udbetaltes hans Arvinger et halvt Aars Besolding.

[3]) Modtaget paa Frederiksborg den 6. Novbr.

[4]) Kongens Bryggers i Kjøbenhavn var, som bemærket S. 54, brændt 1632.

93. 5. Novbr. 1636.

Til Apothekeren Esaias Fleischer.

Ordre til at præparere nogle Pulvere og sende dem til Kongen. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Esseiias fleiisker Soll Nachfolgendes Puluer *Prepariren* vndt anhero Skiicken.

Ziitwer[1]) 8 lott, Muskaten nus, Muskaten Blumen, *Galgant*[2]), Negelken, Ingewer, weiissen weiirach, weiissen kiimmel, langen pheffer, Salben bletter, fennichell Samen, Annis Biibenel[3]), leckridtzer, weiissen Senff, Iedes 2 lodt, Sucker kandi 1 fiirtheill ℔.

Disses soll feiin gestossen werden vndt durch Eiin Siib gelassen vndt woll gemiisket werden

Anderskou den 5 *Nouembris Anno* 1636.

Christian[4]).

Udskrift: Essaiiass fleiisker zu handen.

94. 10. Novbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Om Indkjøb af nogle Stole. — *Kgl. Bibl.*

Aff dette Slaags Stole Skall der Strax købis Sex, yhuor man dem bekomme kan, Och gelder ded liige, aff huad farue dy Er aff.

Køben: den 10 *Nouem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

---

[1]) Zittwer, en Plante.

[2]) Galgant, en Rod fra Asien (radix Galangæ).

[3]) Anis Bibernel (Pimpinella Anisum), Anis.

[4]) Nedenfor er skrevet med en fremmed Haand: „1636. Dieses ist ppt. [ɔ: præparirt] vnd den 8 xber zu Ihr K. M. vbersend werden." Desuden er tilføjet Prisen: 13 ß.

95. 13. Novbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Skriveren paa Mønten i Kjøbenhavn skal afskediges sammen med alle de øvrige Folk undtagen Møntmesteren. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi Man Ingen Myddell kan fiinde tiil at Miinthe heer paa mynthen vden myn Skaade, Daa Skall Renthemeisterne Afskaffe Mynthe Skriiffueren[1]) med aldt ded gesiindecken. paa mynthen fiindis, Mynthemeisteren[2]) vndertagen.

Københaffuen den 13 *Nouembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

96. 15. Novbr. 1636.

Til Frederik Urne.

Om Afsendelse af et Skib til Abrahamstrup for at hente Ved. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom Stumpede Dorrette nu løber herfra henad Abrahamstrup till at lade weed Sammestedz, da skall du giøre dend anordning, at dend Strax faaer Sin ladning, Saa at hand Strax kand komme hid igien. Kiøbenhaffn dend 15 *Novembris Anno* 1636[3]).

97. 15. Novbr. 1636.

Til Dr. Peter Payngk.

Han skal sende en Flaske med Citronelixir op paa Slottet. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

[1]) Povl Povlsen.
[2]) Peter Grüner.
[3]) Modtaget paa Frederiksborg den 16. Novbr.

D: Peter Paii soll eiine flaske auff dreii Podt miit *Elixirium Citri* auff das Sloss skiicken.

Kopenhagen den 15 *Nouemb: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: *D:* Peter Paii zu handen.

98. 16. Novbr. 1636.

Til **Frederik Günther.**

Han skal tale med den nederlandske Resident Karl v. Crakau og anmode ham om. hans Hjælp til at faa Mogens Gyldenstjerne fangen i Holland. Han skal desuden advare ham mod at forebringe Foppe van Aitzemas uforskammede Ytringer for Generalstaterne. — *Geh. Ark.*

Du werdest diich guther massen zu endtsinnen wissen, was ich diir in der glyckstadt miit den Enspendigern wegen Mogens giildensees [1]) zu Reden befohlen. Weiil nun der hollandtsker *Resident Carll* v: krakau disse tage von miir *Nobilitiret* worden [2]), Als sollestu miit im reden, das Er zu *Recompans* Sodaner gnaden miir dii anleiitung thun wolthe, wii man selbigen gyldenstern in *Arrest* bringen konthe, das er daa im lande mich Rede vndt andtwordt geben muste auff das, was ich im zu besprechen habe. Daa du nun vernemmen werdest, das gedachter *Resident* geneiget ist miir in der sache diinste zu thun, Alsdan sollestu vernemmen, Ob er dissen wiinther, wii er wol phleeget, Naher hollandt geen wiirdt. Da er nun zu wissen begehret, worum man deswegen *curiös* is, Alsdan Sol im zur andtwordt gegeben werden, Das man selbiige Sache durch Im beii den herren Stathen zu *Negotiiren* geneiiget, vndt da er solches verrichten wiirdt, alsdan soll im Iehrliche besoldung auff 300 dl. gegeben werden. Daa er nun solches

[1]) ɔ: Gyldenstjerne. Jvfr. Brevet Nr. 77.

[2]) Han fik Brev som dansk Adelsmand under 12. Novbr. 1636. Sjæll. Reg. XIX, 460.

Acceptiret, alsdan sollestu miit im wegen der Reiisse gelder *tractiren* vndt darneben in Ermahnen, das Er solches beii siich halthe vndt daruon mit keiinem mensken, er Seii auch weehr er wolle, Reeden oder *communiciren*.

Dauern Nun offtgedachter *Resident* Siich dehm, was forher Erwehnet, *Accommodiren* wiirdt, vndt du mercken ka[n]st, das es sein rechter Ernst Seii, Alsdan sollestu des *Foppii* vnuerskamthen *discurs*, So er zu Regensburch gehabdt[1]), auff dii Baan bringen vndt vernemmen. Ob er denselben nebenst dem fohrigen beii den herren Stathen forzubringen Sich vnthersteen wiill, vndt sollestu im versiicheren, Das, Daa dii herren Stathen Nach *Foppii discurs* nur Eiine *Miine* machen, das sii *pro Authoritatę* etwas thun wollen, Das ich alssdan dii althe meiinung folgen werde, das deer Erste Slaag Ein Monadtz zoldt werdt Seii.

Kopenhagen den 16 *Nouembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther.*

99. **20. Novbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger ugentlige Beretninger fra dem under sin Fraværelse om Sygdommen, om Tilstanden paa Bremerholm og om Virksomheden paa Møllerne i Kjobenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne Skall udi myn frauerrelse huer Otthe dage lade mig uyde tiilstanden heer Sammestedtz, først. huorledis Sygdommen siig anlaader[2]). 2. Huorledis holmens *Admirall*[3]) befinder tiilstanden Paa Bremmerholmen Och

---

[1]) Talen er om den nederlandske Resident i Hamborg Foppe van Aitzema, og det kan formodes, at hans omtalte Ytringer have drejet sig om Elbtolden.

[2]) Om den i Sommeren og Efteraaret 1636 herskende Pest se Mansa, Bidrag til Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Historie i Danmark S. 314 f.

[3]) Erik Ottesen Orning.

udi den Store Smiidde. 3. Om der faariis fordt med griinmalen, Som forordnid Er. 4. Om der tørriis Rue, Och om der Maaliis Saa Sterckt Paa waand Och weiiermøllen, Som derpaa Skee kan. 5. Om der gørris Och Maalis Saa megiid Maaldt, Som Skee kan. 6. Om walckmøllen ued wandkunsten brugiis vden forsømmelsse.

Tiil sligge bud att bringe herfra henad Roskiild Skall brugis Postuognen, Som derpaa passe Skall. Och skall der gørris Ett Paas tiill Samme bud, Som Skall gelde den wiinther ymellom køben: och Anderskou.

Rossenborre den 20 *Nouembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne til hande.

100. 23. Novbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelse af en Toldkiste. — *Kgl. Bibl.*

Renthemeisterne Skall werre derom, att der med ded første forferdigis En af dy tolkyster Och bliiffuer forskiickid henad Anderskou.

Paa Samme kyste Skall tegnis Rensborrig.

Rossenborg den 23 *Nouem: Anno* 1636.

Christian.

101. 24. Novbr. 1636.

Kongen tillader, at Regitse Bildes Bryllup med Staller Kaas maa foregaa i en Stue eller en Sal. — *Geh. Ark.*

Epthersom wy vnderdanigst aff frue Soffii Peder Bassiis Er tiiltaliid, Att hun Siin Søster datters Riigidtze Billes [1])

---

[1]) Regitse Bilde, en Datter af Klavs Bilde til Vandaas og Rosendal og Ingeborg Nielsdatter Parsberg, ægtede Staller Kaas,

Brøllup med Staller kaas vden nogen Stor *seremoni* motte anstiille och gørre, Daa haffuer wy Sliigdt Naadigst bewilgiid, at samme Adelss personer vdi En Stue Eller Saal maa *Copuleris*.

Rossenborre den 24 *Nouembris Anno* 1636.

Christian.

102. **25. Novbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Om Antagelse af en Tegnelærer til Ulrik Christian Gyldenløve. Der skal omhugges Hasseltræer paa Frederiksborg og Kronborg Len til at brænde Kul af til Brug paa Krudtmøllen. Nogle Penge skulle sendes til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Ieg kan inted Rett errindre mig, Om ieg haffuer befahliid, Att Med den vnge kaarl, Som er y køben: och kan nogiid tegne, Skulle handliis, Att hand Skulle wnderuysse wldrich Christian.

Huorfor, saframdt sliigdt Endnu inted befahliid Er, daa Skall ded Skee Endnu. Christoffer Suencke[1]) Skall befhaliis, att hand Sender krudmageren hiid, att hand heer Och y kroneborre Lehne kan hugge Saa mange hassell omkring, Som hand behøffuer Paa thu eeller tree ars tiid tiil att brende kull aff tiilatt gørre kruud aff paa Mollen[2]).

Frederigsborg den 25 *Nouem: Anno* 1636.

Christian.

---

der døde 1656; selv døde hun 1672, 62 Aar gammel. Fru Sophie Parsberg var en Søster til hendes Moder og gift med Peder Basse til Sorup, som var Lensmand først paa Møen og senere paa Tranekjær; hun døde 1639 Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 146. Ljunggren, Skånska Herregårdar I: Rosendal. Danske Samlinger 2. Række II, 76. Personalhist. Tidsskr. I, 193.

[1]) Arkelimester.

[2]) Talen er vel om Krudtmøllen ved Lyngby (se forrige Bind S. 327). Den 4. Decbr. fik Lensmændene paa Kronborg og Kjøbenhavn, Frederik Urne og Niels Trolle, Breve om hver at udvise Krudtmageren 206 Læs Hasselved. Sjæll. Tegn. XXVI, 126.

Der skall Erfahris, Om pa Slottid icke erre bleffuen Standendis thu fiieringer med Penning, Och om dii deroppe findis, da skall breffuisser tage dem med.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

103. 25. Novbr. 1636.

Til Rentemestrene.

De skulle kræve en endelig Afgjørelse af Byfogeden i Kjøbenhavn Eske Jensens Regnskaber. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi ded Erfahris, at Biifogeden Eskel Iensøn Staar Epther med vnderskedtlige Store Regenskaber, Och samme mand bade Er Suaag[1]) Och ued ringe formue, Daa Skall y hannem for eder lade foddere Och hannem lade forstaa, myn befahling att uerre, at hand En Ende derpaa Skall gørre, Och at ieg ingen Snack lenger achter at tage derfor. Naar hand nu siig Erkleerer, at hand med all fliid ded, som hannem befahlis, wiil Eptherkomme, Da skall aff hannem tiiden Erfahris, Naar Sliigdt Skee kan, Huilcken tiid hannem dog inted lenger End strax epther Niitars dag førstkommende skall indrømmis, vdi betrachting at hannem Er giiffuen Offuerlig tiid tiil samme Regenskab att afflegge. Och Eptherdi ded er att befriichte, At man besuerligen faar Regenskab aff hannem wden wiitløfftighed, Daa skall y wdi tyde Paa myne wegne gørre Eder foruarid y ded, Som forhanden Er, Paaded att andre Icke kommer mig for, Saat ded siiste bliiffuer werre end ded første.

Frederigsborrig den 25 *Nouem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

---

[1]) Han døde det følgende Aar. Pontoppidan, Origines Hafnienses S. 395.

104. 26. Novbr. 1636.

Til Frederik Urne.

Om et Pas for et Bud, der skal sendes til Holsten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall skriffuis itt pas paa itt bud, som skall ud till Landtc holsten, till huis naffn der skall ladis rom udi *passet.* Frederigsborg dend 26 *Novembris Anno* 1636 [1]).

105. 27. Novbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Slotsfogeden Hans Merckel von Schmalkalden skal have en Nøgle til Børnehuset; en anden Nøgle skal gives til Andreas Bentzwinger for at gjøre nogle Laase i Stand efter den. Der skal sendes nogle Vandrender til Dagelykke Slette. Ulrik Christian Gyldenløve skal forsynes med Lys. — *Kgl. Bibl.*

Ieg Sender Eder herhuos thuende hoffuydnøggeler, huoraff den Ene Skall tiilstillis hans Slodtzfogiid, at hand dermed Om morgenen tylig gaar ind y Børnehussid ygennom Miit kammer Och Erfahrer, Om Meiisterne Erre Enhuer paa derris wiinckell. Och skall dii, som inted tilstede Erre, Settis vdi ded blaa torn Och inted laadis derud, førend dii haffuer werrid derinde y Otthe dage.

Den anden Nøggell skall tilstillis *M:* Andres, at hand tiil samme Nøggell forferdiger ded, Som der bliiffuer Saat paa Laassen. Och Skall hannem den anden Ochsaa tilstillis, huortill hand skall *accommo[de]re* dy lasse paa Prouyandthussiid, dersom ingen inted haffuer att bestille. Nemblig dørren tiil gangen fraa lofftiid, som køllen Staar paa, *Item* den dør, som gaar ind tiil griinmalerens lofft, som hand tørrer kornid paa.

Ieg fornemmer Ochsaa, att der Er ingen Render kommen

[1]) Modtaget paa Frederiksborg.

Neder tiil dageliicke Sleett[1]. Endog der kam En Stor Party nu Siist fraa gulland, Huorfor der Skall, Saa Snardt mueligdt kan werre, forskiickis En haab derhen, ty heer er inted wand Paa Slottid for mangell aff Rør.

Fredrigsborre den 27 *Nouembris Anno* 1636.

Christian.

Der[2]) Skall gørris tree dussiin woxliis, huer Ett kortehr lang, tiil wldrich Christian, Och skall hannem huer dag giiffuis thu telleliis, Som kallis herreliis[3]).

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

106. **27. Novbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Der skal indkjobes nogen Hvede af en hollandsk Skipper til Brug for det Skib, der skal afgaa til Ostindien. Om to Dage vil Kongen rejse til Antvorskov. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer forstanden, at den Hollender, Som losser den Rue ued Prouyandt gaarden, haffuer ochsaa hueede ynde, Huorfor aff Samme hueede Saa megiid skall hannem affhandlis[4]), Som man til ded Ostindianske Skiibs[5]) vdredning kan behøffue.

Tollerne y Sundiid Er Sendt 1800 daler tiil att bethale Ruen, Som hand ynde haffuer, wiider End dii 2000 daler,

---

[1]) Jvfr. forrige Bind S. 439.

[2]) Denne Efterskrift er skreven paa en løs Seddel.

[3]) Herrelys var Benævnelsen paa den bedste Slags Tællelys, se Histor. Tidsskr. 4. R. V, 406.

[4]) Klaus Peitersen af Harlingen fik 15. Decbr. 1636 Betaling for $17^1/_2$ Læst og 6 Tdr. Hvede samt for 60 Læster og 10 Tdr. Rug. Desuden fik samme Dag Residenten Karl v. Cracau Betaling for 25 Læster Rug, som ogsaa vare udlossede af Klaus Peitersens Skib (Sundtoldregnsk.). Jvfr. Brevene af 28. Novbr. og 3. Decbr. 1636.

[5]) Skibet Christianshavn. Se Brevet Nr. 112. Kongen havde paataget sig Udrustningen af dette Skib; se Breve til det ostindiske Kompagnis Forvalter af 4. Novbr. og til Erik Ottesen af 9. Decbr. Sjæll. Tegn. XXVI, 110. 128.

Som dennom bleff befahliid først att købe Rue for. Ieg haabis med gudtz hiielp, att der tør Endnu wancke nogiid huos densamme dannemand, inden hand Sliipper. Offuermorgen, Om gud uyll, drager Ieg herfraa Liige henad Anderskou.

Frederigsborrig den 27 *Nouem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

107. **28. Novbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Om et Bord, et Blækhorn og en Sandbøsse til Ulrik Christian Gyldenløve og om en Jerntingest til Andreas Bentzwinger. — *Kgl. Bibl.*

Wdi dette foder fyndiis et Liided Bohr. Som wldrich Christian Skall haffue, Och Skall Skolemeiisteren [1]) befahliis, at Naar Samme fohr bliiffuer opluckt, at hand daa tager Ett Iern tiingist derud, som Er med indpackiid y fohriid, Och lade *M:* Andres paa den Store Smiddie ded tiilstille.

Frede: den 28 *No: Anno* 1636.

Christian.

Nøggelen tiil Skuffleddicken vnder bohriid fiindis herhuos. Der Skall Suarris Ett bleckhorn Och En Sandbiisse tiill wldrich Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

108. **28. Novbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

De skulle udstede en Kvittering for en Pengesum, som Tolderne i Sundet efter Kongens Ordre have betalt for nogen Rug. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Om M. Hans Lavritsen se forrige Bind S. 267.

Denne herhuos føiiede Beuys Skall y tage tiil Eder Och siiden giiffue mig Eders kuytandtze paa tretussind Och Otthehundrede daler, Som aff tollerne y Sundiid Epther Myn befhaling Er vdgiiffuen for den Rue, som lauers Eskelssøn[1]) annammid haffuer[2]).

Frederigsborre den 28 *Nouembris Anno* 1636.

Christian[3]).

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

109. 28. Novbr. 1636.

Til Christian Friis(?).

Om Forhandlinger med Hertugen af Gottorp angaaende Unionshjælpen. Kongen vil den næste Dag rejse til Antvorskov. — *Geh. Ark.*

Dyn Skriffuelsse med hertugen aff holstens *consens* offuer den hiielp. som Riigid och førstendommen huerandre Skulle gørre, naar behoff gørris, Haffuer Ieg y afftis Emphangiid Och ygennomsiiet. Och endog den gode herre, som du formener, Nu bedre End tilforn forstaar werckiid, Daa Er dog dermed inted at haste, Eptherdi derudi Inted niitteligens kan Stillis y werck, førend der vdskriiffuis En landag, At man der kan *Disponere* Stenderne, Som mueligdt Skal gørre oss krumme Spring Nock[4]). Ieg achter. Om gud uyl, y morgen att begiiffue mig heerfra paa weiien henad Anderskou, huorfor du mig tiil middag y Roskild Skaldt møde. *Vale.* Aff friderigsborg den 28 *Nouembris Anno* 1636.

Christian.

---

[1]) Lavrits Eskildsen, Proviantskriver.

[2]) Jvfr. ovfr. Nr. 106.

[3]) Nedenpaa Brevet er skrevet med en fremmed Haand: Huede 20 lester, Rug 95 lester.

[4]) Kongen havde i Begyndelsen af November forhandlet med Rigsraadet om Udvidelse af Unionshjælpen til Hertugdømmerne; se en Indstilling fra Rigsraadet til Kongen, af Kjøbenhavn 3. Novbr. (Rigens Raads Breve Fasc. 49).

110. **28. Novbr. 1636.**

Til Frederik Urne.

Der skal sørges for Vogne til Kongen i Roskilde. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall Sende bud henad Roskilde, at der Staaer vogne ferdig i morgen, och att de skall haffue mad ferdig i harrested till middag. Frederigsborgh dend 28 *Novembris* 1636 [1]).

111. **28. Novbr. 1636.**

Til Frederik Urne.

Overtømmermanden Hans Ahnemøller skal besigtige Frederiksborg Slotsmølle og Favrholm Ladegaard. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Hans Anemøller skall begiffue sig hiid till Frederichsborgh och besee møllen her for Slottet, huorledis dend best kand flies tillkommende Sommer, mens man dog skall lade Søen aff for dend brøstfeldigheed skyld, som findis paa rundelen ued Stalden och andenstedz; hand skall ochsaa besigtige fauerholms ladegaard, huor dend haffuer hielp i behoff, saa och huad tømmer der till behøffuis. Frederigsborgh dend 28 *Novembris Anno* 1636 [2]).

112. **3. Decbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Nogle Fjer, som ere konfiskerede paa et Skib i Sundet, skulle leveres til Fadeburskvinden paa Kjøbenhavns Slot, og nogen Hvede skal leveres til Skibet Christianshavn. Der skal sendes forskjellige Sager til Kongen paa Antvorskov. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Modtaget paa Frederiksborg.
[2]) Modtaget paa Frederiksborg.

Wdaff Eders skriffuelsse erfahrer ieg, at den Skiipper, som kam op med den Rue aff Sundiid[1]), inted haffde mehre Inde End ded, hand angiiffuid haffuer, vden nogen fiier, Som skall leffueris fadeburkuinden pa køben:[2]), Naar den *conficerit*[3]) Er. Vdaff hueeden begeerer ieg inted vden Saa megid, som der gørris fornøden til ded skiib Christianshaffuen att vdstaffere, Huilckid at betale En befahling til tolleren herhuoss medskiickis. Der kommer med ded første En haab unge heste herfraa, som Skall y Rustuognen. Naar dii ankommer, da skall wogenmeisteren[4]) skaffe lawers Eskelsøn thu heste, Som bliiffuer afflagdt.

Der skall hiidsendis thu støcker aff ded beste fløiiel, som gørris y børnehussiid, och er ded liigegadt. huad faarue ded er aff. Derhuos skall ochsa Ett Støcke braagid siilketoy sendis hiid, som kan brugis til vnderskørdt, *Item* thu støcker lerrid, allen tiil 3 ꝭ, Saoch thu Støcker gaadt wlmerdug Med thu par Sylky strømper Och thu paar Strickede strømper tiil kuindfolck, som woxen Erre. Imod Iul førstkommende Skall der sendis nogiid legetøy hiid. Huos peder y haffuen[5]) Er en liiden weeff, som Skall tilstillis *M:* Andres, at hand med ded første den beslaar, Och naar den er ferdig, da Skall den Sendis hiid. Gerdt Osseriin Skall gørre mig aff vndtzeguld sa mange Sløiiffer, som tiil en klenning. Ieg behoffuer kroneguld vngeferlig 1000 dl. werdt, huorfor y skall lade mig vide, Om ded er at bekomme, Och huad lodeed(!) skall koste. Paa dii huoss føiiede Seddeler haffuer ieg tegniid myn mehning, huorepther der Skall gørris Ordinandtz zeddeler.

Anderskou den 3 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

---

[1]) Jvfr. Brevet Nr. 106.
[2]) Hun hed Maren Pedersdatter.
[3]) ɔ: konfiskeret.
[4]) Terkild Christensen.
[5]) Peder Nielsen, Forvalter ved Rosenborg Have.

113. 4. Decbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Kongen beder dem gjennemse et Overslag over, hvor vidt den bevilgede Kontribution kan være tilstrækkelig til at betale Gjælden. — *Kgl. Bibl.*

Herhuos sender Ieg Eder ded Offuerslag, Som vdi Eders *Pręsens* bleff giiordt paa københaffuen, huoruiid *contributionen* kunde Streke tiil at bethale gelden, Som man pa vnderskedtlige Steeder Skiildig Er, Tiil den Ende att y samme offuerslag Skall med fliid Igennomse Och ded Saledis Maage, At *dispositionen* vdi samme Offuerslag, Saa wiit immer mueligdt, bliiffuer Liideliig, Huilcken y med ded første mig Skall lade komme tiil hande, vdi huilcken dii 2000 dl., som Iffuer wiindt for ded godtz, wldrich Christian bekommid haffuer, Er loffuid [1]).

Anderskou Slott den 4 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

114. 4. Decbr. 1636.

Til Rentemestrene.

De skulle levere en Fortegnelse over Lensmændenes Restancer samt over de Lensmænd, der ikke have aflagt det tilborlige aarlige Regnskab. — *Kgl. Bibl.*

Postscriptum.

Epthersom Eder Er befahliid Att offuerleffuere mig En richtig *designation* tiil Iull førstkommende Paa lenssmendens Restandtzer aff derris lehn, Daa Skall y derhuos Ochsaa tiil samme tiid leffuere mig En *designation* paa dy lensmend, Som inted haffuer giiordt Regenskab aff ded,

[1]) Her mangle nogle Ord om, at de 2000 Dl. skulle optages i Dispositionen. Det Gods, der sigtes til, indkjøbtes til Udvidelse af Skinnerup Gods (jvfr. ovfr. S. 3).

som *Mandaterne* dennom tilholder Att gørre Aarlig Regenskab aff.

Anderskou *ut in prioribus.*

Christian.

Udskrift: *Post scriptum* Rentemeisterne tiil hande[1]).

115. **6. Decbr. 1636.**

Til **Frederik Günther.**

Kongen har modtaget et Brev fra ham med en Skrivelse fra Sekretær Klein til Ditlev Reventlov. Han skal tale med Karl von Cracau om, hvad denne skal udrette for Kongen, hvis han i Vinter rejser til Nederlandene. Nogle Breve, som Residenten i Stockholm Peder Vibe har sendt ham, skulle foreløbig blive liggende. — *Geh. Ark.*

Dein Skreiben Nebenst des Sekretarij klein an *M:* Rewendtlau auss franckfurdt den 7 *No: Datirtes* skreiben habe ich alhii wol Emphangen, Aber nichtes daraus lernen können Ohne Chur Beiieren Iunges Sohnleiins fiinffacheter Nahm[2]). Den Hollandtsken *Residenten* betreffende, Souern derselbe dissen wiinther nach hollandt reiissen wiirdt, alssdan sollestu miit im *tractiren*, das Er dii *commission* meiinendt wegen an dii herren Stathen wber sich nemme, Darneben was man Im vngeferlich zu zeehrung auff dii Reiisse geben Soll. Daa du nun mit im, wii gedacht, *accordiren* kanst, Alssdan Sollestu seiine *Instruction* Auff weiis vndt Maas, wii diir meine meinung bekandt, auffsetzen vndt miir diiselbe *ad Reuidendum* heersenden. Dii Skreiiben, So Pether wiibe diir zugestellet, Mussen so lange beliigen bleiiben, biis man diiselbe mit guther gelegenheit

[1]) Brevet, der er et selvstændigt Brev, ligger ved Nr. 113.

[2]) Der var den 21. (31.) Oktober 1636 blevet født Maximilian af Bajern en Søn, der fik Navnet Ferdinand Maria. Klein var paa Rejsen til Regensburg den 5. Novbr. kommen til Frankfurt (se hans Journal over Rejsen i Overrets-Arkivet, Fredsforhandlinger og Alliancer Nr. 1, Geh. Ark.).

Endtwedder von Niiköppen oder von gottorp fordtskiicken kan.

Anderskou den 6 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther*[1]).

116. **7. Decbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen giver Ordre om forskjellige Sager, der skulle sendes til ham. Da Christian Ulrik Gyldenløve ønsker at afstaa sin Charge som Præsident for det ostindiske Kompagni til Johan Braem, skulle de tale med denne derom. — *Kgl. Bibl.*

Der fiindis udi ded Røde kammer En Stuwe[2]) Suordt Sleet fløiiell, huilckid hans Slodtzfogid skall lange herud, och skal ded hiidsendis. Nøggelen tiil samme kammer haffuer *M: Andres.* Der fiindis ochsa et Brandiern y miit kammer udi Børnehussid, Som er forstanderen derudi[3]) befahliid at skulle Eder lade tiilkomme, huilckid ochsaa Skall hiid sendis.

Der skall Ochsa Erfahris, Om der Er Multhebeer att bekomme, Huilcke, om dii Erre tiil fangs, da skall deraff nogle hiid forskiickis. Och Epthersom eder er bekendt, Att Christian wldrich strax y begindelssen, der ded Ostindianske *company* bleff Oprettid[4]). Bleff Saat tiill *Prȩsident* offuer samme *companiȩ*, Daa Eptherdi hand Numer inted haffuer liist tiil att bliiffue udi Samme *scharsi* lenger framthurendis, mens formener, att hand samme *Scharsi* med Syn *profiit* kunde tiil Iohan Braam affstaa, Och mueligdt att Iohan Braam *Companiit* Større tiieniste End

[1]) I Følge Frederik Günthers Paaskrift har han modtaget Brevet i Kjobenhavn d. 7. Decbr.

[2]) ɔ: Resten af et Stykke Toj.

[3]) Johan Blücher.

[4]) Det ostindiske Kompagni blev oprettet 1616. Chr. Ulr. Gyldenløve var født 1611.

Christian wldrich gørre kan, wansiiett att ded mange Skall fortriide, Daa Skall y forsøge, huor Neer y kan gaa Iohan Braam ded att antage[1]).

Anderskou den 7 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

117. **10. Decbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen giver dem Ordre om forskjellige Sager, der dels skulle forfærdiges, dels skulle sendes til ham. 50,000 Daler, som optages til Omslaget, skulle benyttes sammen med den Skat, der nu indkommer. De skulle undersøge, til hvilken Stilling Byfogeden i Kjøge kan forfremmes m. m. — *Kgl. Bibl.*

Ded Sylckiitøy haffuer Ieg Emphangid [2]), Och Er derpaa kuytandtzen herhuos att fiinde. Med ded guld haffuer ded inted sa Stor haast, Naar Ieg weed kun, att ded Er tiil fangs. Gerdt Osseriin Skall gørre dy Sløiiffer aff getagen [3]) guld Epther ded munster, hand haffuer giiordt, Huilcke Sløiiffer Skall gørris aff myt Eiigid guld, som Staar y wynterstuen paa frederigsborrig udi ded Skab udi En fiirkantig Eske, Huilckid skab luckis op med frederigsborgis hoffuidnøggel, som findis huos *M:* Andres.

Den hueede, som er oplagdt paa Prouiandt hussiid, Skall aldtsammen forbliiffue der sammestedtz Och betalis aff tollerne y helssinør.

Der bliiffuer Nu tiil førstkommende Ombslag optagen 50000 daler, Som skall wdgiiffuis yblandt dii penning, Som aff denne Skaatt Indkommer. Och Epthersom Ieg Er tiiltaliid Om byfogeden y køge at *Prommouere* tiil nogen

[1]) Der blev sikkert ikke noget af Handelen, thi Johan Braem omtales næppe nogensinde som Præsident for Kompagniet, selv ikke i Ligprædikenen over ham.

[2]) Vel det i Nr. 112 omtalte.

[3]) Det tydske gezogen.

bestilling, Och ieg ingen wed leddig att uerre. wdenad y En pa Renteriid behøffuer, Daa skall y mig lade forstaa, Om der *Vaxerer* nogen Pladtz huos Eder eller andenstedtz, Som hand kan brugis tiill.

Myn Skomager Skall y kalle for Eder Och hannem formelde, att naar hand gør Børne skou, Som Icke er giiordt bagtiil med hackeleder [1]), Som dii Siiste waar, daa Skall hand wiist gørre dem om ygen vdi ded blaa tarn.

Der Er et støcke fiiolenbrundt fløffuer [2]) huos knud Christensøn [3]), huilckiid Ieg *a partę* haffuer bestiildt, Som skall hiidsendis.

Anderskou den 10 *Decembris Anno* 1636.

Christian.

Dy thuende Støcker lerrid haffuer Ieg Ochsaa Emphangiid.

Memoriall [4]).

1. Endog man haffde formendt, At med Siiste Post Skulle, Epthersom befahliid war [5]), haffue werriid *Information,* huorledis alting Paa holmed (!) och anden stedtz tiilstod, daa fantis der inted, huilckiid herepther inted mehre Skee Maa.

2. En liiden wiindoffuen skall med all siin telbehør, saa Neer som kaackelerne [6]), hiidsendiis.

3. Der Skall Sendiis En seck fuld med Baa wethed [7]) hiid.

4. Dy thu paar Siilcky Strømper sendiis hermed tilbage, ty ded Ene paar hører inted sammen.

---

[1]) „Hakkenledder, Hinterleder am Schuh." Richey, Idioticon Hamburgense S. 85. Hakke, Hacke ɔ: Hæl.

[2]) Fløjel?

[3]) Klædekammerskriver.

[4]) Dette er skrevet paa en los Seddel.

[5]) Se Brevet Nr. 99.

[6]) Ved Kakkel forstaas en lille Potte af brændt Ler, hvormed man opmurede Kakkelovnenes Sider. T. Lund, Danmarks og Norges Hist. i Slutn. af det 16. Aarh. I, 2, 204.

[7]) Boghvede?

5. Der skall sendis et Maal hid, huor breed gangen Er y wor frue kiircke paa gulliid ymellom Stolen.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

118. **10. Decbr. 1636.**

Til Frederik Urne.

Ordre om Aflevering af Penge fra Toldkisten i Helsingør. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Imoed førstkommende Iyledage skall een aff toldskriffuerne komme hiid med *resten* aff pengene, Som findis i toldkisten[1]. Anderskoff dend 10 *Decembris* 1636[2].

119. **11. Decbr. 1636**

Til Rentemestrene.

De skulle undersøge, hvorledes Rigernes Indtægter bedst kunne forbedres, særlig ved en Forhøjelse af Lensafgifterne. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi den dageliige Erfahrenhed giiffuer, at Indkomsten aff begge Riigers Lehn Inted kan Strecke tiil den Store vdgiifft, man dageliigen er Plaagiid med, Naar man Skøndt anuender all Syn fliid och wmaage, Isønderlighed naar Prindtzens hoffholding kommer dertil, som aff falster och laalandtz *intrade* inted kan vnderholdis, mens Aarliigen med En anseendtlig *Summa* penning aff Renthekammerid wiil hiielppis, Daa uyl ytiide tenckis paa, huorledis kronens lehn saledis kan Settis paa affgiifft, Saat Herren deraff kan haffue att leffue Och Riigens *Ohnera* kan beeriis, gud giiffue, huorledis ded gaar med lensmenden. Saledis att

---

[1]) 17. Decbr. udleveredes fra Tolderne i Sundet 301 Rosenobler og 3396 Dlr. til Kongens eget Kammer paa Antvorskov (Sundtoldregnsk.).

[2]) Modtaget i Kjøbenhavn d. 13. Decbr.

siidde heen y geeldt, huorpaa Man ingen Ende kan See, ded Er huercken *Reputerligdt* eller forsuarligdt. Huorfor y Riigens Indkomst, tollen vndertagen, skall for eder tage Och mig Eders betenckende deroffuer lade forstaa, huorledis man best med En god manehr Indkomsten kan forhøiie, Huorhuos Skall haffuis y acht, huad man lenssmenden for Aulen, dii niider frii, kan tiiluende, Naar bønderne giiffuer Penge for derris arbeiid. Tii ded kan [1]) ingen genge haffue y lengden, Att kronen skal bekoste bygningen paa laadgardene, Och lensmanden Skall haffue fordelen deraff, Och dii skall enda kalliis kongens laadgarde, Liigesom kongen haffde Stor fordeel deraff [2]).

Anderskou den 11 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

120. 12. Decbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Befaling om forskjellige Sager, der skulle forfærdiges eller besørges for Kongen. — *Kgl. Bibl.*

Memorial pa ded, som y køben: Skall bestiillis.

1. Bundtmageren skal forferdige tiil mig Ett paar wanter, Som Er wden och ynden fohriid.

2. Ett Støcke Spansk Seebe eller anden Seebe, som haard Er Och inted stiincker Epther telliig.

3. Der Skall forskriiffuis thu eller tre Mantheler aff

---

[1]) Ordet er skrevet to Gange.

[2]) Folgen af Kongens Overvejelser med Hensyn til Lensvæsenet, der ogsaa omtales i forskjellige af de følgende Breve, var et Brev fra ham af 4. Jan. 1637 til Raadet i Jylland. Fyn og Skaane (Sjæll. Tegn. XXVI, 142) og en Proposition til Rigsraadet, da det var samlet i Kjobenhavn i Begyndelsen af Januar 1637, hvori der gjordes forskjellige Forslag med Hensyn til Avlens Drift og Bondernes Ægter. Rigsraadet besvarede Propositionen ved et Indlæg af 14. Januar (Rigens Raads Breve Fasc. 49).

Maarkeeler[1]) Och bugfohder fraa dii Steder, dii Er att bekomme.

4. *M:* hans Ohnemøller Skal begiiffue siig henad hadersleben. Hans forretning sammestedtz skall hand heer Erfahre.

5. Der Skall forferdiigis Ett guld Armband tiil hans wldrichs Iomfru[2]) paa den maner och aff ded werdt, som Adelen her y Riigid vdgiiffuer tiil festensgaffue, paa Enderne skall komme Nogle demanter, dog inted aff dy Største[3]).

6. Huos *M: fęlix* skall Erfahris, Naar hand achter att støbe dy thuende klocker, Som Siist bleff befahliid at gørris[4]). Kobberid kan hand faa huos godtfriid[5]), tynnid paa *Croneborg* Och messingen huos Skriiffueren paa hammermøllen.

7. Der Skal tagis maal paa bredden aff gangen ymellom Stolen langs ad wor frue kiircke y københaffuen.

8. Huos *M: Andres* Skall Erfahris, Om hand fahrer fordt med dy kiister att beslaa, Som befahliid Er.

Anderskou den 12 *Decembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren (!) tiil hande.

121. **14. Decbr. 1636.**

Til Rentemestrene.

De skulle undersøge, om en paa Rosenborg værende Bog over Rigernes Indtægt og Udgift stemmer med denne Tids Tilstand, og derefter sende den til Kongen sammen med et Mandtal over Lenene. – *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Synes at maatte betyde Skindet paa Maarens Hals og Bryst. Skulde det være det samme Ord, som nævnes i Ny kirkehist. Saml. V, 520?

[2]) Regitse Grubbe, Datter af Jørgen Grubbe, hvem Hans Ulrik Gyldenløve ægtede 1639.

[3]) 22. Dec. 1636 fik Hans [Hollænder] Guldsmed 48 Rosenobler til deraf at forfærdige et Armbaand for Kongen (Rentemestr. Regnsk.).

[4]) Se Brevet Nr. 65.

[5]) Gottfred Mikkelsen, Materialskriver paa Bremerholm.

Der ligger En Baag paa Rossenborg udi ded kammer, Ieg pleiier mest att werre udi, Indbunden y Blaadt fløiiel, Paa Riigens Indkomst och vdgiifft, Som y Eder aff Peder y haffuen[1]) Skall laade giiffue Och den med fliid ygennom løbbe och Erfahre, Om densamme Stemmer offuerens med denne tiidtz tilstand. Naar Sliigdt Skeed Er, Daa skall samme baag med mantalliid aff Leehnen hiidsendis.

Anderskou den 14 *Decembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

122. **14. Decbr. 1636.**

Til Apotbekeren Esaias Fleischer.

Ordre om Tilberedelsen af en Æske med Morseller. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Disses soll Essaiias fleiisker forfertiigen vndt anhero Skiicken.

R: Der griinen *Piistacien*[2]) . . . . 4 lodt.
Ausserlessen Pincen[3]), So friisk Seiin,
Siisse Mandelen, Iedes . . . . 6 *quin:*
Perlen[4]) vndt *Corallen* Saaldtz, Iedes . 1½ *scrup:*[5])
Ziimmid Öhll . . . . 1 *scrup:*
Guthen hudt Sucker . . . . 24 lott.
Miitt Erdtbehren vndt Rossenwasser auffgelösset, vndt *Marsellen* daraus gemacht.

---

[1]) Peder Nielsen.
[2]) Kjærnefrugter af et Træ. Videnskabernes Selskabs Ordbog V, 102.
[3]) Pinier?
[4]) Foran dette Ord har Modtageren skrevet: Nj.
[5]) ɔ: Skrupel, en vis Vægt.

Von disse *Marsellen* Soll Eiine ziimliiche Skachtel full gemacht werden.

Anderskou den 14 *Decembris Anno* 1636.

Christian[1]).

123. 15. Decbr. 1636.

Til Rentemestrene.

Kongen ytrer sin Misfornøjelse med Lægen i Bornehuset og beder dem se sig om efter en anden. — *Kgl. Bibl.*

Ieg fornemmer aff forstanderen vdi Børnehussiid, att den *docter*, der Er Inde[2]), *curerer* børnen derinde, at dy Epther hinanden kommer henad kerregarden, wansiiet att, gud verre loffuid, Endomstund derynde ingen Peest *grasserer*, Huorfor y skall Erfahre, Om man kan bekomme En anden, Om man Endskøndt Skulle tiiluende hannem En Større løn, Tii dii penning waar well Steed.

Anderskou den 15 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

124. 19. Decbr. 1636.

Til Rentemestrene.

De 50,000 Dlr., som blive optagne til Kieler Omslag, kunne anvendes til de nødvendigste Udgifter. Hofmynsterskriveren Hans Bøjesen skal begive sig til Kongen. De skulle sende ham deres Betænkning om, hvorledes man kan have store Fordel af Kjøbenhavns Ladegaards Avl end hidtil. – *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Med Modtagerens Haand er tilskrevet: Seind duppelt pprirt. 15 ₰. Paa Foden af Brevet findes med samme Haand: 1637 den 25 Aprillis sind diese Mersellen wieder in duplo pprirt. 15 ₰.

[2]) Ambrosius Rhode var i Sommeren 1636 bleven Henrik Paaskes Efterfølger som Læge ved Børnehuset og forblev i denne Stilling til Juni 1637. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 324—25. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 190. Jvfr. Nr. 128.

Eders Skriiffuelsse med ded, Som derhuos fantis, haffuer Ieg Emphangid. Dii 50000 daler, Som tiil kiil bliiffuer Optagen, kan anwendis tiil den Nøduendigste vdgiifft, Och skall hans Boiisøn med ded første begiiffue siig hiid, att man med hannem altiing kan gørre klaardt. Herhuos haffuer y nogle Seddeler at Emphange, Som mig fraa københaffn Er tilskyckid, Paa ladegardens Indtecht Och vdgiifft, huilckid y skal ygennomse Och mig Eders betenckende derpaa lade forsta, huorledis man Samme laadgardtz Aull bedre End hiidtil kunde Niide.

Anderskou den 19 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

125. 21. Decbr. 1636.

Til Ellen Marsvin.

Kongen udtaler sin Misfornøjelse med, at hun har ladet sig mærke med, at Kirstine Munks yngste Datter Dorothea Elisabeth skulde ligne ham; han fremfører derimod forskjellige Omstændigheder, der skulle vise, at Rhingreven maa være Barnets Fader. — *Geh. Ark.*

Kere Ellen, Ieg haffuer med stor forundring fornommid, At du haffuer ladid dig heer til hoffne ymod vnderskedtlige persohner formercke, At fru kyrstens datter, du huos dig haffuer [1]), Skulle See mig liig, wansiiet ded er dig och huerman bekendt, y huad leffnid hun laa y med Riingreffuen, at hun Afften och morgen kiissede, klappede och y andre [2]) for huermandtz Øiien omgiickis hannem, Iaa lod sig drage aff klederne och legge y seng af hannem. Och naar han daa lenge noch haffde uerrid huos hinder, och hand daa giick fraa hinder, daa motte piigerne offuer

[1]) Dorothea Elisabeth opdroges hos Bedstemoderen Ellen Marsvin. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, 103. Om de i dette og de følgende Breve omtalte Begivenheder jvfr. for øvrigt Smith, anf. Skr. I, 104 ff.

[2]) Her mangler Ordet: Maader.

haals Och hoffuid ind til hinder och Reede Sengen Om ygen. Dentiid dy Erliige fuele laa sa lenge paa *Croneborg*, daa motte hinders piiger ynted liigge inde huss hinder, paaded at Riingreffuen diste bedre kunde komme neder aff hans kammer ygennom Stuen ind tiil hiinder. Dentiid Deffuelen da førte hiinder henad københaffuen ygen, Daa uylle hun inted søge seng med mig, ycke heller ligge ynde huos mig.

Der hun merckede, at hun waar med ded siiste baarn, Daa lod hun hente En badsker[1]) tiil siig, Som Skulle Slaa hinder Aaren pa føddderne, Som ingen Erliig kuynde anstaar, Huilckid alsammen vduysser, huem samme kramsfuel seer liig, Huorfor Ieg herepther for Sliig Snack wiil verre forskanid, Saframdt ieg icke skall gørre ded dertiil, som ieg bør, Saat ded skal Suye tiil sommis pardt, Att dy kan leere att skynne pa, at ded er inted skeed for derris Skiild, att man hiid indtil inted haffuer wiildt Røre derued.

Aff Anderskou den 21 *Decembris Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: Fru Ellen Marsuyn tiil hande[2]).

---

[1]) M. Anders i Kjøbenhavn (jvfr. Brevet af 31. Marts 1638).

[2]) Af dette Brev findes (i Kgl. Bibl.) en af Kongen selv tagen Afskrift, som meddeles fuldstændig her, da den i flere Henseender, f. Ex. i Dateringen, afviger fra Originalen.

Kere Ellen, Ieg fornemmed, diig paa vnderskedtlige Steeder haffuer wiildt gørre gaadt folck wiis, at kyrsten Munckis datter Er mig heel liigdt, wansiiet diig nocksom Er bekendt, huad for hus hun holthe med Riingreffuen med kyssen, klappen Och anden letferdighed baade afften Och morgen, Inted achtendis, huem ded Saa, *Item* lod sig affkleede och legge y seng aff hannem, Och naar hand da lenge nock, uell vd paa Natten, haffde uerrid huos hiinder Och giick siin kaas, daa motte piigerne Ind till hiinder offuer hals och hoffuid Och reede sengen igen, som dii haffde giiordt wreede. Dentiid hun laa Sa lenge pa *Croneborg*, da motte hinders piiger inted ligge ind huos hinder, som dy pleiiede at gørre, Naar ieg inted waar tilstede, Padet Riingreffuen kunde komme neder aff siit kammer ygennom Stuen ind till hinder, at piigerne ded inted kunde bliiffue waar. Der Nu deffuelen forde hiinder henad

126. **22. (eller 23.) Decbr. 1636.**

Til Ellen Marsvin.

Kongen forlanger, at hun skal aflægge Ed paa, at hun aldrig har mærket, at Dorothea Elisabeth ikke anstod Kongen lige saa godt som de andre Børn, samt paa, at hun har været uvidende om Kirstine Munks Forhold til Rhingreven. — *Kongens Afskr. i Kgl. Bibl.* [1])

Kere Ellen, dyn Skriffuelsse Med En helhab Snack udi Er mig tiil hande kommen, Huorpa ieg dig inted forholder. Att du giiffuer for, dig att uylle Suerge, att du aldrig haffuer kund mercke, att fru kyrstens datter, du huos dig haffuer, Miig inted liige dy andre anstod, *Item* att dig om fru kyrstens Optog inted beuiist Er, Den uil Ieg alsammen troe sandt att uerre, Naar du Eeden udi myn Och hoffpredikantis Neruerrelsse med oprachte fiinger afflegger, Ellers troer Ieg ded for Løiien. Huad wiibeckis Snack anlanger, daa kan den gørris tiil Løiien, Naar du haffuer laagdt Eden aff, Som før sagdt Er. Naar nu dette forrettid Er, daa skaldt du bekomme Pass paa

---

køben: ygen, daa wiille hun inted søge seng med mig, Ickeheller ligge inde huos mig y kammerid, mens satte krampen pa dørren ymellom mig Och hinder. Dentiid hun fornam, at hun Redde tiil med ded syste Baarn, daa lod hun hente En badtsker, Som Skulle Slaa hiinder Aaren paa fodbladden, Som ingen dannekuynde anstar, wdaff huilcken Omstendiighed En huer, som Nogiid duer, letteligen domme kan, at fru kyrstens Syste Baarn inted kan See mig liig. Och kan Ieg inted See, huorledis du med en god samuittighed kand forsuare ded, at du vnderstaar diig ded derhen att Spiille, att Sliggen Stalbroder skulle uerre liige achtendis wed dy andre och tage y dag eller y morgen liige dell med dem, Som Er kommen rett tiil Biies, Huorfor Ieg Nodis tiil att tage med En hand derudi, at ded kan gaa nogiid rett tiill. Befahlendis diig hermed gud y himmelen. Aff Anderskou den 22 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Udskrift: *Copia sub litera A.* Fru Ellen Marsuyn tiil hande.

[1]) Afskriften, som ligger inden i Kongens Kopi af Brevet af 22. (21.) Decbr. 1636 til Ellen Marsvin, er den i Brevet Nr. 127 omtalte Kopi C.

Sa mange wogne hen tiil dyn broder[1]), som du kandt behøffue. Paa huilcken dyn Reiisse du kandt Errindre dyn Broder, at hand haffuer loffuid for fru kyrsten, att hun inted aff syn løsøhre, som Regiisterid Er, skulle affhende, paded hand inted Skall komme y Skade derfor.

Paa Bagsiden: *Copia N: C.*

127. **23. Decbr. 1636.**

Til Jørgen Urne.

Kongen beklager sig over Ellen Marsvins Opførsel under hendes Besøg paa Antvorskov og over hendes Forsøg paa at ville paastaa, at Dorothea Elisabeth er Kongens Datter. Han vil ikke tillade, at Kirstine Munk faar sin Frihed, eller at Dorothea Elisabeth bliver arveberettiget som hans andre Børn. — *J. H. Schlegels Afskrift i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 441*[2]).

Efterat Frue Ellen stackid[3]) siden kom hid til Byen og blev der nogle Dage, førend hun vilde lade nogen vide det, der[4]) hun nu merkede, at ingen bekymrede sig derom, da overtalede hun Hofpredikanten dermed, at hun soer, at hun aldrig skulde giøre mig noget imod, at han gik op til mig og bad mig, at ieg ville[5]) stede hender til Ords, hvilket jeg i Længden bevilgede med den *Condition,* som før omrørt er. Der[6]) hun nu kom op paa Slottet, da holdte[7]) hun sig nogle dage temmelig beskedentlig, mens begyndte strax derpaa at fortroe hver Mand, hvem hun kom til, hvor liigt det Barn var mig, som [hun] havde hos sig, *Item* sagde til Wiibecke, hvorvel hun ville føde hender

[1]) Otte Marsvin.

[2]) En anden Afskrift findes i Maribo Stiftsbibliothek; nogle Varianter fra den ere optagne i de følgende Noter under Mærket B.

[3]) B: stakked Tiid.

[4]) B: da.

[5]) B: skulde.

[6]) B: Da.

[7]) B har for de to sidste Ord: holdt.

og lade hente Sprog og Dandzmester[1]) til hinder, saa og saaledes opstaffere[2]) hender ud, naar hun blev stor, at hun intet skulle give de andre efter i nogen Maade, med andet sligt meere[3]). Udi de samme Dage understod hun sig at locke Grev Waldemar Christian ind til sig imellem Maaltiderne, hans Hofmester uafvidendes, og satte Kraag paa Døren, saaat Hofmesteren inden kunde[4]) hannem til hans *Studia*.

Da nu det eene kom til det andet, da skrev jeg hinder til, som hosføiede Copie *N: A*[5]) udviser. Hvad hun derpaa svarede, det finder du[6]) derhos tegnet med *B*. Og efterdi hun derudi iblant andet lod sig fornemme, at hun det ved[7]) sin Eed ville erholde, sig intet at have sagt de Ord, som Wiibicke foregav, *item* hun vidste intet af Ringrevens Optog, og at hun ville sende Barnet hen til Moderen, med sligt meere, Hvorpaa jeg gav hinder til Svar, eftersom hosføiede *Copie* tegnet med *C*[8]) udviser, udi den Meening, at efterdi hun var saa ferdi til at sverge, da skulle hun sverge udi min og Hofpredikantens *Presens* efter den *Formular*, jeg sende hender ved Hofpredikanten, hvoraf herhos ogsaa findes *Copi* med *D noteret*.

Der jeg nu hender Eeden ved Hofpredikanten tilskikkede, som herhos findes med *N: E*, da svarte hun derpaa, som Hofpredikanten strax motte skrive bag paa Eeden, hvilket hun siden med sin egen Haand bekreftede, samme[9]) Copii udviser[10]).

Efter hvilken Leilighed jeg intet seer, hvorledes jeg

---

1) B: Dantze-Mestere.
2) B: staffere.
3) De fire sidste Ord fattes i B.
4) For de to sidste Ord findes i B: intet skulde faae.
5) Se Brevet Nr. 125.
6) For de sidste to Ord har B: findes.
7) B: med.
8) Se Brevet Nr. 126.
9) B: som samme.
10) Hun nægtede at aflægge Eden. Se Suhms Nye Samlinger I, 117. 136.

med god *Reputation* og en god Samvittighed kan lade Frue Kyrsten *passere* iblant got Folk og tilstede, at hendes Horunge i dag eller i morgen skulle gaae i Arv med mine Børn, som man kan see Meening at være, i det at den Skandthore mig med hendes Karnuther dagligen skandflecker og haver tordt sette mit Navn og hendes sammen paa den Ring, hun gav den unge Hans Lindenov [1]). Hvilket altsammen jeg haver vild lade dig vide, paa det at, saa fremt der [2]) i Landet om samme Leilighed bliver talt, at du da kan Tilstanden dennem lade [3]) vide. Befalendes dig hermed Gud i Himmelen.

Anderskov den 23 *Dec:* 1636.

Udskrift: Danmarkes Riges Maars til Hande [4]).

128. **26. Decbr, 1636.**

Til Rentemestrene.

Kongen giver forskjellige Ordrer om Forholdene i Børnehuset og om Fortsættelsen af Arbejderne med Hensyn til en Forandring af Lensvæsenet. Der skal gjøres en Tallerken af Guld. — *Kgl. Bibl.*

Eder Skriiffuelsse haffuer Ieg bekommid Och deraff *contenta* forstanden, Huorpa ieg eder inted forholder. Den *Doctor* Skeell [5]) skall y lade leffuere nogle aff dy siige børn, at hand derpaa gør siin Proba. At der icke lenger end paa 16 dags tiid er att brende udi Børnehussiid, ded kommer mig Siielssom for. Eptherdi dy haffuer faat dery saa megiid, som derris offuerslag waar. Saframdt ded er fornøden, daa Er der icke allene den weermølle att tage tiil, mens *Recompans* Och *Victor* [6]), huortill Rustuognen

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 16.

[2]) B: det.

[3]) For de sidste fem Ord har B: da Tilstanden dennem kand lade.

[4]) B: Dannemarks Rigis Marsk Jürgen Urne til Hænde.

[5]) Dr. Joachim Scheel fra Rostock, Stadsfysikus i Kjøbenhavn. Ingerslev, Danm. Læger I, 334 f. Jvfr. for øvrigt Nr. 123.

[6]) Navne paa de to Skibe, som vel skulde ophugges.

Och arbeiidtz wognen kan brugiis ved dette gode føre. Att y inted haffuer funden den Baag, ieg Skreff om[1]). der ligger ingen macht paa, Eptherdi den dog skall gørris Om, naar lehnen bliiffuer forandriid, Huormed y skall faahre fordt Och ded dermed saledis anstille, att lenssmenden tiilleggis Saa megiid uyder genandt, Som dii kan holde dy heste med, som holder (!), Och att bønderne for all Aagen erre frii vden nogen wiisse laas brendtzell. Att Erkundige Siig huos lenssmenden Om Ett eller andiid, ded gørris inted fornøden, Eptherdi Iordebøggerne med Malthall (!) och skatte Regiister fiindis pa Renteriid, huorepther y kan nocksom vdi En kordt tyd gørre ded, som befahliid Er, ferdiigdt. Heerhuos sendis En taalercken frem, huorepther Ieg wiille haffue En giiordt aff guld, Huorfor y skall erfahre huos guldsmydden, huor megiid guldt der uyl vngeferlig tiill. Anderskou den 26 *Decem: Anno* 1636.

Christian.

Der[2]) Skall sendes En fyering fersk Smør hiid fraa frederigsborrig.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

129. 1636?[3])

Til Frederik Günther.

Der skal opsættes en Instrux for Ditlev Reventlov som Afsending til Kurfyrsten af Brandenborg, hvem han skal opfordre til at give sit Samtykke til en Forlængelse af Elbtolden paa den forestaaende Kollegialdag. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Brevet Nr. 121.

[2]) Denne Efterskrift er skreven udenpaa Brevet.

[3]) Det er ikke usandsynligt, at dette udaterede Brev henhører til Aaret 1636, som ogsaa formodet af Gram, og at den Kollegialdag, der omtales deri, er den Kurfyrstedag i Regensburg, til hvilken Klein, som oftere nævnet i foregaaende Breve, blev afsendt. Men der foreligger næppe ellers noget om en Sendelse af Reventlov til Kurfyrsten af Brandenborg, saa at den rimeligvis ikke er kommen i Stand. Om Christian IV's Bestræbelser for at faa Elbtolden forlænget se Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. II, 16 og flere Steder.

Da soll eiine *Instruction* auff *M: Reuendtlau* gemacht werden, das er sich miit dem Ersten Nach Chur Brandenburch verfiigen soll vndt beii Im ansuchung thun, das er seiinen *Consens* auff kunfftigem *collegial* dage des *prolongation* des zollen halber geben wolle In betrachtung der Nahen verwandtnus, darneben der kostbahren Skiickunge, So beii dem Preussiisken wessend, *Item* in den gyliisken *Negotiis* geskeen. Darhinkegen wiill man allen fleiis anwenden, das man In guthem Ruiichem Stande geraathen kan.

Hiineben mussen *credentiales* verfertigett werden, *Item* grusskreiben an dii Churfurstinne vndt Ihre fraumutther[1]).

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

130. **1636?[2])**

Til Rentemestrene.

Befaling angaaende Lensmændenes Forpligtelser med Hensyn til deres Afgift af forarmet og øde Gods. — *Kgl. Bibl.*

Ordinandtz, huorepther Rentemeiisterne Siig Skaal Rette.

Ingen lenssmand, Som haffuer siit Lehn Paa affgiifft, skal nogiid affkortiis for forarmiid godtz, Mens skall uerre forplicht tiill huerdt Aar huoss hans Regenskab att indlegge En fortegnelsse paa ded Øde godtz, hand haffuer faat besatt igen, Siiden hand haffuer bekommid Lehnid.

Ingen lenssmand, som haffuer lehnid paa Regenskab, Skall nogen affkordtning Skee for forarmiid godtz, vden att ded kan med tiinguiinder beuiissis, Sliigdt att uerre

---

[1]) Kurfyrst Georg Vilhelms Gemalinde var Elisabeth Charlotte, en Datter af Kurfyrst Frederik IV af Pfalz og Louise Juliane, Vilhelm af Oraniens Datter.

[2]) Dette udaterede Brev findes nu indlagt i Brevet af 11. Decbr. 1636 (Nr. 119) og kan saavel derfor som paa Grund af dets Omtale af Lenssager maaske antages at være fra denne Tid, om end dets Sammenlægning og Blækket tyde paa, at det oprindelig ikke har fulgt med Nr. 119.

sked vdaff misuext eller anden offuerfallende wlycke eller tiilfaall, Ellerss skall ded hannem affkortis udi hans affgiifft.

Samme lenssmend skall ochsaa Aarliigen huoss derriss Regenskaber beuiisse, huor mange aff dii gaarde, som for derriss tiid er bleffuen Øde Och ygen vdaff dennom bleffuen besatt.

131. **1. Januar 1637.**

Til Rentemestrene.

Ordre om Afsendelse af et Brev. — *Kgl. Bibl.*

Dette Breff Skall fordtskyckis med Ett Egiid Bud vnder Ett *Couert* udi Eders Naffn.

Anderskou Nytars dag *Anno* 1637.

Christian.

132. **2. Januar 1637.**

Til Rentemestrene.

Kongen giver dem forskjellige Ordrer om Gjælden til nogle Kjøbmænd, om Overdragelsen af en Vejrmølle til de Fattiges Forstandere i Kjøbenhavn, samt om Anskaffelsen af nogle Ting. — *Kgl. Bibl.*

Eders skriiffuelsse Om tilstanden huos Eder Er mig tiilhande kommen, Och deraff forstanden, Att alting Staar, gud uerre loffuid, weell. Den allerhøiieste giiffue framdeliis Siin Naade tiil, att ded motte lenge bliiffue fraamturendiis.

Dii 21857½ daler, som Steffen Rode, Rossenmeiier Och Bram [1]) skulle haffue aff Renteriid, dy Erre Saat paa Hans Boiiesøns Omslags Regiister.

Den weermølle betreffende, da er derpaa dette myt Saar: Naar dy fattigis forstander Erlegger 400 daaler

[1]) Johan Braem.

Strax, Saat Børnehussiid for den Skiild ingen mangel lyder for Ildebrand, daa ma dy haffue Møllen derfor, Dog med den beskeen, Att naar Pladtzen, Som Møllen Staar paa, inted lenger bliiffuer brugdt til den brug, den Nu brugiis, att den daa Skall komme tiil Herren ygen [1]).

Saa megiid guld, Som kan behøffuis tiil ett talercken, Skall skaffiis guldsmidden, at hand ded forferdiger.

Epther huosliiggende prøffue skall Iohan Braam bestiille fiihre støcker floer for den priis, som ded gelder der, som den gørris.

Anderskou den 2 *Ianuarij Anno* 1637.

Christian.

Epther huosføiiede Modell skall Bartell Snecker [2]) Strax forferdige En Rett Skabelun med Ett [3]) foder dertiill att føre den udi.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

133. **9. Januar 1637.**

Til Frederik Urne.

Om Antagelsen af en Vintapper. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Reinholtt [4]), som varer kelderen her paa Slottett, skall Strax drage henad kiøbenhaffn och der tage saa megen viin ud, som till opuartningen kand behøffuis, och dend

---

[1]) Den 14. Januar 1637 skjødede Kongen til Jørgen Pedersen og Verner Klaumann paa de Fattiges Vegne i Kjøbenhavn en Vejrmølle paa Østervold. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 173.

[2]) Bertel Møller.

[3]) Ordet er skrevet to Gange.

[4]) Reinhold thor Smede. I en Randnote kaldes han Vintapper; 1637 nævnes han som Vinskjænk paa Frederiksborg (Lensregnsk.), og endnu 1642 beklædte han denne Post (Danske Magazin V, 208). En Mand af samme Navn forekommer 1661 i Store Heddinge (Brasch, Vemmetofte I, 211. Aarsberetn. fra Geh. Arch. II, 137), men om det er samme Person, vides ikke.

tillstille Oberskencken[1]), Saa at dend leggis *a part* for sig, och effterdi ieg agter hereffter att bruge hannom till disse keldere, som ieg lader legge min viin op udi, da skaltt du tale med hannom, huad hand begerer derfor till besoldingh. Naer hand skall haffue noget for med vinen, enten at fløtte eller at forbinde dend, da skall hannom skaffis hielp. Frederichsborgh dend 9 *Ianvarij Anno* 1636[2]).

134. 12. Januar 1637.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen udtaler sine bedste Ønsker for hans Fremtid og omtaler en Resolution, som skal meddeles til Hertugens Landdrost. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, herdtzliiber Sohn, deiin Skreiiben Ist miir woll zu handen gebracht worden, vndt daraus miit Sonderbahren frewden verstanden, Dass Es diir annoch woll Ergeen thudt. Der Almechtiger herre vndt Godt, der alles vermack, verleiie verner Seiine gnad, das Solches nit allein in dissem, Sondern Noch In viill folgende Iahr muge *continuiren.*

Dii *publica* betreffende, daruon habe ich miit *M: Reuendtlou* geredet vndt ihm befohlen, das Er deiinem Landtdrosten[3]) meiine *Resolution* Soll wiissen lassen. Vndt befehle diich hiimit dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe dii zeiitt meiines lebens

Deiin getrewer vather

Christian.

Den 12 *Ianuarij* auff kopenhagen *Anno* 1637.

Udskrift: Meinem Herdtzliiben Sohn dem Erdtzbiiskop zu Brehmen zu handen.

---

[1]) Knud Jakobsen (ikke Christoffersen) Ulfeldt til Hellerup var Overskjænk fra Novbr. 1635 til Decbr. 1638. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 126.

[2]) Aarstallet maa efter Brevets Plads i Kopibogen være en Fejlskrift for 1637. Brevet er modtaget paa Frederiksborg.

[3]) Kaspar Schulte.

135. **30. Januar 1637.**

Til **Frederik Urne.**

Kobbersmeden skal lave et Ror til at kaste Penge i. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Kaabersmidden [1]) skall giøre itt rør Saa stort, som een Daler kand løbe igennom paa kanten, huilcket rør skall vere tre allen langt och fortill giort bredt, At mand kand kaste penge derudi [2]). Helsingborgh dend 30 *Ianvarij* 1637 [3]).

136. **31. Januar 1637.**

Til **Frederik Urne** [4]).

Om nogle Arbejder paa Toldboden i Helsingør, især om et Kobberrør til at lade Penge glide igjennem ned i Toldkisten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Vertzeichnus auff das, So auff der tholbuden zu helsingör Sol gemacht werden.

1. Das Skap, worein die zöllner ihre Sachen in verwahrungh legen, Sol so weit von der maur ab in die Stube gerucket werden, das ein mensk gemachlich dar zuisken gehen kan.

2 Die zolckiste sol so weit nach dem wasser zu gerucket werden, das Sie recht ins mittell zu Stehen kommet.

3. In der maur, so zuisken demselbigen skappe und der zolckisten sich findet, sol ein loch gebrochen werden, wodurch dasrohr, so bey dem kuffersmidt bestellt ist, kan in die zolkiste gebracht werden.

4. Auff der zolckiste nach dem Schap zu Sol ein loch

---

[1]) Stephan Lautersporn.

[2]) Om dette Rors Anvendelse se Brevet Nr. 136.

[3]) Modtaget samme Dag paa Kronborg.

[4]) Brevets Affattelse paa Tydsk synes at vise, at det er bestemt for Stephan Lautersporn eller en anden tydsk Haandværker.

so nahe an den deckell als thuenlich gehawen[1]) werden, worein Selbiges rohr Sol gebracht werden.

5. Selbiges rohr sol mit dem ende, so nach dem Skappe zu kehret, so hoch gebeegett werden, das das gelt, so man dadurch in die kiste bringen will, wol hinu[n]ter lauffen kan.

6. Von fohrn an Selbiges rohr nach dem Skappe zu sol ein ausgeholedes bret kommen, worauff die, so das geltt sollen in das rohr Stecken, etzliche hundert daler legen können.

7. So nuhn Selbiges rohr mitt dem vor ehrwehnten brette so hoch fallen wolte, das man dar zu gemacklich nit kommen könte, als dan Sol ein breiter trit an die wandt gemacht werden, worauff man tretten kan, wan man das geltt in das rohr Stecken will.

*Crone*burgh den 31 *Ianvarij Anno* 1637 [2]).

137. **Januar 1637.**

Til Dr. Peter Payuck.

Kongen befaler ham at tage sig af Forvalteren ved Rosenborg Have, Peder Nielsen, der er syg. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

Ich habe fornommen, das Peter ihm Garten[3]) kranck ist, Als sollet Ihr in besuchen vndt so uyl beii im thun, als mugelich zu thun ist.

Kopenhagen den *Ianuarii Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: *D:* Pether Paii zu handen.

---

[1]) Afskriften har: hehawen.

[2]) Modtaget sammesteds.

[3]) Opsynsmanden paa Rosenborg Peder Nielsen (s. forrige Bind S. 361). Han døde 25. April 1637 (Rentemestr. Regnsk. Jvfr. Brock, Hist. Efterretninger om Rosenborg 1, 38).

138. 9. Febr. 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen vil overveje, hvad der skal gjøres med Sundtolden, og udtaler sig for en Forhøjelse af Tolden i Norge. Tolderne i Glückstadt skulle vende tilbage til denne Stad fra Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Eders Skriiffuelsse med ded offuerslag paa tollen y Sundiid Er mig tiil hande kommen, Och kan man tencke paa dy beste myddell, gud y himmelen wyl giiffue Syn Nade tiil[1]. Ieg finder inted huos Eders Skriiffuelsse *de modo prosedendi* att legge nogiid paa dem, Som Søger fleckerøe haffuen och andre haffner vnder Norriie, som befahliid waar att Skulle med wyllem Mortensøn[2] om taalis, Huilckid med ded første uil settis y werck. om der Skall bliiffue nogiid aff y Aar[3]. Dy toller aff glyckstad gør yngen gaffn y køben:, mens ded uaar beedre, att dy uaar der, Som dy skulle uerre, ty Elben er wden thuiiffuel Aaben Lenge syden.

Anderskou den 9 *Februarij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne til hande.

139. 12. Febr. 1637.

Til Rentemestrene.

De skulle være Overbringeren af Brevet behjælpelige med at faa det, som Valdemar Christian skal bruge til sin Rejse. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuysser haffuer Ieg befahliid att drage henad køben: Och der lade forferdige, huyssom greff woldemar

---

[1]) Om Kongens Planer med Hensyn til Sundtolden jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 212.

[2]) Tolder i Helsingør.

[3]) 26. Febr. 1637 udstedte Kongen Brev om, at alle „udlændske" Skibe, som løb ind til Flækkerø, skulde betale 1 Rosenobel i Afgift i Anledning af den Fæstning, som var bleven opført der. Norske Rigsregistranter VII, 310.

Christian tiill Syn Reiisse[1]) kan behøffue, Huorfor y hannem Skall werre behiielppeliig tiill att bekomme ded, som hand dertyll behøffuer.

Anderskou den 12 *Februarij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

140. **12. Febr. 1637.**

Til Rentemestrene.

De skulle befale Proviantskriveren Lavrits Eskildsen at begive sig strax til Kongen for at erklære sig om en Sag. — *Kgl. Bibl.*

H: Hans Lyndenou haffuer werryd heer Och tylstillid mig dy thuende Laauers Esskelsøns Seddeler. huorfor y hannem Skall befahle Strax att begiiffue Siig hiid Och heer Siig Erkleere[2]).

Anderskou den 12 *Febru: Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: *Postschriptum*[3]) Rentemeisterne till hande.

---

[1]) Om Valdemar Christians Rejse i Foraaret og Sommeren 1637 til de spanske Nederlande og Frankrig se Slange S. 882. 888. I Kongens Udkast af 31. Oktbr. 1636 til en Instrux for Chr. Pentz og Christoffer von der Lippe, der skulde afgaa til Kurfyrstedagen i Regensburg, fik de Ordre til at takke Kongen af Bøhmen (den senere Kejser Ferdinand III), fordi han var gaaet ind paa at lade Grev Valdemar præsentere sig for ham til hans Opvartning, men paa Grund af hans Ungdom havde Kongen dog besluttet først at sende ham et Par Aar til Udlandet (Reichstags-Acta Nr. XVIII B i Geh. Ark.).

[2]) Lavrits Eskildsen havde i Anledning af Levering af noget Korn fremsat en Beskyldning for Utroskab mod Skriveren hos Lensmanden paa Kallundborg, Hans Lindenov; men det viste sig, at det var Lavrits Eskildsen, der selv havde forset sig. Kongen tilgav ham dog dette mod, at han aflagde en ny Ed, gav en Revers fra sig og stillede Forlovere for sig. Breve til Hans Lindenov af 17. Febr. og til Rentemestrene af 18. Febr. Sjæll. Tegn. XXVI, 149. 150.

[3]) Ordet er halvt udslettet, maaske med Forsæt.

141. 15. Febr. 1637.

Til Rentemestrene.

Andreas Bentzwinger skal beordres til at skynde sig med noget Jernværk til nogle Klokker, der skulle til Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*

I Skall befahle *M:* Andress, att hand Skynder Siig med ded Iern werck, Som Skall Brugiis tyl dy klocker, Som Skall henad glyckstad. M: Andress Skall ochsaa befahliis att forferdyge thuende hammer till Samme klocker, Som Skall gørris faast med derris tiilbehør ued Samme Iernuerck, Som klockerne kommer att henge wdi.

Anderskou den 15 *Februarij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeysterne til hande.

142. 15. Febr. 1637.

Til Frederik Urne.

Om Stenkisterne ved Kronborg og om nogle Ærinder, som Frederik Urne skal udføre paa Frederiksborg. Kongen er misfornøjet med Forholdene paa Hørsholm. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall, Saa snart Skee kand, Sende mig maalett paa Steenkisterne ued Chroneborgh, huor lange, brede och høye de ere, Saa och huor mange der kand giøris om Aaret [1]). Ieg Sender dig herhoes hoffuetnøgelen till Frederichsborgh, huilcken du skaltt bruge till at tage mit Saxefoder udaff rundelen ued min Sommerstue, som ligger paa een aff Stolene Sammestedz. Du skaltt ochsaa tage derud dend winde, som *Isack* snedecker giorde Sidst paa Frederichsborgh, och skall Samme Snedecker giøre een anden lige effter dend, som aff Caspar Fincke skall beslais med

[1]) Jvfr. Brevet af 22. Febr.

ald sin tilbehør, dog ingenstedz giøris fast. Niels Oloffsøn [1]) skall ansigis, at ieg agter at giøre forandring imoed *Philippi Iacobi* dag med hersholm. Der wil føris wed till paa hirsholm till Frøckenernis behoff, om de mueligt i Sommer kommer der at ligge. Hoffmesterinden [2]) formener, at det gaaer heell wrigtig til med weden, saa at hun mener, at der bleff anskreffuen to gange saa mange les weed, som de forbrugte der. Anderskoff dend 15 *Februarij Anno* 1637 [3]).

143. **17. Febr. 1637.**

Til Ellen Marsvin.

Kongen svarer afvisende paa hendes Begjæring om hans Naade, men erklærer dog, at hvis uberygtede Mænd eller Kvinder ville sværge paa, at der er gjort Kirstine Munk Uret, da skal hun komme paa fri Fod igjen. — *Geh. Ark.*

Keere Ellen, dyn skriffuelsse, *daterit* korsør den 15 *Huius*, er mig tilhande kommen, Och deraff forstanden, at du begerer myn Nade, Och at ded er dig før høydt at suare tyl myn skryffuelsse [4]), Mens steller alting tyl mytt gode och Christelig betenckende for dens Skiild, som uy alle skal haffue Nade och barmhiiertighed for, Huorpa ieg dig inted forholder. Anlangende myn Nade daa haffuer densamme Standen dig Saa Aaben før, som yngen y al danmarck bedre kunde Ønske, Mens huorledis du den haffuer mysbrugdt, ded er huer Erliig Menniske bekendt. Att ded er dig for høydt at suare tiil myn Skriiffuelsse, Ded er yngen wnder, Mens sandhed er den tiing, Som y lengden beholder pladtzen. Angaendis myt oprychtige Och Christelige betenckende, Daa ued ieg inted andiid End, att Ieg Io Nocksom haffuer laad diig den wyde, Huylcken Ieg achter for gudtz Øiien och ansiicht att forsuare Och

[1]) Foged paa Hørsholm.
[2]) Fru Sophie Hedvig v. Blixen.
[3]) Modtaget paa Kronborg 18. Febr.
[4]) Jvfr. Brevene af Decbr. 1636.

ded for all werden werre bekendt. Den nade, nu søgiis for dens skyld, som uy alle skal haffue Nade och Barmhiertighed for, Erachter Ieg heel syldig att werre tagen, Eptherdi Ieg ynted tør vnderstaa mig att forspylde den Store Naade, Som miig aff den Allerhøiieste herre Och gud y hymmelen ued dyn person paa Anderskou mig haffuer laadiid wedderfahris. Mens Paaded huercken du Eller dyn datter Skall kunde med Retthe klaage, Daa uyl Ieg hermed haffue mig forobliigerid, Att saaframdt y kan bringe feem wberiichtige Mans eller kuyndis person, som bosatte Erre, tiilueye, Som wyl syge och ded med derris hender bekreffte, att dyn datter Skeer Nogen wrett. Daa Skall hun komme paa Syn fry fod ygen. Som hun waar før[1]). Befahlendig(!) diig gud.

Anderskou den 17 *febru: Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Fru Ellen Marsuyn tiill hande.

144. **19. Febr. 1637.**

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Forpligtelse, som Brevets Overbringer har udstedt, og omtaler Gjælden til Steffen Rode og Johan Braem samt Nødvendigheden af at skaffe Penge til Fæstningernes Udbedring. — *Kgl. Bibl.*

Denne Breffuisser haffuer Nu giiordt Syn Eed, Och tilskyckis Eder herhuoss hans forplycht, Som y aff Borgemeister Iacob Myckelsøn Och Myckel Sørensøn Radmand[2]) Skall lade vnderskriiffue och forsegle. Dy penning, Som Steffen Rode och Iohan Braam aff *Commisarie* tollen Skulle

[1]) Kirstine Munk havde Husarrest paa Boller fra første Halvdel af Januar til anden Halvdel af Maj 1637. Smith, Leonora Christ. Grevinde Ulfeldts Hist. I, 105.

[2]) Mikkel Sørensen, Søn af jydske Bønderfolk, f. 1586, Forstander i Vartov 1616—36 og Raadmand i Kjøbenhavn 1636—41, da han døde. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 241.

giiffuis, Ded kunde well beuylgiis, Naar der gyffuis Nogen anleyding tiill, huor dy penning Skall tagis, som Nu strax paa forariid Skall anuendis paa festyngerne allestedtz, som Endelygens wyll hiielppis, Om man ycke uyll Sette siig Siielffuer y Største faare.

Man Er allerede *Commissarierne* 20000 daler Skyldig, Som man Endomstund wed lyden Raad tiil, Och dog Endeliigens wiil betalis, Saaframdt att der Skall Skee nogiid wed feestingerne [1]).

Iohan Braam Angaendis, daa formener Ieg, att ded kobber, Som hand y Sommer faar y Norrie, beløber siig høiier End ded, Ieg hannem kan skyldig werre [2]).

Anderskou den 19 *Februarij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Renthemeysterne tiill hande.

145. 22. Febr. 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen giver Ordre om Forfærdigelsen af to Tinflasker, om Støbningen af en Klokke og om Opførelsen af et Hus ved Helene Kilde. — *Kgl. Bibl.*

Kandestøberen [3]) Skall befahlis att forferdige thuende tyn flasker med Store Skruffuer, Saat man kan faa en Aarm

---

[1]) Kongen viste ogsaa i denne Tid sin Omsorg for Fæstningsvæsenet ved at rejse rundt og bese Fæstningerne i de skaanske Provinser. Danske Samlinger 2. R. III, 386.

[2]) 26. Febr. 1636 havde Christoffer Urne faaet Brev om, at Johan Braem skulde have alt det Kobber, som kunde tilvejebringes i Norge, og som tilkom Kongen, med Undtagelse af 100 Skpd. 17. Novbr. 1637 fik Iver Prip Brev om herefter at lade det Kobber, som tilvirkes paa Værket Gottes Gabe, føre om Vinteren „paa Føret“ ned til Orkedals Havn og levere det der til Johan Braem. Norske Rigsregistranter VII, 155. 360—61.

[3]) Jørgen Marqvardsen?

derudi, naar man uyl gørre dem Reyn. Huer flaske Skall uerre paa ty Støffuecken. Och paa huer aff dennom paa Syderne gørris thuende hancker, Som man kan løffte dem wed. Skruffuerne Skall indentill gørris med andre Skruffuer, som man med En Nøggell, giiordt som En Spender, kan lucke op och tiil. Samme ynderste Skruffue Skall gørris med Ett Iern tyngiist udi, som Nøggelen kan fatte vdi, huylckyd skall Støbis fast y Skruffuen, paded att den kan holde den gewaldt wd.

Den yderste Och rette Skruffue Skall gørris med Ett Iern beslaag offuer, saat man kan Sette En laas derfor. Tynnid tiil samme flaasker Skall hentys fraa *Croneborg.*

I Skall lade mig uyde, Naar bøssestøberen tiil *Croneborg*[1]) kan bliiffue ferdig att støbe den klocke[2]), paded Ieg kan retthe myn leiilighed epther att uerre derhuos, Naar den Skall Støbiis. Och Eptherdi Ieg haffuer y synde, Om gud uyl, at laade opsette Ett huus aff En otthe eller ty byndinger wed den kylde hen y *Croneborrig* lehn tyll att werre wdi, Naar man wiil bruge samme kylde, Daa Skall y haffue Saa megiid tømmer aff Egi fodstycker Och fyrre tømmer tiil stolpper Och Sparrer med huys som dertiil hørrer, Naar gud uyl, Ieg kommer tiil Steede[3]). Anderskou den 22 *Febru: Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

---

[1]) Hans Meier var Stykkestøber paa Kronborg 1636—55. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 176. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 442 f. Kønigsfeldt, Historisk Calender S. 210.

[2]) Der menes vistnok Klokken til Kronborg, s. ovfr. S. 46 og Brevene af 2. Juli og 17. Aug. 1637.

[3]) Om det af Christian IV ved Helene Kilde opførte Hus til offentlig Afbenyttelse se Brevet af 5. Marts. Jvfr. Th. Bartholini Historiarum anatomicarum et medicarum centuria 5 et 6, S. 26. Den 2. Oktbr. 1638 udbetaltes omtr. 59 Rdlr. af Sundtoldkisten til Kaspar Fincke for Arbejde paa det ved Kilden opførte Hus.

146. 22. Febr. 1637.

Til Frederik Urne.

Om en Kobberkjedel i Badstuen paa Frederiksborg og om Stenkisterne ved Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der Staaer een Stoer kabbell(!) kedell i badstuen till Frederichsborgh, huilcken du skallt Sende henad kobbermøllen, at der Settis en hane paa bonden till at tappe vandett reen aff, Saa fremt der icke allerede er en hane derudi, som mig er gangen aff glemme. Hoes dend *Designation* aff Steenkisterne var det fornemste glemt, nemlich huad een huer koster att forferdige och fylde [1]. Anderskoff dend 22 *Februarij Anno* 1637 [2].

147. 23. Febr. 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen giver Ordre til, at der i de Flag, som skulle bruges af Skibene paa Elben, og i et Flag, som skal bruges paa Blokhuset ved Glückstadt, skal anbringes et grønt Neldeblad med tre sorte Nagler. — *Kgl. Bibl.*

Den, som gør flaggerne tiil Skyben, Skall befahliis att tage Saa mange aff dy beste flagge vd, som forhanden Er, vd (!), Som kan fornøden gørris tiil dy Skyb, som brugis paa Elffuen, Och sette myt wdi dem Ett grøndt Nelleblad med tree Suorthe Naagell vdi [3].

Der Skaall Ochsaa forferdigis En Stor flaag paa Samme manehr tiil att bruge vdi glyckstad paa Blockhussyd, huoraff dy vdi tøyhussyd uden thuyffuel wed

---

[1]) I Randen er skrevet: Kaaber keedell och Steenkisterne ued Chroneborgh anlangendis. Jvfr. ovfr. S. 111.

[2]) Modtaget paa Kronborg 24. Febr.

[3]) Om Kongens Tilbud til Kejseren om at bruge den kejserlige Ørn og det holstenske Vaaben i de Flag, som førtes af hans Skibe paa Elben, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 37—38.

Størrelssen. Io før dysamme kan blyffue ferdyg, Io heller Ieg Seer ded[1]). Der uyll Strax dertiil faruys grøndt Och Suordt Haardug.

Anderskou den 23 *Febru: Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

148. **23. Febr. 1637.**

Til **Frederik Urne.**

Om Vogne til Befordring af Kongen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Paa Mandag[2]) skall Staa heste ferdige paa veyen till min vogn, och bønderuogne, 3 till kammertøget och 2 till kocken. Anderskoff dend 23 *Februarij Anno* 1637[3]).

149. **28. Febr. 1637.**

Til **Apothekeren Esaias Fleischer**[4]).

Ordre om Tilberedelsen af en Recept. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

	Lott
Alotten Sahmen	2
Ruthen[5]) Sahmen.	1
Fennichel Sahmen	1
Aniis Sahmen	1

Disse Sahmen Lass 3 Stunde in ein breitt wagerlich[6]) wasser weichen, hernacher lass es trucken werden, vndt thue hiinzue

---

[1]) Jvfr. Brevet af 18. Marts.

[2]) ɔ: 27. Februar.

[3]) Modtaget paa Kronborg 24. Febr.

[4]) Efter lignende Breve kan det sikkert antages, at dette Brev har været rettet til denne Mand.

[5]) Raute, paa Dansk Rude.

[6]) Ordets Betydning er uklar.

	Lott
Kaulpersken Steyn[1]	1
Steinlin aus den hambutten[2]	1
Gelben Senff	1
Weissen weiirach	1
Salweiien Bletter	1
Siis holdtz[3]	1
Galgandt	1
Cardemumme	1
Ziitwer[4]	1
Muskathen Nuss	1
Muskathen Bluhmen	1
Kramer Nellecken	1
Symmid	1
Ingewer	1

Disses alles Soll kleiin gestossen werden vndt myt Eiin Pundt Sucker kandi du[r]ch Einander woll vermiskett werden[5]).

Rossenburch den 28 *Februarij Anno* 1637.

Christian.

150. **3. Marts 1637.**

Til **Rentemestrene.**

Ordre angaaende et Bygningsforetagende paa Kronborg. — *Kgl. Bibl.*

M: Hans Ohnemøller Skal begiiffue Siig henad *Cronc-borg* Och Erphare, huor mange och huor lange Gullandtz byelcker der behøffuis sammestedtz tiil ded Store taarn, Naar alle loffther derudi fraa huelffuingen Op tiil ded Øffuerste, Som klockestolen kommer at staa paa, blyffuer

[1]) Kaulbars-Steine, smaa spidse Ben i Hovedet paa en Slags Aborre; de brugtes af Apothekerne.
[2]) Hage-Butte, Hyben.
[3]) Süssholz, Lakrits.
[4]) Zittwer, en Rod med en krydderagtig Smag.
[5]) Tilskrevet i Randen med en fremmed Haand: 11½ ℔.

lagdt med Biielcker, som kommer yckun en fod fraa hynanden, Och med Ett vnderslag derunder.

Ded Øffuerste lofft, Som klockestolen kommer at staa pa, Skall komme Saa høydt, att wandyd skan(!) løbe deraff vd aff wynduerne Offuer taggiid, som wechtergangen Er tackt med.

Naar Sliigdt aff *M:* hans Ohnemøller forrettid Er, Daa skall Rentemeiisterne werre derom att Skaffe Samme tømmer.

Croneborg den 3 *Martij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Ordinandtz, huorepther Rentemeisterne siig Skall Retthe.

151. **5. Marts 1637.**

Til **Frederik Urne.**

Om nogle Arbejder ved Helene Kilde. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne skall lade giøre tuende brøggekar aff got Sterckt tømmer, huert paa 8 tønder, som skall med ierngiorder uell foruaris, huilcke siden ued St: Lenis kilde skall brugis, som effterfølger:

1. Kilden skall reensis, men intett graffuis dyber, och skall kilden giøris omkring med ege tømmer.

2. Dersom kilden haffuer sit udløff, der skall det ene kar settis, saa at kildeuandet kand løbe der ind.

3. Det andet kar skall settis saa meget sidere end det andet, at naer det første er fult, at da dett andet ochsaa kand løbe fultt.

4. Der skall giøris itt tag offuer kilden och begge karnene(!), och skall der udi giøris itt skillerom imellom dett øffuerste och det nederste kar, Saa at ingen uden dend, som der hoes beskeden er, kand komme dertil. Mens det nederste skall vere aabet for till, saa at huer mand kand komme derind.

5. Neden omkring dett nederste kar skall giøris med tømmeruerck imoed backen, at folckene, som hendter vandet, kand haffue rom till at komme till karret och tage vand.

6. Strax hoes kilden skall opsettis itt hus to lofft høytt[1]), som manden kand boe udi och lossere fornemme folck, som der hen søger, saa och holde kroe.

7. Der skall leggis een vey till att kiøre paa hen ad kilden, saa att de, som did hen begerer, intett skender bøndernis marck och græsgang.

Huad nu till dette forbenenffte att sette udi werck fornøden giøris, som Frederich vrne till Chroneborgh intett kand bekomme, det haffuer hand hoes Rentemesterne at søge. Frederichsborgh dend 5 *Martij Anno* 1637 [2]).

152. 6. Marts 1637.

Til Rentemestrene.

En Murmester ved Navn Villum skal sendes til Frederik Urne. — *Kgl. Bibl.*

I Skall Sende wyllem Murmeyster [3]), Som waar En tydlang tiil Christianpriis, hiid tiil frederich wrne, huor hand skall faa wyder beskeen.

Frederigsborg den 6 *Martij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

153. 6. Marts 1637.

Skriveren paa Bremerholm Gotfred Mikkelsen skal sende 13 Alen Liner til Rosenborg. — *Rentek. Ark., Dir. Dok. VII. E. 228 D.*

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 115.
[2]) Modtaget sammesteds.
[3]) Se om ham forrige Bind S. 401.

Godtfriid Myckelsøn Skall Sende 13 allen Lyner vd y haffuen, som Er wtyerid[1]) Och nogiid tycker, End ded waar, som Ieg lod hente ded, siist Ieg waar heer.

Rossenborg den 6 *Martij Anno* 1637.

Christian[2]).

154. **7. Marts 1637.**

Til Rentemestrene.

De skulle træffe Aftale med en af Kandestøberne i Kjøbenhavn om at gjøre Tinnet i Badstuen paa Rosenborg rent. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall forordne en aff kandestøberne heer y byen tiil at gørre tynnid udi Badstuen heer pa Rossenborg for En forsagdt penning Reiindt. Saframdt Nu den, Som Sliigdt at forrette Siig vnderstaar, tynnid med Skuren achter at Reiin gørre, daa haffuer ded Syne weiie.

Mens om hand tynnid ued Skraaben formener att opfriiske, Daa Skal haffuis y acht. at hand inted haffuer med afskrabingen att gørre, Aldenstund hand den kan gørre Saa tyck och tynd. Som hannem gaadt Synis.

Rossenborg den 7 *Martij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

155. **11. Marts 1637.**

Til Rentemestrene.

De skulle lade Kongen vide, hvilken Afgift Christian Pentz bør give af Rendsborg Len. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) ɔ: utjæret.

[2]) Ved Foden af Brevet er skrevet med en fremmed Haand: Woeg j scholpund.

Epthersom H: Christian Pens disse dage haffuer verrid heer Och holdt an Om, att hannem Rensborger Leehn motte settis paa En wys affgiifft, Daa Skall y mig derom lade Eders betenckende vyde, huad hand deraff giiffue kan [1]).

Anderskou den 11 *Martij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

156. 18. Marts 1637.

Til Rentemestrene.

De skulle tilstille Overbringeren af Brevet de færdige nye Flag. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuysser Skall tylstillis Saa mange aff dy Ny flagge, Som ferdig Er [2]).

Flensborg den 18 *Martij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

157. 25. Marts 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen har modtaget en Fortegnelse over Indtægterne af Rendsborg Len. Admiralen paa Holmen, Erik Ottesen, skal lade en Baad bygge om. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer huos dyn Skriffuelsse bekommid fortegnelssen paa Indkomsten aff Rensborger lehn [3]). Admiralen paa holmen Skall ansiigis, att hand Skall tage En aff dy baade, Som forgangen wynther Ett Aar bleff bygdt paa

---

[1]) Jvfr. Brevet Nr. 157.
[2]) Jvfr. Brevet Nr. 147.
[3]) Jvfr. Brevet Nr. 155.

holmen, Och den laade bøgge Och fly Lyge ued den, Som kam hiid paa Elffuen.

Glyckstad den 25 *Martij Anno* 1637.

Christian[1]).

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

158. **16. April 1637.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen meddeler ham, at han herefter agter at bruge ham i Kjøbenhavn. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Wdaff dyn Skriiffuelse haffuer Ieg dyn begehring om Lehnenes forandring[2]) fornommen, huor paa Ieg dig inted forholder, Att ieg achter herepther att bruge dig heer y byen[3]), huorfor du diig derepther Skaldt Retthe. *Vale.*

Aff københaff Slott den 16 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Her *Corfitio* wllefeldt tiill hande.

159. **17. April 1637.**

Til Rentemestrene.

De Huse og Boder, som findes paa den Plads, hvor Trinitatis Kirke skal opføres, skulle nedrives; Tømmeret skal føres op paa Volden. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Paa Foden af Brevet er skrevet med en anden Haand: „Dette breff ved Iens Chanzeler Post bud Ankommen den 2 Aprilis och den 3 om Morgenen hoes Erich Ottesen bestildt straxen at foretage.“

[2]) Korfits Ulfeldt var forlenet med Møens Len.

[3]) Dette hang sammen med, at Kongen kort efter udnævnte ham til Statholder i Kjøbenhavn. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, 85. XXXV. Jvfr. Brevet af 24. April.

Ordiinandtz, huorepther dy paa Bremmerholmen, y Arkeliid Och wogenmeysteren[1]) med Slodtzfogeden[2]), prouyandtskriiffueren[3]) med forstanderen y børnehussiid[4]) Siig skal Retthe.

I morgen Skall thu hundriid mand Aff holmens folck, Arkelyd och Soldater tage taggiid aff dy husse och boder, som fyndis paa den Pladtz, Som den Ny kyrcke thuerdt offuer for Regendtzen[5]), och setthe tagstenen udi den wynckell, som fyndis ued hans Boiiesens huss[6]).

Naar Slygdt skeed Er, daa Skall hussen Nedertagiis, Och tømmerid Stordt och Smadt føris op paa wollen, dersom Steenen bleff førdt neder aff wollen, huortiil Rustuognen, Slottens arbeiidtzheste, *Item* dy aff Prouyandthussyd Och Børnehussiid Skaall brugis, Saat man y en hast kan faa ded op paa wollen, Och Skall der settis wacht alleuegne, paded man kan, Saauydt skee kan, hiindre folckens tylløb och Steelen.

Der skall ochsa *ordineris officerer*, Som gyffuer acht paa Samme Arbeiid.

Frederigsborg den 17 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Med wacht att setthe Skall begindis Strax, eptherad dette breff kommer tiill Steede.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

---

[1]) Terkild Christensen.
[2]) Hans Merckel von Schmalkalden.
[3]) Lavrits Eskildsen.
[4]) Johan Blücher.
[5]) Her maa være udeladt Ordene: skal staa eller skal bygges. Talen er om den senere saakaldte Trinitatis Kirke, der skulde opbygges for Studenterne, og hvortil Grundstenen blev lagt den 7. Juli 1637. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 169. 175. V, 191. 204.
[6]) Det laa paa Kjøbmagergade. Nielsen, anf. Skr. I, 755; jvfr. I, 484.

160. **18. April 1637.**

Til Frederik Urne.

Om Anvendelsen af Penge fra Sundtolden. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdaff de penge, som bleff toldt [1]) i gaaer, Skall bliffue her Rosenobeler 70, golttgyldene 98, penge 3646 daler, huorpaa tolderne skall giffue deris *qvitantze* och dem føre sig till udgifft. Samme penge skall giffuis dennom, som mand her skyldig er och mindst bie kand. *Resten* skall føris hen till Frederichsborgh och settis imellom de tuende dørre, som gaaer udaff Sommer gemacket ind i rundelen. Chroneborgh dend 18 *Aprilis* 1637 [2]).

161. **19. April 1637.**

Til Rentemestrene.

Kongen befaler dem at foreholde Byfogeden i Kjøbenhavn det Urigtige i, at han ikke har holdt tilstrækkeligt Opsyn med utilladeligt offentligt Brødsalg. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skaal for siig lade kalle Byfogden [3]) Och hannem lade forsta, Att, syden Ieg talede med hannem y dag om dennom, Ieg fandt y gaar y dy bagstreder Offendtlig att haffue ymod forordningen Brød tiil købs [4]), huorudoffuer hand burde att haffue *inspection*, Daa haffuer Ieg Syett en hollandtz kuynde y kødmager gade sydde offendtlig och selge brød for syne wynduer, Huorfor y skall hannem paa myne wegne Om Ett friidt lossomente paa ded Blaa torn forseckere, ded første Ieg Erfahrer nogiid

---

[1]) ɔ: talt.

[2]) Modtaget sammesteds.

[3]) Eske Jensen.

[4]) Forordningen af 10. Septbr. 1635 (Nielsen, Kjobenhavns Diplomatarium III, 148) indskærpede, at ingen maatte handle med Brød i Kjøbenhavn uden Bagerne, og at disse skulde falholde Brødet i Boder og ikke fra deres Vinduer.

sliigdt ygen, Om hand Endskøndt uaar ty gange saa Braaff En mand, som hand Er. Ieg haffuer Inted saat den fyne mand tiil Byfogiid, att hand skulle *illudere* myne forordninger, Mens att[1]) skall uerre derom, att dy bliiffuer holdt y alle maade.

Rossenborg den 19 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

162. **19. April 1637.**

Til Jørgen Vind.

En Messingmager i Skaane skal støbe et Stykke Messing. — *Kgl. Bibl.*

Dette breidt skal sendis hen tiil den Messyngmager y Skaane, att hand Støber ett Støcke messyng, huoraff man paa hammermøllen kan Laade Slaa paa denne Maaner baade udi bredden Och tyckelssøn Saadan en Messyngs Plaade.

Rossenborg den 19 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Iørgen wiind tiil hande.

163. **20. April 1637.**

Til Rentemestrene.

Paa Grund af Kongens Misfornøjelse med de Baadsmandsboder, som Kjøbenhavns Borgerskab har paataget sig at opbygge, skal der foretages en Undersøgelse af dem. — *Kgl. Bibl.*

[1]) Her mangler Ordet: han, med mindre „skall“ her er Infinitiv.

Ieg haffuer y Morris uerrid henne huos Badtzmendens Boderne Och befunden, at dy, som Borgerskabiid siig patagiid haffuer att opbiigge[1], Erre y mange maader faalsk biiggid, saa uydt man vdentiil see kan, gud giiffue, huorledis dy seer vd Indentil. Ieg haffuer ochsaa befunden allehande *fauther* paa dy boder, som samme meiister tiilforn bygdt haffuer. Huorfor y skall laade for Eder kalle *M:* Iørgen Skyffel[2], *M:* dauyd dauydsøn, *M:* Rasmus, som bigger paa *S:* Nyckolay kyrcke[3], Clauss wyllecken[4]) Och Isack Rassmussøn Och aff dennom tage En Eed, Att dy uden nogen *passion* wyl først besehe dy syste Badtzmendtz boder Och fraa Siig uyl giiffue beskreffuen, Om dysamme Erre med welslagen kaalck, saledis Som ded siig egner och bøer, muryd, Saat ded kan passere y alle made. Dernest Skall dy besee dy boer, som samme Murmeister tiilforn bygd haffuer, Om dysamme Saledis Erre bygdt, Som ded siig bøer y alle mader. *M:* hans Steenuynckell skall følgiis med samme Murmeister Och giiffue Syt betenckende offuer, huor mange penning dennom, Som siig samme bigning patagiid haffuer, bør att kuytere for derris forseelsse Skiild. Huad for forseelsse der Er sked paa dy forrige boer, ded uyl ieg wyde huos Murmeisteren, Som dem opbiggid haffuer.

Rossenborg den 20 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

---

[1]) I Januar 1636 havde Kongen, som omtalt i forrige Bind S. 395, overdraget nogle kjøbenhavnske Borgere at opbygge 100 Boder i den kommende Sommer og akkorderet med dem om i det Hele at opbygge alle, som der var Brug for (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 157).

[2]) Jørgen Schøffel (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. I, 759. Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. III, 354).

[3]) Et Uvejr havde i Jan. 1628 stærkt ødelagt Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn (Danske Saml. 2. R. III, 391. Rørdam, Hist. Kildeskrifter II, 730). Istandsættelsen krævede lang Tid og store Udgifter (Pontoppidan, Orig. Hafn. S. 275. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 95).

[4]) Klavs Wilche.

164. **22. April 1637.**

Til Rentemestrene.

Kongen vil vide Vilkaarene, paa hvilke Hvidøre Stampemølle er bortfæstet, da han kunde ønske at komme i Besiddelse af den for en nærliggende Tørvemoses Skyld. — *Kgl. Bibl.*

I Skal Erfahre, *quibus conditionibus* dy borger, Som bruger den Mølle, som dy stampper Skynd paa[1]), haffuer

---

[1]) Af en Paategning af Rentemestrene paa Brevet, dat. Rentekammeret 22. April, ses det, at den omtalte Mølle er Hvidøre Mølle, at den brugtes af to Feldberedere i Kjøbenhavn, som gave aarlig af den 16 Speciesdlr. samt af Huset en Fjerding Torsk og Dagværk lige med andre Husmænd til Ibstrup, samt at den for et Aar siden var bortstedt og havde fulgt de nuværende Indehaveres Forældre i langsommelig Tid. Til nærmere Oplysning om denne Mølles Historie kan hidsættes Følgende. I Aaret 1560 fandtes en Harnisk- eller Poleremølle ved Hvidøre. 1576 lod Frederik II indrette en Papirmølle her, men allerede 1583 befalede han, at den skulde omdannes til en Kornmølle, da Papirfabrikationen ikke betalte sig. Et Par Aar i Forvejen, nemlig 1581, havde Kongen tilsagt Feldberederne i Kjøbenhavn, at han ved Papirmøllen i Hvidøre vilde lade opføre en lille Stampemølle for dem til at stampe Skind paa (Dsk. Mag. 4. R. IV, 256. Friis, Optegnelser om Gjentofte Sogn S. 74. Nyrop, Strandmøllen S. 1 ff. 12. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. IV, 650). I Overensstemmelse hermed omtales Hvidøre (Stampe-) Mølle 1612 som fæstet til Baltser Feldbereder og Søren v. Hulbling [rettere S. Helbling], og 1620 hedder det, at den indehaves af de samme to og desuden af Feldberederen Niclaus Schram [snarere Skræm]. Afgiften angives begge Gange at være 16 Dlr. (Nyrop, Strandmøllen S. 12) Et Kongebrev af 14. Maj 1639 bevilger, at Maren Baltsers og Wolfgang Skræm maa flytte den Feldbereder-Mølle, som de have ladet opbygge, længer ned til Stranden, saa at de kunne bruge den baade Sommer og Vinter, dog alt paa deres egen Bekostning (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 192). Navnene vise, at dette maa være Hvidøre Mølle, og maaske man kan sætte Kongebrevet i Forbindelse med den Plan, Christian IV 1637 nærede med Hensyn til Møllen. Hvad enten den nu blev flyttet eller ikke, vedblev den at være i Virksomhed, indtil den ødelagdes af Svenskerne under Kjøbenhavns Belejring. Den var da fæstet (for de sædvanlige 16 Dlr.) til Nikolaj (Niels) Baltsersen, Feldbereder i Kjøben-

den, Och lade mig ded uyde. Kunde man med god mahner faa dem derud, som nu Er derudi, Daa kunde man haffue mange tussind daler gaffn Arliigen aff den tørremosse, som ligger Strax offuenfor Samme mølle, paa huylcken yngen torff graffuis kan, aldenstund mølledammen bliiffuer ued macht.

Dy, som haffuer samme mølle, haffuer gyordt framlaan aff den pladtz, dennom vndt Er att henge derris Skynd paa, Naar dy uyl tørre dem, Och forundt samme pladtz En Skredder, Som bruger den.

Ibstrup den 22 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

165. **Omtr. 22. April 1637** [1].

Til Rentemestrene.

Hans Steenwinkel og Thomas Hansen, Voldmester i Kjøbenhavn, skulle den næste Dag komme til Ibstrup. — *Kgl. Bibl.*

Meyster hans Stenuynckel skall befahliis att begiiffue siig ymorgen tylig herud Och taage Syn keede med, som hand maaler med. Hannem Skaal følge tommis woldmeyster. Ibstrup den *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

---

havn; han havde ikke Raad til „saa hastig" at bygge den op igjen, og endnu 1670 stod den derfor „aldeles ode og ubygt" (Friis, Gjentofte Sogn S. 76. Nyrop, Strandmøllen S. 13). Den her oftere nævnte Baltser Feldbereders Efternavn erfares af Rentemestr. Regnsk. 1636—37, i Følge hvilket Nikolaus Baltsersen 22. Nov. 1636 fik Betaling paa hans afgangne Fader, Baltser Heisch, forrige Feldbereder, hans Vegne (jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 581. 610).

[1]) Efter Dateringsstedet maa Brevet antages at være skrevet omtrent samme Dag som det foregaaende (Nr. 164).

166. **24. April 1637.**

Til Christian Friis.

Kongen udbeder sig hans Betænkning om nogle Punkter, han har opsat som Instrux for den Statholder, som han ønsker at ansætte i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg er tylsyndtz at sette En Stadtholder ygen her y Byen, lygesom Axell gyldenstern waar y myn Barndom[1]), Daa haffuer Ieg vngeferlig forfattyd nogle Puncter, som herhuos findis, huilcke du skaldt Igennomse Och mig dyt betenckende derom lade forsta, Saoch derhuos mig Errindre, huad dig Synis, Som derudi endnu kunde *desidereris*[2]). *Vale.* Rossenborg den 24 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiil hande.

167. **24. April 1637[3]).**

Udkast til Instrux for Statholderen i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Axel Gyldenstjerne til Lyngbygaard maa have fungeret som Statholder i Kjøbenhavn i Tiden mellem 1585 og 1588, dog vistnok i Forening med Rentemesteren Christoffer Valkendorf. 1. Marts 1585 fik de begge Brev om at forblive i Kjobenhavn og bestyre Rigets Sager i Kongens Fraværelse, og i et af dem under 19. Oktbr. 1587 udstedt Brev udtale de, at de have Byen i Befaling af Kongen. 5. Juli 1588 beskikkedes Axel Gyldenstjerne til Statholder i Norge. Rørdam, Histor. Kildeskrifter II, 210—11. Nielsen, Kjobenhavns Diplomatarium I, 550. Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie I, XXXVI. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 87—8.

[2]) Om disse Punkter se det næste Brev.

[3]) Dette udaterede Udkast er af Molbech henført til Frands Rantzaus Udnævnelse til Statholder (hvilken for øvrigt fandt Sted 1627 og ikke 1629, som antaget af Molbech), og derfor allerede trykt af ham (Christian den Fjerdes egh. Breve I, 386—88). Smith har imidlertid vistnok med Rette paavist (Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie I, XXXVI), at

Stadtholderens Bestilling.

1. Wdi worris *Absens* Skal hand *Representere* vorris Person, Som ded en Stadtholder Egner, bør och well anstar, Och skal hand huercken for wyld eller wenskab dølle nogiid, som wy kunde haffue Skaade aff y lengden Eller och haffue *disreputation* aff y nogen maade.

2. Imod yndlendtske och vdlendtzske skal hand *comportere* siig beskeidendtlich. Naar gesanther eller nogen aff *Importantię* ankommer, da Skall hand strax lade os ded uyde och dennom ymidlertyd, Saa uydt Ske kan, *Accommodere* och *Attretinere*.

3. Hand skal med stor Aluor och wiindskybelighed lade siig *Iustitien* y københaffuen lade uerre befahliid, Saat ingen med lang ophold holdis fraa Syn Reett y nogen maade.

4. Hand Skal ingen, y huem ded och werre kan, Steede, Enthen lydiid eller megiid, at handle nogiid, enthen Siielffuer eller ued andre, som ymod uorris forordninger kan løbe, Mens huer vgge en gang lade Biifogden saoch vnderfogden komme tiil siig och aff dennom y seer Erfahre, huorledis der omgaes med Maaldt acsyssen och anden vorris rettighed.

5. Nøggelen tiil Østerpordt Skall hand liige ued dy forrige haffue y god acht, saat den Abniis och luckis y rette tyde. Dy andre porthe Skal hand tilholde Borgemeiisterne, at dy dem epther Arsens tyd abner och lucker, Och at dii ygen inted vden udtryckelig befhaling opluckiis.

---

det bør henføres til Korfits Ulfeldts Udnævnelse, og at det er de i Kongens Brev af 24. April (Nr. 166) omtalte „Punkter". Ogsaa Langebek har i sin Afskrift (Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439) føjet Udkastet til det nævnte Brev. Ulfeldts Bestalling som Statholder udstedtes den 29. April, efter at han var kommen til Kjøbenhavn den 21. April og vistnok endnu forinden Bestallingens Udfærdigelse havde aflagt Ed som Statholder. Den 13. Maj fik Borgmestre, Raadmænd, Byfoged og menige Borgere i Kjøbenhavn Brev om at være ham horige og lydige i hans ny Egenskab. Danske Samlinger 2. R. I, 156. Nielsen, Kjobenhavns Diplomatarium I, 651—52. Smith, anf. Skr. I, XXXV—XXXVI.

6. Naar nogen mord eller mandsledt y Staaden skeer, da skal strax alle Porte luckis och inted igen Aabnis, førend man Erfharer, huor mandraberen Er bleffuen. Alle pladtze, baade paa wollen, langs Stranden, Och huor En Skaalck kan Smutthe hen, Skall med bekende folck besettis.

7. Dy udi Staadtz porten skal tiilholliis at gørre god eptherredtning paa dem, som er kommen y byen eller dragen derud den dag. Dy udi østerpardt (!) skal y sønderlighed tilhollis huer affthen at leffuere Stadtholderen en uys *designation* pa alle dem, som tiil heest, wogen eller tiil fodtz er kommen y Byen.

8. Wachten ued tolboden Skal tilhollis at giiffue huer affthen tiil kende, huem der er kommen tiil waandtz ind y byen, Och ingen folck vden forloff stede at gaa y land, enthen ved tolboden eller deromkriing, Icke heller Stede Enten godtz eller folck att yndskiibis paa Samme Steeder.

9. Paa landbygningerne, Saauydt Siieland siig Strecker, Skall hand haffue god acht, Saat ynted derudi forretagiis, Som ingen Order pa giiffuen Er.

168. **29. April 1637.**

Til Rentemestrene.

Der skal skaffes Fetallie og de fornødne Penge til Henrik Belov, som skal rejse til England med et Brev til Karl I. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom den Belou[1], som Er tiil hoffue, Er befahliid att begiiffue siig hen tiil Engeland med skryffuelsse tiil konningen, huorfor der skall gørris anordning Om

[1]) Henrik Belov var Hofjunker fra Novbr. 1635; i Novbr. 1639 blev han Kammerjunker hos Valdemar Christian og forblev i denne Stilling til 1. Januar 1642 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 133. 150).

fetallie till samme Belou, saoch att hand faar Nodtturfftig penning med, Epthersom Seduanligdt Er[1]).

Køben: den 29 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeysterne til hande.

169. **29. April 1637.**

Til **Rentemestrene.**

To af Renteriet, Byfogeden i Kjøbenhavn og Klædekammerskriveren skulle efterse, om nogle Kister ere forseglede. — *Kgl. Bibl.*

Ded Skall settis y werck Nu strax, Som befahlid bleff, att thuende aff Renteriid med Byfogden Och knud Christensøn skall gaa hen, dersom dy kyster Staar, som Omtalis, Och See, om dysamme forsegliid Er.

Køben: den 29 *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeysterne tiil hande.

170. **30. April 1637.**

Kongen gjentager nogle af sine gamle Klager over Kirstine Munk. Frederik Urne maa vide Besked med mange af hendes Ytringer om Kongen og hans Børn, men han er aldrig bleven spurgt derom. — *Kgl. Bibl.*

Huad for *Discurs* fru kyrsten gemendliig Offendliig haffde offuer taffelen Om worris person sauel som om Prindtzen Och dy andre thuende herrer[2]), Ded faar frederich wrne, som offthe ded anhørde, well Siige, Naar hand

---

[1]) 30. April fik han Penge til Rejsen, men Summens Størrelse kan ikke ses i Rentemestr. Regnsk., da der her er et stort Hul i Papiret.

[2]) Kongen mener sine to andre Sønner, Frederik og Ulrik.

derom adspørris, Om hand skøndt er hinder besuogriid [1]).

Wy for uorris person haffuer y all sandhed aldriig spurdt hannem derom, yckehelder laadyd hannem ved nogen adspørre. Hun legthe uell saa Offendtlig Ruusk, att man ynted behøffuede att legge mange penge an paa kundskab, Tii hun uaar saa forblendiid y syn letferdighed, Att hun Inted achtede paa *Croneborg*, att Iomfruerne med piiger och drenge kunde Staa eller sydde y wynduerne thuerdt offuer for Spegliid Och See derris letferdiighed wessend, dy *Exerserede*. Riingreffuen Siielffuer Baad hynder tydt for gudtz skyld, att hun Icke uylle Snacke salediis Om Oss och worris Børn, mens ded hialp Inted. *In summa*, der waar hundriid sliigge hystorier, som man kunde beuysse hiinder offuer med leffuendis folck, om behoff giiordis.

Købeu: den Syste *Aprilis Anno* 1637.

Christian.

171. **2. Maj 1637.**

Til **Rentemestrene.**

Der skal udbetales de fornødne Penge til en af det tydske Kancelli, som skal bringe et Brev til Staterne i Holland. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeysterne skall lade En aff ded tydske Chansely, som bliiffuer forordnid tiil att føre myn skriffuelse till Staterne y holland, [2]) saa mange penning, som hand tiil samme Reysse kan behøffue [3]).

Roskyld gard den 2 *Maij Anno* 1637.

Christian.

---

[1]) Frederik Urnes Hustru Karen Arenfeld var et Søskendebarn til Kirstine Munk, thi hendes Moder Anne Marsvin var en Søster til Ellen Marsvin.

[2]) Her mangler maaske Ordet: faa.

[3]) Af en Paaskrift paa Brevet ses, at det blev Hans Nikkelsen (Lundt) af det tydske Kancelli, hvem Rejsen blev overdragen, og at han fik 200 Speciesdlr. dertil.

172. **6. Maj 1637.**

Til Tolderne i Glückstadt (?).

Ordre om Udbetaling af Penge til Tømmermanden Gevert Titgen. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1637.*

Diises geldt Soll geffuerdt tyttecken gegeben werden, wan wiir, Ob godtt wiill, wyderum hiiher kommen vndt Sehen werden, das dissem hiirein fohrgeskriibenem verpliicht dy folge geskiiet.

Glyckstadt den 6 *Maj Anno* 1637.

Christian[1]).

173. **9. Maj 1637.**

Til Rigsraadet.

Kongen forsvarer sine Udsendelser af Skibe, klager over Nationens Mangel paa Offerberedvillighed og meddeler, at Approbationen paa Unionen med Hertugdømmerne allerede er sendt til den holstenske Landkansler. — *Geh. Ark.*

Wy haffuer y afftiis bekommen danmarckiis Riigis Raadtz vnderdanigste Skryffuelse *sub Dato* købeu: den 4 *Huius* Och deraff derris trohiertyge Erriinderung gans Nadiigst fornommen, Huorpa uy dy gode herrer inted forholder, Att worris Skiib huercken Er eller skal bliiffue befahlyd att gaa nogenstedtz hen End dyd, dersom dy altiid udi worris tyd wdysputerliig Er kommen och gangen, Naar ded os er kommen tiil Paass[2]).

Att der Er faa Penning forhanden, ded er os heel weel bekendt, Mens Naar dy gode herrer wyl hiielppe oss

[1]) Denne Ordre er skreven bag paa Gevert Titgens Overslag over de Udgifter, der ville medgaa til at skaffe Faussebray'en bagved Bolværket ved Kongens Have af Vejen, og hans Forpligtelse, dat. Glückstadt 7. Maj 1637, til at udføre dette Arbejde.

[2]) Om de i Foraaret 1637 til Nordsøen udsendte Skibe se Slange S. 861.

att *disponere* worris *Nation* derhen, att dy griiber tiil derris forfehdriis *Animositet*, Daa Er ingen thuyffuel pa, att man kan gørre En heel haab med faa penning, Mens Nu diiste werre, der uy haffuer bedre Raad tiil dem, som kan kaage dy gule Supper, End tiil dychtige kaarle, daa gaar ded nogiid Braagiid tiil.

Den *Vnions approbation* Er sendt Landt Chanseleren [1]) tiil, dog derhuos befahlyd, att hand den ynted skal faa fra siig, førend hand faar lyge saa megiid aff Hertugen y henderne [2]). Befahlendis Eder heermed Samdt och y seehr den Allerhøiiestis Beskermelsse. Glycksburch vdi glyckstad den 9 *Maj Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Danmarckys Riigis Raad tiil hande.

174. **16. Maj 1637.**

Til Christian Friis.

Han skal i Kongens Navn foreholde Rigsraadet, at hvis det vedbliver med ikke at ville bevilge yderligere Midler til Hjælp for Kronen, da vil det blive befalet Lensmændene at indlevere deres Jordebøger i Rentekammeret, for at man kan gjøre et Overslag over Fordelingen af Kronens Indtægter mellem Kongen og hans Tjenere. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg talede med diig y morris Om ded, som *Meo nomine* Riigens Raad skulle *proponeris*, Daa bleff dette yblandt andiid y en hast forglemdt, Nembliig

---

[1]) Heinrich von Hatten.

[2]) Allerede den 1. Maj havde Hertug Frederik af Gottorp ratificeret det efter forskjellige Forhandlinger vedtagne Tillæg til Unionstraktaten. Falck, Sammlung d. wichtigsten Urkunden, welche auf das Staatsrecht der Herzogth. Schleswig u. Holstein Bezug haben S. 120—23. Jvfr. Slange S. 867—69. Ipsen, Die alten Landtage d. Herzogth. Schleswig-Holstein S. 193—94. Rigsraadets Skrivelser til Kongen, 26. April og 4. Maj (Rigens Raads Breve Fasc. 49).

at om Riigens Raad derudi *perseuererer*, dennom ingen myddel uyder, end som allerede y suang Erre, huormed kronen kan hiielppis, kan betencke, Och myn leiilighed Sleet inted Er lenger att holde ded paa den uiis vd, Som Ieg ded nu en rom tiid vdholdt haffuer, Att dy, huiis middel y myn tyd ickun haffuer uerrid Slette, Nu kan passere for formuendis herremend, Som dy kronen och inted derris forelder haffuer att tacke, Huorymod Ieg som derris herre och konning, som haffuer den Største wmag Arle och Sylde, Iaa mangengang inted kan faa Roe tiil att faa mad, Skal haffue mangel paa altiing, Saat ieg ued den tyd, att haffde ded kost myt lyff, daa haffde Ieg inted uyst att bliffuen 1000 daler mechtig, Daa uyl udi tyde Strengelygen befahliis lenssmenden tiil en forsagdt dag att leffuere Iordebøggeren paa kronens Indkomst y Remteriid (!), Att man derepther kan gørre ett uyst offuerslag, huorledis kronens Indkomst med god skeell kan deelys ymellom herr och knecht, Tii Ellers handler Ieg werre med myn søn Prindtzen End En heedning Och En tyrck, Och kan ded aldriig huercken for hannem Eller Nogen aff myne Eptherkommere, konninger y dannemarck, forsuaare[1]).

Rossenborg den 16 *Maj Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiil hande.

175. **19. Maj 1637.**

Til Rentemestrene.

Ordre om forskjellige Udbetalinger. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) I sit Svar af 17. Maj paa Kanslerens Proposition fraraadede Rigsraadet at afskaffe Rostjenesten af Lenene og forøge Indtægterne af dem; det advarede desuden mod Forhøjelse af Sundtolden og tilraadede at udskrive en „enfach“ Skat. Det samme Standpunkt indtog det i en Replik af 19. Maj. Rigens Raads Breve Fasc. 49.

Hermed framskyckis 18840 daler[1]), Som Skall wdgiiffuis, Som Eptherfølger.

Rentemeysterne 2000 daler, som bleff hertugen aff wyrtenberg forehriid[2]).

H: key von Anefeldt 2000 daler tiil att dyge med[3]).

Iohan Braahm 2000 daler pa handen for Lewerandtzii.

Steffen Rode 2350 daler for Øxen, hand bekommid haffuer paa taassing Och Skynderop.

Hans treegard 5490 daler for hamp, kabelgarn Och Bly.

Iacob Madtzøn 5000 daler paa handen.

Fogeden paa taasyng[4]) 1000 daler.

Frederigsborrig den 19 *Maj Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeysterne til hande.

176. **20. Maj 1637.**

Til **Frederik Urne.**

Kongen giver Ordre til forskjellige Foretagender paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Fortegnelse paa det, som i Sommer nøduendig will flies paa Frederichsborgh.

1. Dend Store Ladegaard vill hielpis med tømmerage och taget att skelne[5]).

---

[1]) I det Følgende disponerer Kongen over 19,840 Dlr.

[2]) Hertug Eberhard af Würtemberg var efter Slaget ved Nördlingen bleven fordreven fra sit Land af de Kejserlige, og Kongen viste oftere sin Interesse for ham. I Følge Danske Samlinger 2. R. III, 386 var det d. 16. Maj, at han fik de 2000 Dlr. Jvfr. Slange S. 882.

[3]) Der blev leveret Tømmer fra Norge til Kaj Ahlefeldt, Befalingsmand paa Flensborghus, som han skulde bruge til Reparation af Digerne i Holsten. Norske Rigsregistranter VII, 335.

[4]) 23. Maj fik Niels Lavritsen, Foged paa Taasing, paa sin Husbond Henning Valkendorfs Vegne 1000 Rdl. at bruge til Bygnings Fornødenhed (Rentemestr. Regnsk.).

[5]) ɔ: tætte med Kalk. Mejborg, Borgerlige Huse særlig Kjøbenhavns Professor-Residentser 1540—1630 S. 91.

2. Dend liden ladegaard vil skelnis.

3. Den gammel dyrhaffue uill hielpis med lange regeler att sla uden paa planckerne, och planckeuercket att underlegge med kampesteen, saa at reffue intett kand komme derind.

4. Dend lange broe uil fyllis, som dend begyndt er, eller med tømmer hielpis.

5. *Fundamentet* om Slottet alleuegne vill udstrygis med kalck, huor det giøris fornøden.

6. De beste køer aff faurholms ladegaard skall Slaes till de, som er paa dend liden ladegaard, de andre skall iagis ind i dend Store dyrhaffue eller did hen, som de indtill høst best kand gaa.

7. Wangen till Ebbekiøb skall Slaes och indaulis, saa at mand høet kand bruge till Frederichsborgh. *Datum* Frederichsborgh dend 20 *Maij* 1637 [1]).

177. **24. Maj 1637.**

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger et Overslag over de til Lønning af Hoffolket og Tørveskjærerne fornødne Penge; han nævner tillige forskjellige Udgifter til Lensmænd og til Christianspris. — *Kgl. Bibl.*

Der skall strax tilskyckis mig En *Designation* paa, huormed hoffolckyd med tørreskerreren kan hiielppis.

Laawers Ebbissøn [2]) Er allerede antegnid for 1400 daler, *Item* henning walckendorp [3]) for 1000 daler uyder, end hand tiilforn bekommid haffuer, Axell wrup tiil Bygningens [4]) fordtsettelsse 9000 daler Offuer dy forrige.

Køben: Slott den 24 *Maj Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

---

[1]) Modtaget sammesteds.

[2]) Lavrits Ebbesen Udsen fik 24. Maj 1637 Lensbrev paa Salto Len. Sjæll. Reg. XIX, 509.

[3]) Lensmand paa Odensegaard.

[4]) Christianspris.

178. 25. Maj 1637.

Til Frederik Urne.

Befaling om Indkjøb af Rhinskvin. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall indkiøbis 100 Ammer Rinsk viin aff dend, som nu udi Sundet er, och betalis aff dend forraaed, som forhanden er, och saa fremt samme forraaed intett kand tillstrecke, da skall det Strax giffuis mig tillkiende, saa at mand kand skaffe anden Raaed.

Winen, som indkiøbt bliffuer, skall Strax aff skibene Settis ind i ferger eller skuder och sendis till Kiøbenhaffn. Rosenborgh dend 25 *Maij Anno* 1637 [1]).

179. 27. Maj 1637.

Til Frederik Urne.

Et Skib, som er sejlet til Danzig, skal arresteres i Sundet, naar det kommer tilbage. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes findis een Skippers naffn, som er løben med itt Skib hen at Dantziig, som kaldis Peter v: Dybelen, huilcket skall *Arresteris* i Sundet, naer dett kommer tilbage igien [2]). Rossenborgh dend 27 *Maij Anno* 1637 [3]).

180. 28. Maj 1637.

Til Rentemestrene.

Om Reparationen af Sluserne ved Møllen ved Kjøbenhavns Vesterport og om Bly, der skal sendes til Ernst Normand, Lensmand paa Koldinghus. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Modtaget paa Kronborg 27. Maj.

[2]) Sandsynligvis har han unddraget sig den dobbelte Sundtold, som Kongen havde lagt paa danzigske Skibe. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 51.

[3]) Modtaget paa Kronborg 28. Maj.

Epthersom ded Er Stadtholderen befahliid att laade *Reparere* Slusserne, som wandyd kommer Igennom tiil Møllen wed westerpordt, Daa Skall dy Eptherhanden bethale folcken, Som dertiil brugdt bliffuer.

Køben: den 28 *Maj Anno* 1637.

Christian.

Dy skall ochsaa skaffe Ernst Norman Saa megiid bly, som hand paa denne gang haffuer begehrid.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

181. **29. Maj 1637.**

Til **Frederik Urne.**

Om nogle Husholdningsanliggender paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dend Kock, som er paa Frederichsborgh hoes børnene, skall tilholdis, at hand bruger gewürtzet effter hoffmesterindens [1]) anordning, och saa framt hand sig derudi intett vill rettte, da skall hand gandske affskaffis, och skall Slagteren till Frederichsborgh brugis i hans Sted, och effterdi Staldmesteren [2]), hans Tiboltz [3]) med dend dreng, som lerer at ride [4]), kommer snart hiid, och det ville løbe forhøytt att spise dem med tydstøll, som med skolemesteren [5]) begyndt er, da skall du i tide lade brygge till

[1]) Sophie Hedvig v. Blixen.

[2]) Arent v. d. Kuhla.

[3]) Hans Diepholt v d. Rothfelser.

[4]) Da der i Frederiksborg Lens Regnsk. 1637–38 forekommer en Udgiftspost til Johan Adam Berg, Opvarter paa Slottet (senere Slotsfoged der), for at have „spist" Staldmesteren Arent v. d. Kuhla, Hans „Stibolt" og Lützow med deres Tjenere paa en Tid, da der ingen Spisning var paa Slottet, medens Frokenerne og Hoffolket vare i Haderslev, kan man vist antage at „den Dreng, som lærer at ride," er Hugo Lützow (s. forrige Bd. S. 6).

[5]) Muligvis menes hermed Rektoren ved Frederiksborg Latinskole, Thomas Mikkelsen Hein, f. 1598, senere Lector

dem saa uell som till det offuerlige folck, som bliffuer hiemme. Ieg haffuer sendt fogden paa Frederichsborgh[1]) hen till Statholderen att hendte saa meget Danstøll fra Kiøbenhaffn, som mand i en hast kand faa. Frederichsborgh dend 29 *Maij* 1637[2]).

182. **1. Juni 1637.**

Til **Rentemestrene.**

Palle Rosenkrands skal lade dem vide, med hvilke Sager Flaaden lettere kan provianteres fra Norge end fra Danmark, og de skulle derefter sende Kongen deres Betænkning derom til Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi Ieg befinder Stor *manchation* paa flodens Prouyanthering heer, Daa haffuer Ieg befahliid, att Pally Rossenkrandtz, som heer Er lenssmand[3]), Att hand Eder skall laade forstaa, huylcke Spesiies hand formener heer letter End y danmarck att kunde bekommis.

Huilcken leylighed y skall betencke Och mig Eders betenckende udi glyckstadt skall med ded første mueligdt lade wyde.

Paa Snarensuend y fleckerøen den 1 *Iunij Anno* 1637[4]).

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

---

theol. i Roskilde, hvor han skal være død 1680 (Bendtsen, Hist. Efterretninger om den kgl. lærde Skole ved Frederiksborg S. 21. Bloch, Bidrag til Roskilde Domskoles Hist. I, 31. III, 5. St. Friis, Roskilde Domkirke S. 206. Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 160 f.).

[1]) Peder Ibsen.

[2]) Modtaget paa Kronborg 30. Maj.

[3]) Palle Rosenkrands var Lensmand paa Flækkerø.

[4]) Kongen var netop paa denne Dag kommen til Flækkerø. Danske Samlinger 2. R. III, 387.

183. 13. Juni 1637.

Til Klavs Daa eller den Kommanderende paa Bremerholm.

Om Aftaklingen af nogle Skibe og Afsendelsen af nogle Folk til Skibene paa Elben. — *Geh. Ark.*

Dette skiib, den Norske løffue, skall med dy andre Store Skyb Paa *Pasientia* Neer afftacklys och leggis y floden, Och skall folcken derpaa brugiis paa dy skiib, huorpaa Stadtholderen nu siist En fortegnelsse er tiilskyckid. Derhuos skal haffuis y acht, att dy skyb, som allerede Erre paa Elffuen, vndsettis med folck, Tii En deell aff folcken brugis tiil adskyllige smacker, som waarer tønderne paa Elffuen, *Item* tiil *Visitørens* Iacht, saoch tiil at føre godtz vd Och ind tiil skyben.

Glyckstad den 13 *Iunij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* Eller huem som Paa Bremmerholmen *commanderer*, tiil hande.

184. 18. Juni 1637.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen har modtaget de tilsendte Afskrifter af Hertugerne af Lyneborgs Breve, men afslaar under Henvisning til sin Fredsmægling at indlade sig paa de af dem foreslaaede Kredsmøder. — *Geh. Ark.*

Freundtliicher, Herdtzliiber Sohn, Dii vnderskiidtliche *copeiien* Der Herdtzogen von lyneburch an diir abgelassene Skreiiben habe Ich Emphangen vndt mich fuhrlessen lassen vndt diiselbe Sehr woll abgefasset befunden. Aber an meynem ordt Niit sehen kan, was darmit aussgerichted Ist, wan skon hundertt zusammenkomste angestellett wurden, weiil sii selber bekennen mussen, das keiine myttel verhanden.

Ich fuhr meiine person kan mich nit fuhr Eiinen frydemacher vndt fuhr Eiinen perlemendtmacher gebrawchen lassen [1]). Befehle diich hiimit dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe

Deiin getrewer vather allezeiit

Christian.

Glyckxburch den 18 *Iunij Anno* 1637.

Udskrift: An Meinem Herdtzliiben Sohne dem Erdtzbyskoppe von Brehmen.

185. **18. Juni 1637.**

Til Rentemestrene.

Kammertjeneren har gjort en Fejl ved Forsendelsen af nogle Penge. Klædekammerskriveren skal opgive, hvilke Fordringer Folkene i Glückstadt med Rette have. Man kan maaske kjøbe Sko i Lybek eller Buxtehude. — *Kgl. Bibl.*

Ded giick mig aldrig saa, som ded giick mig nu med dysse penning. Den fyne mand myn kammertyener [2]) waar

---

[1]) Hertugerne Frederik, August og Georg af Brunsvig-Lyneborg havde i April 1637 sendt en Skrivelse til Hertug Frederik tilligemed Afskrifter af deres Skrivelser af 16. April til Kejseren og Kurfyrsterne angaaende en Sammenslutning af den nedersachsiske Kreds og Neutralitet for den. Hertug Frederiks Kopier (Geh. Ark., Bremen Nr. 31) have Paategninger d. 18. Juni 1637. Jvfr. for øvrigt om disse Forhandlinger Fridericia, anf. Skr. II, 42.

[2]) Maaske Christian Priis (Preus). Det synes at være gaaet ud over den ulykkelige Kammertjener, thi 16. Juli 1637 antoges en ny, nemlig Joachim Irgens (Rentemestr. Regnsk. 1639—40). Denne Mands Skjæbne var meget mærkelig: fra Kammertjener svang han sig op til at blive en af Landets største Jordegodsbesiddere, men da denne Forandring først foregaar under den følgende Konge, vil det være tilstrækkeligt her at anføre et Par enkelte Data af hans Liv og for øvrigt henvise til Litteraturen. Han var født i Itzeho og hed egentlig Jürgens. I sin Ungdom studerede han Medicin; der siges, at han endogsaa opnaaede Doktorgraden. Som Kammertjener hos Christian IV begyndte han at spekulere i norske Bjergværker, og uden

med at brynge pengen udaff huelffuyngen, Packede dem Syelffuer ind Och gaff Bøckeren pengen for tønderne Och uyste, at drauanteren Skulle herfraa med Pengen, Och lod Enda dem sta och befohll drauanteren att drage syn kaas.

Kuytandtzen paa Samme penning skall leffueris tiil kammer skriiffueren [1]). Man maa Endelygens haffue wiis Eptherretning aff knud Christensøn, huad dette folck haffuer heer att kreffue huos hannem. Dy paa *galeiien pretendere* halfftriidie Aars *gaisi*, dii haffuer well sommetiid faatt forstreckning, men aldrig affregning. *Capiteinerne* haffuer nu en tydlang vnderstanden siig at forstrecke badtzmenden med hosser Och Skou, dennom vden thuyffuel wden Skaade. Wyste man nu, huad et paar gemen Skou koster der hiiemme, daa kunde man forsøge, Om man kunde faa nogiid køb paa dem tiil Lybeck, Buxstehude Och der

just at være meget nøjeregnende med Valget af sine Veje lykkedes det ham at erhverve sig store Rigdomme, saa at han kunde forstrække Frederik III med Penge. Allerede 1657 skyldte Kongen ham 60,000 Rdl. 1661 kjøbte han af Kronen Vestervig Gaard og Gods, hvor han tidligere havde været Forvalter; han lod de gamle Klosterbygninger nedbryde og opførte en storartet Bygning i Stedet derfor. 1664 kjøbte han Gjorslev Gods og det nordlandske Gods i Norge. Han ejede et Hus paa Christianshavn og ligeledes et i Amsterdam; næsten hele Røraas Kobberværk var i hans Besiddelse, ligesom han ogsaa en Tid havde forpagtet alt Kronens Kobber i Norge. 1665 begyndte det at gaa tilbage for ham, han maatte gjøre flere store Laan i Udlandet, men først efter hans Død, der indtraf 1675, kastede Kreditorerne sig over hans Ejendele. Aaret før sin Død var han bleven adlet. Han døde 64 Aar gammel og begravedes i Vestervig Kloster. Hans Hustru, der overlevede ham, var en Hollænderinde og hed Kornelia Bickers. Se om ham især Hjort og Krag, Efterretninger om Røraas Kobberverk S. 17 ff. og Brasch, Vemmetoftes Hist. I, 214 ff. Jvfr. desuden bl. a. Biskop Jens Bircherods Dagbøger S. 79. 167. Becker, Saml. til Frederik III's Hist. II, 117. 199. 450. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 547 f. Danske Saml. 2. R. III, 68. Ny kirkehist. Saml. IV, 449. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 596. V, 295. Aarbøger f. nord. Oldkynd. 1876 S. 9. 13 f.

[1]) Henrik Müller.

omkriing. Ded uyl nu først gaa an, Naar der kommer fleere skiib att ligge heer paa Elffuen.

Glyckxborg den 18 *Iunij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeysterne tiil hande.

186. 18. Juni 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen har gjennemset en af dem indsendt Designation over de forhaandenværende Forraad. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Eders Indskyckede *Designation* Erfahrer Ieg, huad Der Er y forrad, Och huad Som fattis, Huylcken Ieg haffuer Igennomsiiet Och huos huer Post tegnid myn mehning Och nu Eder herhuos Igen tilskycker med Sex tussind daler tiil att *complere* ded med, Som mangler.

Glyckxborg den 18 *Iunij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemey[s]terne tiil hande.

187. 28. Juni 1637.

Til Frederik Urne.

Om Udbetaling af Penge fra Sundtoldkisten til Rentemestrene. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skaltt lade Rentemesterne bekomme 8000 tusind rix daler udaff toldkisten. Glygsborgh 28 *Iunij Anno* 1637 [1]).

188. 28. Juni 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen giver Ordre om Tilvejebringelsen af Penge til forskjellige Udgifter og om Anvendelsen af nogle Indtægter. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Modtaget paa Kronborg 5. Juli.

Paa Eders siiste Skriiffuelsse Er denne myn *Resolution*. Huad Maltiid anlanger, Dertiil er Eder sendt fleere penning, End som y dertiil att indkøbe uaar begerendys. Huad som y deraff nu Inted kan bekomme, ded kan y Inden en kordt tiid bekomme, Eptherdi att høsten tiilstunder. Tiil Øxen, Iern och wuld och anden vdgiifft, som mest nødig Er, haffuer ieg befahliid frederich wrne att sende Eder 8000 daler aff tolkysten [1]. Om tyeren haffuer Ieg skreffuen Stadtholderen beskeen om. Dy 5000 daler, y landt [2] haffuer, dem kan y eptherhanden betale aff tollene och anden Riigens yndkomst, Naar den ankommer, som altiid skeed er, førend Ieg lod nogiid tiill aff tollen y Sundiid. Den hamppefrøe skall selgiis och pengene anuendis, huor behoff gørris. Huad Skoen koster [3], ded haffuer Ieg fornommen, mens der fiindis ingen *designation* huos, huad anden waare koster, som tiil flaadens vdriistning kan fornøden gørris.

Glyckxborg den 28 *Iunij Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

189. **2. Juli 1637.**

Til Frederik Urne.

Der skal sendes 12,000 Daler af Sundtolden til Glückstadt. Kongen vil desuden vide Besked om en Klokke, der støbes, og om noget bestilt Kryderi. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser [4], som dig nell bekendt er, skall udaff toldkisten tilstillis udi fieringer indpacket 12000 daler,

---

[1]) Se Brevet Nr. 187.
[2]) ɔ: laant.
[3]) Jvfr. Brevet Nr. 185.
[4]) Under Afskriften er skrevet: NB. Liflkarlen. Kongens Livkarl hed Johan Funcke (jvfr. Instruxen af 27. Marts 1638). Den i forrige Bind nævnte Jochum Testmann var bleven Slotsfoged paa Koldinghus.

som hand skall bringe hiid. Lad mig vide, huorledis det med dend klocke er affløben [1]). Du skalt ochsaa lade miig vide, huor ner det er med det gewiirtz, som tollerne skulle bestille. Glycksborgh dend 2 *Iulij Anno* 1637.

190. 29. Juli 1637.

Kongens Fortegnelse over hans Udbetalinger til forskjellige Personer. — *Rentek. Ark., Glückstadt Elbtoldregnsk. 1637.*

Anno 1637 den 29 *Iulij* haffuer Ieg ued Seffueriin terckelsøn ladiid giiffue vnderskedtlige persohner den fiierde pardt aff ded, Ieg dennom Skyldig Er, Och Endell ganske affbethalyd, Som Eptherfølger.

1.	Oluff Steffensøn [2]) och geffuerdt tyttecken	1290	dl.
2.	Geffuerdt tyttecken for siig allene	1614	dl. 1 ℔
3.	Oluff Steffensøn allene	151½	dl.
4.	*Vysitøren* [3])	162½	dl.
5.	Husfogeden [4]) tiil kremppe . . .	98	dl.
6.	Adam Mussel Smyd	353	dl.
7.	Maaleren	213½	dl.
8.	Peether de Needden	350	dl.
9.	Iohan Skoster	34	dl.
10.	Herman Bolthe [5]) Och Iohan Skoster	197½	dl.
11.	Herman Bolthe allene	85½	dl.
12.	Hendrich dreiier allene	19½	dl.
13.	Tolleren [6]) for adskyllig redskab tiil skyben	27½	dl.
14.	Tolle Suendtzøn for tømmer . . .	122½	dl.
15.	M: wyllem [7]) for adskyllig arbeiid	183	dl. 1 kua[r]d

[1]) Jvfr. Brevet Nr. 145.
[2]) Nævnes i forrige Bind S. 304.
[3]) Bacheracher. Se forrige Bind S. 238.
[4]) Henrik Kruse.
[5]) Værkmester. Se forrige Bind S. 32.
[6]) Søren Terkelsen.
[7]) Villum Steenwinkel, Bygmester.

16.	Iacob thode Snecker	175	dl. 3 ordt
17.	Molleren	25	dl.
18.	Gardeneren	68½	dl.
19.	Iørgen holst	14	dl.
20.	Klaaus Offuens	237	dl.
21.	Laarns godtbars[1])	409	dl.
22.	Hendrych dreiier med hans *consortes*	433½	dl.
23.	Broleggeren med herman Bolthe .	102	dl.
24.	Adskylliige Poster, som Skall *specificeris*	670	dl.
25.	Begge tolskriiffuers[2]) besolding. .	200	dl.
26.	Andres Rynckers	20	dl.
27.	Albredt Eiillers	48	dl.
28.	En hollender for Steen tyll Bramsted	292	dl.
29.	Stenhuggerne fraa Hamborg . . .	30	dl.
30.	For sand att føhre	50	dl.
31.	Anders Ionsøn allene	6	dl.
32.	Brygger Och Baager	442	dl.
33.	*Capitein* gytthers[3]) *Soldater*. . .	1626	dl.[4])

Herforuden haffuer Søren terckelssøn annammid 444 dl., som Er vdgiiffuen till forgangen vggis werck paa adskillige steder.

191. 2. August 1637.

Til Frederik Urne.

Han skal sende 12,000 Daler til Kongen i Glückstadt. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skaltt lade packe i tønder tolff tusind daler, som Kammerskriffueren skall tillstillis att føre hiid, naer hand

---

[1]) Lorens Gudtbars skriver Kongen i sin Skrivkalender for 1639 (Danske Saml. V, 84).

[2]) Oprindelig har Kongen skrevet „tollernis", men han har rettet det.

[3]) Martin Günther.

[4]) Under Listen er tilskrevet med en fremmed Haand: Summa: Rdr. 9751 12 [ß].

kommer till dig[1]). Glygsborgh dend 2 *Augusti Anno* 163 [2]).

192. 17. August 1637.

Til Frederik Urne.

Kongen anerkjender Modtagelsen af de 12,000 Daler og giver forskjellige Ordrer angaaende den store Klokke, der støbes paa Kronborg. Frederik Urne kan bedre skaffe Aske fra sine Len end Frederik Reedtz. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Toldskriffueren Lauritz Randulff[3]) haffuer leffueret de 12 tusinde daler, som Cammerskriffueren skulde haffue ført hiid, och derpaa faaet *qvitantze*[4]). Dend Store klocke angaaendis[5]), da er det befalett, at M: hans Anemøller skall see sig om tømmer paa holmen till Stolen till samme klocke. Du skriffuer nell om klocken at henge, mens du skriffuer intet om lofftet, dend skall henge paa, er lagt[6]). Samme klocke vill ochsaa beslaes och fattis med iern omkring, førend mand kand gaa videre dermed. M: Anders er befalett att besee samme klocke, huorledis dend best kunde hengis, att dend kunde lett ringis, huorom du ochsaa skaltt erfare M: Caspar Finckis mening, och huad hand begerer for dend att besla, saa uiitt tapperne och panderne

---

[1]) Der er neden under Afskriften skrevet: NB. Lauritz Randulff, hvilket antyder, hvad det næste Brev oplyser, at det ikke blev Kammerskriveren Henrik Müller, men Toldskriveren Lavrits Randulf, som bragte Pengene.

[2]) Modtaget paa Kronborg 9. August.

[3]) Den samme, der tidligere var Forvalter i Haven ved Rosenborg. Om hans senere sørgelige Skjæbne vil der findes Oplysninger i Kongens Breve fra 1640 og 1641. Om ham som Overbringer af Pengene se det foregaaende Brev.

[4]) Jvfr. Brevet Nr. 194.

[5]) Jvfr. ovfr. S. 115. Blandt Christian IV's egenhænd. Breve i Geh. Ark. findes et ikke egenhænd. af ham til Rentemestrene, dat. Haderslev 2. Febr. 1638, hvori han befaler dem at betale Rotgiteren ved Kronborg for den store ny Klokke.

[6]) Jvfr. Brevet af 29. Decbr. 1638.

angaaer, som dend kommer at gaa udi. Det andet kand med mindre bekostning giøris paa møllen, hand haffuer icke heller Saa Sterck ild, at hand kand regere saa tungt iern, som der till vill vere fornøden. Dend Aske angaaende, da kand ieg intett andet see end, at du io haffuer bedre raaed till at skaffe Aske end h: Frederich Redz, effterdi der huggis mere weed i dine lehne end udi wordingborgh lehn. Glygsburgh dend 17 *Augusti Anno* 1637 [1]).

193. **21. August 1637.**

Til **Rentemestrene.**

Kongen vil vide, om Lensmanden paa Kronborg altid har faaet sit Deputat i rede Penge af Tolderne i Sundet. — *Kgl. Bibl.*

I skall lade mig wyde, Om lensmanden Paa *Croneborg* altiid haffuer faatt Syn *deputat* y Rede penning aff tollerne y Sundiid.

Glyckxborg den 21 *Augustj Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

194. **21. August 1637.**

Til **Frederik Urne.**

Hvad Guld der findes i Toldkisten, skal sendes til Glückstadt. Der manglede 30 Daler i de Penge, Lavrits Randulf bragte. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Med denne breffuiser [2]) skall hid forskickis, huis guld som findis i toldkisten, derhoes een *Designation* paa dett, som bliffuer tillbage igien. Forgangen løffuerdag, der

---

[1]) Modtaget paa Kronborg 26. August.

[2]) Under Afskriften er skrevet: NB. Liffkarlen [Johan Funcke]. Jvfr. Brevet til Frederik Urne af 2. Septbr.

folckene her, som arbeder, skulde giffuis penge, da bleff der till udfaaet aff Cammeret vnderskedlige poser med penge, iblandt huilcke nogle aff de poser fandtis, som Lauritz Randulff her leffuerede, huoriblandt fandtis een, huorudi der fattedis 30 daler i 300, och bleff samme pose her paa toldboden aabned i wnderskeedlige personers *præsents*, som pengene skulde anamme, huilcket udi dend *qvitantze*, Samme Randulff her erlangede, uill haffuis i Agt. Glygsburgh dend 21 *Augusti* 1637 [1]).

195. **2. Septbr. 1637.**

Til Frederik Urne.

Kongen anerkjender Modtagelsen af en Pengesum og giver Ordre til en Udbetaling fra Sundtoldkisten til Rentemestrene. Det første Skib fra Königsberg, som kommer i Sundet, skal arresteres. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg haffuer emfanget 1572 Rosenobeler och 88 golttgylden, som min liffkarll førte hiid fra tolderne i Sundet. och skall tolderne Sammestedz telle Rentemesterne udaff toldkisten Otte tusinde daler, som de med deris regenskab uidere haffuer at forklare.

Herhoes skall haffuis i agt, att dend første Køningsberger, som kommer i Sundet, bliffuer *Arresteret* och sendt op till Kiøbenhaffn indtill uidere beskeden [2]). Glygsburgh dend 2 *Septembris* 1637 [3]).

196. **2. Septbr. 1637.**

Til Rentemestrene.

Kongen giver Ordre om forskjellige Udbetalinger og om Forarbejdelse af noget Kobber. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Modtaget paa Kronborg 25. August.

[2]) Dette maa have hængt sammen med de brandenborgske Toldpaalæg i de ostpreussiske Havne.

[3]) Modtaget paa Kronborg 10. Septbr.

Ieg haffuer befahliid, at Eder skal aff tolkysten tellis Otthe tussind daler tiil at betale dy 1600 daler for genandt Øxenen och 1200 daler for ded knyppe Iern[1]), Saoch giiffue *M:* kock *et consortes* 5200 daler paa handen, Och Skal y bestille 500 skiippund hamp paa Nii huos samme *compani*.

Ded korn y Iudtland med haffueren sammestedtz saoch Smørrid, sauydt mystis kan, Skall købmenden *assingneris* udi derris bethaling, Mens Eptherdi *M:* kock uylle gørre 15 tussind af dy 10 tussind, som Eders breff om formelthe, daa kunde man Inted uyst *fatcit* gørre Epther derris Ord, som heer fantis, Huorfor der skall med ded første hiidskyckis En uys *designation*, huormegiid En huer aff huerdt slags skall leffueris Och paa huad steed. Ded kobber Er befhaliid att forskycke neder paa møllen, Och uyl giiffuis god acht pa, att ded med ded første bliiffuer forarbeiidid.

Glyxborg den 2 *Septembris Anno* 1637.

Christian.

Den[2]) Suenske *Resident* y helssingør[3]) . .	1400 dl.
Eiiler wrne[4]) for tømmer tiil glyckstadt . .	1000 dl.
Niickel kock pa handen	2000 dl.
Iakob Madtzsøn pa handen	2000 dl.
For Øxen, humle och haffuer at Indkøbe .	2000 dl.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

197. 7. Septbr. 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Fortegnelse over Folk, som skulle have Penge af Tolderne (i Sundet?). Der skal sørges for Øxne til Hofholdningen. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) I Regnskaberne skjelnes mellem Stangjern, Boltejern og Knippejern.

[2]) Det Følgende er skrevet paa en løs Seddel.

[3]) Johan Fegræus eller, som han hed efter (1632) at være bleven adlet, Strömfelt.

[4]) Lensmand over Bratsberg Len.

Herhuos haffuer y *Designationen* paa dem, Som skall haffue penge paa tolboden, huorpaa leg haffuer tegnyd, att Tollerne Skall Epther Eders befahling lade dennom bekomme pengen, som dem bør att haffue, Eptherdi mig wbeuyst Er, Om ded Er Riix daler *in specie* eller *currante* daler[1]), som Er derudi saat.

Glyckxborg y glyckstad den 7 *Septembris Anno* 1637.

Der uyll haffuis Øxen y forrad tiill hoffholdingen, som man kan laade hente hen paa dy steeder, som hoffholdingen bliiffuer y wynter.

Christian.

Denne[2]) breffuisser haffuer faatt 1000 daler paa handen.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

198. **19. Septbr. 1637.**

Til **Frederik Urne.**

Der skal sættes en Sum Penge til Side af Toldkisten til Udrustning af Togtet til Ostindien. Resten af de forhaandenværende Penge skal sendes til Kongen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom ieg haffuer loffuet at forstrecke till Ostindianske udredning offuer det førrige 18000 daler, da skall i udaff toldkisten Slig een *Summa* udtage och dend Sette til Side indtill paa videre beskeden. Aff dend offuerlige *Rest* skall med denne breffuiser[3]) fremskickis 12000 dlr., om der findis, oc om saa mange icke for haanden er, da skall det med hannom fremskickis, som der er. Christianspriis dend 19 *Septembris Anno* 1637[4]).

---

[1]) Medens en Rigsdaler talte 96 Skill., svarede en Kurantdaler kun til 80 Skill.

[2]) Dette er skrevet paa en los Seddel.

[3]) I Randen er skrevet: NB. Liftkarlen.

[4]) Modtaget paa Kronborg 23. Septbr.

199. 27. Septbr. 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem nogle Breve til Lensmænd om Korn. Han vil tage Vinterophold i Haderslev, hvorfor der skal sendes saltede Varer derhen fra Proviantgaarden. — *Kgl. Bibl.*

Dy breffue tiil lensmenden Om kornyd, som vnderskedtlige købmend skal haffue, dem haffuer y herhuos att Emphange [1].

Wynther kuartherid angaendis, daa uyl ded y Aar epther denne vnderliige tylstand y Naabolauyn falle tiil hadersleben, huor man vngeferlig vden dy andre lenss hyelp kan faa ded. Som man haffuer fornøden Saa neer som ded, som man aff prouyandtgarden udaff Saaltyd waare skal haffue, huylckiid pa En Skiide (!) kan sendis derhen.

Glyckxborg den 27 *Septem: Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

200. 6. Oktbr. 1637.

Til Frederik Urne.

Ordre om Udbetaling af Penge fra Sundtoldkisten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser [2]) skall Aff toldkisten leffueris 4000 rix Daler i guld eller penge, som hand skall udgiffue till hofffolcket. Flensborghhus dend 6 *8tobris Anno* 1637 [3]).

201. 11. Oktbr. 1637.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal begive sig til Odense for at faa at vide af Kansleren, hvad der vil blive proponeret Rigsraadet paa dets forestaaende Møde. — *Langebeks Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

---

[1]) Lensmændene paa Hagenskov og paa Tranekjær, Jørgen Brahe og Peder Basse, fik 27. Septbr. 1637 Breve om at udlevere noget Korn til Jakob Madsen, Borger paa Christianshavn. Fynske Tegn. IV, 448.

[2]) Under Afskriften er skrevet: NB. Hans Boyeson.

[3]) Modtaget paa Frederiksborg 16. Oktbr.

Eptherdi Riigens Radtz tilsammenkomst *requireris* med ded første, daa skaldt du dig med ded første skee kan hen ad Othense forføiie och der aff Chanseleren fornemme, huad sammestedtz aff mig *proponerit* bliiffuer[1]). *Vale.* Aff Rendersborg den 11 *Octob: Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: H: Christian Thommissøn tiil hande.

202. **29. Oktbr. 1637.**

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Om Udbetaling af Penge til Folkene paa forskjellige Skibe og om Anvendelsen af Mandskabet paa Skibet De tre Løver. — *Geh. Ark.*

Eptherdi ded Er befahliid, att *Raphaell* och *Postilionen* skall bliiffue tiilstede, daa skaldtu aff dy penge, som bleff udi glyckstad, giffue folcken derpaa halffparten aff derris hyre Och dennom loffue Resten, naar dy bliiffuer forlossyd. Och naar man fornemmer, huad folck som er endnu ued macht aff dy tre løffuers folck, daa skall der gørris affregning med Manidtz tiienerne, saat dy kan komme syn kaas, dog inted før End att dy haffuer uerrid med Och reddiid, huad som staar tiil att Redde. Dii, som Erre arstiiener, skall saa sachte begiiffue siig henad Christianpriis Och Sammestedtz fortøffue, indtiil der kommer skiib fraa køben: med dy badtzmend, som skall forlosse Manidtztienerne paa Elffuen, huortiil dennom skall giiffuis saa mange penge, som dy kan theere paa weiien. Huem Nu aff dennom Er den wiisyste, den skaldtu leffuere huosføiiede skriiffuelsse til Axell wrup.

Aff Rendersborg den 29 *Octobris Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Kammerskriiffueren hendrich Møller tiill hande.

---

[1]) Af de i Odense samlede Rigsraaders Skrivelse til Kongen af 27. Oktbr. fremgaar det, at Forhandlingerne have drejet sig om Unionshjælpen til Hertugdommerne og om Paalæg af en Skat. Rigens Raads Breve Fasc. 49.

203. 1. Novbr. 1637.

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Om Udbetaling af Lønninger til de danske Soldater i Glückstadt og om Oprensningen af en Kjøkkenrende sammesteds. — *Geh. Ark.*

Saframdt Att *commissarius* Tønne friis[1]) inted kommer tiilstede, førend Leeningen falder paa dy danske Soldater, daa skaldtu giiffue dem den aff dy penge, som offuerbleff aff dy penge, som kam fraa kyl vdaff landkysten.

Rendersborrig den 1 *Nouembris Anno* 1637.

Christian.

Du skaldt leffuere *generall Maior*[2]) 40 daler tiil att *Reparere tenalien*[3]) med. Paa køcken Renden Skall En dag eller thu arbeiides paa for dagløn, att man kan see, huad skee kan, Och haffuer husfogeden[4]) inted andiid att gørre End att See derpaa. Kan man daa fornemme, att ded gaar nogiid for siig, daa er ded best, att den ued dagløn ganske oprønsiis, Ellers faar man at fortinge ded. Der ma inted settis for mange tiil ded arbeiid, paded att dy staar icke hinanden y weiien.

Udskrift: Dem kammerskreiiber zu handen.

204. 9. Novbr. 1637.

Til Frederik Urne.

Om Betingelserne for Antagelse af Bøsseskytter, Konstabler og Fyrværkere paa Kronborg. – *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Auff Chroneburgh Sollen keine Büxemeisters[5]) nach diesem tage angenomen werden, Sie haben den gesiegeltt,

---

[1]) Tønne Friis til Hesselager, Søn af Niels Friis, f. 1584 † 1642.
[2]) Marqvard Rantzau.
[3]) Ved en Tenaille forstaas en Skandse, som har Form af en Tang.
[4]) Johan Freitag, der tidligere havde været Kjøkkenskriver paa Rosenborg, hvor han blev efterfulgt af Klavs Walter.
[5]) Kaldes i en Randnote Bøsseskytter.

oder sie haben den kriegh gefolget, und ein oder zwehen belagerung beygewohnet. Was Slechte *Connestabels* angehet, so im kriegh oben erzehleter massen gedienet, sollen einen taler höeher *gagi*, dan die zu schiffe allein gedienet und kein feltzug gesehen, gegeben werden. Den fewer werckeren aber, so mitt erst (!) fewerwerck wmbgehen können, sollen 3 daler högher den die andern Monatlich *gagieret* werden. Chroneburgh den 9 *Novembris Anno* 1637 [1]).

205. 12. Novbr. 1637.

Til Frederik Urne.

Om Penge, der skulle sendes fra Toldkisten i Helsingør til Roskilde. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

De penge, som findis i toldkisten i helsingøer, Skall med dett første bringis hen ad Roskilde med een aff toldkskriffuerne (!). Frederigsborgh dend 12 *Novembris Anno* 1637 [2]).

206. 14. Novbr. 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen befaler dem at gjøre Regnskabet op med det ostindiske Kompagnis Bewinthebbere. En af dem skal rejse til Kieler Omslag. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Eder beuyst Er, huorledis ded Er med beuyndhebberne *Accorderit*, Och Ieg maa uerre wiis paa, huad dy aff mig bekommid haffuer, førend Ieg nogiid mig kan anmode, Daa skall y, Saa snardt ymmer mueligdt kan werre, gørre ded Riichtig med dem, att man kan beginde att losse Skybiit.

Roskiild gaard den 14 *Nouem: Anno* 1637.

Christian.

[1]) Modtaget sammesteds og samme Dag.
[2]) Modtaget sammesteds og samme Dag.

Der skall En aff Eder y Aar hen till kyl och forrette mit Omslag.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

207. 17. Novbr. 1637.

Til Rigsraadet.

Om de Byrder, som den udvidede Union med Hertugdømmerne medfører, om den ny Fæstning ved Rødenæs, om Christianspris, om Udskrivning i Norge, om Kongen af Polens Toldpaalæg ved Danzig og Königsberg, om Sverigs forskjellige Overgreb og om det Tilraadelige i at tilbyde Kejseren eventuel Hjælp mod Sverig. — *Geh. Ark.*

Proposition, huorpaa worris Elskeliige Riigens Raad os derris vnderdanigste Erkleering skall laade wyde.

1.

Epthersom Epther den Ny *Ertenderede Vnion* Ett antal folck aff danmarck førstendommen tiil hielp udsendt Er, Och uy Nu siist y flensborrig fornam, at Riigens Mars och her Albredt Skeel vnderdanigst vaar y den mehning, At Riigid inted uar forbunden tiil at skaffe krud, lunter, bly och anden *matherialia* til samme folck, Daa Eptherdi uy aldrig haffuer hørdt om nogen *Assistens* at gørre foruden Sliigdt, som forbenendt Er, da haffuer uy os inted derudi kundid retthe.

Dentid Staterne Sende os den *assistens* aff folck y den tydske kriig, daa sende dii, tillige med folckiid, krud, lunther och bliie til Musketerene Och derforuden fiihre trekuarter kartawer med *connestabeler* och aldt ded, som dertiil hørde. Huorfor Riigens Raad siig vnderdanigst skal Erklere, huo der skall gørre udleg tiil forbenente *matherialia*, aldenstund der ganske inted om den punct Er Rørdt udi *Vnionen*[1]).

[1]) I sit Svar af 18. Novbr. udtalte Rigsraadet, at de, som brugte Hjælpen, ogsaa burde forsyne den med Munition. Rigens Raads Breve Fasc. 49.

Och Eptherdi Sammetid ochsaa bleff gedacht, att Riigiid inted uaar forobligerid att sende den fuldkommen *assistens* fram, førend man Seer, att førstendommen Steller siig udi en Større forfassing, Som dy nu er vdi, Saa Erre uy sliigdt Nadigst gestendig Saledis att werre. Mens uy begehrer Nadigst att vyde, huor snardt uy paa den kan uerre forseckerid, Naar førstendommen haffuer Saat siig udi den Største *defensions Postur*, som dy kan aff sted komme,

huilckid med gudtz hielp snardt Skee kan. Nar uy siielffuer kommer til Stede. Saframdt nu Riigens Raad Erachter ded fodfolck, som Rester, at kunde bringe tiil weye her y Riigid, da uyl derpa tenckis y tyde, ty ded uyl falde langsam och besuerligdt y mange made.

Skal dy werbis, daa uyl dertil skaffis penge och Neffnis steeder, som dy skall haffue derris *Randeuu*, indtil dy erre munstriid.

Wylle nu nogen siige, sliigdt best att kunde skee udi førstendommen, huor ded waar nest ued handen. Daa Er ded att achte, Att man førstendommen inted *duplici onerę* kan belegge, ty dy, som nest ued fahren erre, haffuer Indkuartheringen huos siig, dy andre Er *grauerit* med tilførssell tiil dii andre Och dog maa *contribuere* til ded folck, som førstendommen haffuer paa beenen, med ded, som Endnu Skal werbiis. Och Eptherdi Rost tyenisten aff ded godtz, worris forfehdre och uy Siielffuer y førstendommen aff Adelen købdt haffuer, Er til Riitmeisterne, Som dy thuende *c[o]rnetter commanderer*, henskyckid, huoryblandt dy heste fyndis, som gaar aff ded godtz, Som liigger vnder Christianpryssis befestning, Huorfor *commissario* friis[1]) wiil befahlis, att hand dem med dy andre danske betaler, naar der giiffuis Penge[2]).

---

[1]) Tønne Friis.

[2]) Rigsraadet gik ind paa, at der denne Gang svaredes Rostjeneste af Christianspris, indtil anden Anordning derom kunde gjøres.

NB. Huem der skall skaffe gewehriid till ded folck, som fattiis, Enten dy kommer udaff Riigid, eller Och dy skall weerbys.

2.

Epthersom den *fortt* ved Røddemys ued weestersøen Er affstucken[1]), Och derpa Nest gudtz hiielp tilkommende Sommer skall bliiffue begiindt, At man nu y tyde betencker, huormed *garnisonen* Skall vnderholdis, Eptherdi man Samme Pladtz vden *garnison* inted kan laade bliiffue, Tiil lensmanden, Som herepther deer och ingen andenstedtz bør att *Residere*, *Munition* Och Prouyandt hus Skall biggis, Saoch huorledis Støcker, store Och Smaa, Sauel som *Munition* dertiil skal skaffis, wiil tenckiis y tyde, Eptherdi uy Nadigst Erachte, ded inted att wedkomme den biigning, wy oss patagiid haffuer, Och dog inted kan vndwerriis.

3.

Eptherdi Christianpriis bliiffuer Nest gudtz hiielp tilkommende Sommer Sauydt bracht. Att ingen Erlig mand den skall haffue arsag att forløbe, wiil middel betenckis, huor Støcker, Store och smaa, skal bekommis. Dertiil uyl *Arsenall* och Prouiant huss biggis, Som uy vdi liige made Erachte, inted att wedkomme den biigning, som uy os Nadigst patagiid haffuer. Enthen Nu Riigens Raad wiil siielffuer besee leiiligheden, Eller dy wiill *fundere* siig paa *commendantens Relation*, ded Steller uy Nadigst dennom Siielffuer hiiem[2]).

---

[1]) Den 9. Oktbr. var en Skanse bleven afstukken ved Rødenæs ved Vesterhavet i Tønder Amt; men Rigsraadet fraraadede i sit Svar af 18. Novbr. dens Opførelse, og dens Bygning blev ikke fuldført. Danske Samlinger 2. R. III, 387. Slange S. 874.

[2]) Om de Forhandlinger, som i Aarene 1631 og 1632 fandt Sted mellem Kongen og Rigsraadet angaaende Udgifterne til Christianspris' Befæstning se Molbech, Christian den Fjerdes egh. Breve I, 464. 470 og forrige Bind S. 8. 12. 15. 17. 100. Rigsraadet tilraadede at anvende de Stykker, som vare i Behold i Tojhuset, paa Christianspris.

4.

Eptherdi uy y forleden Sommer Erfahrid haffuer, at den bekostning, som gaar pa Manidtztiener, fast offuergar ded, for vdskrifning giiffuis, derhuos er werbingen wuysse, man faar wdychtige folck. huylcke, naar de nogiid leerdt haffuer, afftackis, Erachte uy Nadigst Radeligdt. Att Norrie for *contribution*, Som for vdskriiffning giiffuis, forskaanis, Och att derymod vdskriiffuis, som Seduanliigdt der y Riigid uerrid haffuer,

Dog att lensmanden Selff, Och Icke allene ved Søesyden, mens Ochsaa oppe y landiid, aff dem, som udi ferske Søer och Elffuer bruger fiiskerii, vdtager [1]).

5.

Ephersom konningen y Pohlen ued Syne Skyb udi Østersøen for dandtziig Och kønnigsberg told lader tage, Som icke allene *traficquen* Och worris told udi Sundyd, Mens ochsa høiiheden, Os och *Cronen* y Østersøen tylstaar, Merckelig *pręiudicerlig* gør, Huortil Orloff Skyben wiil brugis, de *traficqucrende* Ind och vd att *confoiiere*, Huorfor uyll tenckis paa middel, att der udi tyde kan skaffis nodtturfft aff prouyandt tiill floden [2]).

6.

Att beradslaa: 1. Huorledis Suensken kan *Disponeris* den told for warnemynde att afskaffe, Som hand ymod al Rett och byllighed Oppeberrer. 2. Den told, som dy Suenske ymod den ymellom Riigerne oprettede friidtz fordrag tager aff uorris danske vndersather. 3. Den Store vndersleeff, som aff de Suenske Skeer y Sundiid med fremmedis godtz for Suensktt att angiiffue [3]).

7.

Ephersom vorris Elskeliige Riigens Raad udi derris Os kordt forleden tilskyckede vnderdanigste *Resolution*

[1]) Jvfr. Norske Rigsregistranter VII, 371: Befaling af 14. Decbr. til Lensmændene i Norge om at hverve Baadsfolk.

[2]) Om Kongen af Polens Toldpaalæg og Rigsraadets Svar paa Kongens Forestillinger se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 49–55.

[3]) Om disse Punkter jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 90. 199. 213.

begeren Er, Att uy med al fliid uylde Søge och *tractere* friid mellom keysseren Och de Suenske, Sa uille uy och sadant os gerne paa tage, Dog Eptherdi uy haffuer fornommid, at keysseren icke skall gørre sig Stor omsorrig om friid, Med myndre hand uaar forseckerid, Att saframdt de Suenske Icke uylle *Acceptere* Liiderlige *conditiones Pacis*, mens søge at forhale kriigen ued Søekanten, Att uy daa keysseren paa Sliggen tiilfall *Secundere* uylle, Huor ued Suensken och diss begerligere Skulle *Acceptere* fridden, Naar hand formerkede, att uy Endelig uylde haffue friid Och icke tilstede, at hand med Siin kriig icke allene all handel och wandel udi Østersøen Nedligger Och uorris vndersater med wtilbørlig told y tysland *grauerer*, mens Och Er arsag, att den keysserlige *Armej*, worris lande och Riiger tiil stor fare, sig y disse kuarther oppeholder, Riigid sauel som førstendommen til stor Arliig beskatting, *contribution* och vdgiifft. Om Riigens Raad icke derfor Siinis, att uy med Sadan forord kunde gørre keysseren forslag, den friid att Indga med de Suenske [1]).

Otthense gaard den 17 *Nouem: Anno* 1637.

Christian.

208. **18. Novbr. 1637.**

Til Rentemestrene.

Om Udbetaling af resterende Løn til to af Kongens Instrumentister. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuisser med En anden *Instrumentist*, som til Echte skall haffue hans datter, haffuer weerid huos mig heer Och anholdt om derris Rest, som dennom paa Rentheriid Eptherstaar, Huorfor dennom Samme Rest, saa snardt Skee kan, bliiffue(!) giiffuen.

Othense gaard den 18 *Nouembris Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

---

[1]) Jvfr. herom Fridericia, anf. Skr. II, 47 f.

209. 19. Novbr. 1637.

Til Rigsraadet.

Kongen fremhæver Hensynet til Hertugen af Gottorp som Grund til at fortsætte Bygningen af Fæstningen ved Rødenæs. Med Hensyn til Christianspris har han aldrig forpligtet sig til at anskaffe Skyts eller til at bygge Huse til Artilleriet og Munitionen. — *Geh. Ark.*

Replica Pa Riigens Radtz Erkleering Offuer derris Erklering paa den anden och triidie *punct.*

Saframdt den *fortt* ued Røddemis Icke Erachtis Nødig, At uy da frii ladiis, den inted att bigge, der uy dog inted uyder begerer hiielp til nogiid uden tiil *garnisonen* och *Artholoriit.*

Wii haffuer tiil Broen ladiid hugge En stor hab tømmer y Suabested skouue, saoch for nogle tussind daler bestiild tømmer fraa Norrie, huilckid inted kan uerre hiiemmeligdt. Saframdt nu hertugen aff holsten skulle mercke, att den bigning inted skulle gaa for siig, daa gaffuis hannem anleiiding tiil att *urgere* vden ophøring paa den *permutation*, som lenge siiden søgdt Er, huilcken mueligdt heller Sees aff nogle End *fortens* opbiggelsse.

Angaendis Christianpriisis *Artholorij* Och dertiil behørige husse, Daa haffuer uy aldrig loffuid, Att uy uylle Skaffe *Artholoriit* y samme *fortt*, megid myndre att bigge husse till ded och *Munitionen*, Som uorris *Obligation* nocksom skall vduysse, naar den kommer for En dag, Huorfor uy oss Nadigst tiil Riigens Raad forseer, att dii siig vnderdanigst anderledis Erkleerer. *Valete.*

Ottensegaard den 19 *Nouem: Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

210. 20. Novbr. 1637.

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger Oplysning om, hvad det vil koste i rede Penge at indkjøbe Proviant til Flaadens Udrustning for en Sommer, hos hvem man kan kjøbe den, og hvem man kan betro Indkjøbet af Tømmer i Bratsberg Len. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom ded Eder ued Stadtholderen ansagdt Er, att y mig skall lade uyde, huor høiidt ded uylle løbe siig y penge, naar *prouisionen* tiil floden paa En Sommers tiid for Rede penning skulle betaliis, Daa skall y tillige med samme offuerslag lade mig uyde, huos huem man prouyantiid kan bekomme, naar behoff gørris. Och Eptherdi Ieg Er tilsiindtz att lade Indkøbe fyrretømmer y Eyler wrnis leen for tussind Spetie daler, daa skall y laadi mig Eders betenckende uyde, huem man best dertiil kunde betroe, Isønderlighed dy Reede Penning.

Otthensegaard den 20 *Nouembris Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

211. **10. Decbr. 1637.**

Til Rentemestrene.

De skulle lade Kongen vide, hvorledes man bedst kan komme til Rette med Klædekammerskriveren Knud Christensens Regnskab. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Eder bekendt Er, Att knud Christensøn altiid *querulerer* for den Skaade, den tyu giiorde paa kleedekammeriid, Saat man deroffuer inted kan komme tiil nogen Riichtighed med hans Regenskab, Daa skall y lade mig Eders betenckende derom uyde, huorledis man best dermed kan komme tiil rette. Hand Er En gammel mand [1]), Skall hand dageliigen werre pa kleede kammerid Och forrette, huad der Er att gørre, daa faar man lyge sa megiid Regenskab aff hannem, som man fyck af Iacob tommissøn [2]). Hand tager dageliigens Ind paa Ny Och

[1]) Han døde 1647. Personalhist. Tidsskr. I, 200.

[2]) 16. Juni 1641 fritog Kongen Maren Johansdatter, afgangne Jakob Thomesens Efterleverske, for Skat og anden borgerlig Tynge i Kjøbenhavn, indtil hun havde klaret sin afdøde Mands Regnskaber i Rentekammeret. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 221.

gør inted klard for ded forrige, Huilckid y lengden uyl gaa vd offuer mig.

Hadersleben den 10 *Decem: Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

212. **14. Decbr. 1637.**

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Ordre om forskjellige Ærinder, som han skal udføre i Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Ordinantz, huorepther kammer skriffueren sig skal Rette.

1. Hand skal begiiffue siig herfra henad glyckstadt Och fornemme, huor mange penning *generall Maior* [1]) haffuer aff dem, Som hand haffuer faat for ded *confischerede* godtz [2]), som soldt Er, wdaff huilcke penning Badtzfolckid sauel som *Capitein* gunters gammel knechte Skall giiffues penge, sauydt dy strecke kan. Dy penge, som aff dii holstenske leehn indkommen Er, Skal tilstillis *commissarierne.*

2. Med werckbasserne [3]) Skal gørris affregning, paded man kan gørre anordning pa pengen.

3. Dy tolzeddeler, som syden myn forreiisen fra glyckstad Er Indkommen huos *generall Maioren*, dy skal hand tage tilsammen bunden och forsegliid med siig tilbage.

4. Tolleren [4]) skal ansiigis, at hand ingenstedtz drager, førend hand alting haffuer giiordt klaardt for dette Aars Intecht.

5. Kocken Renden skal hand besee, huoruydt den Er kommen, Och huor snard den kan komme saa uydt, att man den kan bruge [5]).

---

[1]) Marqvard Rantzau.

[2]) Uden Tvivl Gods, som er konfiskeret for Toldsvig paa Elben.

[3]) ɔ: Værkfolkene.

[4]) Søren Terkelsen.

[5]) Jvfr. ovfr. S. 157.

6. Alle wiinduerne, som Er y køckenid, saoch y den lengde, skal vdtagis och Settis høiier, saat dy inted kan See deraff y haffuen.

7. *M:* hindrich, som haffuer arbeiidid forgangen Aar y haffuen, Skall brugis tiil at affdønnecke Skylleromen pa glyckxborg med Segeberger kalck, Och aff hannem Erfahris, huad hand derfor begehrer, Saoch huor megiid aff samme kalck dertil uyl behøffuis uyder, End som der nu findis.

8. Stolene y kyrcken skal sauidt forandris, att dy bliiffuer sauydt Aaben nedentil, at en lang mand, som kneer need, kan Strecke fødderen bagud.

9. Hand skal ochsa Erfahre, huor megiid Brendeuyn der fiindis aff den, som *confischerit* Er.

10. Hand skal fornemme, om der Er Refaall[1]) y ham: at bekomme, Och om den Er att bekomme, daa skall hand bestille 10 lecheler[2]) fuld aff samme wyn.

11. Saaframdt der Er kaastannier at bekomme, daa Skall hand tage en half tønde med siig, *Item* thu tønder med kriigske Ebbel[3]) aff ded beste slags.

12. *Generall Maioren* Skall Siige myn datter greffinde Sophiia Eliisabet, At hun y helliige dagen maa komme hiid tiil hynders Syssind (!), Saaframdt hun icke faar bud ymidlertyd, att H: Christian Pens Er y negden forhanden[4]).

13. Hand Skall købe y flensborrig Sex liispund Engelsk tyn, Som vngeferliig koster 24 Riix daler, huilckiid tyn hand skall lade tiilstille H: key von Anefeldt eller fogeden, att dy sender ded hiid.

14. Dette herhuos føiiede Skall tiilstillis Baagtrickeren[5])

---

[1]) Refael, en Slags Vin. Jvfr. Danske Magazin 4. R. I, 347.

[2]) ɔ: Lægel, en Træflaske, en Bimbel.

[3]) Ved kriske Æbler forstaas en Slags Æbler, der ved at gjemmes hen kan holde sig Vinteren over. Vidensk. Selsk. Ordb.

[4]) Christian Pentz var paa denne Tid som Gesandt hos Kejseren og Kurfyrsten af Bajern.

[5]) Andreas Kock, der tidligere havde været bosat i Kjobenhavn. Nyrop, Den danske Boghandels Hist. I, 157 f. (hvor han dog ikke kjendes som Bogtrykker i Glückstadt før fra 1646).

y glyckstadt, att hand ded trycker, huylckiid Stollius[1]) altiid skall *Reuidere*, førend ded bliiffuer for aluor tryckt.

15. Hand skal Erfahre, huor Neer dy Er med *Raphaell* att affryffue. Och naar den kan affriffuis ganske, saat man kan sette tømmermend der paa.

16. Med Pether Mychelssøns[2]) Søn, som boer udi Itzehou, skall hand tale, att hand inted skyller siig ued ded skiibstømmer, hand haffuer, førend *M:* Iohan Brandt[3]), som hand uel kender, kommer och Seer ded.

Hadersleben den 14 *Decembris Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Kammer Skriiffueren tiil hande.

213. 26. Decbr. 1637.

Til Frederik Urne.

Kongen befaler ham at sende Penge fra Toldboden i Helsingør og klager stærkt over Urigtigheder ved Forsendelsen af Penge, hvorfor disse i Fremtiden ikke alene skulle tælles, men ogsaa vejes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg Sender dig herhoes Nøggelen till huellningen och kiisten paa toldboden till at tage pengene derud och dem hid forskicke, paa det de paa toldboden kand Slutte dette Aars regenskab. Och effterdi wrigtigheden med tellen och pengene tager dageligen till, da skall de ansigis, at de hereffter icke allene skall telle mig pengene till, men ochsaa weye mig dem till, ti dett er altt for grofft. Nu for faa dage siden Stoed ieg ued bordet och tellede een pose udi Iffuer windz neruerelse, huorudi der manglede 10 daler, i andags gaaer[4]) fandt ieg disse herhoesføyede

---

[1]) Jakob Stollius var i Følge glückstadtske Regninger Guvernements-Sekretær i Glückstadt.

[2]) Skibsbygger. Se forrige Bind S. 315.

[3]) Johan Brandt blev kgl. Skibsbygmester 1636. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 167. Jvfr. Norske Rigsregistr. VII, 428. 580.

[4]) ɔ: iforgaars.

penge iblandt 300 daler. Om de 80 daler, der fattedis iblandt dem, Som H: Keye v: Anefeldt Skreff om, haffuer ieg for nogen tiid Siden Skreffuet Statholderen til. Wdi Glygstad i Sommer fattedis Lauritz Randulff 30 daler i 300 [1]), Saa att dett kand intett vere aff forseelse, een daler gick nu ilde hen i een Stoer *Summa.* Hadersleben dend 26 *Decembris Anno* 1637 [2]).

214. **31. Decbr. 1637.**

Til Jørgen Vind (?).

Ordre om at sende 30,000 Daler af de indkomne Skatter til Kieler Omslag. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Iffuer wiind mig haffuer berettyd, dig att uylle uyde, om der skulle sendis nogle aff dy penning hiidud tiil Omslag aff Skatten, Saa endog ded er heell syldig att Spørre derepther, daa skaldtu med ded første mueligdt sende 30 thussind daler heerud, Resten kandtu giiffue vd tiil dem, som myndtz kan bye.

Hadersleben den 31 *Decembris Anno* 1637.

Christian [3]).

Udskrift: Renthemeisteren tiil hande.

215. **2. Januar 1638.**

Til Jørgen Vind.

Der skal sendes en af Klædekammerskriverens Folk til Glückstadt for at gjøre Afregning med Søfolket. Kongen er misfornøjet med Knud Christensens Holdning i Anledning af det paa Klædekammeret skete Tyveri. – *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 152.

[2]) Modtaget i Kjøbenhavn 5. Januar 1638.

[3]) Paa Foden af Brevet har Modtageren skrevet: „De dansche och Norsche penge uar alt vdsendt och paa veye, der leg dette breff bekom.“ Desuden har han skrevet udenpaa Brevet: „Kong: May: Naadigste Handschriffuelsse, Omslags penge angaaende, er mig ved Suend Skibsbygger den 10. Januarij 1638 forst thillhende kommen.“

Ieg haffuer stackiid siiden hafft kammerskriiffueren hen tiill glyckstad, som sammested skulle gørre affregning med Søefolckyd. Der hand nu der kam, daa kunde hand ingen Riichtighed erlange, huercken huos den Ene eller den anden,

Huorfor der skall sendis En aff knud Christensøns folck herud, Som derudi kan gørre Riichtighed.

Angaendis knud Christensøns Regenskab, daa waar ded En wbillig begehring, om man wylle begehre aff hannem, at hand Skulle betale ded, som tyuen haffuer bekendt att haffue stollen[1]). Mens ad knud nu maa siige att uerre stollen Saa megiid, som hand uyl, ded kan Ieg inted see, huorledis ded kan Skee. Haffde hand uyldt gaa rett om med sagen, da skulle hand strax, Eptherad tyuen waar hengdt, begehrid, att kammerid haffde matt bleffuen Registrerit.

Hadersleben den 2 *Ianuarij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Renthemeisteren Iørgen wynd tiil hande.

216. **10. Januar 1638.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham en Kopi af en Skrivelse fra Kejseren, hvilken skal sendes videre til Peder Vibe i Stockholm. — *Børringe Klosters Arkiv.*

Herhuos sender Ieg diig *copien* aff keysseren[s] Skriiffuelsse[2]), Som paa Post skall sendis Peder wybe. Ieg haffde sendt den før fram, mens Ieg kunde Inted bliiffue den mechtig, fordy at frederich gu[n]ther inted Endnu

[1]) Jvfr. ovfr. S. 165 f.

[2]) Talen er sandsynligvis om en Skrivelse fra Kejseren til Christian IV af 25. Novbr. 1637, hvori han erklærede sig villig til at antage Kongens Fredsmægling, for saa vidt Sverig ogsaa antog den (Geh. Ark., Reichstags-Acta Nr. XVIII B).

uaar kommen Igen fraa hamborrig, huor hand med Saluijo om samme leylighed[1]). *Vale.*

Christianspriis den 10 *Ianu: Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wllefeldt tiill hande.

217. **10. Januar 1638[2]).**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen paalægger ham at skaffe en dygtig Ankersmed fra Danzig til at forestaa den store Smedie paa Bremerholm. — *Børringe Klosters Arkiv.*

Ieg glemde udi myn forrige skriiffuelsse att laade dig forstaa, Att epthersom diig bekendt Er, att den Store Smyddie paa Bremmerholmen staar vden Meyster[3]), att du skaldt werre derom, at man kan faa En dychtig Anckersmyd fraa dandtziig. Om hand Endskøndt inted kan gørre kleensmiidtz arbeiide, som den forrige kunde, daa ligger der ingen macht paa. *Vale.*

Datum ut in prioribus.

Christian.

Udskrift: *Postscriptum* Stadtholderen H: Corfiitz wllefeldt til hande.

218. **14. Januar 1638.**

Til Jørgen Vind.

Kongen underretter ham om, at han har optaget 60,000 Daler ved Kieler Omslag. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Her mangler Ordet: talte ell. lign.

[2]) Dette udaterede Postscriptum synes dels efter Opbevaringsstedet, dels efter Sammenfoldningen og Skrifttrækkene at høre sammen med det forrige Brev.

[3]) Andreas Bentzwinger, som havde forestaaet Smedien siden 1592 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. IV. 706 f.), var rimeligvis død. 29. Marts 1638 omtales hans Enke i Rentemestr. Regnsk. (jvfr. Nielsen, anf. Skr. III, 207).

Eptherad Omslagiid heer waar forrettig(!) ymod alle folckis mening, daa tog Ieg 60000 daler op tiil att hiilppe dem med, som inted kan bye, Huilcken Summa Steen Beck med gudtz hiielp Skall bringe med, naar hand kommer.

Christianpriis den 14 *Ianu: Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Iørgen wynd tiil hande.

219. **16.(?) Januar 1638 [1]).**

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til Kong Vladislav IV af Polen, hvori klages over Spieringernes Adfærd ved Danzig og Kongens Fremgangsmaade mod dem forsvares. — *Geh. Ark.*

An den könige In Pohlen.

Nachdem wiir in erfahrung kommen, das dii Spiiringer miit zuee Orloff skyffen sich auff der dandtziiger Reiide finden lassen vndt alda *sub titulo* Eiiner See zulage Einen zollen von allen Skyffen zu nehmen angefangen, vndt wiir S: L: guthe *affection* kegen vns versiicherdt wahren, das sii solches den Spiiringeren vns gans vngegriissen [2]) befohlen hetten, Insonderheidt weil S: L: vns beii vnserem abgesanten an Sii, H: tage totten [3]), vns im geringesten nichtes anmelden lassen,

Als haben wiir Eiine hoe notturfft zu sein Erachted, das wiir ein wachendes auge darbeii hetthen, aldiiweil dadurch alle handell vndt wandell vmgestossen, vndt *per consequens* vnser zoll im Sunde *Ruiret* wurde, vndt etzliiche vnsere Skiiffe naher dandtzig abgefertiget zu versuchen, Ob sii diiselbige Spiiringer beii dem kopphe kreigen konthen.

---

[1]) Nedenunder det udaterede Brev har Fr. Günther skrevet: 16. Jan. 1638. Men et Brev til Kongen af Polen af væsentlig samme Indhold var i Følge Kopien i Ausländische Registranten allerede udfærdiget fra Christianspris d. 13. Januar. Om Brevets Indhold jvfr. for øvrigt Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. II, 51 ff.

[2]) Her mangler Ordet: nicht.

[3]) Tage Thott havde i Septbr. Maaned 1637 været som Gesandt i Polen til Kong Vladislavs Bryllup. Fridericia, anf. Skr. II, 53.

Aber wii sii meine Skiffe vernommen, So haben sii durch Ihrem ausreyssen zuerkennen gegeben, das sii nit von S: L: verurlaubet solche *Exesse* daa zu begeen.

Daa nun vnser *Admirall* [1]) an selbige skiiffe geskycket vme zu vernehmen, Ob sii S: L: Pass, wii gebreuchlich, fohrzuzeiigen henthen(!), daa haben sii semdtlich neii gesaget biis auff Eiinen, der Eiinen S: L: Passbriffuen nach Spannien gezeiiget, welches alles dii Semdtliche Sehleuthe auff diiselbige Spiiringer Skyffe, nachdem sii zu kopen: Eingebracht, bekennet vndt ausgesagett, das sii kein Pas oder Skriifftlig Ordinandt von S: L: hetten [2]).

Das wiir das *dominium Maris Balthici* in vndenckelichen Iahren *optiniret*, das weiisset siich an dem Ordt auss, Das *tempore Stephanj* vnser in godt Ruender her vatther dy Stadt dandtziig miit Soldathen vndt Skiiffen Endtsetzett [3]), wiir auch nach der zeiit, *tempore* desselbigen könnigs *Stephanj* vndt hernacher *tempore Regis galliarum* [4]) vndt S: L: herren vathers [5]) Seliigen, zeiither Ohne Eiinige *contradiction* rausam [6]) besessen. Das man dem Sueden zugegeben daselbsten zoll zu nemmen, das kam daher, das, weiil wiir miit dem deudtskem wessendt *Occupiret* wahren, So fiinck Er den zollen an, welches woll Nachgebliiben wehre, daa wiir, wii gemeldett, nit *occupiret* gewessen. Daa aber der friide zuisken vns vndt dem keysser

---

[1]) Nikkel Kock.

[2]) Om det af Melchior Oldeland paa Kjøbenhavns Slot over Besætningen paa de tagne Skibe anstillede Forhor se Fridericia, anf. Skr. II, 53.

[3]) I Aaret 1577 havde Frederik II undsat Danzig, der var i Strid med Kong Stephan Bathory. Resen, Frederich II's Kronicke S. 297—98. Lengnich, Geschichte der Preussischen Lande III, 245. 247.

[4]) Kongen maa vel mene Henrik af Anjou; i saa Fald har han taget fejl af dennes og Stephan Bathorys Rækkefølge som polske Konger. I det til Kongen af Polen udfærdigede Brev af 13. Januar tales kun om de efter Stephan Bathory følgende polske Konger uden særlig Angivelse af dem.

[5]) Sigismund III.

[6]) Rausam (nedertydsk), rolig.

geslossen waar, aldas(!) trathen franckereich, Engelandt, Sueden vndt holland wiiderum in das werck, wessen vntherthan alle den zollen gudtwiillig dem gemeiinem weehsendt zum besten ausgaaben.

Daa aber S: L: sich der Spiiringer Skiffe, So nach kopenhagen gebracht seindt, fuhr seiine Erkennett, vndt S: L: vns versiichern wiirdt, das dii Spiiringer Oder andere dergeleiiche *Attentata*[1]) veruben sollen, alsdan sollen S: L: dy skyffe wiiderum gefolgett werden.

220. **16. Januar 1638.**

Til Frederik Urne.

En Kiste i Skatkammeret paa Frederiksborg skal sendes til Haderslev, efter at der er lavet et Foder til den og anbragt et Hul i dens Laag. – *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg Sender dig herhoes hoffuetnøgelen, till dend ende att du dend Samme Skaltt bruge till at tage Nøgelen till Skatkammeret udaff Skabet i winterstuen paa Frederichsborgh, huorudaff dend Største Iernkiste, derinde findis, Skall tagis och Settis paa et Sted, dersom Sneckeren bequemmelig kand komme till att giøre it foder dertill. I midler tiid samme foder giøris, da Skall Caspar Finke hugge itt hull paa logget till att kaste penning igennom i kiisten, dog skall haffuis i agt, att Samme hull inted kommer laassen till Skade. Naer nu Sligt, som formeldet er, haffuer siin rigtigheed, da skall Samme kiiste sendis hen offuer till Hadersleben. Christianspriis dend 16 *Ianvarij Anno* 1638[2]).

221. **3. Febr. 1638.**

Ordre om Udrustningen af nogle Skibe. — *Kgl. Bibl.*

[1]) Her mangler Ordet: nicht.
[2]) Modtaget paa Kronborg 1. Febr.

Disse Eptherfølgende Skyb skall først uerre ferdig, Strax naar wandiid bliiffuer Abyd.

1. Oldenborg.
2. Den Norske løffue.
3. *Fides.*
4. Riitheren.
4. Delmenhorst.
6. Suanen.

Dy, som wyder skal Riistis, derom skall dy faa Order, Nar gud uyl, Ieg kommer tiil Steede.

Hadersleff den 3 *Febru: Anno* 1638.

Christian.

222. **9. Febr. 1638.**

Til Rentemestrene.

De skulle betale det ostindiske Kompagnis Bewinthebbere 7000 Daler imod Erstatning i Skibet St. Annas Ladning. — *Kgl. Bibl.*

Ephersom Ieg Er besøgdt aff dii Ostindianske Beuyndthebber y københaffuen, att Ieg uylle laade dennom bekomme 7000 daler y steeden for dessen weerdt aff *S: Annis* laading, dy vnder henderne haffuer[1]),

Med huiilcken Summa y dennom hiielppe Skall, saframdt y kan bringe samme waare vd igen huos dennom, Som man med Reede Penning Skall betaale.

Hader[s]leff den 9 *Febru: Anno* 1638.

Christian[2]).

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

---

[1]) 4. Novbr. 1637 var Skibet St. Anna kommet hjem fra Ostindien. Slange S. 891.

[2]) Paa Foden af Brevet er skrevet: „Den 17 Feb: komb oss dette breff thillbende, och effterdi de ankommende penge fraa omslag nesten var vdgiffuen kiøbmend och andre, saaner som de, der schulle vdgiffuis thill Baadzfolckit, kunde Beui[n]ttheberne Intet giffuis, mens effterdi de sig haffuer Obligerit at leffuere 500 schipd. blech, daa bleff dennom giffuen 6666½ Rdlr., som de noyes med."

223. 15. Marts 1638.

Til Frederik Urne.

Kongen giver Ordre om et Vejanlæg mellem Kronborg og Kjøbenhavn, om Forfærdigelsen af nogle Jernbolter og om at sende en blind Mand til Vartov. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der ieg drog i gaaer fra Chroneborgh, da tog ieg paa dend høyre hand henat Niberødz broe och saa hen at Karleboe, at ieg kunde see, huor mand kunde føre Kongens wey sammen imellom Frederichsborgh, Chroneborgh och Kiøbenhaffn, och befunden, att naer dend ny wey, som gaaer till Ebbekiøb, bliffuer lagt derfra henat Carleboe och derfra henat Blasterød [1]), da kand mand køre fra Kiøbenhaffn henat Chroneborgh ringere end i fire timer, huorfore du effterhanden skaltt vere derom, att samme vey paa denne maneer, som forskreffuen er, bliffuer lagt och ferdig giort. Aff disse boldter och hoesføyede Iern skall der giøris 400 par med tuende kramper till huer, saa och saa mange Speger, som der findis hull i det Største Iern. Der er een vng blind mand paa weyen imellom dette [2]) och Chroneborrigh, som haffuer hiemme i Skaane, huilcken du med dett første skalt Sende hen till forstanderen i wartow. Rossenborgh 15 *Martij* 1638 [3]).

224. 21. Marts 1638.

Til Frederik Günther.

Han skal opsætte en Skrivelse til General Gallas med Opfordring til at forholde sig rolig, indtil Kongen kommer tilbage til Holsten. — *Geh. Ark.*

Disse Stunde kommen miir disse Skreiiben zu handen, warauff du sollest eiin Sk[r]eiiben an *generall gallas* machen

[1]) Blovstrod.
[2]) Her er vist glemt Ordet: Sted.
[3]) Modtaget paa Kronborg 16. Marts.

dessen Einhaldt, Das Er so lange In Ruhe steen wolthe, biis das Ich wiiderum Ins lanthe holstein kommen werde, Alsdan Soll Er sodane *Resolution* von miir Erlangen, wormit Er verhoffendtlich soll frydlich sein [1]). Ich hoffe, Ob godt wiill, morgen Nach Myttage zu kopen: zu seiin vndt selbiges skreiiben zu *expediiren*. An H: detloff Randtzou soll geskriben werden, das Er das skreiiben an *gallas* befohdere Oder an den wachtemeister, wessen im skreiben gedacht wiirdt.

Friderigsburch 21 *Martij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Friderich guntheren zu handen.

225. **23. Marts 1638.**

Til Frederik Urne.

En Messingplade skal sendes fra Helsingør til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Skriff Capiteinen [2]) till Strax paa Chroneborgh, att hand lader weye dend Messingsplade, som findis i geethusett, och dend siden lader bringe i een ferge, som dend kand bringe henat Kiøbenhaffn och leffuere dend paa holmen. Frederichsborgh dend 23 *Martij Anno* 1638 [3]).

226. **27. Marts 1638.**

Til Johan Funcke.

Instrux for ham som Opsynsmand over Rosenborg og de to dertil hørende Haver. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Om den kejserlige General Gallas's Hensigt at lægge en Del af sine Tropper i Kvarter i Holsten og om Kongens Bestræbelser derimod se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 66—67.

[2]) Steffen Timme. Han var nemlig senere end 1636 paa Kronborg (jvfr. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 20).

[3]) Modtaget sammesteds.

Ordiinandtz, huorepther Iohan funcke[1]) siig skal Retthe.

1. Hand skal haffue god Opsiicht paa aldt ded, som paa Rossenborg fiindis, ded uerre siig liidid eller stordt, Att deraff inted forkommis, Och att bygningen derpa ingen skaade tager y nogen maade.

2. Myne kleeder, bade Lynnid och wulliid, Skal hand haffue y god acht, Att deraff inted forkommis. Lynklederne skal hand huos ingen uden huos Anne wybaldtz[2]) lade toe.

3. Sølffuergeskyriid, stordt och smadt, med husgeradiid skall hand Epther *Inuentarium* annamme Och haffue y acht, som hand achter at suare der tiil.

4. Med kelderen Skall hand haffue god opsiicht, Att ded, som tiil myt Egiid behoff skall brugis, att ded strax bliiffuer lagdt ind y den kelder vnder myn stue, Och att deraff inted tiil wnytte forkommis.

5. Med køckenskriiffueren Skall hand haffue opsiich[t], at hand inted uyder Indkøber End ded, som fornøden Er, Saoch at ded, som hentis huos Prouyandtskriiffueren, inted foruendis andenstedtz hen End tiil myn taffell.

6. Paa Rossenborg skall hand ingen laade komme vden forloff aff miig Eller aff Stadtholderen y myn frauerrelsse.

7. Porteneren ued hussiid och ued byen skall hand tilholde, att dy ingen wbekendt lader Ind, førend dy spørrer dem for. Kommer der nogen med *suplicationer* Eller breffue, daa skall dy uyssis henad Slottid, att dy der Eruarter myn ankomst. Kommer der nogen fremmid aff

---

[1]) Havde hidtil været Kongens Livkarl, fra hvilken Bestilling han forløvedes 26. Marts 1638 (Rentemestr. Regnsk. 1638—39). Hans Bestalling som Opsynsmand ved Rosenborg udfærdigedes først 16. Juni 1639. Stillingen fratraadte han i Juni 1645, da han beskikkedes til Fiskemester i Kjobenhavns og Frederiksborg Len. Brock, Rosenborg I, 38 ff.

[2]) Anne Vibold Johansens Efterleverske fik 22. Maj 1636 Kongebrev paa 100 Kurantdlr. aarlig for Livstid (Brock, anf. Skr. I, 39. Rentemestr. Regnsk. 1637—38). Om hendes Mand Vibold Johansen Teltmager se Dsk. Mag. 4. R. V, 127.

Qualitet, som begehrer at tale med mig, daa [1]) hand med god beskeen holdiis op, Indtil dy haffuer giiffuen sliigdt tilkende oppe pa hussiid.

8. Porten Nest ued hussiid skall vnder Maaltyden Luckiis, Enten der Er faa eller mange huos mig.

9. Med Illebranden skal hand haffue god achtiing, att dermed gaar rychtig tiill. Naar der købiis ued ynd om Ariid tiil hussens behoff, daa skall den lossiis ued tolboden och strax føris henad Rossenborg.

10. Med dammen y haffuen, saoch med Stadtzens graffuer, som fyskemeisteren besetter, skal hand haffue opsiicht, at ingen uden forloff dery fysker.

11. Paa begge wrtegardtzmenden skall hand giffue god acht, att dy til ingen fremmid arbeiid bruger Plyxfolcken.

Och Eptherdi den Største haffue Er deeldt yblandt suennen, da skall hand *A part* giiffue acht paa huer, huad dy gør siielffuer, saoch huad derris folck, som dennom tiilordnid Er, tager dem for.

12. Huad der seelgiis udaff begge haffuer, derfor skall hand tage pengen tiil siig och kaaste dem y Ett skriin, som dertiil forordnid bliiffuer.

13. Wrtegardtzmanden y den Store wrtehaffue [2]) skall befliitte Siig paa alle dy wrther, som her kan woxe, som brugiis tiil *Medicin* saoch tiil att bruge till att baade med.

14. Den wrtegardtzmand y køckenhaffuen [3]) skall befliite siig att haffue ded y mengden, som brugiis udi mytt køcken, saoch huad som kan behøffuis Paa holmen Och y Børnehussiid.

15. Paa fruchten, som faller y begge haffuer, skall hand haffue god achtt paa, att deraff inted forryckis och henkommer, dersom ded inted henhører.

Københaffuen Slott den 27 *Martij Anno* 1638.

Christian.

---

[1]) Her mangler Ordet: skal.
[2]) David König.
[3]) Henrik Povlsen.

Udskrift: *Instruction* Paa Iohan Suncke[1]), som Skall haffue opsiicht paa Rossenborg Och dii thuende derhuos liiggendis haffuer.

227. **28. Marts 1638.**

Til Rentemestrene.

De skulle sende de fornødne Penge til Hofjunkeren Hans Diepholt v. d. Rothfelser, som skal føre en Hest til Hr. Åke Tott i Sverig. — *Geh. Ark.*

I skall sende Hans tyboldtz saa mange penge henad Roskyldt, som hand kan haffue fornøden paa siig och folckid, Saoch hesten, som hand skall føre hen tiil H: Oggii tott y Suerrig[2]).

Anderskou slodt den 28 *Martij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

228. **31. Marts 1638.**

Til Rigsraadet.

Kongen opfordrer Rigsraaderne til at overveje, hvorledes man kan skaffe de rede Penge til Veje, som den Hjælp, Kongeriget skal yde Hertugdømmerne, vil gjøre nødvendige. Han selv rejser til Holsten, men Rigsraaderne skulle desuagtet paakjende de indstævnede Retssager. — *Geh. Ark.*

Epthersom Tiiden Siig udi uorris førstendom Holstein Selsam lader ansee. Saat uy forarsagis paa Post att begiiffue os derhen Och sammestedtz, Saa uydt Gud y himmelen uyl giiffue syn Naade, gørre siig[3]) anordning. Att man kunde forrekomme wyder wlycke, Och Riigens Raad

---

[1]) Fejlskrift for: Funcke.

[2]) Den svenske Rigsraad og Feltmarskalk Åke Henriksson Tott, f. 1598 † 1640 (Biogr. Lexicon öfv. namnkunn. svenska män XVII, 292 f.). — 17. April fik Hans Diepholt 150 enk. Rdl. til sin Rejse (Rentemestr. Regnsk.).

[3]) Fejlskrift for: slig?

siig nocksom ued att Errindre, huad *Assistens* furstendommid udaff Riigid haffuer att foruente, Som Nu y En hast Epther denne tydtz beskaffenhed Neppeliigen skall kunde bringis tiil weiie vden med Reede penge, som strax nyl uerre ued handen, Huorfor y gode herrer, med ded første mueligdt kan uerre, skall laade forsta, huor man samme penning kan bekomme. Och Endog samme uorris reiisse med gudtz hiielp Inden en stackiid tyd kan fuldendis, Daa Seer uy dog for gaadt an, Paded Parterne, som Steffn er Eller Steffn haffuer, Inted skall opholdis, Att y gode herrer Imidler tiid sydder Retthen och sagerne, saa uydt skee kan, forretther[1]). Befahlendis Eder Samdt Och y Seer den Alsommechtigste herre Och gud.

Hadersleben den 31 *Martij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Menige danmarckis Riigens Raad tiil hande.

229. **31. Marts 1638.**

Til Christian Friis.

Kongen hævder, at Dorothea Elisabeth ikke er hans Barn, og støtter sig navnlig paa Ellen Marsvins Vægring ved at aflægge Ed paa Antvorskov samt paa hendes tidligere Holdning overfor Kirstine Munk. Hvis Sagen skal drives videre, maa Kongen have Tid, Penge og dygtige Folk for at skaffe sig Vidnesbyrd. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg talede med dig siist heer pa Slottiid Om fru Ellen Marsuyns Optog, hun holdte pa Anderskou slot, dentyd hun vegrede siig udi att gørre den Eed, hoffpredikanten *D:* Peder wiinstrup hinder forreholdte[2]), Och

---

[1]) Kongens Rejse til Holsten var foranlediget ved Faren for Gallas's Fremrykning. Rigsraadet, der var samlet i Kolding, besvarede d. 2. April Kongens Proposition. Fridericia, anf. Skr. II, 67.

[2]) Se ovfr. S. 98. 100.

sammetiid *inter alia* bleff talid om, Att Ringreffuen inted uar y Riigid, dentid fru kyrsten bleff med ded siiste Baarn,

Huilckid ochsa saledis y sandhed Er[1]), Mens dermed naar fru Ellen *et consortes* inted ded, som dy leder Epther, Aldenstund ded fru Ellen nocksom beuyst uaar, naar Riin: kam syn kaas, dentyd hun war paa Anderskou, dentyd hun inted torde suerge, Siig aldrig att haffue kund andiid mercke, End att ieg Io holthe fru kyrstens Øngste Barn for myn datter at uerre, *Item NB* Att mig aff fru kyrsten Ingen arsag giiffuen uar att thuiffle, Att hinders øngste barn Io uar myn datter liige ued dy andre børn, som Ieg ued fru kyrsten Auliid haffuer. Huorpa fru Ellen vnder siin Eigen hand, med hofpredikantens hand tiil uytterlighed vnderskreffuen, siig Erkleerede, Att ded uar hinder ganske vmueligdt saledis att Suerge. Epther huilcken leiilighed Ieg formener, att fru Ellen med samme siin Erkleering Nocksom haffuer tegnid fru kyrstens Øngste datter, saat man den fra myne børn kunde kende, Tii ded uar fru Ellen heel uel bekendt, att fru kyrsten Inted søgthe seng med mig, siiden att Riin: kam bordt. Ded, fru kyrsten Erlangede pa *Crone: Anno* 1628, dentyd hun la sammestedtz med Riin: fra den 27 *Iulij* indtil den 26 *Septem:*[2]), ded skyldte[3]) *M:* Anders Badtsker y køben:, boendis ued stranden strax ued hoybroe, hinder ued, som leffuer Endnu. Haffde fru kyrstens saag uerrid Richtig, da haffde fru Ellen saauel besøgdt fru kyrsten y den siiste barsselseng som y alle dy forrige. Hun haffde icke heller hafft behoff sa hardt at siige Ney for den *Discurs*, hun haffde med wybecke krusse, Om hun inted uyste, Om der uar bestiildt

[1]) Om Rhingrevens Paternitet til Dorothea Elisabeth og om Kongens Opfattelse af dette Spørgsmaal se Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, 32. XX.

[2]) Om det ikke fuldkomment rigtige i denne Tidsbestemmelse for Kirstine Munks og Rhingrevens Ophold paa Kronborg se Smith, anf. Skr. I, XVII–XVIII.

[3]) ɔ: skilte, befriede.

Brudekyster Och andid sliigdt tiil samme fru kyrstens Barn. Ieg er ochsa uys pa, att fru Ellen inted ued syn Eed tør Nechte, siig io tyer End En gang att haffue Ønskiid tiil gud, att fru kyrsten motte sette lyffuid tiil y samme barsselseng.

Skulle ded Nu behage den Allerhøiieste gud y himmelen, Att fru Ellen *et consortes* wiider, End som skeed Er, att skulle Raage y skarnid, Da faar Ieg att uyde ded nu strax, Paded Ieg kan uerre om wydnisbyr y sagen, Eptherdi dertiil *Requireris* tyd och Penge Och dychtige folck, som man y denne besuerlige tyd dertiil bruge skall, Aldenstund En deell deraff uyl søgis vdenlandtz, och ieg inted kan uyde, huor dy nu er att fynde.

Dertiilmed faar ieg att uyde, Enten fru Ellen eller Otte Marsuin skall kallis tiil uydnisbyr att hørre pa dy steder, dy fyndis. Eptherdi fru Ellen *et consortes* vden thuiffuell holder Prindtzen, H: frederich, wybecke krusse, Siille, som boer ued Soer[1]). lylle Anne, som er huos dronningen aff Suerrig, Och Margrete, som haffuer Claus solffpape och boer her y lehnid, for fordechtig, som mig til gefallen skulle syge ded anderledis, End som ded y sandhed Er, Och fru Ellen sommetyd *Agerer* fru kyrstens saag, Och Sommetiid siiger siig inted att haffue dermed att gørre, mens Otte Marsuyn Er fru kyrstens werge Epther Lowen.

Huilckiid aldtsammen du pa myne uegne Skaldt lade fru kyrstens Slecht Och wenner uyde, som begehrer att uyde myn *Resolution* och mening Om fru kyrstens øngste Barns herkomst. Fru kyrsten burde Biilligen at haffue Ett andyd lossomente, end som hun haffuer. Hun sydder pa Boluer och Rossenuold som En stor Priincessinde, som haffde bestiildt ded heelle, Och kan Inted Skønne derpaa, huad Naade hinder wedderfahren Er, som hun Endnu Nyder. Ieg motte gerne uyde, Om ded diieffuels gesyndecken bylder dem Ind, att ded, som Ieg haffuer lyd hertil-

---

[1]) Se forrige Bind S. 353.

dags aff dennom, att ded er skeed for derris gule locker skiild. *Vale.*

Aff Hadersleffhus den 31 *Martij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiill hande.

230. **28. April 1638.**

Til **Frederik Urne.**

Ordre til at sende Penge af Sundtoldkisten til Haderslev. – *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes haffuer du nøgelen till toldkiisten at emfange till att lade telle, huis som derudi findis, och dett att forskicke med wisse folck till hadersløffhus. Koldinghus dend 28 *Aprilis Anno* 1638[1]).

231. **2. Maj 1638.**

Til **Rentemestrene.**

Der maa intet afkortes i de slesvigske og holstenske Lensmænds Regnskaber for Ægtpenge, uden de beedige eller bevise, at det er sket efter Kongens Befaling. — *Geh. Ark.*

Eptherdi tyden Numehr Er y henderne, Att lensmenden udi disse førstendomme kommer henad køben: att gørre derris Regenskab aff derris Leehn, Daa skall haffuis y acht, Att ingen aff dennom Eller och derris Skriiffuer eller fogder gørris nogen affkordtning gaadt for nogen Eckepenge[2]), som Bønderne bør att vdgiiffue, wdenad dy *Iuramento* eller med myn hand ded kan gaadt gørre. att ded Er skeed Epther myn befahliing, foruden huylckid Ingens Paas

[1]) Modtaget paa Kronborg 4. Maj.
[2]) Ægtpenge, som betales for Ægt.

eller befahling skall ansees eller achtiis, ded uerre siig Och, huem ded uerre kan.

Flensborrig hus den 2 *Maij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Rentemeysterne til hande.

232. **27. Maj 1638.**

Til Rentemestrene.

En Bestalling skal udfærdiges for Kaspar v. Buchwald. — *Kgl. Bibl.*

Ieg sender Eder herhuos H: Cassper von Bochwoldtz[1]) dondt, som y skall ygennom See Och hans forleningsbref Saledis lade Stylle, at hans *Deputat* blyffuer liige ued H: key von Anefeldtz. Och Endog sliigdt allerede aff Eder Engang skeed Er, Daa formener hand dog, At nogle herhuosføiiede Poster aff Eder Er gangen forby, Huorfor y Eder derpa skal Erkleere Och den med ded første mig lade tilkomme.

Glyckxborg y glyckstadt den 27 *Maij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

233. **5. Juni 1638.**

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Der skal skrives til Hamborg efter et Smykke. — *Geh. Ark.*

Der skall skriiffuis hen tiil Hamborrig Om Ett Smycke vngeferliig paa 1500 dl.

Glyckxborg y glyckstadt den 5 *Iunij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Kammer Skriiffueren tiil hande.

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 51.

234. **7. Juni 1638.**

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Om Omsmeltningen af en Kjedel. — *Geh. Ark.*

Daa Soll Miit dem kesselsmydt hii in der Stadt gereeded werden, was Er begehre fuhr den kessell, wohran er fuhr dissem Etwas gemacht, vmzu smeldtzen vndt wiiderum aus selbiigem *metall* Eiinen kessel machen, So 1 Elle 3 quartiir Selandtsker maas lanck, Eiine elle breiidt vnd 1½ Ellen hoch sein Soll.

Glyckxburch den 7 *Iunij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Kammerskriffueren till hande.

235. **29. Juni 1638.**

Til Rentemestrene (?).

Tolderne i Sundet skulle holde Penge tilbage til at indkjøbe Klæde for. — *Geh. Ark.*

Herpa[1]) skal gørris En befahling til tollerne y Sundyd, att dy beholder saa mange[2]) huos siig, Eptherhanden som dy ankommer, tiil att betale sliigdt kleede med, ty Nøggelen tiil huelffuingen och kysten Er bleffuen y glyck[stadt][3]).

Rossenborg den 29 *Iunij Anno* 163[8][4]).

Christian.

---

[1]) Kongens Resolution er skreven paa Foden af følgende Forestilling: „Kong: May:s daglige thienere Resterer thill Paasche 1638 klede — 24980 allen. Dersom Kong: May: Naadigst wille beuilge, at der maatte tagis hoes de ankommende Engelsche Skibbe vdi Sundit — 1000 stycker duessin klede, er 18000 allen vngefehr, daa kunde dett profitere Kong: May: offuer 4000 sp. dr.“ Tolderen i Sundet, Herman Holst, fik allerede 28. Juni Brev om at indkjøbe 1000 Stykker Dussin-Klæde af de først ankommende engelske Skibe (Sjæll. Tegn. XXVI, 312). I Sundtoldregnskaberne er under 9., 12. og 20. Juli opført Udgifter til Opkjøb af Klæde fra forskjellige engelske Skippere.

[2]) Her mangler Ordet: Penge.

[3]) Kongen forlod Glückstadt 11. Juni og kom 28. Juni til Kjøbenhavn, som han dog strax forlod igjen, saa at han i Begyndelsen af Juli paa ny var i Glückstadt (Danske Saml. 2. R. III, 387).

[4]) 8-Tallet og flere Bogstaver i Kanten af dette Brev ere næsten borte.

236. 31. Juli 1638.

Til Frederik Günther.

Han skal strax gjøre sig færdig til at rejse til Hamborg. — *Geh. Ark.*

Du sollest dich strax fertig machen, das du nach hamburch reissen kanst, vndt wan du zu selbige reisse fertig biist, alssdan sollest du zu mihr kommen vndt Erfharen, was du daselbsten verrichten sollest[1]). Der wagen, so dich fiihren soll, steed fertig.

Glyckxburch den 31 *Iulij Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

237. 31. Juli 1638[2]).

Til Frederik Günther.

Instrux om hans Forhandlinger i Hamborg med Pfalzgrevens Gesandt Rusdorf. — *Geh. Ark.*

Memoriall, wornach vnser kammer Sekretarius Friderich gunther siich Richten Soll.

Er sol sich alsso fordt von hinnen Nach hamburch verfiigen vndt daselbst mit *Mon:* Rustorp[3]) Reden, weiil im bekandt, in was weiidtleufftigkeiit sein heer mit dem keysser steed, woraus Er, nach menskliicher vernunfft zu reden, Niit ohne Erweiisung seiner *submission* kegen dem keysser zu helffen steed. Weiil nun graff kurdtz, dem des keyssers meiinung in einem vndt anderem bekandt, In

[1]) Se Instruxen Nr. 237.
[2]) Frederik Günther har tilføjet Datum: 31 Iulij 1638.
[3]) Johan Joachim v. Rusdorf (f. 1589 † 1640) var i Pfalzgrev Karl Ludvigs Tjeneste. F. Krüner, Johan v. Rusdorf, kurpfälzischer Gesandter u. Staatsmann währ. des 30jähr. Krieges. Halle 1876. Om Christian IV's Forhold til Pfalzgreven paa dette Tidspunkt jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 82.

kurdtzem anhero kommen wirdt[1]), Als sol forgedachter vnser kammer Sekretarius mit *Mon:* Rustorppen Reden, Ob er vns nit in guthem vertrawen Endecken wolle, was seiines herren Endtliche meiinung seii. Daa nun Offtgedachter *Mon:* Rustorp sich offenherdtziig heraussen lassen wiil, Alssdan sol vnser kammer Sekretarius im versiicheren, Das wiir vnseren fleiis anwenden werden, forgedachtem graff kurdtzen darhin zu *disponiren*, das sein her der Phaldt[z]-graff muglich auff sodahne mahnir Ein mehres, als beii dii zu Lybeck tractaten, beii dem keysser Erlangen sollhe. Hiibei mus in acht genommen werden, das keiine *impossibilia* dem keysser angemuhted werden. so in seiinen handen nit steen, vndt doch das gansse werck auff dii lange bancke skiibedt(!) könthen, vndt weiither als nichtes machen kan.

Welches alles dem Engelskem abgesanthen[2]) mus *Communiciret* vndt darbei *demonstriret* werden, das durch sodane *communication* durch godtlicher verleiiung Ein mehres dan zu lybeck oder anderwoh konthe verrichted werden, vndt konthe auch dadurch des fransossen vndt des Sueden fohrhaben gans zu nichte gemacht werden, dan wan der Phaldtzgraff *contentiret* ist, alssdan haben dii andere wehnich zu sprechen.

238. **3. August 1638.**

Ved Bryghuset i Glückstadt skal graves en ny Brond; en Messingpumpe skal bestilles i Hamborg. — *Geh. Ark.*

Weiil das wasser, so an das Newe brauhauss kommet, sehr vnzauber Ist vndt nit leychtlich klaar[3]) zu machen. das Es bestandt hatt, Als sollen *M:* wyllem[4]) vndt *M:* geffuerdt[5])

---

[1]) Den kejserlige Gesandt Grev Kurtz kom 1. Aug. til Glückstadt, hvor han 3. Aug. havde Audiens hos Christian IV (Fridericia, anf. Skr. II, 83).

[2]) Sir Thomas Roe.

[3]) Orig. har: kraar.

[4]) Villum Steenwinkel.

[5]) Gevert Titgen.

sich Erkleeren, was sii begehren fuhr Eiinen Brun beii selbigen Brauhausse Oder aussen an dem fundamendt zu graaben vndt zu veruertigen begehren.

Es soll Eiine messings Pumpe gleiich der, so nach kopenhagen gekommen, in hamburch bestellet werden.

Glyckxburch den 3 *Augustj Anno* 1638.

Christian.

239. **16. August 1638.**

Til Frederik Urne.

Pengene i Sundtoldkisten skulle tælles, indpakkes og hensættes paa Helsingørs Toldbod. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes haffuer du nøgelen till Toldkisten att emfange, till dend ende att pengene, som derudi findis, skall tellis och indpackis, Som dett pleyer att skee, och hensettis paa toldboden indtill videre beskeden. Ermelundgaard[1]) dend 16 *Augusti Anno* 1638[2]).

240. **25. August 1638.**

Til Rentemestrene.

Johan Braem skal erklære, om han vil levere Ammunition til Tøjhuset for de Penge, han bliver Kongen skyldig for Kobber. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Ermelundegaard eller Elmelundegaard laa paa Møen i Elmelunde Sogn. Her havde, som det synes, Kongens Datter Leonora Christina tilbragt den første Vinter (1636—37) efter sit Bryllup med Korfits Ulfeldt, hvis Embedsbolig Gaarden var i hans Egenskab af Lensmand paa Møen (Smith, Leon. Christ. Grevinde Ulfeldts Hist. I, 77. 84. XXXV). I det mindste en Gang tidligere havde Christian IV besøgt Gaarden, nemlig i August 1603 (Holberg, Dannemarks Riges Hist. II, 593). I Slutningen af det 17de Aarhundrede blev den nedbrudt. — Ligesom i Forsommeren gjorde Kongen i August en lille Udflugt fra det Holstenske til sin Hovedstad, hvor han ankom 18. Aug.; 14. Sept. var han igjen i Glückstadt (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 84 f.).

[2]) Modtaget paa Kronborg 18. Aug.

Der skall taliis med Iohan Brahm, Om hand kan gørre Leffuerandtz aff Salpeiiter, krud, Lunther, Bly, gewehr, Hacker och spader, *Item* Iern kugeler pa Ett pundt Och andiid sliigdt, som fattis paa tøyhussyd, for saa mange penge, som hand skyldig bliiffuer Paa ded kobber, som hand bekommid haffuer offuer ded, Ieg hannem skyldig Er saoch kan skyldig bliiffue herepther indtiil *contractens* vdgang, som med hannem oprettid Er. Om huilcken leiilighed samme Brahm ymod Ingen vden ymod Rentemeisterne sig skall Erkleere.

Rossenborg den 25 *Augustj Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

241. **25. August 1638.**

Til Frederik Urne.

Kongen vil vide, hvor mange Penge der sidst blev sendt fra Helsingørs Toldbod til Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom ded bleff sidste gang befalet, at pengene, som war indpacked paa toldboden, skulde Sendis henad Frederichsborg, och ded er mig gangen i glemme, huor mange de war, da skall du med det første lade mig vide, huor mange der er kommen derhen [1]). Rossenborgh dend 25 *Augusti Anno* 1638 [2]).

242. **31. August 1638.**

Til Frederik Urne.

Om Foranstaltninger til at fjerne Bente Luft, til hvem Christian Ulrik Gyldenlove har fattet Kjærlighed. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) 24. Aug. var der i Følge Sundtoldregnsk. leveret 90,000 Rdlr. til Kongens eget Kammer paa Frederiksborg.

[2]) Modtaget paa Kronborg 26. Aug.

Frederich wrne Skall tale med Niels Tollers[1]) oc hans

---

[1]) Niels Toller (Tolder), en Søn af Niels Tolder i Haderslev, havde nedsat sig i Norge, hvor han forekommer 1620 som Slotsskriver paa Aggershus (Budstikken III, 503. Daae, Det gamle Christiania S. 46). Allerede det næste Aar havde han, som det synes, opgivet denne Stilling, thi han betegnes da blot som Borger i Oslo, hvor han fik Tilladelse til sammen med to andre at holde Vinkjælder (Norske Rigsregistr. V, 178). 1624 fik han Eneret i 7 Aar paa Vinhandelen ved Aggershus, og han omtales da som ejende en nys opført Gaard (anf. Skr. V, 432). Sit Tilnavn havde han rimeligvis taget efter Faderens Bestilling, men det ses dog, at han ogsaa selv gav sig af med Tolderforretninger, idet han forpagtede Tolden i Oslo og senere i Christiania (anf. Skr. V, 433. VI, 50). Fra 1628 af var han Participant i Kongsberg Sølvbjergværk, med hvis Sager han fik meget at bestille (Videnskabernes Selsk. Skr. [ældste Række] XI, 181. Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 92. Norske Rigsregistr. VI, 565 711. VII, 367. 383. 443). Et Kongebrev af 11. Juli 1633 nævner ham første Gang som Borgmester i Christiania, en Værdighed, som da vist nylig var tilfalden ham (Norske Rigsregistr. VI, 565, jvfr. S. 430. 512). Han var en dygtig og driftig Forretningsmand, og om Regeringen end en enkelt Gang (1628) fandt det fornødent at modsætte sig Overgreb af ham (anf. Skr. VI, 42), synes han i det hele at være bleven begunstiget af Kongen. 1632 fik han Kronens Part af Tienden i Tanum og Kville Sogne i Baahuslen, og 1635 fik han Livsbrev herpaa for sig og Hustru (anf. Skr. VI, 430. 512. VII, 91). 1636 forpagtede han Savbrugene ved Aggers Elv (anf. Skr. VII, 248. 1651 forlenedes Theodor Lente med disse Savbrug, som Niels Toller havde haft, men mistede paa Grund af Lejermaal i Kongens Gaard [ɔ: Aggershus]. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 288 f. Meddelelser fra d. norske Rigsarchiv I, 83. Men denne Efterretning kan vel næppe, som det i Reglen formodes, angaa Borgmesteren, men maa vist vedkomme hans Søn, Assessor Niels Toller). 1638 fik han Tilladelse til at opføre en Vejrmølle paa Christiania Bys Vold (Norske Rigsregistr. VII, 417. Brevet herom er udstedt i Glückstadt 12. Juli). Et Minde om den velstaaende Mand findes endnu i Christiania, en af ham 1637 bygget Gaard (Daae, Det gamle Christiania S. 27). 8. Jan. 1642 døde han (Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 92). — Han var gift med Karen Luft (Lucht), der, som ovenfor omtalt, sammen med ham 1635 fik Livsbrev paa Kronens Part af Tienden af de to Sogne Tanum og Kville. Da hun senere ægtede den bekjendte Oberst Georg Reichwein, overførtes denne Forlening efter Ansøgning

Pedersøns[1]) hustruer i Niels Tollers neruerelse oc dennom lade forstaa, huorledis ieg kommer i erfaring, att Christian wlrich skall vere geraden i kierligheed med deris Søster Bente[2]), Saa uiitt att det er i alle folckis munde, att de skulde kommen (!) Sammen i egteskab, huilckett kommer mig gandske vnderligdtt for och fremmed, att Sligt udaff Christian wlrich imoed min willie skulde forretagis, i Sønderligheed effterdi det er hannom Sagt, at Slig hans Narrenwerck, huorueed hand kunde komme i foragt hoes got folck och skille pigen ueed Siin løcke, war mig imoed i alle maade. Huorfore de her offuen benandte Samme deris Søster Bendte miin mening skall lade forstaa, och skall Niels Toller dett derhen *Dirigere*, att hand wformeltt[3]) Strax tager Samme Bendte op med sig till Norge och derhoes sig beholder, indtill hendis løcke kand bliffue anderledis, Saa fremt hand derfor icke uill Staa mig till rette[4]).

ogsaa paa hendes ny Mand ved Kongebrev af 30. Aug. 1648 (Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. I, 429. Norsk Hist. Tidsskr. I, 34). Kort efter døde hun (begr. 14. Jan. 1649 i Christiania. Personalhist. Tidsskr. I, 254). — Om Niels Tollers Børn s. Budstikken III, 504.

[1]) Se forrige Bind S. 129.

[2]) Kaldes i Marginen: Bendte Lufft.

[3]) I Marginen har Fr. Urne skrevet med Hensyn til dette Ord: „er vist wformerckt".

[4]) Om Bente Luft er bleven sendt til Norge paa dette Tidspunkt, vides ikke. Sikkert er det derimod, at Christian Ulrik Gyldenløve ikke afbrød sin Forbindelse med hende trods Kongens Vilje; thi under sit Ophold i Nederlandene 1639 udstedte han d. 24. Juli i Utrecht et Brev om, at han overdrog den Obligation paa 10,998 Rdlr., som Kongen d. 31. Decbr. 1636 havde udstedt til ham, til „meine hertzgeliebete verlobete Braudt, die Tugentsamme Iunffer Bente Lucht"; han erklærede tillige, at han havde deponeret Obligationen hos Leonhard Marselis i Hamborg, bedet denne efter den truffne Aftale dirigere alt til hendes Fordel og modtaget hans Revers derfor. Men den 6. Oktbr. 1640 faldt Gyldenløve ved Meinertshagen, og paa Efterretningen herom befalede Kongen Marselis at aflevere den nævnte Obligation tilligemed en anden til hans eget Kammer, en Befaling, der ogsaa blev efterkommen (Christian IV's Kvittering til Marselis, Glücksborg 3. Novbr. 1640). Det er sandsynligt, at det er Bente Luft, hvis Sorg over hendes Elskers

Gielden, som Dauid Lufftis børn mig skyldig er, skall derhen *Liqvideris*, att naer de betale mig *Capitalet*, da er ieg tillfredz med Rendten[1]). Chroneborgh dend 31 *Augusti Anno* 1638[2]).

243. **4. Septbr. 1638.**

Til Frederik Urne.

Han skal hente tre Fjerdinger med Penge fra Skatkammeret paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Død omtales i et Brev fra Koln af 23. Oktbr. 1640 (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 244). Da Christian IV var død, henvendte hun sig i et Brev, dateret Kjøbenhavn d. 31. Juli 1650, til Frederik III og bad om Betaling af Summen, idet hun omtalte, hvorledes hun efter Gyldenløves Død havde tilsat al sin Formue udenlands i Elendighed, saaledes at hun nu var i den største Nød. (De her nævnte Aktstykker findes i Geh. Ark., Reg. 89 D., Gyldenløve.) 20. Oktbr. 1651 overlodes den aarlige Landgilde af Havgemølle (ved Slangerup) til hende paa Livstid (Sjæll. Reg. XXIII, 154).

[1]) Tolderen David Luft er nævnt i forrige Bind S. 128. Hans Børn maa være de i dette Brev nævnte, nemlig Karen, gift med Borgmester Niels Toller, Anne, gift med Tolderen Hans Pedersen, og Bente, samt en fjerde Søster, Dorthe, der var gift med Kommandanten paa Aggershus, Oberstlieutenant Henrik Hess (Norske Rigsregistr. VII, 317. Nicolaysen, Norske Stiftelser III, 134). Maaske ogsaa Sophie Luft, gift med Antonius Bocker v. Delden (forrige Bind S. 130), var en Datter af David Luft. En Johannes Lucht nævnes 1630 som Discipel i Sorø (Tauber, Sorøe Academies Forfatn. 1623—65 S. XLIV); 1637 studerer en Frederik Lucht fra Danmark i Leiden (Personalhist. Tidsskr. II, 126); under Frederik III forekommer en Hofjunker Edvard Luft (Danske Saml. 2. R. I, 352); samtidig eller lidt senere levede „Hofnarren", Landsdommer Ulrik Luft († 1684, Ingerslev, Danm. Læger og Lægevæsen I, 354), dennes Broder Bogtrykker Korfits Luft († 1680, Stolpe, Dagspressen i Danm. II, 208 f.) og deres ugifte Søster Sophie (anf. Skr. II, 225); 1689 boede en Tømmermand ved Navn Nikolaj Luft i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 724); ved Amalienborgs Brand 1689 omkom Soldaten Johan David „Lücht" (Minerva 1804, IV, 31). Men om alle disse eller nogle af dem vare i nær Slægt med David Luft, vides ikke.

[2]) Modtaget paa Kronborg.

Du skalt drage i morgen henad Frederichsborgh och med denne hoffuetnøgell locke mit Smycke kammer op och tage derud de nøgele till skattkammeret, som ligger derinde paa *Canthoret*. oc lucke skatkammeret op med Samme nøgele och tage derud tre fieringer med penge. som Staaer lige for dørren for sig Selffuer optill weggen. Samme tre fieringer skall du føre hiid och legge nøgelen der hen igien, Som du togst dend. Rosenborgh dend 4 *Septembri[s] Anno* 1638 [1]).

244. **10. Novbr. 1638.**

Til Frederik Urne.

Pengene i Sundtoldkisten skulle omhyggelig tælles, for at man kan undgaa ugyldige Penge, indpakkes og sendes til Koldinghus. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes haffuer du nøgelen till dett lidett Skriin, som de Store [2]) ligger udi, at emfange, huor med toldkiisten skall aabnis och pengene tellis oc indpackis. Pengene Skall Saaledis tellis oc posserne forseglis. at mand ingen *Disputation* haffuer derfore. efftersom det var brugeligt i gammell dage. Gud giffue, huem der haffuer brag[t] det paa banen. at der kommer fast ingen penge frem, huoriblandt io findis een haab falske daler oc anden møndt, som intett duer, med andre Slige Pudz, som ieg aldrig Saa, i mens de gamle leffue[de] [3]). Pengene skall Saaledis, Som forskreffuet Staaer, indpacket Sendis offuer till Coldinghus och der Staa i foruaring indtill widere beskeden. De haffuer nu Stunder nock till att telle penge[ne] och See,

---

[1]) Modtaget i Kjøbenhavn samme Dag.

[2]) Nemlig Nøgler.

[3]) Jvfr. forrige Bind S. 450 og ovfr. S. 168 f. Heller ikke denne Gang naaede Kongen, som det synes, sin Hensigt, thi 8. Febr. 1639 klager han over, at der var en Hob „onde" Daler i de Penge, som kom fra Helsingørs Toldkiste til Kiel. Senere fandt man paa at klippe alle de „onde" Penge itu, for at de ikke skulde gaa igjen, se Brevet af 29. April 1639.

huad de Sticker i posserne. *Qvitantzen* paa pengene Skall Skickis mig till, som ieg dennom vnderskreffuet lader tillkomme. Herhoes findis it pas paa nødtørfftige vogne till pengene och dem. som dem fremfører. Glygsborgh dend 10 *Novembris Anno* 1638 [1]).

245. 26. Novbr. 1638 [2]).

Til Frederik Günther.

Instrux for ham med Hensyn til hans Underhandlinger med den engelske Gesandt om Indløsningen af et Halsbaand. — *Geh. Ark.*

Friiderich gunther

Sol sich zu dem Engelskem abgesanthen [3]) verfiigen vndt denselben *meo nominę salutiren* vndt darneben im auff das, so graff Pendtz fuhr wehnich tagen beii im angebracht, Erriinneren. Das ich fuhr den halssebandt zu *Redemiren* zuehmal 100 thaussendt thaler begehrede, vndt er sich darauff *Resoluirete*, Er hette nit weiither *in mandatis* miir zu *pręsentiren* als 100 thaussendt thaler, Er zueiiffuelthe aber Niit, Sein herre wurde Eiin geringes nit ansehen, Sondern daruber Eiin mehres thun, weiil sein herre vernemmen wurde, das man, dem gemeiinen geskr[e]y nach, den bohgen nit nach *Myliohnen* Spannethe. Ob ich nun zuar auff des herren abgesanthens *parohle* vndt seiines herren zu miir tragende guthe *Affection* nit zueiiffuele, So kan der her abgesanther an seiinen Ordt wii ein kluger man woll abnehmen. Das Ich mich nit des könning in Engelandtz *Arbitryo* vntherwe[r]ffen kan. Daa er aber dii 100 thaussendt thaler hergeben wiil vndt den halssebandt vnther beiider vnserer versiigelung alhii wiil verbleiiben lassen, biis das er seiines herren *Resolution* daruber Erlangett, so biin Erböttig den halssbandt herausser zu geben, vndt wehre dadurch alles das, was von demselbigem halsse-

[1]) Modtaget paa Kronborg 16. Novbr.
[2]) Dette Datum er tilskrevet paa Aktstykket af Frederik Günther.
[3]) Thomas Roe.

bandt *dependeret*, dadurch gans gesliichted, vndt konthe man immittelst Andere *Negotia tractiren*, auffdas der her abgesanter in der zeiit an dissen Örthern vergeblich sich nit auffhalthe [1]).

246. **27. Novbr. 1638.**

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Han skal skaffe sig Oplysninger om nogle Maal hos Tømmermesteren Gevert Titgen. — *Geh. Ark.*

Kammerskriiffueren skall Erfahre huos geffuerdt tyttecken, huor wydt att Blockhussyd Er yndentiil, *Item* huor tyck och huor lang man kan faa dy Bemske Byelcker ygennom bencken [2]).

Glyckxborg y glyckstadt den 27 *No: Anno* 1638.

Christian.

247. **27. Novbr. 1638.**

Til Frederik Günther.

I Svaret til Hertugen af Gottorp skal der holdes paa Nodvendigheden af en streng Fremgangsmaade mod Fru Kikebusk. — *Geh. Ark.*

In der andtwordt an den Herdtzogen, dii kyckebusk betreffende [3]), mus in acht genommen werden, Dass diselbiige

[1]) Paa Grund af de truende Forhold var det Karl I af England magtpaaliggende at slutte en defensiv Alliance med Christian IV, men fra dennes Side mødte Vanskeligheder, blandt andet fordi det gamle Pengemellemværende mellem dem endnu ikke var klaret. Det Rubinhalsbaand, der 1627 sendtes fra England til den danske Konge som et Pant, var endnu ikke indløst, idet Karl I ikke vilde give saa mange Penge for det, som hans Morbroder forlangte. I Foraaret 1639 bleve dog Vanskelighederne fjernede, Karl I lovede at betale 100,000 Dlr. for Smykket, og der blev sluttet et Forsvarsforbund mellem de to Konger. Se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 114 ff. II, 107.

[2]) ɔ: over en Bank, gjennemsnitlig.

[3]) Bagpaa Brevet har Fr. Günther skrevet: „Betrift die antwort auf des hertzogen v. holstein schreiben wegen der gefangenen

frau in viilen Iahren eiin gar Slechtes geriichte gehabdt. Dass man von Ihr in der giithe nichtes abhaben kan, Dass ist nichtes Newes, weiil sii skon darmiit auff flenssburch Eiinen anfanck gemacht. vndt ist keiin zueiiffuel, das Selbiger frawen an *Intersedentem Eiusdem ualoris* nitt Ermangelen wiirdt, wan sii aber, wii sii *Meritiret, Examiniret* wiirdt, alssdan wiirdt man allerley Erfahren, das nit viil dauged. Dan das ist *Nothorium*, Das sii sich verlauthen lassen, Solthe sii leiiden, So solthen dii sachen an den tag kommen, dy sonsten niit heerfor kommen wehren. Selbiige fraw ist Ohnedas *Criimen falsi* wbergewiissen worden, welches alhii im lande allezeiit biis *Dato* hoch straffelich gewessen.

Glyckxburch in der glyckstadt den 27 *Nouem: Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

248. **10. Decbr. 1638.**

Til Rigsraadet.

Kongen hævder, at den paatænkte Konjunktion af den nedersachsiske Kreds ikke kan være Danmark til nogen Skade. Han erklærer Udskrivningen af en dobbelt Skat for utilstrækkelig. — *Geh. Ark.*

Wy haffuer aff Riigens Raadtz vnderdanigste Betenckende Offuer den *coniungtion*, wii worris Chanseler, H: Christian friis, haffuer ladid forsta uorris mening Om, fornommid, Att dy gode herrer formener, at densamme kunde gerade danmarck til nogen *difficultet*, Huorpaa wii Riigens Raad inted forholder, Att samme *coniungtion* inted

---

Kikebusch.“ Der levede en brandenborgsk Adelsslægt Kieckebusch og en schlesisk Adelsfamilie Kyckpusch ell. Kieckbusch (Kneschke, Deutsches Adels-Lexicon V, 96. 345), men hvilken af disse Slægter den i Texten nævnte Person tilhørte, vides ikke. (Paa Grund af Navneligheden kan bemærkes, at den i det 15de Aarhundrede levende fynske Biskop Navne Jensen (Gyrsting) i ældre Skrifter forekommer med Navnet Krigebusk eller Kikebusk, s. Danske Mag. III, 258 f. og (Svensk) Hist. Tidskr. I, 277.)

Er ansiiet tiil nogiid andyd End tiil den Nedersexiske kreydtz, som nu paa kreydtzdagen kan bliiffue anstyllid[1]). Anlangende att dy gode herrer Erachter, att y *Aprill* Manid førkommendis skulle en dobbeldt Skaat Paabydis, Saa er derpaa uorris Nadigste betenckende, Att den inted kan forslaa, Eptherdi att dy penge, Som nu skal uerre paa w[e]iien herud, yckun Er vngeferliig 66289 1 2, som ycke Neer kan strecke tyl, Om Riigens Raad Ellers uyl holde Ord med oss, yded att dy vnderdanigst loffuede Os, att uy med ded første Skulle faa uorris vdlagde penning Igen, som Eptherhanden *commissarierne* bleff forstreckyd, huilckid paa den uys inted kan skee, Epthersom ded εff den herhuos lagde *desingnation* Er att Erfahre.

Huorfor uy Nadiigst begehrer Och wiille, att Riigens Raad Maager ded Saa, att uy med uorris Egen penge kan forrette uorris Omslag, aldenstund uy derepther haffuer anstyllyd uorris sag, Paded uy icke deroffuer gerader y største Skaade Och Epthertale[2]). Befalendis Eder hermed Sambdt och y seer Den gode gud. Aff glyckxborg y glyckstadt den 10 *Decembris Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Rad tiil hande.

---

[1]) Christian IV ønskede meget, at den nedersachsiske Kredses Fyrster skulde slutte sig sammen i et Forsvarsforbund, idet dette under de forhaandenværende Omstændigheder nærmest vilde være rettet mod Sverig; men det danske Rigsraad, som han i November lod sammenkalde i Kolding, og for hvilket han skriftlig udviklede Fordelene ved en saadan Forening, delte ikke hans Anskuelse. I sit Svar af 4. Decbr. advarede det stærkt mod de farlige Følger, Kongens Politik kunde have. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 94 ff.

[2] I Erklæringen af 4. Decbr. havde Rigsraadet tilraadet, at Kongen skulde lade udskrive en „fuldkommen" Skat over begge Riger, at oppebære til Paaske; blev Freden bevaret og Skatten kun anvendtes til Forsvar af Rigets egne Grændser. vilde den, for saa vidt den ikke blev forbrugt til Krigsfolkets Afbetaling, kunne bidrage til at betale Rigets Gjæld til Kongen. I et nyt Svar af 19. Decbr. hævdede Raadet. at det ikke var dets Skyld, at Kongen ikke fik Penge nok, men at Fejlen laa hos Kongens Lensmænd, som ikke indsendte Pengene i rette Tid (Rigens Raads Breve Fasc. 49).

249. **14. Decbr. 1638.**

Til Frederik Günther.

Kongens Fordringer paa Wallensteins Arvinger skulle overdrages til hans Søster. — *Geh. Ark.*

Daa Soll Eiine *Concession*, auff meiine Suester [1]) gerichted, gemacht werden, Das ich ihr mein andel an dii gelder, So beii des friidtlenders Erben von der fraumutther Seliigen Nachlasses wegen können gesucht werden [2]), verehrett vndt geskencket habe, Nach welcher *concession* Ihr *factor* miit zunahmen Bösse warthed.

Glyckxburch in der glyckstadt den 14 *Decem: Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Friderich guntheren zu handen.

250. **29. Decbr. 1638.**

Til Frederik Urne.

Om Indretningen af Klokkestolen i Taarnet paa Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser Poffuell Søffrensøn haffuer her leffueret penge [3]), som hand hoes Sig haffde, och er derpaa *Qviteret*. Aff M: hans Anemøllers Seddell, som fandtis hoes ditt breff, haffuer ieg fornommen, hannom att ville Sencke ded lofft, som klockestolen kommer att Staa paa [4]), fordi att klocken ellers intett haffuer rom noch att henge, huilckett hand

---

[1]) Maaske Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen.

[2]) Som Pant for en Gjældsfordring paa over 350,000 Rdl. havde Enkedronning Sophie faaet flere Amter i Meklenborg af Hertugerne der, men da Wallenstein bemægtigede sig Landet, inddrog han disse Amter og betalte hverken Renter eller Afdrag paa Gjælden (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 193 f.). Det maa være den herved fremkomne Fordring paa Wallenstein, hvorom Brevet taler.

[3]) Marginalnote: Penge fra Toldboden.

[4]) Jvfr. ovfr. S. 150.

vell veed, att ieg dett intett tillstæder, mens efterdi mueligt, att Caspar Finckis konstelige maneer at henge Samme klocke i kunde haffue dis bedre rom att gaa udi, derfor skulde lofftett Sønckis. Siig du M: hans Anemøller, att hand skall først legge de nederste loffte i dett Store taarn, førend hand Snacker om dett lofft, Som klockestolen kommer att Staa paa. Samme klocke Skall hengis och beslais, lige som de Største klocker i Kiøbenhaffn ere hengtt och beslagen, naer dett alleene agtis, att iernett, som lasten bær, bliffuer nogett Stercker, efftersom folck, som forstand haffuer, kand dømme, huor mange Skippund dend ene er tøngere end dend anden. Will Siden hand paa hammermøllen [1]) intett wnderstaa Sig att følge dett munster, da skall klocken føris henad Kiøbenhaffn, huor ieg nock vill komme till rette dermed. Att M: hans mener, att tømmerett intett er tørt nock, som forhanden er, men motte hand faa dett, som ligger i Prouiandtgaarden till Kiøbenhaffn, da kunde hand komme till rette, dett forstaaer ieg intett, huorledis altt dett andett tømmer kand bliffue tørtt Aff dett ene Støcke, fordi dett er nogett før huggen. Dend dannemand haffuer best deraff, att hand bruger nytt tømmer till een ny klocke, inden de bliffuer Saa lenge sammen, indtill de bliffuer keed Aff huer anden, da maa dend, som vill haffue tieniste deraff, See sig om andet tømmer der till. Aff Glygsborgh i Glygstad dend 29 *Decembris Anno* 1638 [2]).

251. 29. Decbr. 1638.

Til Rigsraadet.

Forestilling om de Forholdsregler, som nødvendig maa tages for at sikre sig mod Sverig. — *Geh. Ark.*

Arsagen, huorfor ny Riigens Raad pa denne tyd forskreffuid haffuer [3]), Er denne. Epterdi ny numer haffuer

[1]) Mesteren paa Hammermøllen hed Klavs Jakobsen.
[2]) Modtaget i Roskilde 6. Jan. 1639.
[3]) Kongens Skrivelse af 10. Decbr. (Nr. 248) havde været virkningsløs. Rigsraadet fastholdt i sit Svar (af 19. Decbr.), hvor farligt

giio[r]dt worris dertiil, At tiil friidtz *tractationen* ymellom keysseren och Suerrigis *Crone* motte ansettis en dag, Och uy fornemmer, at suensken ingen liist haffuer dertil, Mens mehre trachter at anrette uyder wroe y tysland, wansiiet at keysseren y altyng, Suenskens *Allierede* angaendis y tysland, Epther uorris anfoddering siig haffuer *Accommoderit*.

Huorymod dy suenske tyd epther anden haffuer *Varierit* derris forseet, Saat dy Pasbordt, som pa keysserens siide udgiiffuis. skulle *Saluio* inted kunde gørris til made [1]).

Paa ded siiste begerede Regeringen y Suerrig en *Salum conductum* for Staterne y holland, som dy uar uys pa, at keysseren inted huos kon: y Hyspannien kunde bringe tiil weiie for den tyttels skiild, som hollenderne derunder Søgthe, wansiiet dy Suenske altyd tylforn forregaff, Siig for ingen vden *pro confęderatis in germania* begerede *Salum conductum*, Huorudoffuer os dy Suenske *consilia* Er bleffuen heel *suspect*, Isønderlighed eptherdi Peder wybe udi syne vnderskedtlige skriiffuelser haffuer ladyd siig mercke, att Regeringen haffde rii[n]ge lyst tyl friid, Saat uy ganske ingen uyshed seer pa Suenskens uenskab, Om lycken dennom y tysland y nogen made uyl *fauorisering*.

Huorfor uy oss uel haffuer for at see. Sauydt gud y himmelen dertil uil giffue siin Nade, och inted anse nogen besuerlighed, mens allene haffue uorris *Conseruation* yachtt och derpa anuende al uorris fliid, at uy den kan Erholdiis (!) vden nogen *Ruptur* aff friidtz fordragen ymellom Riigerne, Som skee kan, naar festingerne med folck och *prouision* forsees. Och om Endskøndt festingerne inted *totaliter* inted (!) Erre saledis, som man ded gerne Saa, daa erre dy dog Sadan, att ingen Erliig mand siig Io derynde

det var at tage sig af den nedersachsiske Kredses Sager. Kongen sammenkaldte da de jydske og fynske Rigsraader til et nyt Møde i Kolding 29. Decbr. og forelagde dem det ovenfor meddelte Brev. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 97.

[1]) Til det foreslaaede Fredsmøde udstedtes der Lejdebreve, der imidlertid fremkaldte Indsigelse baade fra den svenske og franske Gesandts Side, s. Fridericia, anf. Skr. II, 76 ff.

kan *Antinere*[1]. Och om dy skøndt Erre vndergiiffuen *Antherprysser*, Daa er ded god letteliigen att *corrigere*, Naar lensmenden tilgiiffuis nogle Persohner, som forstaar werckyd.

Flaaden uyl for alting uerre saledis ferdig, at man den kan sende hen, huordt man wiil. Riigens *Admirall* uyl tylordnis folck, som wedderhefftiig Er, om dy endskønd inted sa lyge y begiindelssen forstaar alting. Att faa[2]) dy lumpen hunde, En pardt som y tyenisten Er, ett Erliigdt skiib under føddeme, Ded Er Icke allene faarligdt, mens Skiimphlych.

Landtfolckyd tiil heest och fodtz y danmarck Och Norrie uyl fliitig *Exerseris* Och med dychtige *Offiserer* forsørgiis. Riigens Maars uyl med dychtige *Adiutanter* forsørgis, *Item* med En dychtyg *generall Maior* tyl hest och fodtz saoch thuende *Adiutanter*.

Naar nu sliigdt bliiffuer stylliid y werck pa Maner Och wiis, som forbemeldiid Er, Daa kan ded gørre liige megiid, huad Suensken Siiger dertyl.

Huad nu Riigens Raadtz vnderdanigste betenckende vdi denne høynødige och uychtige Saag kan werre. Derpa haffuer dy siig ymod Oss siig vnderdanigst att Erkleere. Befahlendis dem samdt och yseer hermed den Allerhøiiestiis Beskermmelsse[3]). *Datum* Hadersleff den 29 *Decem: Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Menige danmarckiis Rigis Raad tiil hande.

---

[1]) Der menes vel entretenere eller maintenere. Meningen er: Fæstningerne ere vel ikke i saa god Stand, som man kunde ønske, men de ere dog ikke anderledes end, at en ærlig Kommandant jo kan holde dem en Tid.

[2]) Orig. har: saa.

[3]) Rigsraadets Svar udfærdigedes allerede næste Dag i Kolding. Det gik til Dels ind paa Kongens Ønsker uden dog at ville yde Bidrag til Oprettelsen af en Stab for Rigsmarsken eller til Fæstningernes Forsyning med Munition, men det advarede samtidig mod at indlade sig paa noget, der kunde føre til Krig med Sverig. Fridericia, anf. Skr. II, 98.

252. 6. Januar 1639.

Til Christian Friis.

Om Nødvendigheden af, at Rigsraadet skaffer Pengemidler tilveje i Mellemtiden, før Skatten til Foraaret indkommer. — *Geh. Ark.*

Eptherdi man ingen wiished kan gørre siig paa *Contributionen*, som tiil folckens vnderholding uyl medga, førend Ieg Erlanger myne forstrackte penge, Daa uyl der tenckiis paa myddel, huor man *Interim* kan faa penge at *contentere* folckyd med.

Heer taliis uell om Store poster, som man haffuer att foruente, Mens ded er att befrychte, Att, naar Ieg tager myne 87 tussind och nogle hundryd daler forstrackte penning derfra, Daa Skal den Inted kunde naa tyl, Aldenstund fraa den tyd, folckiid bleff siist affbetaald, yntiil Paske, naar *contributionen* formodis at Indkomme, wiil medga 100 och 25 tussind daler.

Huorfor, saframdt Penge dertiil Skal optagis tyd epther anden, Epthersom *Contributionen* wdebliiffuer, Daa uyl dertiil Menige Riigens Raadtz forsyckering, att sliigdt skall uerre mig och *Cronen* y alle made wden Skade[1]). *Vale.* Hadersleff hus den 6 *Ia: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiil hande.

253. 8. Januar 1639.

Til Christian Friis.

Da Fru Ellen Marsvin har undskyldt sig med Sygdom for at møde i Kolding, skulle Kansleren og Marsken skriftlig underrette hende og hendes Søskende om Kongens Klagepunkter mod Datteren Kirstine Munk med Fordring paa Erklæring fra dem inden Herredagen. — *Kgl. Bibl.*

[1]) 7. Jan. afgav Rigsraadet i Kolding den Betænkning, at Riget skulde betale Kongen Renten af hans Laan; dog begjæredes der, at de Lensmænd, der ikke allerede havde ladet levere Halvparten af Skatten, skulde drages til Ansvar. Allerede d. 4. Jan. havde det samtykt i en Kornskat (Rigens Raads Breve Fasc. 50), og d. 18. Jan. udgik fra Haderslev aabne Breve om saavel en Kornskat som en Pengeskat (Sjæll. Tegn. XXVI, 366. 384).

Epthersom dig Nocksom bekendt er, huad diig Och Riigens Mars[1]) befahliid Er at tale med Otte Marsuyn och hans tuende søstre[2]) Om fru kyrstens optog, Och ieg aff dig fornommid haffuer, at fru Ellen for Syn suaghed skii[l]d inted haffuer kundt møde y kolding, Daa eptherdi ieg er uys pa, at fru Ellen skal anuende samme vndskylding, om Endskøndt Bade du, Riigens Maars Och et paar dertyl uar y Nyborre[3]) och sende bud[4]) tiil hinder, at hun skulle komme tyl Eder. Tii hun ued uell, at ded tyener inted y hinders kraam, At Riigens Raad haffuer at tale med hynder och hiinders Sysskynd pa myne uegne.

Huorfor ded er best, att y hynder sauel som dy andre myn mening Skriifftlig lader uyde, Och att dy inden herredagen dem derpa Erkleerer, huilckiid ued underskedtlige herremend skal framskyckis, Paded ingen kan *Alligere ignorantiam.* Tii ded er Ieg uys paa, att, om Endskøndt du och Riigens Maars forretter derris *commission*, Da skal Icke allene fru Ellen, mens ochsa Søsteren holde ded hyemmeligdt, sa lenge mueligdt Er, Mens ochsa Sette en Løiien dertyl, at ded ynted haffuer uerrid derom, at Raadyd haffuer taliid med dem Om, Isønderlighed mens ded Er heer tiil hoffue sa Stylle derom. *Vale.* Aff Hadersleffhus den 8 *Ianuarij Anno* 1639.

Christian.

Den *homunchulus*[5]) Er hiidkommen, och uyl ieg nest

---

[1]) Jørgen Urne.

[2]) Ellen og Helvig Marsvin. Den sidste af disse var Enke efter Gude Galde († 1626) og ejede Norlund.

[3]) Fru Ellens Gaard Ellensborg (nu Holckenhavn) ligger nær ved Nyborg.

[4]) Orig. har: bub.

[5]) Ovenfor S. 23 er udtalt den Formodning, at Kongen ved „Homunculus" betegner Axel Urup, og dette bekræftes ved, at vi se Kongen 10. Januar drage til Snoghøj for at bese Stedet, „hvor Jyllands By og Befæstning skulde funderes" (hans Dagbog i Danske Saml. V, 74), idet det baade i og for sig er højst sandsynligt, at Ingenioren Axel Urups Nærværelse netop har givet Anledning til denne Udflugt, og hans Tilstedeværelse ogsaa udtrykkelig stadfæstes af Koldinghus Lens

gudtz hiielp y morgen Epthermyddag uerre med hannem pa koldinghus[1]).

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tyl hande.

254. **11. Januar 1639.**

Til Christian Friis.

Kongen beder ham om at sende sig nogle af sine ældre Almanakker, da han skal bruge dem til en Skrivelse, han skal opsætte til Ellen Marsvin, hvilken Skrivelse han lover at sende ham til Afskrivning. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg talede med dig y afftis Om fru Ellens dondt, att ieg siielffue uylle skriiffue hynder til, Daa Eptherdi Ieg inted y samme sag *fundamentaliter* kan tilskriffue, vdenad Ieg haffuer myne Almenacke ved handen[2]), Huorfor du mig dem skaldt lade tylkomme. Naar breffuid tiill frue Ellen Er ferdigdt, daa uyl Ieg tylskycke dig breffuid, førend Ieg ded forsegler, med Almenackerne, att du aff breffuid kandt tage *copiam* tilatt *demonstrere* hiinders Syskind, naar dy ankommer, huad myn mening Er. *Vale.* Aff hadersleffhus[3]) den 11 *Ianu: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiil hande.

Regnsk. 1638—39, som viser, at der 9. og 10. Jan. udleveredes Havre til 4 Rideheste, som Kongen havde med sig, da han med Axel Urup var ved „Snobhoyg".

[1]) 9. Jan. kom Kongen til Kolding (Danske Saml. V, 73).

[2]) Talen er om de Skrivkalendere, hvori Christian IV plejede at gjøre alle Slags Optegnelser, og der menes de for Aarene 1628 og 1629, da Kongen ved Hjælp af dem vilde godtgjøre, at han ikke var Fader til Kirstine Munks yngste Datter, Dorothea Elisabeth (jvfr. Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, 31. XIX). Hans Dagbog for 1629 (som dog kun kjendes i Afskrift), viser endnu tydelig, hvorledes han senere har gjort Regnestykket op (Danske Saml. V, 59. 62. 68).

[3]) 11. Jan. var Kongen kommen tilbage fra Kolding til Haderslev (Danske Saml. V, 74).

255. Efter 11. Januar 1639[1]).

Til Christian Friis.

Kongen sender ham Kopi af sit Brev til Ellen Marsvin, hvori han erklærer, at han ikke er Fader til Kirstine Munks yngste Datter. Fru Ellens Søskende maa gjerne tage Barnet til sig, naar de betale, hvad det har kostet, siden det kom fra Dalum. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom diig och Riigens Maars befahliid Er att *proponere* Otthe Marsuyn och hans søster fru Heluyg ded, som myn mening Er om fru kyrstens Øngste datter, Daa fiinder du her nedenfor *copię* aff ded, som ieg med egen hand y samme sag haffuer skreffuid fru Ellen tyl.

Kere Ellen, du uest dig udenthuiffuel nocksom at Errindre, Huad Chanseleren H: Christian friis och Riigens Maars med dig pa myne uegne forgangen herredag y kolding taliid haffuer, Och du sammetyd inted uylle anderledis diig erklere, End att du inted uyder Om din datters vnge[2]) tale, huorudoffuer ieg bleff forarsagid samme gode herer pa Ny at befahle, at dy diig med dyn Broder och søster skulle henad koldyng forskryffue Och deer lade Eder uyde myn mening y samme sag, aldenstund ieg inted skytter, enten du taler, piiber eller sønger om samme Horunge. At du nu for dyn Skrøbelighed skyld vndskyl-

[1]) Brevet bærer Datum 9. Jan., og den deri indførte Skrivelse til Ellen Marsvin angives at være fra 10. Jan., men begge Dateringer synes urigtige. For det første kan Kongen jo ikke godt i det ældre Brev omtale, hvad han „har skrevet“ i Brevet fra den følgende Dag. For det andet forlod han, som ovenfor bemærket, Haderslev 9. Jan. og kom først tilbage 11. Jan., saa at i hvert Fald Brevet af 10 Jan. ikke kan være skrevet paa Haderslevhus; men det er tillige ganske usandsynligt, at det af 9. Jan skulde være skrevet her, da Kongen netop denne Dag drog til Kolding, hvor han traf Kansleren, og saaledes kunde spare sin Brevskrivning. Endelig synes det at fremgaa med Sikkerhed af begge Breve, at de ere yngre end Brevet Nr. 254 af 11. Jan., thi de Almanakker, som han i dette beder om at faa, ere benyttede til Udarbejdelsen af Skrivelsen til Ellen Marsvin, og han sender dem derfor efter Løfte tilbage til Kansleren tilligemed Kopien.

[2]) Her mangler et Ord: vilde eller kunde.

diger diig sammestedtz att møde, ded ladder ieg staa derhen. Mens paded samme sag inted for den skyld lenger skulle opholdis, Och sanden dog uyl herfor Engang kan Erlange *Victorien*[1]), Daa haffuer ieg diig hermed Skriifftlig och dyn Broder och syster mundtlig ued Chanseleren H: Christian friis och Riigens Maars Sagsens rette beskaffenhed uilled lade wyde, huorued ieg achter at leffue och døe. Ded er klaarer end Solen om myddagen, At dyn datter fyck den Horunge, uy dragis om, Egidij dag[2]) *Anno* 1629. Naar man nu regner 40 ugger tylbage fra samme dag, som alle kui[n]dfolck y werden tylregnis fra vndfangelssen indtil fødselen, Da kandtu eller ingen, der leffuer, med Ehren Siige, Miig at haffue uerrid paa dy steder, som dyn datter waar, dentyd hun bleff med Samme vnge. Kandtu nu beuysse ded anderledis at uerre, da haffuer du wunden Spiil, Mens slager diig ded feiil, Daa dragiis uy uyst derom, at du understodtz diig at gørre mig wiis, att ded uar myn datter, och dermed sette mig, som nest gud din høiieste Øffrighed[3]), et par Ørren[4]) An. Befahlendis hermed Sagen under den Allerhøiiestis uydere *Direction*, som for syn Egen Ehris skyld uel rammer dig, nar tyd Er.

Aff hadersleffhus den 10 *Ianu: Anno* 1639.

Naar Nu dette bemelthe forrettid Er, Daa skall ded Staa Otte Marsuyn och hans søster frii for att lade hente Horungen tyl siig, naar dy Erlegger ded, som densamme haffuer kost, Syden den haffuer uerriid fraa daalum[5]).

---

[1]) Her er en lille Fejl i Ordforbindelsen. Maaske man, som gjort i Suhms Nye Saml. I, 121, bør indskyde Ordet „som“ efter „Sanden“.

[2]) ɔ: 1. Septbr.

[3]) Her mangler Ordet: er.

[4]) Jvfr. Christian IV's Udtryk i et Brev fra 1635 til Ellen Marsvin: „Om jeg var saa gal at gjøre det, du begjærer, da havde Verden ikke alene Aarsag til at male mig med en Hat paa, mens med to Øjne behængte med to Briller“ (Suhms Nye Saml. I, 112). Dette Brev vil blive optrykt i et Tillæg til denne Udgave.

[5]) Dorothea Elisabeth blev i Febr. 1637 sendt til en Kjøbmand ved Navn Lorens Horstmann i Hamborg, som, efter hvad der

Almenackerne sender ieg diig herhuos ygen. Om y maa skee kan haffue dem uyder att bruge. *Vale.* Aff Hadersleffhus den 9 *Ianu: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiil hande.

256. **22. Januar 1639.**

Til Frederik Markdanner og Falk Gjøe.

Kongen erklærer sig utilfreds med Ellen Marsvins undvigende Svar paa hans Skrivelse og fordrer en bestemt Udtalelse af hende, da han ellers vil indstævne hende og hendes nærmeste Slægt for Herredagen. — *Samtidig Afskr.*[1]) *i Geh. Ark., Dok. ang. Ellen Marsvin Nr. 2.*

Medt Frue Ellen Marssuins Erklering, Friderich Marckedan och Falck Giøe giffuen[2]). Er Ieg gandsche Indtett *Contant*, Aldt den Stundt hun Indtett suarer till dett. Som min schriffuelsse[3]) Omformelder. Att hun Setter I Sidt Swar, Att huerchen hun eller hindis haffuer I Sinde Att tale om Same Sag. Dett haffuer Ieg lenge merckt. Att hun mett hindjs wel schulle vere tilfreds Att forttysche[4]) Sagen, Imedens Ieg leffuer. Paa dett dy, Som min Døedt Affleffuer[5]), Siiden kunde Siige, Sig Indtett Att haffue tordt Tale derom I min tiidt, Mens nu var dett tiidt Att

fortælles, havde Ordre til at skikke hende videre bort. Suhms Nye Saml. 1, 101. Danske Saml. 2. R. III, 386. 1646 indtraadte hun i et Kloster i Koln, og her døde hun 1687.

[1]) Afskriften bevidnes af Frederik Markdanner og Falk Gjøe Henriksen at være en rigtig Kopi. Dens Bestemmelse fremgaar af Udskriften: „Frue Ellene Marsuin vdj Egenhaandt Att thillstillie".

[2]) Hendes Svar paa Kongens Skrivelse, der er optagen i det foregaaende Brev, hvilken de to nævnte Adelsmænd bragte hende paa Dalum 18. Januar (Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VII, 138).

[3]) Brevet Nr. 255.

[4]) Rimeligvis en Fejlskrift af Afskriveren for: fortyste ɔ: tie ihjel.

[5]) ɔ: overlever.

tale derom. Huorfore Ieg Nu will haffue en Ende derpaa, Paa dett Att huerchen hun Eller hindjs kandt fuldbringe dett, Som hun for thu Aar Siiden paa Anderschow Slodt I egen Perssoen Tordte Anmoede mig[1]) Och schal hun entten Siige Ney Eller Ia Till min schriffuelsse Eller och forwendte en Steffning Till førstkomende herredage Offuer hinder, hindis Datter, Broeder och Søster, Ordt fra Ordt Effter min schriffuelssis Indtholdt. *Actum* Hadersleffhuss den 22 *Ianuarij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Friderich Marckedan[2]) Och Falch giøe[3]) Tilhende.

257. **8. Febr. 1639.**

Til Rentemestrene.

Om ugyldige Penge, som ere komne fra Toldkisten i Helsingør og skulle ombyttes; om en Forhøjelse af Lensafgifterne for at bringe Ligevægt mellem Indtægt og Udgift; om Forandring ved en Guldvandkande. — *Geh. Ark.*

Herhuos haffuer y En hab unde daler at Emphange[4]). som Hans Boiissøn beretter att haffuer werrid yblandt dy 99 tussind daler, som aff tolkysten y helssingør kam henad kyl, Huilcke tolleren, som dem haffuer framskyckid, skall tage tiil siig ygen och skaffe andre derfor igen, Mens dy

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 99 f.

[2]) Frederik Markdanner til Søgaard, en ældre Broder til den i forrige Bind (S. 146) omtalte Hans M., havde ligesom denne i sine unge Dage studeret i Udlandet (Ny kirkehist. Saml. II, 523. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. III, 284). 1616—20 var han ansat i det danske Kancelli (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 162). En Tid lang ejede han Langesø. Han døde 7. Juli 1639 i en Alder af 46 Aar (Bendz, Ronninge og Rolfsted Sogne S. 15. 63 ff. Hansen, Danske Ridderborge 1876, S. 162 ff.).

[3]) Falk Henriksen Gjøe til Hvidkilde, f. 1602 † 1653.

[4]) Jvfr. ovfr. S. 194.

kobber daler skall hannem inted igen leffueris, Om hand Endskøndt skaffer andre derfor igen. ty ellers stycker hand dem dog yblandt dy penge igen, som hand leffuerer y kammerid, naar hand Seer syn leiilighed dertyll.

Der skall aff Eder mig tilsendis En *designation* paa all den Slagss Myndt, som Inted full gengse Er, paa ded tollerne y danmarck och Norrie siig derfor waare kan.

Epthersom Ieg talede med dyg, Iørgen wynd, der du syst warst heer till stede, Om Lehnens forhøiielsse, Och du waarst y den mening, att Riigens Raad uell fandt paa myddell til att afflegge kronens geld, den forhøiielsse foruden, Daa, Eptherdi derom Er taliid Nu y ty Aar, Och ded inted lader siig ansee, att Sliigdt Skeer, førend att dy seer, att ded Er Alwor, Huorfor y skall anuende Eders største flyd, Att y saledis setter altyng, att kronens Indtecht Och vdgiifft kan gaa tillyge Op med hiinanden [1]).

Der fyndis Ochsaa herhuoss En wandkande aff guld med En lyden hane, som man lader wandyd ygennom, Huilcken deraff skall tagis, Och y den Steed Settis En kraagid Snaabel, som der Er paa alle gemeene wandkander. Aff Hadersleffhus Den 8 *februarij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande [2]).

258. **12. Febr. 1639.**

Til Rigsraadet.

Dets Betænkning forlanges angaaende et Forslag fra kejserlig Side om at afstaa Pommern som Pant til Sverig. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Den 3. Decbr. 1638 havde Kongen under Henvisning til, at Rigets daglige Indtægt, som det Aar for Aar viste sig, ikke kunde forslaa til Holmen og andre nødvendige Udgifter, befalet Rentemestrene, at de efter den Ed, de havde svoret ham, skulde „sætte" Kronens Len og Indkomst, være sig imod hvem det være vilde, saa vel som al Told undtagen den i Sundet „os selv tilhørende", saa at man uden nogen Skrupuleren kunde holde det daglige Folk og ikke altid behøvede at forvente Kontributioner (Sjæll. Tegn. XXVI, 364).

[2]) Modtaget 12. Febr.

Arsagen, huorfor uy Riigens Raad paa denne tyd Nadigst tyl oss haffuer laadiid kalle, Er denne, At Eptherdi den keysserlige *Vice* Chanseler, graff kuurdtz, haffuer oplaadt syn *commission* tyl worris Raad och tyenere, graff Penss, vdaff arsag. att hand fornam, att uy haffde begiiffuid os hiid y Riigid, Och hand oss saa hastiig inted kunde følge,

Huorfor forbenente graff Penss siig heer huos siig haffuer yndstillit Och brachtt for, Att keysserens *Intention* derhen war *dirigerit*,

Om oss syntis, att man dermed kunde Erlange En Redliig friid, da uylle hand affstaa Suerrigis krone ded fyrstendom Pommeren tyl Ett brugeliig Pandt saa lenge, Indtyl ded Rømmiske Riige dedsamme Indløste for 8, 10, Iaa, Om den summa Inted kunde tylstrecke, for 18 *Myllion* daler.

Daa, Eptherdi Os for mange wychtige arsager skiild Inted anstaar Att gørre sliigge forslag, Som kan geraade Oss och worris Eptherkommere tyl *prȩiuditz* y mange Maader. Daa uylle uy Nadiigst, att Riigens Raad Oss derris vnderdanigste betenckende deroffuer skall laade forstaa [1]).

Actum københaffuen den 12 *Fȩbruarij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: *Proposition*, Som Riigens Raad den 12 *februarij Anno* 1639 Skall forredragiis.

259. **12. Febr. 1639.**

Til Rentemestrene.

Hvis Nikkel Kock strax leverer et Parti Hamp paa Holmen, skal han i Løbet af et Par Dage faa 9000 Dlr. Kongen spørger, hvem der kan bruges som Proviantskriver, medens den nuværende opgjør sit Regnskab. — *Geh. Ark.*

[1]) Jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 104 ff.

Saaframdt welbyrdig Nyckell kock strax uyl leffuere En Party haamp paa holmen, daa skall hand inden En dag eller tou bekomme Ny tussind daler.

Y skall laade mig uyde, huem man kan bruge y laawers Eskelsøns sted, ymens hand gør siit Regenskab klaardt.

Københaffuen Slott den 12 *febru: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

260. 13. Febr. 1639.

Til Rentemestrene.

Proviantskriveren skal opgive, hvor megen Rug der bruges om Aaret til Hofholdningen paa Kjøbenhavns Slot, Holmen, Flaaden og Børnehuset, samt hvor meget deraf kan males paa to Møller i Kjøbenhavn. Der skal gjøres Forsøg paa at fede Svin med Rugklid. Proviantskriveren skal adsporges om, hvorfor han er vedbleven med at lægge Korn paa et Loft, hvor der er kommet Orme. — *Geh. Ark.*

Aff lauers Eskelssøn skall Erfahris, huor megen Rue om Aarid medgar paa Hoffholdingen. Naar den heer holliis, *Item* tiil holmen, fladen och Børnehussens fornødenhed, Saoch huor megiid deraff kan maaliis heer paa wester Møllen Och den offuerbleffu[e]n weermølle. Och Eptherdi der Nu Er opsaatt En stor Suynesty ued ded store briiggers tyl att sette suyn paa, som kan forteere Maasken, som der falder, Huormed suynen dog inted kan feediis, Mens naar man wyl haffue dem feede, daa maa *spenderis* En tønde korn Paa Styckiid. Huorfor skall haffuis y acht, Om man ycke kunde feede Suynen med ded kly, som groff sychtis aff Ruemelen, saat man kunde spaare kornyd Och dog feede suyn Och bekomme Beedre Brød, Huylckiid alsammen med En halff leest korn waar att forsøge.

Lauers Esskelsøn skall adspørris, huorfor hand haffuer *continuerit* att legge korn paa ded loff[t], som dy smaa Orme Er geraden paa, der hand dog haffuer lofftherom

Nock att legge ded paa, Indtyl man kunde faa samme Orm aff samme lofft, som Inted skee kan, aldenstund lofftyd Er fuldt med korn

Københaffuen Slott den 13 *febru: Anno* 1639.

Christian.

Imod klocken Er Ny, daa kan En aff Renteriid komme op med dy zeddel, som skal vnderskryffuis.

Udskrift: Rentemeisterne tyl hande.

261. **16. Febr. 1639.**

Til Rentemestrene.

Om de Forandringer, der skulle foretages med Forleningsvilkaarene. — *Geh. Ark.*

Wdi den forandring paa Lehnen, som befahliid Er at skulle forfattis[1]. Skall ded werre Ett aff dy første, som skal haffuis y acht,

Att alle lensmend, som Aulen haffuer, Skall tyl leggis wysse Bønder, som densamme kan driiffue, Epther Aulens størrelse. Dy andre alle[2]) skall settis paa Eckepenge, Ephersom Aadelen y huerdt land tager aff derris[3]), som dy inted bruger tyl derris Auuell.

Lehnene alle skall settis alle paa En wiiss affgiifft, Eptherdi Ingen haffuer Nogiid att Sende tiil hoffstaathens wnderholding.

Københaffuen Slott den 16 *fębruarij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

262. **17. Febr. 1639.**

Til Rentemestrene.

Om Midlerne til at fremskynde det ostindiske Skibs Afsejling. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Se ovfr. S. 210.

[2]) Nemlig de Bønder, som altsaa ikke skulle drive Lensmandens Avling.

[3]) Her er underforstaaet eller glemt: Bønder.

Eptherdi Eder bekendt Er, huorledis ded Ostindianske Skyb[1]), som man gerne saa *Auanserit*, kan naa siin laading Och gaa syn kaass,

Huorfor y Om samme leiilighed skall[2]) myg wyde Eders tancker. Myn mehning Er, Att saframdt dy Emphanger Bly for ty tussind daler, Och dy, som Blyed leffuere skall, bekommer paa handen 5000 dl. Och *Resten*, Naar Skyben gaar, Daa kommer Man Nock til Rette med samme vdredning. Ieg kan inted yndbylde mig, huorledis ded gaar tiil, att samme skyb stackyd syden haffde syn vdredning Och waar ud y Søen paa weiien henad Ostindien Och nu kan haffue breck for altyng. Den Seebe Och thoback, som forhanden Er, skall forhandliis, ded beste Skee kan.

Københaffuen Slott den 17 *februarij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

263. **28. Febr. 1639.**

Til Rentemestrene.

Der skal udbetales en polsk Musikant 50 Dlr. — *Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1636—37.*

Rentemeisterne skall laade giiffue En Pollenske musykandt 50 daler, som haffuer waarid paa y myt kammer med dy nysankommen Italiianske Sanger[3]).

Croneborg den 28 *febru: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tyll hande.

---

[1]) I Slutningen af Aaret 1639 afsejlede to Skibe til Ostindien, nemlig Christianshavn, fort af Villum Leiel, og Solen, fort af Klavs Rytter. Det sidste Skib blev kjobt til denne Expedition. Slange S. 982. 1029. Garde, Den dansk-norske Somagts Hist. 1535—1700 S. 166.

[2]) Her mangler Ordet: lade.

[3]) Vedlagt Kvittering af 28. Febr. 1639 af Kongens Kapelmester Jacob Orn for Modtagelsen af 50 enk. Dlr. paa den polske Musikant Johannes Betrouirs(?) Vegne.

264. **1. Marts(?) 1639.**

Til Rentemestrene.

Penge sendes til Renteriet og Faktoren Francis Gordon i Danzig til Erstatning for hans Udgifter i Polen. Der bør ansættes en anden Tolder i Helsingør. — *Geh. Ark.*

Disse 3500 daler sendis fram y Steeden for dy Penge, som Pether Musfeldt [1]) fyck aff Rentheriid [2]). Saoch tiill att gyffue *Gordon* for den forthering, hand haffuer giiordt, dentyd hand waar henskyckid Paa Syste Riixdag y Pohlen.

Aff *Croneborg* den 29 *febru:* [3]) *Anno* 1639.

Christian.

Heer wyl werre En anden toller [4]), Om ded skall gaa Rett tyll. Denne Er dem megiid for Sleett, ysønderlighed mens tollen aff alle paa En Maaner skall Oppeberris.

Udskrift: Renthemeysterne til hande.

265. **1. Marts(?) 1639 [5]).**

Til Frederik Urne.

Et Brev skal besørges til Skaane. Paa den ny Vej mellem Kjøbenhavnsvejen og Frederiksborgvejen skal der anbringes Milepæle. -- *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Handelsmand i Kjøbenhavn, jvfr. forrige Bind S. 235.

[2]) 27. Febr. fik Peter Motzfeldt 3000 Rdl. til Indkjøb af Vin paa Rhinstrømmen til Kongens Behov (Rentemestr. Regnsk.).

[3]) Nærmest ligger det vel at formode, at Brevet er skrevet Dagen efter d. 28. Febr., idet Kongen har glemt, at denne Dag i Aaret 1639 hed 1. Marts. I Følge Kongens Dagbog var han i Februar kun fra d. 13. til d. 15. paa Kronborg og kom der først igjen i Slutningen af April (Danske Saml. V, 75. 78), men han kan jo godt have glemt at notere et Besøg.

[4]) I Følge Sundtoldregnsk. var Herman Holst (eller Holstein) den eneste Tolder efter Villum Mortensens Død, der indtraf 1637. Valget faldt paa Gødert Braem, se Brevet af 15. Marts 1639.

[5]) Brevet er i Kopibogen indført mellem Breve af 29. Dec. 1638 og 6. Febr. [ɔ: Marts?] 1639. Om Datum gjælder det samme som ved det foregaaende Brev.

Dette herhoesføyede breff skall Strax Sendis offuer till Skaane. Paa dend ny wey, som er giort imellom Kiøbenhaffns[1]) och Frederichsborgh wey, skall Settis Stolper paa huer halff miell, saa langt Croneborger lehn Sig Strecker. Croneborgh dend 29 *Februarij Anno* 1639[2]).

266. **6. Marts(?) 1639.**

Til Frederik Urne.

Om en Kiste, der skal forfærdiges til Hvælvingen paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt befale hans Snedecker, att hand skall giøre dend kiiste, Som Skall paa Frederichsborgh i huelningen, tre allen och to allen breed och dyb. Samme kiiste Skall Sammensettis och beslaes inde i Samme huelningh, och kand Samme Snecker med Caspar Fincke, imidler tiid dend Sammen Settis och beslaes, haffue deris gang igennom kelderen, huor till nøggelen till huelningen findis herhoes. Dend lange hoffuetnøgell till kielderen haffuer Caspar Fincke. Frederichsborgh dend 6 *Februarij*[3]) *Anno* 1639.

Dend[4]) kiiste. Som Skall giøris aff Hans Snedker och beslaes aff Caspar Fincke, Skall haffue dend lengde, som befalett er, mens bredden Skall ickun vere 7½ quarteer och høyden 7 quarteer[5]).

267. **10. Marts 1639.**

Til Frederik Urne.

Om forskjellige Arbejder, der skulle udføres paa og ved Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Ved Kjøbenhavnsvejen maa vist menes Strandvejen. Om den ny Vej jvfr. ovfr. S. 176.
[2]) Modtaget paa Kronborg.
[3]) Datum er skrevet fejl, thi 6. Febr. var Kongen i Haderslev. Formodentlig skal der læses 6. Marts. Vist er det, at Hans Snedker (den oftere omtalte Hans Barchmann) 9. og 10. Marts var paa Frederiksborg (Danske Saml. V. 75 og Brevet Nr. 268).
[4]) Dette var skrevet paa en „Biseddel".
[5]) Modtaget paa Frederiksborg.

Memoriall, huorefter Frederich wrne Sig Skall rette.

1. Badstudammen[1]) Skall Saaes med haffre.

2. Weyen imellom Koehaffuen och dyrehaffuen Skall broeleggis langs hen ad weedhaffuen.

3. Steengierdet ued wrtegaarsmandens lossemendte imoed koehaffuen skall forlengis, dersom det Slipper, indtill weedhaffuens port.

4. Bøckerens lossemendte skall flies, Saa at hand kand vere derudi.

5. Det gallerie paa pladzen skal hielpis, dersom kalcken er udfallen, oc Skall det wdhuggen werck med Steenfarffue anstrygis.

6. Steenuerckett paa brønden, som wandet kommer udi, skall med Steenkiitt foruaris, at det holder for vand, och dett nederste giøris med Semendt. Saaatt dett haffuer bistand[2]).

7. Dend ort i Køeckenet. Som dend kam Staaer udi, Som mand Setter fisk i. Skall optagis och muris op med Semendt igien, Saaat der kommer intett wand neder paa huelningen.

8. Frydenborg[3]) skall hielpis, dersom dett giøris behoff, och skall Siden altiid een boe derudi och haffue Siin gang udaff dend port, Som gaaer ud till Tiikiøb[4]), och ingen andenstedz.

9. Wollen omkring dend lille Stald indtill muren, som lucker pladzen, skall opsettis med ny Soder[5]) och beleggis med eeneriis imellom huer tredie rey Soder.

10. Der Skall giøris tuende høehesser paa dend lille

---

[1]) Dam maa her tages i Betydningen Dæmning. Om Badstuedammen ved Frederiksborg se Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 215.

[2]) ɔ: Bestand, Varighed.

[3]) Om Frydensborg eller Frydenborg, der laa i Nærheden af Frederiksborg, se Rasbech, Frederiksborg Slots Beskriv. S. 238 f. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 271.

[4]) Afskr. har: Tukiob.

[5]) Græstørv.

Ladegaard ued enden aff laden till att legge tiendekornett och høe udi.

Frederichsborgh dend 10 *Martij Anno* 1639 [1]).

268. **10. Marts 1639.**

Til Frederik Urne.

En Vandledning paa Frederiksborg skal istandsættes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdi dett *Memorial*, dig weed hans Snedicker bleff tillskickett, bleff glemt, att dett wanduerck, som gaaer op i dend Sølff brønd paa Stuen [2]), skall igien *repareris*, ti mølleren formener, att rørerne, som ligger i muren, skall hielpis, saa att muren Skall brydis, Som rørerne gaaer igiennom. Frederichsborgh 10 *Martij Anno* 1639 [3]).

269. **11. Marts 1639.**

Til Frederik Urne.

Om nogle Skippere, som have faaet Befaling til at lægge bi ved Kjøbenhavn, til Konvoyen er færdig. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Disse Skippere [4]) haffuer faaet befalning at Sette paa Reden for Kiøbenhaffn, indtill *Confoyen* bliffuer ferdig, och beklager Samme Skippere Sig, att de intett kand bliffue *Visiteret*. Huad ieg Suarede paa *Carl* v: *Krackous*

[1]) Modtaget paa Kronborg 11. Marts.

[2]) I Marginen staar: i kgl. Maj.s Gemak ɔ: den saakaldte Sommerstue. Af den der værende „Solvbrond", et Springvand med Solvfigurer, findes Beskrivelser i J. A. Bergs Beschreib. des Kön. Hauses Friederichsburg, Kop. 1646, Bl. Kiijvo og i Danske Samlinger II, 135. Jvfr. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 262.

[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[4]) I Marginen er tilskrevet som Oplysning: Skibe, som vilde Øster paa.

breff i gaaer, dett haffuer du att erfare aff de Skippere, Som war her igaaer, Som haffuer krued och Salpeter inde[1]). Frederichsborgh dend 11 *Martij Anno* 1639[2]).

270. 14. Marts 1639.

Til Rentemestrene.

Kongen sender Penge til det ostindiske Kompagni. Han forlanger Oplysninger om, hvor meget Kul der bruges til Hofholdningen, og hvad det koster, samt udtaler sig om Midlerne til at skaffe bedre Kul og formindske Udgifterne. — *Geh. Ark.*

Dy Penge, som Beuyndthebberne skall haffue, dy sendis nu fram. Gud giiffue, att dy maa uerre bedre anlagdt End dy forrige.

Huad Iohan Bøguad haffuer Indlagdt, ded haffuer y herhuos att Emphange, Och Eptherdi mig inted er bekendt, huad der gar med paa kull om Ariid tyl hoffholdingen Och *D:* Pether Pay, megiid myndre, huad kulbrenderen koster, Daa skall y mig om samme leylighed *informere.* Att kulbrenderen mueligdt Inted gør den deell, hand bør att gørre, dertyl bør Iohan Bøguad att Suare. Att hand uyl syge, att kullen inted kommer tyl nogen Nytte, Eptherdi dy Er meyst y muuld, naar dy framkommer. Ded er letteliigen att *Corrigere.* Naar *Admiralen* paa holmen Strax laader gørre Ett egiid Rom tyl kullen y skybid, som skall tage dem Ind, Och att dy derudi syden kommer. y uysse secke, som Skypperen bør att stande for, huor dy bliiffuer, saframdt dy Icke med kullen skall korttis y hans besolding, Saa kan man see, huem der haffuer skyld derudi, att kullen inted Er sadan, som dy bør att uerre. Huad Assken anlanger, daa formener Ieg, att dy paa Abrahamstrup Lehn Lyge sauell som dy paa woringborger leen kan brende den (dog *pro quota*) som dy andre. Att Iohan formener, att kulbrenderens løn beløbber siig høiier, End kullen kan

---

[1]) 28. Febr 1639 var Tolden paa Salpeter bleven betydelig forhøjet. Se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 218.

[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

werre werdt, ded kan dermed *Remedieris*, att, naar bønderne brende kullen, som y ded heele Riige skeer, daa gaar der ingen større bekostning paa End andenstedtz.

Aff frederigsborg den 14 *Martij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tyl hande.

271. **15. Marts 1639.**

Til Rentemestrene.

Børnene i Børnehuset bør have større daglige Rationer af Øl. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer fornommen dysse dage, Ieg haffuer besøgdt Børnehussyd, Att dy, derinde Er. faar maad Nock, mens lydid att drycke epther den *proportion* aff madden, aldenstund dennom giiffuis Ickun En pott Øll Om dagen, som synis for lydt att uerre for Børn[1]), Huorfor der skall tenckys paa, huorledis ded kan blyffue forandrid, saa uydt skee kan.

Køben: den 15 *Martij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

---

[1]) Om den daglige Brug af Øl se N. Jacobsens Afhandling om Levemaaden i Drik i 16. og 17. Aarh. i Dansk Maanedsskrift, udg. af Steenstrup, 1866. II, 36 f.; jvfr. f. Ex. Danske Mag. I, 192. 212. Christian III's Hist. II, 255. Aktstykker udg. af Fyens Stifts lit. Selsk. I, 78. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus I, 192. 199 f. 221. Det fremgaar heraf. at Disciplene i Odense, som bespistes paa Hospitalet, fik 2 Potter Øl om Dagen, og at Disciplene i Nyborg fik 4 Potter daglig. I Slutningen af det 16de Aarhundrede var det Regel, at en Bosseskytte skulde have 6 Potter Øl daglig, hvorimod Rationerne synes at have været noget mindre til Sos, idet Christian III's Skibsartikler af 1555 fastsatte, at 30 Knægte skulde have en Tønde Øl i Døgnet og 24 Baadsmænd samme Kvantum, hvilket vel omtr. svarer henholdsvis til $4^1/_2$ og $5^2/_3$ Pot for hver Person. Skibsartiklerne 1611 satte Rationerne ned, nemlig til 40 Mand om en Tønde, altsaa vel omtr. $3^1/_2$ Pot til hver.

272. **15. Marts 1639.**

Til Frederik Urne.

Alt, hvad der indestaar i Sundtoldkisten, skal sendes Kongen, da der er ansat en ny Tolder. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Altt dett, Som der findis i Toldkiisten, dett skall Strax hiidseudis[1], ti Gøddert Bram[2]) haffuer i dag giort siin æed at were tolder med hermand holst. huorfor hand hereffter tillige med dend anden Skall wiide, huad der kommer ind eller ud. Frederichsborgh dend 15 *Martij Anno* 1639[3].

273. **22. Marts 1639.**

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen indbyder ham og hans Landdrost til sig, for at de mundtlig kunne forhandle om en Sag vedrørende Byen Bremen. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher. Herdtzliiber Sohn. Aus deiinem Skreiben habe Ich deiner Stadt Brehmen grosse beharligkeidt in Spergung des thums verstanden[4], weiil ich aber darauff

---

[1]) 16. Marts leveredes fra Sundtolden til Kongens eget Kammer paa Frederiksborg 55 Rosenobler, 16 Guldgylden, 4350 Dlr. (Sundtoldregnsk.).

[2]) Jvfr. forrige Bind S. 154 f.

[3]) Modtaget paa Kronborg 15. Marts om Natten ved Kl. 12.

[4]) I Aaret 1561 var Domkirken i Bremen bleven lukket for Gudstjeneste men efter at den havde staaet lukket i 77 Aar, lod Ærkebispen, Hertug Frederik, den aabne igjen i Septbr. 1638 for lutheransk Gudstjeneste. Det reformerte Raad i Byen protesterede herimod, forbød Borgerne at besøge Domkirken, ja søgte endog med Magt at holde dem borte. I Oktbr. 1639 blev der endelig ved Mægling fra dansk Side sluttet et Forlig i Stade mellem Ærkebispen og Byen, hvor dette og andre Stridspunkter mellem de to Parter bleve bilagte. Domkirken skulde i Følge Forliget staa aaben for Domkapitlet og Bekjenderne af den lutherske Konfession,

mich nit ausführlich Erkleeren kan, Ehe ich diir vndt deiinem landtdrost[1]) gesprochen habe, Als sollestu dich auff Der[2]) anhero machen vnd fohrgedachten landtdrosten miitbringen, vndt meyne gedancken daruber vernemmen[3]). Befehle dich hiimit dem skudtz des Allerhogsten vndt verbleiibe allezeiit

Dein getrewer vatther
Christian.

Glycksburch in der glyckstadt den 22 *Martij Anno* 1639.

Udskrift: Meinem Herdtzliiben Sohn, dem Erdtzbiskoppen von Brehmen, zu handen.

274. 2. April 1639.

Til Rentemestrene.

10 Læster Byg til Udsæd skulle overlades Hertugen af Meklenborg. – *Geh. Ark.*

Eptherdi Hertugen aff Meckelenborg aff Nød haffuer begeriid ty lester Saa biig aff mig, Daa haffuer ieg inted kund slaa hannem sliigdt ud, Huorfor y skall werre derom att skaffe hannem samme byg henad Rostock. Naar gud uyl, Ieg kommer tiil steede, daa skall y bekomme pengen Igen aff kammerid[4]).

Aff Glyckxborg y glyckstadt den 2 *Aprilis Anno* 1639.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

---

men uden at der tillagdes den egentlig Sogneret. J. H. Duntze, Geschichte der freien Stadt Bremen. III, Bremen 1848, S. 588 ff. 600 f.

1) Kaspar Schulte.

2) Her er glemt et Ord (Reise?).

3) Kongens Dagbog viser, at Hertug Frederik besøgte ham 28. Marts i Glückstadt (Danske Samlinger V, 76).

4) Det vil her sige: af Kongens egen Kasse.

275. **4. April 1639.**

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Han skal spørge Tømmermanden Gevert Titgen om, hvad denne forlanger for noget Arbejde ved Havnen i Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Du skaldt fornemme huos geffuerdt tyttecken, huad hand begehrer for dy Stenkyster att fylle med Steen, som Endnu Erre ned machtt, dog Inted fyldt, *Item* att Slaa peell fraa samme Stenkyster vd y wandyd, Epthersom Ieg haffuer wyst hannem ded.

Glyxborg den 4 *Aprilis Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Hendrich kammerskriffuer tyl hande.

276. **7. April 1639.**

Optegnelse om, hvad Kammerskriveren Henrik Müller skal forhandle med Christian Pentz med Hensyn til Overtagelsen af Amtet Steinburg samt angaaende Bortlejningen og Rømningen af forskjellige Bygninger i og ved Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Der kammerskriiber sol mit graff Pendtzen Reeden.

1. Weiil H: detloff Randtzou todes verbliichen [1]), Alss soll Er das ambdt Stenburch annehmen vndt Christian Randtzou [2]) das ambdt Rensburch Lyffueren. Vndt weiil Er auss Selbiigem ambdthe dy Notturfft zu seiiner haushaltung gleiich H: detloff Randtzou haben kan, Als soll er auff den meiierhoff, So er alhii fuhr der fehstung hatt [3]),

[1]) Han var død 19. eller 20. Marts 1639 (Westphalen, Monumenta ined. rerum German. I, 2006. Moller, Cimbria lit. I, 523).

[2]) Den bekjendte Grev Christian Rantzau til Breitenburg (ovfr. S. 43)

[3]) Maaske den Ladegaard, som Kongen lod indrette omtr. 1630. Westphalen, Mon. ined. Germ. I, 1986. Jvfr. Lucht, Glückstadt S. 34 f.

Eiinen setzen, der dy hauur[1]) daruon Iehrliich ins Regiister giibdt.

2. Souern der *gubernör*, seiinem versprechen Nach, Niit fuhr seiinem gewessenem diiner der gelder halben; so derselbe miir fuhr mein haus, so ich in der stadt bawen lassen, zur haur geben sol, *cauiren* wiil, So soll Er miir selbiiges haus zu Osteren leedich skaffen, vngeacht das dasselbe haus Eiin zeiitlanck wnbewohnett Steen Solthe.

3. Herman Bundtlou soll Er machen meynen keller, welcher Er Eiin zeiitlanck gebraucht, Reiihmen[2]), vndt im in der guthe oder miit zua[n]gs mittel dahiin halthen, das Er miir dii haur von selbigem keller gebe.

4. Dass suckerhauss soll Er gans vnthen vndt Oben aussreuhmen lassen, alsso das wnthen dii Stuck vndt Oben das gewehr kan verwahrett werden.

5. Das waskerhaus soll ausgereiimett werden vndt dy waskerstette verdiiget, alsso das das weiiberfolck vndt nihmandt sonsten darein ihr verbleiiben haben.

Glyxburch in der glyckstadt den 7 *Apri: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Ordinandtz auff den kammerskriiber.

277. **19. April 1639.**

Til **Frederik Urne.**

Han skal sende Kongen Hovednøglen til Frederiksborg og give ham Underretning om Størrelsen af den Pengesum, som er i Toldkisten, og om en Messingpille. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skalt Sende mig dend Frederichsborger hoffuetnøgell, som M: Caspar Fincke fick att Skulle fli. igien. Du Skalt ochsaa lade mig wide, huad forraaed der er i toldkiisten, *Item* huad rotgeteren[3]) siden haffuer giort paa

[1]) ɔ: Heuer, Leje, Forpagtning.
[2]) ɔ: räumen.
[3]) Hans Mejer.

dend pille[1]), och skalt du Sende mig affridzen aff Samme pille. Kiøbenhaffn dend 19 *Aprilis* 1639[2]).

278. **Omtr. 21. April 1639.**

Til Frederik Urne.

Om en Messingpille, der skal gjøres færdig og føres til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne skall Skaffe Rotgeteren hielp till at bringe dend Iern Stiffte ud aff halffparten aff dend messing Pille, och Skall Rottgeteren passe de tuende Støcker, som Støbt er, sammen, som det bør at vere. Naer Sligt forrettet er, da skall Samme pille Sendis till wandz henad Kiøbenhaffn, och Skall dend Samme tagis ueed Kranen paa holmen i land[3]).

279. **26. April 1639.**

Til Rentemestrene.

Om Udbetaling af Tærepenge til den Enspænder, der skal sendes med Breve til Sverig. -- *Geh. Ark.*

Rentemeisterne skall lade telle den En[s]pendiiger, som Marskalcken[4]) tiilsiigendis worder att Reiisse ind ad suerrig med breffue, Saa mange penge, som hand kan teere fram Och tylbage med[5]).

Københaffuen Slott den 26 *Aprilis Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

---

[1]) Messingpille kaldes den i Marginen. Jvfr. Brevet Nr. 278.
[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[3]) Modtaget paa Kronborg 21. April 1639.
[4]) Christian Ulrik Gyldenlove.
[5]) 26. April fik Enspænderen Nikolaj Zegeler 50 Rdl. til denne Rejse, og efter sin Hjemkomst fik han 17. Juni til Erstatning af overskydende Udgifter paa Rejsen endnu omtr. 25 Rdl. (Rentemestr. Regnsk.).

280. **26. April 1639.**

Kongens Bemærkninger ved en ældre Instrux for Korfits Ulfeldt, der var sendt med nogle Skibe til Spitzbergen. — *Geh. Ark., Danske Kancellis Aflev. Skab 9 Nr. 347.* Randbemærkningerne ere skrevne med Blyant.

Corfitz wlfelds *instrux* ad spitzbergh.

Instruction huor effter oss Elschelig *Corfitz* wlfeld[1]), wor mannd, tienner och schibs Høffuitzmannd, sig Nu paa denne Hannss *Commanderede* reisse adt spidtzberget sig haffuer at rete och forholde. Forneffnte Corfitz wlfeldt schall were *Admiral* paa samme Reisse for trende aff woris schibe, som Schall were tilsammenss wdi Floden, Nemblig de threj Løffuer, Lammet och Stochfischen, med huilche schibe hand schall *Convoyere* oss Elsch: *Iahan Bram*, Borger och Indwonner wdi wor kiøbsted kiøbenhaffn, hans schibe til Spitzberg och der fortøffue, saa lenge och Ald den stund forne *Iahan Brams* schibe ere der paa dieres Hualfischerie, och schall hand i Alle maader haffue wores Høyhed paa sine tilbørlige Steder fligtig i Agt, saa och ey heller tilstede nogenn at fische vnder denn (?) grader och saa wit forne Iahan brantt (!) bewillget er at fische, ey heller lide hannom Nogen forhindering paa samme Steder imod hans *Privilegium* at tilføyes i nogen maader, Medens ald findtlig Anmoding, were sig aff frandsche eller hollendsche, aff werge, det meste och yderste muligt er, och saa frembt saadandt med goede och formanning (som først schal schee med beste manering och Erindering, om huiss wlempe aff slig dieres egenn dumdristighed i fremtidenn kannd

NB.

NB.

Hand bør att beuysse, Iahan Bram aff dennom, som *Arresterit* Er, haffuer hafft nogen forhindering paa syn fysken.

[1]) Korfits (Mogensen) Ulfeldt til Krogsdal, † 1644.

følge*) ingenlunde wel eller kannd hielpe, Da at søge och Bruge de Meddell, som til ald findtlig imod oss och *Cronen* inden schibs borde forordenit er at imod staae, och woris hoyhed i allemaader i Agt haffue, som det sig bør. Naar forne *Iahan Brams* schibe med dieres fischerie ere til Ende och welle paa hiem reisen wdigien, schall hannd dennom med sine schibe igien hiem *Convoyere*.

*Ded Er inted *obseruc-ret*.

Itzehoe den 11 *Aprilis Anno* 1638.

Udenpaa: *Instruction* Paa Spydtzberg, Som Er giiffuen Corfiidtz wlfeldt, Huilcken aff Riigens Raad skall Igennom Seess, Om samme dom, Som Paa Bremmerholmen dømdt Er. Riimer siig paa samme *Capiteins Actioner*, som Passerid Er[1]).

Køben: den 26 *Aprilis Anno* 1639.

Christian.

281. **29. April 1639.**

Til Frederik Urne.

Pengene i Sundtoldkisten skulle tælles og indpakkes; ikke gjældende Penge skulle sønderklippes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes haffuer du nøgelen till dett lidet Skriin, som nøgelen till toldkiisten ligger udi, att emfange, till dend ende att du skalt lade telle pengene, som findis i toldkiisten och dennom lade packe i fieringer och lade dennom Staa inde hoes kiisten indtill widere beskeden, och skall

[1]) Da Korfits Ulfeldt kom op under Spitzbergen, traf han to hollandske Skibe, som ikke havde Passer eller hørte til det nederlandsk-nordiske Kompagni, hvilke han bemægtigede sig, men de befriedes af andre hollandske Skibe. Efter hans Hjemkomst blev Sagen bragt for Domstolene. Dommen, der faldt til Fordel for Ulfeldt, tilfredsstillede ikke Nederlænderne. I denne Anledning er det, at Kongen har ladet sig forelægge en Afskrift af Instruxen for Ulfeldt, og at han henviser Sagen til Rigsraadets Overvejelse. Se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 217 og de der cit. Skrifter.

ingen *qvitantz* derpaa Stillis, førend Samme penge leffueris ind i Kammeret. Ieg glemte igaaer att lade dig wiide, att her paa Renteriet er befalett, att naer endten aff tolderne eller andre leffueris onde daler, da bliffuer de klippet i Sønder, Huorfor de daler, du haffde paa Frederichsborg, Skall tegnis eller klippis, Saa att de Samme icke tiere leffueris iblant andre, som hiid indtill brugeligt haffuer verett[1]). Kiøbenhaffn Slott dend 29 *Aprilis Anno* 1639[2]).

282. 3.(?) Maj 1639.

Til Rentemestrene.

Hr. Hans Lindenov skal have Lensbrev paa Hindsgavl. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Riiberhus lehn Er leedigdt[3]), Och Ieg tilforn haffuer beuylgid. Att naar H: hans lyndenou[4]) affstodt kallingborre lehn till hans Søn, som kammeriuncker Er[5]), daa Skulle hand faa Hynsgaffuell igen. Och att gregerss krabbe[6]) kunde faa duholm kloster Igen,

Daa Eptherdi Duholms kloster Er nu forlendt Iørgen kraag[7]). Och gregerss krabbe Riiberhus Lehn[8]), daa Skall

[1]) Jvfr. ovfr. S. 194.

[2]) Modtaget paa Kronborg 1. Maj.

[3]) Nemlig ved Albert Skeels Død 9. April. Han havde været Lensmand paa Riberhus i 38 Aar.

[4]) Hans Lindenov til Hundslund, Ørslev Kloster og Gavno, f. 1573 ✝ 1642, var forlenet med Kallundborg 1625—39 og forlenedes 14. Maj 1639 med Hindsgavl. Fynske Registre IV, 195.

[5]) Hans Lindenov til Iversnæs forlenedes 14. Maj 1639 med Kallundborg. Sjæll. Reg. XX, 81. Det hos Algreen-Ussing, Efterretn. om Kallundborg S. 16 angivne Datum er urigtigt.

[6]) Gregers Krabbe til Torstedlund, f. 1594 ✝ 1655, var forlenet med Hindsgavl 1627-39. Danske Mag. 4 R. V, 7.

[7]) Jørgen Krag til Endrupholm, ✝ 1643. Hans Lensbrev paa Dueholms Kloster og Skarpenbergs Gods paa Mors er udstedt 6. Maj 1639. Nielsen, Hist. Efterretn. om Skadst Herred S. 117.

[8]) Gregers Krabbes Lensbrev paa Riberhus er af 14. Maj 1639. Thorup, Hist. Efterretn. om Riberhuus (Efterretn. ang. Ribe, 4. Saml.) Bilag S. 26, jvfr. S. 55, hvor Datum angives som 4. Maj.

Rentemeisterne gørre hans forlehningsbreff saledis, att kronen kan staa deruid.

Køben: den 3[1]) *Maij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

283. 3. Maj 1639.

Til Rentemestrene.

Om Udfærdigelsen af Lensbreve for Jochum Beck og Malte Juel. — *Geh. Ark.*

Eptherdi ded Er beuylgid, Att Iochim Beck herepther Skall forualthe Christianstadtz Lehn, Och att Malthy Iull skall forualthe Bøuling Lehn, Huorfor Renthemeisterne paa begge lehnn skall gørre forlehningsbreffuen[2]).

Køben: den 3 *Maj Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

284. 3. Maj 1639.

Kongens Kvittering for Modtagelsen af 8000 Rdl. 3 Mark 16 Skilling. — *Rentek. Ark., Div. Dok. E. 228 D.*

Anno 1639 den 3 *Maij* haffuer Ieg annammid Otthe tussind Riix daler, tre Marck och Seiisten Skylding.

Actum københaffuen huss *ut supra.*

Christian.

Udskrift: Frederich wrne til hande.

285. 3. Maj 1639.

Til Frederik Urne.

Han skal udtage en Sum Penge af Sundtoldkisten og sende dem til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Der er rettet ved Tallet; maaske skal der læses 2.

[2]) Jochum Beck havde hidtil havt Bøvling Len og Malte Juel Christiansstad Len; de nye Lensbreve udfærdigedes 14. Maj Skaanske Reg. V, 278. Jydske Reg. IX, 373.

Efter hoesføyede *quitantz*[1]) skall du lade udtage saa mange penge udaff huelningen paa toldboden i helsingøer, som Samme *Qvitantze* paa lyder, och dennom lade hiid sende[2]). Aff Kiøbenhaffn dend 3 *Maij Anno* 1639[3]).

286. **7. Maj 1639.**

Til Rigsraadet.

Angivelse af, hvad Skyts der behøves til Fæstningerne Christianopel. Christiansstad og Christianspris, og hvad det vil koste. — *Geh. Ark.*

Tiil Christianopell, Christian Stadt Och Christianpriis gørris førnøden Støcker, Som Eptherfølger.

Seiisten trekuarter kartauuer, huoraff huer uyl ueiie 20 skippund, gør	320	Ski:
Atten halffue kartauuer, huer paa 13 Sky:, gør	234	Ski:
Atten Slanger, huer paa 10 Sky:, gør	180	Skyp:
Huer skyppund kabber regnid til 62 daler gør	45508	daler.
Tyl huer 20 Skyppund Reindt kobber uyl behøffuis et Skyppund tyn, gør . . .	36½	Skyp:
Huer Skippund for 80 dl. gør . . .	2920	daler.
Sex daler tiil Arbeydtzløn for huer Skyppund	4623	daler.

Herforuden wiill tenckis paa Iernstøcker tiil att bruge y *Cassematierne* tyl skrodt att skyde, *Item* herforuden wyll der *Afføiiter* tiill alle disse forbenente Støcker[4]).

Københaffuen Slott den 7 *Maij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Riigens Raad tiill hande.

---

[1]) Er ikke indført i Kopibogen, men der menes uden al Tvivl Nr. 284.

[2]) 3. Maj sendtes i Følge Sundtoldregnsk. 8000½ Dlr. til Kongens eget Kammer paa Kjøbenhavns Slot.

[3]) Modtaget samme Sted og Dag.

[4]) Om Rigsraadets Stilling til Spørgsmaalet om Kanoners Anskaffelse se S. 232 Anm. 3.

287. **11. Maj 1639.**

Til Frederik Urne.

Pengene i Sundtoldkisten skulle tælles og indpakkes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes finder du nøgelen till de andre, huilcken du skalt bruge till att telle pengene, som for handen er, Som Skall paa Samme maneer Som sidst[1]) indpackis och hensettis. Frederichsborgh dend 11 *Maij Anno* 1639[2]).

288. **12. Maj 1639.**

Til Frederik Urne.

Kronborg skal besættes med saa mange Soldater af det sjællandske Kompagni, som i Hast kunne blive færdige. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skall Strax vere derom, att du faaer Saa mange aff dett Sielandske *Compagnie* Sammen, Som i een hast kand bliffue ferdig, och tage dem till dig paa husett till paa widere beskeden[3]). Frederichsborgh dend 12 *Maij Anno* 1639.

Du S[k]alt haffue diin Sag vell iagt till Søewartz[4]).

289. **13. Maj 1639.**

Til Frederik Urne.

Penge fra Sundtoldkisten skulle sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Se ovfr. Nr. 281.

[2]) Modtaget sammesteds.

[3]) Christian IV frygtede et Overfald fra nederlandsk Side paa Grund af Republikens Forbitrelse over Sundtoldens Stigen. 14. Maj befalede han, at den ene Halvdel af det sjællandske Kompagni af Bondersoldater skulde afgaa til Kronborg, den anden Halvdel til Kjøbenhavn. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 225.

[4]) Modtaget paa Kronborg 12. Maj om Natten hora prima.

Du skaltt med det første Sende hiid tre fieringer aff de penge, som Staaer i huelningen paa toldboden[1]. Kiøbenhaffn dend 13 *Maij Anno* 1639[2].

290. **15. Maj 1639.**

Til Rigsraadet.

Kongen forsvarer sin Politik og udtaler sig om de af ham forlangte, men af Rigsraadet nægtede Midler til Forsvarsvæsenets Forbedring. — *Geh. Ark.*

Aff Riigens Raadtz vnderdanigste *Repliche*, oss aff Riigens Mars och Riigens Chanseler tylstillid, haffuer uy Nadiigst forstanden derris mening[3]. Huorpaa denne Er uorris *Resolution*.

Angandis dii mange wuenner, uy haffuer omkring os, Daa thuiffueler uy inted, at det siig io salediis forholder, Mens eptherdi uy ingen med uorris uyllye haffuer *offenderit*,

---

[1]) 14. Maj sendtes i Følge Sundtoldregnsk. 9000 Dlr. til Kongens eget Kammer paa Kjøbenhavns Slot.

[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[3]) I sin Proposition til Rigsraadet af 3. Maj havde Kongen med Henvisning til den Fare, som truede fra Sverig, tilraadet Hvervninger og begjæret Penge til Kanoner paa Grænsefæstningerne (jvfr. ovfr. Nr. 286). Rigsraadets Svar af 13. Maj gik ud paa, at man burde søge at forbedre Forholdet til Udlandet, der var slet, og ikke arbejde paa at ruste sig. Det advarede mod at slutte sig til de katholske Magter, men tilraadede at træde i venskabeligt Forhold til det protestantiske Europa, til Generalstaterne, Lybek, Bremen, Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborg, Hertug Bernhard af Sachsen-Weimar og Landgrevinden af Hessen, ja selv til Sverig. Det mente, at Flaaden burde holdes i godt rustet Stand og samlet, og at det indfødte Krigsfolk skulde holdes i Beredskab, men at nye Hvervninger ikke burde foretages, hvorimod snarere en Del af de hvervede Folk skulde aftakkes. Da Fæstningerne hørte Kongen til, burde han af sit eget Kammer kjøbe Kanonerne til dem. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist II, 115 ff. 225 f.

Och gud y himmelen *ab initio mundi* haffuer saat uysse grendtzer ymellom *Potentaterne*, da Erre uy uyss paa, att gud y himmelen herepther, som indtiil diis, beuarer os for derris anslag, som aff Riigens Raad udi samme derris vnderdanigste *Repliche* opregnid Er. Den *Imagination*, Riigens Raad er kommen y, att uy skulle werre den keiiserliige och *catholische* party heell uel *Affectionerit*, derom haffuer dy gode herrer Liiden uyshed, Mens paded att herr Och knecht kan forsta hinanden Rett, Daa uylle uy uyde, huyleken party Enthen dii *Catholische* Eller dii *Caluenister* Er best att troe *in puncto Nostrę Conseruationis*. Naar uy derom Erfarer Riigens Radtz betenckende, da uylle uy os derpa saledis Erkleere, som ded for gud y himmelen och *posteriteten* kan uerre forsuarliigdt.

Huad dy Suenskiis *Actiones* y franckerige, tysland och Nedderland haffuer for *fauor*, ded Er oss nocksom bekendt, Mens Eptherdi dii med derris *Adhęrenter* haffuer nock att waare y derris Egiid werck. Daa haffuer uy os inted att friichte for ded *partj*, Naar uy waarer ded, som uy bør att uaare.

Angaendis den Salpeiiter, som nu Er sa stor *queruleren* om [1]), Da Er dermed inted uyder forretagen, End alle *potentaters Iura permitterer*. Wii begehrer inted *potentaters* eller *Repub:* Salpeiiter, som derris Er, att opholde, Och kan dii, som den begehren(!), Erlange den, uy haffuer, for gode Ord och penning, Naar den Er Luttherid.

Den offuerhand, der befriichtiis, att fransossen och dy hollender skulle Naa imod den Spanske *Armade* tiil Søess, den er Endomstund heel wuyss, Och om endskøndt nogiid sliigdt kunde forrefalde, Daa erre uy uys pa, Att dii franser Och hollender Ingen Sylky spinder derhuos, Saat man y

---

[1]) Efter at der i Juni 1635 var lagt en højere Told paa Salpeter, Krudt og anden Ammunition, forogede Forordningen af 28. Febr. 1639 Tolden paa Salpeteret i saa høj Grad, at Tolden kom til at beløbe sig til 77 Procent af Varens Værdi. Fridericia, anf. Skr. II, 212. 218. At dette fremkaldte skarpe Klager fra Udlandet, er en Selvfølge.

dy første thu Aar inted haffuer arsag tiil att friichte siig for dem[1]).

Att inlade siig y skriifftlig *Conferentz* med H: Iørgen, H: Bernhardt Och andre, ded haffuer ett uydt vdseend, aldenstund sliigdt lenge siiden Er *practicerit.* H: Iørgen och landtgreffuinden[2]) wender gerne kappen Epther wehriid, H: Bernhardtz *intention* er os heell wel bekendt, huilcken ganske inted Riimer sich y worris kraam.

Att søge *confidenter* yblandt Staterne[3]), som uorris sager der altyd kunde haffue y acht, ded Seer uy gerne, att ded settiis y werck, Inted thuifflendiis, att Riigens Raad Io haffuer tencktt paa myddel tyl sliigdt att *effectuere*, aldenstund der uyl penge tyl att begiinde och *continuere* werckiid.

Lybeck och Brehmen att gørre oss siig *Affectionirit*, Ded uaar att Ønske, att dii uaar derhen att *disponere*, Mens paded att Riigens Rad kan haffue nogen uyshed om dii dannemendtz *humør*, daa kan dii gode herrer forsøge, huad dii *apud Brehmenses* kan Naa y ded, att dii Brehmenses *Armata Manu* forhindrer godtfolck att søge gudtztiienisten y Domkyrcken der y byen, huorudoffuer Byen ingen *Iurisdiction* haffuer, Eptherdi att y samme dom Prediickis Lutterisk[4]).

Flaaden betreffende, Daa Skall den nest gudtz hiielp saledis bliiffue *Amploerit*, som ded siig bør. Dog haffuer uy huos samme høyuichtige Sager forundriid os offuer Riigens Radtz Errinnerung om flaadens *conseruation*, Att derhuos ingen anleiiding giiffuis Om Madskatten, foruden huiilcken uy Erre *Ruinerit*, som Riigens Raad wytterligdt Er, att *Cronens* yndkomst inted siig kan Strecke tiil sadan vdredning.

---

[1]) Den store Flaade, som udrustedes i Spanien, blev i Efteraaret 1639, ikke længe efter sin Ankomst til Nordsoen, overvunden og til Dels odelagt af den nederlandske Flaade.

[2]) Amalie Elisabeth af Hessen.

[3]) Generalstaterne.

[4]) Jvfr. ovfr. S. 221 f.

At der ingen Nii werbiing anstylliis, dermed Er uy uel *contant*, Saoch att *Lycensere* enten Nogle eller alle, som y tyensten Er, Dog att ingen ma *imputere* oss skylden, om ded skeer alfor hastiig, saatt man siden gerne saa, att man haffde dem igen. Och epthe[r]di Riigens Raad best bekendt Er, med huad myddel festingerne y skane best kan komme y En god Order, Daa Styller uy sliigdt Riigens Marss Och *Commissariene* hiiem, derudi *pro tempore* att *disponere*, Som dy ded uyl forsuare.

Dii Støcker betreffende, som begehriss tiil festingerne y Bleging och skane, Derpaa Er lengesiiden Suarid, att uy ingen myddel dertiil wed. Att Riigens Raad er udi den mehning, att uy och icke Riigiid dem burde Skaffe, huorudi dy gode herrer fortencker siig, Tii uar derpaa Icke fleere ex[e]mpell End dy 100 konninger, som nu kalliis dii gamle [1]), daa uaar ded Nock. Huorlediis den Største dell aff Støckerne Er kommen tiil byes, ded uyll falde for langdt her att opregne, Derpaa er dog Ett uyss *Inuentarium* bade paa dy støcker, som for uorris tyd Och Epther att uy haffuer Regeriid, Erre giiordt, huorom Paa denne gang Nock. *Valete.*

Aff køben: Slott den 15 *Maij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Menige danmarckis Riigis Raad tiil hande.

291. **15. Maj 1639.**

Til Christian Friis.

Om Besættelsen af en Del gejstlige Embeder; de engelske Gjældsbreve skulle eftersøges. — *Kgl. Bibl.*

[1]) I Aarene 1603—7 støbtes der 50 Metalkanoner i Helsingør og lige saa mange i Kjøbenhavn. De fik Navnet „de gamle Konger“ i Modsætning til „de nye Konger“, hvis Støbning paabegyndtes efter 1630. Navnet fik de, fordi de paa Forstykket vare forsirede med et kronet Standbillede. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 184. 200.

Eptherdi Nu siist, ieg talede med diig, bleff *discurrerit* Om wor fruiiss sogen [1]) Och andre kaaldtz forandring, Daa haffuer ieg siiden Siiet mit *Memoriall* ygennom Paa dem, som heer y disse dage haffuer Predyckiid, saoch Iblandt dem, Ieg tiilforn kendt haffuer, Och befunden, Att *M:* wiickmand best kan betyene wor frue Sogen [2]), *M:* Madtz fra Offuergard *S:* Nyckolay Sogen [3]), *M:* Iens Skelderup *S:* Hans klosters kyrcke y Otthense [4]), H: Andres fraa waarde

---

[1]) Embedet som Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn var ledigt ved M. Niels Povlsen Schandorfs Overgang til et theologisk Professorat.

[2]) Wichmann Hasebart fik virkelig Vor Frue Kald. 29. Maj anmodede Kongen Professorerne om at kalde ham dertil (Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 88 f.). 19. Juli aflagde han Ed for Biskoppen (Ny kirkehist. Saml. I, 502).

[3]) Mads Andersen Hvid, f. 1606. Student fra Oslo, Konrektor i Roskilde, Sognepræst i Brenderup og Ore (ved Bogense) fra 1632 til sin Død 1660. Af Biskop Hans Mikkelsens Dagbog ses, at Mads Hvid 19. April 1639 drog til Kjøbenhavn, at Biskoppen 24. Juni fik Kongebrev om Mads Hvids Kaldelse til Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn, og at Hr. Mads var hos Bispen i Odense 6. Aug. med sit ny Kaldsbrev. 29. Maj befalede Kongen Statholderen Korfits Ulfeldt „at forfremme" Hr. Mads Hvid til S. Nikolaj Kirke. Af en eller anden ubekjendt Grund blev der dog ikke noget af Forflyttelsen. Det er urigtigt, naar Kongen kalder ham Magister; det blev han først senere (1643). Textens „Offuergaard" er vistnok ogsaa en Fejl; der menes sandsynligvis Lindenovernes Gaard Oregaard, beliggende i Mads Hvids ene Sogn. (Worm, Lex. ov. lærde Mænd I, 479. Vedel Simonsen, Rugaards Hist. II, 1, 130. II, 2. 12. 13. 32. 96. Wiberg, Alm. dansk Præstehist. I, 215 f. Ny kirkehist. Saml. VI, 751. 764 ff. Bloch, Roskilde Domskoles Hist. II, 8. 74. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VII. 50. 142. 146 149. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 216.)

[4]) Jens Pedersen Skjelderup, f. 1604 † 1665 som Biskop i Bergen, var Slotspræst paa Kjøbenhavns Slot. 9. Novbr. 1639 kaldtes han til Sognepræst for Nikolaj Menighed i Kjøbenhavn; hans Formand i dette Embede, Lavrits Scavenius, var 10. Juni 1639 bleven Professor theologiæ (Wiberg, Alm. dansk Præstehist. II, 170. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. I, 502). — Præsteembedet ved St. Hans Kirke i Odense, der blev ledigt ved Wichmann Hasebarts Forflyttelse til Kjøbenhavn, modtog Hr. Peder Nielsen Falster i Stenstrup Kaldelse til 9. Aug. (Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VII, 150).

heer paa Slottid[1]), Och *M:* Eriich Breedal paa Amag y hollender byen[2]).

Och Eptherdi Ieg Inted haffuer kundt fiinde dii Engelske geld breffue, huor fliitig ieg ochsa haffuer leedt derepther, da *pręsummerer* Ieg mig, att diisamme Erre ymod bylageriid lagdt ind huos dii andre breffue, dentyd Ieg Indrømmede Prindtzen myne kammer her paa Slottiid, Huorfor der Skall Epthersøgis, Om dii der kan fiindis. *Vale.* Aff Rossenborg den 15 *Maij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiil hande.

292. **15. Maj 1639.**

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Han faar Løfte om 12,000 Dlr. til Omslaget i Kiel og saaledes for hvert Aar i Kongens Levetid. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher. Herdtzliiber Sohn, Nachdem du durch dissen Briiffzeiiger vnther anderem hast beii miihr Etzliiche zusteure von gelde suchen lassen, Als ist darauff disse

[1]) Anders Andersen Ringkjøbing, f. 1597 † 1668 som Biskop i Aalborg, forflyttedes 29. Maj 1639 fra Varde til Holmens Kirke i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 195. V, 216); 8. Novbr. aflagde han sin Ed for Biskoppen (Ny kirkehist. Saml. I, 502). — Embedet som Slotspræst paa Kjøbenhavns Slot fik M. Christen Madsen Tausen 1640 (Wiberg, Præstehist. II, 114).

[2]) Erik Bredal, f. omtr. 1607 † 1672 som Biskop i Throndhjem. Fra Rektoratet i Nykjøbing p. F. kaldtes han 9. Jan. 1640 til at være Sognepræst ved den da endnu ikke indviede Kirke paa Christianshavn. Magistergraden erholdt han 21. Maj 1639, altsaa først nogle Dage efter Kongens Brev (Barfod, Den falsterske Gejstligheds Personalhist. I, 62). — Til Sognepræst i Hollænderbyen paa Amager (Store Magleby) kaldtes 1640 M. Jørgen Harder fra Ditmarsken. 2. Oktbr. fik Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot Niels Trolle Befaling til at indsætte ham i Kaldet (Sjæll. Tegn. XXVII, 100). Hans Formand blev fjernet fra Embedet, jvfr. Kongens egh. Brev af 22. Aug. 1640.

meiine Erkleerung, Das diir auff kiinfftigem wmbslage zum kyl 12000 daler vndt folgendt alle Iahr, So lange der Almechtiger miir leben lessett, Sollen gezehlett werden, vndt Befhele dich hiimit dem Skudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe allezeiit

Dein getrewer vather

Christian.

Rossenburch den 15 *Maij Anno* 1639.

Udskrift: An Meiinem Herdtzliiben Sohn, dem Byskoppen von Brehmen.

293. **17. Maj 1639.**

Til Rentemestrene.

De skulle se, om der kan skaffes Ditlev Reventlov et lille norsk Len. Kongen forlanger Oplysninger om Ulden, som bruges i Børnehuset, og om Størrelsen af den Sum, hvormed man kan hjælpe de Kjøbmænd, som mindst taale at bie. — *Geh. Ark.*

Rentemeiisterne Skall komme op y myn Stue, naar ded Lacker hen imod thusleet. Imidlertiid skall[1]) see dii Norske leen ygennom, Om der fiindis Ett aff dii Ringiiste, Som man kan tiiluende den tydske Chanseler Rewendtlau[2]).

Ieg uyll ochsa uyde, huos huem wulden, som Skall forbrugiis y Børnehussiid, Er bestyldt[3]). *Item*, Om den Segeberger Och H: Iochim Ernstiis[4]) wuld, som holdiis Liige ued Pommerske wll, kan brugis y børnehussiid.

---

[1]) Her mangler Ordet: de eller I.

[2]) 24. Maj 1639 fik Ditlev Reventlov Lensbrev paa Romsdalen, som Oluf Parsberg hidtil havde været forlenet med. Norske Rigsregistranter VII, 549. 567.

[3]) 12. Juni udbetaltes der til Kansleren Christian Friis omtr. 218 Rdl. for dansk og engelsk Uld, som var kjobt af ham til Børnehuset og 17. Maj var leveret Værkmesteren der (Rentemestr. Regnsk.).

[4]) Hertug af Slesvig-Holsten-Plon, en Son af Frederik II's Broder Hertug Hans den Yngre.

Med huad for En *Summa* Penning dy købmend, som myndst taaler att bye, kan hyelppis [1]).

Køben: slott den 17 *Maij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

294. **21. Maj 1639.**

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem 34,000 Rdl. til Fordeling blandt dem, som mindst kunne bie. — *Geh. Ark.*

Aff denne breffuisser haffuer y 34000 daler *in spetię* at Emphange, Som y skall yblandt folcken, Som myndtz kan biide, Skall skyffte. Och skall geerdt Osseriin inted forbygaes, som ieg 2000 daler deraff loffuid haffuer.

Croneborg den 21 *Maij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

295. **Omtr. 25. Maj 1639.**

Kongens Bemærkninger til Rigsraadets Betænkning angaaende Guldmønten, Bøndernes Restancer. Appellation af Domme, Arvekjob, Opbud, Ophævelse af Forbudet mod Udførsel af Heste, Øxenhandelen, Møller i Skaane og Krigsfolkets Afbetaling. — *Geh. Ark., Rigens Raads Breve Fasc. 50.*

Rigens Raadz wnderdanigst betenchend om atskilligt, Som er bleffnen
proponeret.

1.

Effterdj Guld Mynter fast allestæder till langt hoyere pris. end

[1]) Jvfr. det følgende Brev.

her j Riget brugelig er. opstiger. Siunis os vnderdanigst Icke wraadelig, at deris werd bleff nogit forhøyet, och det wngefehr mest effter den taxt, Som den vdj hollandt nu for er *æstjmeret.*

En gammel Rosenobel	4 rix d. 1 ort.
Flamsk *Henricus* Nobel..............	15 ort.
Vngerske och Spanske *ducater*....	11 ₰ 12 ß.
Franske *Croner.*	11 ₰.
Engelot........	16 Slet ₰.
Goltgyllen	2 Slet d.

Den forhøiing Paa guld uyl strax styllis y werck.

2.

Endog Bondens Største gaun och welferd er, At hand Ingenlunde aff lensmanden eller schriffueren tilstedis Sin landg[ilde] paa sig at drage, ej heller at hand aff Borger, Som Bonden nogit til Sæd eller anden Sin nødtørfft forstrecher, for rente eller Slig fordels forbædring paa lang tid effter anden bed[r]agis, dog effterdj misvext. wlyche paa quegh. heste och dislige tilfelde kunde Indfalde, daa paa det den nød trengte Bonde huerchen skulle i Sin trangh offuerilis. ej heller I wuisse witløfftighed geraade. skulle alle Bonder i It herridt huert Aar Indsteffnis, och daa I it tingsuidne Alle Samptlig Indforis, h[u]or viit en huer aff Slig *restanz* er gestendig, och der effter och Icke widre wære plictig At betalle.

Naar Lehnen alle for gelden skiild kan settis paa En uys affgiifft. daa Skall ded uell skiicke siig.

3.

Belangende *Appellation* fraa herritz, Bye, Birch eller Raadstueting. fraa Landzting eller paa *Commissariers* domme. daa paa det

Dermed Erre uy Enss med Riigens Raad.

rettens *administration* der aff kunde befordris, at alting, den stund endnu ved ferske hukommelse best j Sagen kand Sies, til ende driffues, Siuntis gaunligst, att alle huis domme Som nogen wnderdommer till herriz, Bye, Birche eller Raadstue ting dømmer, skulle Inden tuende Aars forløb for offuer dommer Indsteffnis eller Siden wpaataldt forbliffue.

Landzdommers domme Inden tre Aar, effter dj erre giffne beschreffne, och *Commissariers* Affsict I lige maader Inden tre Aar effter dommens offuerleffuering eller des tilbydelse, om Parterne den icke haffuer affordret eller ville Anamme, skulle till herredage Indsteffnis eller der effter stande, Saa wiit dommerne Angaaer, wryggede.

Dog kong: Mtt: forbehollen at *dispensere*, om Sagen wmyndige Angaaer och deris werge wuederhefftige erre bleffne, Som nogit dennom til Skade kunde haffue forsømmit, Saa vel som vdj drabsager, h[u]or tiden til Sandhedz opliuffsningh Icke kand forschriffuis.

Ej heller skall nogen være forment Sin ret end och effter forn: termins forlob at *proseqvere*, naar den dreffne *proces* ej beskyldis, eller dommernis domme til vnderkiendelse icke skall Indsteffnis.

4.

Efftersom stor widløfftighed och widtløfftigh tretter aff arffuekiøb foraarsagis, Siuntis vnderdanigst raadeligt, at bleff forbudden Aldelis Ingen Arff at motte kiøbis, førend Boen och Arffuen rictig var *registerit* vnder Bys offrighedz

Dermed Erre uy Ens med Riigens Raad.

I kiøbsted[erne] och herritzfogders forsegling paa Landzbyerne, och daa Siden, naar huer Sin rettighed kunde Noget Nær være beuist, maae arffuen affhendis, dog skall wdj huis forhandling derom gjøris samme forseglet *registering* fuldkommelig Indføris, paa det om nogen forhandlingh, Som derom bliffuer giort, skal Actis Att staa for fulde.

5.

Om godz och formues opbydelse til Creditorer, Som forordningen Allene Adelen tilstæder, Siunis vnderdanigst for megen Skadelig och farlig *conseqvenz* en tid lang bleff opholdt, førend det borgerskabit bleff Samtychet, och det aff effterfølgende Motiver.

Dermed kan Epther Riigens Raadtz betenckende En tydlang Indholliis, Saframdt ded er Icke allerede kommen y suang.

Thi først da bestaar Adelens formuffue mest j Iordegodz, Som baade huer j landet er bekiendt och Creditorerne til skade Aff landet icke kand forrychis, och derforre deris ære med at redde och fraa fengsel sig at *salvere* tilladis at betalle med, huis de haffuer. Derimod beroer til den handterede kiøbstedmandtz formue wdj widlofftig handel och mest i det, wden Riget er och Ingen er bekiendt Och Landzens Indbyggere til Skade lettelig kunde til fremmede henvendis, Saa dersom dennom Med breff och Siegel med opbud var tilladt Sig at behielpe, kunde Ingen Erligh Mand Sicherlig med dennom handtiere.

2. Saa forbliffuer Adelen altid her j Rigit, Saa lenge de nogenlunde til deris ophold haffuer nogit tilbeste, derimod dersom dett en kiobmand, h[u]or mange fremmide

Iblant findes, waar tillat med opbud Sine creditorer At bedrage, waar hannom Intet letter, end naar hand sligt haffde I Sinde, sin formue en kort tid paa fremmed stæder forflytte och Siden, Naar Indbyggerne en gang waar bedragen, och hand dog wed opbud waar fraa dennom *libereret*, begynde paa Ny dennom at fixere.

6.

Belangendis heste er worris wnderdanigst betenchende, Att alle forbud derpaa til Martinj først kommendis skulle opgiffues, dog Ingen hopper at motte wdføris, och daa til Martini effter Tidernis tilstandt wider at *delibereris*, h[u]orledis med forholdis skulle. Och effterdj Samme heste nu vdj Tyskland erre Saa meget begieret, kunde wel och, den stund denne wrolig tilstand der varer, endnu tollen en ort paa huer aff de hest[e] forhøyes, Som effter det Sidste maal waar bewilget att maa vdføris, och aff de heste, Som Samme maal offuergaar, skulle giffues 3 rictz dr., och derimod begieris vnderthanigst, att med eckepenge och Schriffuerskeppe maatte effter gambel Seduane forbliffue.

Eptherdi En Ordt paa huer stor hest inted kan klecke til kronens vdgiifft Imod ded, kronen aff Eckepenge kunde tiluendis, Och kronen Endeliigen wiill hiielppis, Daa uyll der tenckis paa middell, huormed kronen Enten y En Elleer anden made kan hiielppis.

7.

Efftersom øxen handling Io lenger och mere forwerris, Siunis hojlig fornøden, At den forordning derom *publicerit Anno* 1623 then 25 *Iulij* bleff St[r]engelig beffallit at efterkommis[1]), och derforuden huer

Ded Er for mange Aar siiden nocksom befahliid, mens inted Eptherkommen

[1]) Ved Forordningen af 25. Juli 1623 var det blevet befalet, at ingen ufri Mand maatte kjøbe Græsoxne, uden at han strax

lensmand serdelis bleff beffallit vel act at giffue, h[u]or vit en huer kiøbmand vdj sit lehn paa Sit eget Indafflit foder kand stalde, och paa det diss wissere rictighed derom kunde wides, skulle Alle Lensmendene paa Toldstæderne, h[u]or øxen fortollis och enten Igennom driffuis eller Skiffvis, Saa vel som Tollerne være befallit Ingen øxen at lade passere, med mindre bevises med huer lensmandz eller Adelens deris zædell, h[u]or mange øxen aff Stallen vaare kiøbte och affdreffne, och samme beuiser skulle Aarligens hos de lensmenders Regenskaber vdj Renteriet Indleggis, Som paa Toldstæderne commenderer, och da Icke Paa deris Regenskaber At qviteris, med mindre Samme beuiser Rictigen bleff Indlagde, och skal Ingen øxen maa kiøbis til Att vdføris vden de, Som bewises att were kiøbt aff kongens ladgaarde, adelens gaarde eller Staldet Paa borgerskabet[s] egit Indafflet foder.

Aff arsag, att ded inted haffuis y acht aff lenssmenden, saatt man inted kan faa ded att uyde, huem der handler ymod *Mandaterne.*

8.

Belangendis Squatmøller[1]) I Skaane. Siunis os vnderdanigst, At alle de Bønders Squattemøller, Som erre paa en Mill nær rette Landgilsmøller, Som hollis vid magt, och nochsom kand Bøndernis

Herom haffuer for mange Aar siiden uerrid giiordt forordning, Som siiden bleff *casserit* formedelst bade Adell och wadelss offuerløb skiild. Kan

indsatte dem paa sit eget Foder og modtog en Seddel derpaa af Lensmanden eller Husbonden; dog behovede han ikke at skaffe sig en saadan Seddel, hvis han kun vilde anvende dem til eget Brug; desuden skulde det staa Kjøbmænd, som dreve eller skibede Øxen, frit for at kjøbe andre Græsoxne end dem, de kunde opsætte paa deres eget Foder, naar de blot strax opstaldede dem paa Kongens eller Adelens Ladegaarde og meldte det til Lensmanden.

[1]) En lille, i Regelen ikke skyldsat Vandmølle til eget Brug.

Maalen forrestaa, bør at affskaffis, dog dj Squatmøller vndertagen, Som aff Arrildztidt haffuer gaait landg[ilde] aff och vdj Syskend skiffte eller andre skiffter erre gaaen paa lod och beuises at regnis for landgilde.

Belangendis wehr och hestemøller, maa Ingen Bunde, Som Haffuer hus och gaard, nogen Saadan aff ny lade opbygge paa Nogen stæder, h[u]or Landgild Møller bequemmelig Maalen kand forrestaa.

9.

Till krigsfolchit at affbetalle Saa vel Som kong: Mtt: sine forstracte Penge igen At forskaffe er worris wnderdanigst betencke[n]d, at til *Michaelis* førstkommendis skulle begge Rigerne en enfacte skatt paa biudes baade offuer geistlige, Borger och Bønder, och derforuden til Iylff en halff Skatt I lige maader offuer begge Rigerne[1]). *Actum* Kiøbenhaffn den 25 *Maij* 1639.

Eders kong: Mtt:
wnderdanigh Raadt

Christenn friis *mp.* — Iørgen wrne Ehandt.
Clauss Daa egen handt. — Mogens kaas Ehandt.
Thage Tott O. *mp.* — Christian Thomesen *mpp.*
Christoffer vlfeld Egh. — Hanss Lindenou Eghandh.
Ioest Høeg *mppa.*

man Nu fatte ded saa, att ded kan haffue bestand, da Seer uy ded gerne.

Dy weehr och heste Møller Erre wandmøllerne tiil stor trengsell paa derris affgiifft Och bør bylligen att *corrigeris.* Paa Croneborrig lehn haffuer wandmøllerne liiden fordell aff dy mange weehr och heste møller, der fyndis wed och y helssingør.

9.

Om krigsfolckens betaling bekymrer uy os inted, Naar uy ickun bekommer worris hand och seegell ygen fraa dy holsteiiner, som haffuer Neest ded beste lehn, uy haffuer y holsten, tiil Pandt for 70 tussind daler.

[1]) Paa Grundlag af de Punkter, som Kongen og Rigsraadet varo enige om, altsaa Nr. 1, 2, 3, 4, 7, 8, udkom den 8. Juni en kongelig Forordning.

296. **Omtr. 25. Maj 1639[1]).**

Kongens Bemærkninger til Rigsraadets Betænkning angaaende Adelens Bidrag til Defensionen, om Sorø Akademis Underholdning og om Krigskommissariernes Lønning. — *Geh. Ark.*, *Rigens Raads Breve Fasc. 50.*

Paa huiss Kong: Mayst: naadigst haffuer befalitt, er worris vnderdanigst betenkende.

1. Belangendis huis Adelen schulle til Landtzens *defension* forreholdis, Da effterdi Aarit icke føren *Martini* er forbi, som de sig Soldater at holde haffuer anloffuitt[2]), Siøntis oss vnderdanigst tielig nock, att de først vdi huer *provintz* bleff nogit for *Michaelis* forschreffuen, och dem da bleff forholltt: 1. Att de ennu paa itt Aars tid eller Thoe, mens krien y Thyssland warer, wille *continuere* at holde deris Soldater. 2. Att de same deris Soldater wille lade hielpe att arbeide, nar oc huor dett inden Danmarkis *Cronis* grentzer kunde behoff giorris. 3. Oc om same arbede icke till nogen fuldkommen *defensions* werck kunde forslaae, De da wille samptycke nogitt att kunde indsamlis, som der till kunde verre y forraad oc beredschab. Siden kunde same Adelens her paa vdgiorde fuldmectige engang inden *Martini*, nar det Kong: Mayst: best falltt beleyligt, forschriffuis oc att møde befalis.

Eptherdi Man mener, ingen *periculum* att uerre *in mora*, daa kan alting uel staa hen tiil uydere *communication*.

---

[1]) Aktstykket er udateret, men ligger ved Siden af det nærmest foregaaende Brev og har den nyere Paategning: 25. Maij 39.

[2]) Adelens Befuldmægtigede havde paa et Møde i Odense 29. Juni 1638 bevilget at holde af hver 300 Tønder Hartkorn 2 Karle til Soldater fra Martini (11. Novbr.) 1638 til Martini 1639 (Oluf Daa's Provinsiallandebog, Univ. Bibl., Add., Fol., 96).

2. Thil Soroe *Academies* vnderholding wide vy vnderdanigst ingen anden forslag att giorre, end att Kong: Mayst: itt stocke Geistlig godtz naadigst dertill wille forleene enten vdi Norge eller Danmarck, huormed Saadantt berømmelig och gaunlig stifftning kunde vnderholdiss.

Barnid uyl haffue Ett Nafflu, Eptherdi kronen ingen anden myddell haffuer att *contentere* adskyllige wmistendis tiiener vden med geiistlig godtz.

3. Belangende en *Commissariers* vnderholding, som alltid vdi tiennisten skulde forbliffue: Er worris vnderdanigste betenkende, att efterdi det alldrig hid indtill haffuer verrit brugeligt, at nogen for slig tienniste wdi de Krier, som Rigit angaar, har[1]) baade hafft Kronens leen och besolding der forre, Da der som Eders Mayst: will en der till *deputere*, som stedtze kunde vare paa oc schulle der forre besoldis, wor best en der till att bruge, som ingen Cronens leen haffde.

For den forandring om paa (!) *Commissarier* haffuer lensmenden biilligen att tacke, huilckid nu strax uil settis yuerck, huortill Riigens Raad skall forreslaa Oss nogle, som dertiil bekuem Erre, Huoryblandt uy strax uyl *Eligere* En, som kan forlosse henning walckendorp[2]).

NB: Chanselerens *Residens* y Othense.

297. 28. Maj 1639.

Til Frederik Günther.

Alle Breve i det tydske Kancelli, som angaa Sagernes nuværende Stilling i Tydskland, skulle samles og tages med til Glückstadt. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Orig. har: her.

[2]) Henning Valkendorf, der var Lensmand paa Odensegaard, havde 13. Febr. 1639 faaet Brev om at begive sig til Holsten og være Krigskommissarius der i den hjemforlovede Gregers Krabbes Sted paa 3 Maaneder fra 1. Marts at regne (Fynske Tegnelser V, 15); det synes, som om han efter Forhandlingerne med Rigsraadet har faaet sin Afsked, idet han 18. Juni 1639 fik Brev om at tilstille Generalkommissarius Knud Ulfeldt, hvad Ordrer og andet Kommissariatsbestillingen vedkommende som var tilkommet ham, for at Ulfeldt kunde rette sig derefter (Fynske Tegnelser V, 32).

In der deudtsken Chanseleii sollen alle dy Briiffue, so den Itziigen *statum* in deudtzlandt *conserniren*, zusammen gesucht vndt miit nach glyckstadt genommen werden.

Rossenburch den 28 *Maij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

298. **30. Maj 1639.**

Til Frederik Urne.

Pengene i Sundtoldkisten skulle tælles og indpakkes. Kongen agter den næste Dag at besøge Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes haffuer du dend liden nøgell till de Store att emfange till at lade telle och i tønder lade indpacke pengene, som i toldkiisten findis [1]). Ieg haabis nest Gudz hielp i morgen for Predicken [2]) at vere paa Chroneborgh, och vill ieg Strax effter Predicken ud till Kaabermøllen och siden faa mad i Lundehaffuen. Frederichsborgh dend 30 *Maij Anno* 1639 [3]).

299. **31. Maj 1639.**

Til Frederik Urne.

Han skal lade den nederlandske Resident vide, at alle Skibe, som ville sejle paa de Havne, hvor Kongen af Polen eller Kurfyrsten af Brandenborg har paalagt Told, skulle betale dobbelt Sundtold. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ordinantz om dend Pilloske fart, tolden belangende.

Frederich wrne Skall lade dend hollandske *Resident* [4]) forstaa, att huem effter denne dag will Segle paa Pillow

[1]) 31. Maj leveredes i Følge Sundtoldregnsk. 18,000 Dlr. til Kongens eget Kammer paa Kronborg.

[2]) Den 31. Maj var en Fredag.

[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[4]) Karl v. Cracau.

eller de Steder, Som Kongen y Polen eller Churførsten aff Brandenburg haffuer lagt tollen, da skall de her i Sundet giffue dobbelt told, huoreffter tolderne her Sammestedz Sig Skall rette [1]. Och saa fremt nogen findis, hand vere Sig och huem hand vere kand, Som her forregiffuer sig intett att ville hen till de forberørte pladzer och dog Sig derhen forføyer, da skall dend, Som Sligt giør, haffue forbrut alt det, hand haffuer med at fare. *Crone*borgh dend 31 *Maij Anno* 1639 [2].

300. **1. Juni 1639.**

Til Rentemestrene.

De skulle gjøre Overslag over Udgifterne ved at lade 2400 Tøndestaver forfærdige i Bleking og føre til Kjøbenhavn. — *Geh. Ark.*

I Skal gørre Ett Offuerslag Paa 2400 Tønde Staauer, huad dy koster y Bleginge Och siiden att *transportere* dem heer.

Rossenborg den 1 *Iunij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne til hande.

301. **2. Juni 1639.**

Til Frederik Urne.

Der skal tages for 1000 Rdl. Pibestaver af de første Skibe, som komme med denne Vare til Helsingør fra Østersølandene. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Aff de første Skiib, som kommer med pipenstaffn aff Østersøen, Skall tagis pipenstaffn for 1000 R: dlr:,

---

[1]) Om dette Toldpaalæg fra Kongens Side, der var foranlediget ved Kongen af Polens og Kurfyrsten af Brandenborgs Foranstaltninger, som ledede af Spieringerne, jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 50 ff. 125. 220.

[2]) Modtaget samme Dag.

Som Skall losses her ueed brøggersett[1]). Rosenborgh dend 2 *Iunij Anno* 1639[2]).

302. 4. Juni 1639.

Til Frederik Urne.

Den nederlandske Resident skal tilsiges til at møde i Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skalt lade *Residenten Cracow* viide, at hand skall begiffue Sig hiid till Cantzeleren oc Statholderen. *Hafniæ* dend 4 *Iunij Anno* 1639[3]).

303. 7. Juni 1639.

Til Frederik Urne.

Kongen vil have Antallet af de nederlandske Konvoyer til Sundet begrænset. Noget Smør skal sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dend Hollandske *Resident Cracow* haffuer wi her i Skole, och er hannom Sagt, at mand hereffter intet uill lide flere *Confoyer* at maa gaa paa Sundet uden fem, huilcket skall haffuis i agt. Aff dette Aars Maymaanetz Smør, Slagen paa Frederichsborg ladegaard, Skall firehalffue tønder fuld hiidsendis. Kiøbenhaffns Slott dend 7 *Iunij Anno* 1639[4]).

304. 8. Juni 1639.

Til Frederik Urne.

Han skal kjobe nogle Specerier, hvis de kunne faas i Sundet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) I Følge Sundtoldregnsk. udbetaltes der 19. Juni 376½ Dlr. for 11 store Hundrede Pibestaver.

[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[4]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Herhoes haffuer du een Seddell paa noget gewurtz till køckenens fornødenheed at emfange, och skall du erfare, om Sligt i Sundet er at bekomme, och Saa fremt det er at bekomme, da skall du lade det kiøbe och hiid forskicke[1]). Rosenborrig dend 8 *Iunij Anno* 1639[2]).

305. **9. Juni 1639.**

Til **Frederik Urne.**

Der skal kjøbes for 2000 Rdl. Hamp i Sundet og det kjøbte strax sendes til Kjøbenhavn. Kongen ønsker endvidere et Fad Vedaske. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Aff dend hamp, som i Sundet er Ankommen, skall till dett førrige, ieg Skreff om, endnu kiøbis for 2000 daler, huilcket med det førrige, som kiøbt er, Strax hiid skall Sendis[3]). Saa fremt der er nogen weedaske at bekomme, da skall deraff ett fad fuld hiidsendis. Rosenborgh dend 9 *Iunij Anno* 1639[4]).

306. **13. Juni 1639.**

Til **Frederik Urne.**

Halvdelen af de kjøbte Kanoner skal føres til Kjøbenhavn, Halvdelen forblive ved Helsingør. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der Skall bestillis ferger, Som kand føre halffparten aff de Støcker[5]) hen ad Kiøbenhaffn, naer de ere weyede,

---

[1]) Under 15. og 25. Juni indkjøbtes der i Følge Sundtoldregnsk. forskjellige Specerier til Kongens Behov.

[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[3]) I Følge Sundtoldregnsk. betaltes der 15. Juni 2032½ Dlr. til Meinert Henriksen, den hollandske Kommissarius' Tjener, paa fem Skipperes Vegne for 156 Skpd. 7½ Lpd. ren Rigaisk Hamp.

[4]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[5]) Samme Dag havde Kongen nemlig i Følge hans Dagbog kjøbt 36 Kobberstykker af en svensk Mand, sandsynligvis de samme

och halffparten skall bliffue her weed Geethusett. *Croneborgh* dend 13 *Iunij Anno* 1639[1]).

307. 15. Juni 1639.

Til Frederik Urne.

De forhaandenværende Penge skulle udtages af Toldkisten og sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes haffuer du nøgelen till de andre at emfange, och skall pengene, Som ere flere, end Suensken for de Støcker skall haffue[2]), forskickis med gullett, som forhanden er, hiid i haffuen, och Skall begge disse *Summer* Settis i een *qvitantze*[3]). Rosenborg dend 15 *Iunij Anno* 1639[4]).

308. 21. Juni 1639.

Til Frederik Urne.

Han skal afskrive et Brev fra Holger Rosenkrands om Menneskenes Retfærdiggjørelse og sende Kongen Kopien. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi ieg kommer i erfaringh, att dend *Latiin*ske Rosenkrantz[5]) Skall haffue Skreffuet fru Soph[i]e Brahe[6])

Stykker, hvorfor han 4 Dage senere betalte Herman Kock 14,620 Rdl. af Sundtoldkisten (Danske Samlinger V, 79. Jvfr. det følgende Brev). Kongen synes altsaa at have givet efter for Rigsraadets Forlangende om, at han selv skulde bekoste Kanoner (se foran S. 232).

[1]) Modtaget sammesteds.

[2]) Jvfr. Note 5 til det foregaaende Brev.

[3]) 17. Juni modtog Kongen af Sundtolden 845 Rosenobler, 97 Guldgylden og 40,120 Rdl. (Sundtoldregnsk. Jvfr. Danske Saml. V, 79, hvor den tvivlsomme Sum kan berigtiges herefter).

[4]) Modtaget paa Kronborg 16. Juni.

[5]) Holger Rosenkrands til Rosenholm, f. 1574 † 1642.

[6]) Da Brevet er skrevet til Lensmanden paa Kronborg, maa Sophie Brahe have boet der i Nærheden; altsaa maa der

till om hans mening angaaendis menniskens Retferdig giørelse, da Skall tu dig till samme Frue forføye och hinder paa mine vegne befale, att hun dig Samme breff skall lade See, huilcket du i hendis neruerrelse Skall vd-*copiere* och mig dend lade tillkomme[1]). Frederichsborgh dend 21 *Iunij Anno* 1639[2]).

309. 25. Juni 1639.

Til Korfits Ulfeldt.

Om de Forholdsregler, Kongen har truffet, for at forhindre hollandske Skibe i at sejle til Kønigsberg, naar der ikke i Forvejen gives Sikkerhed for, at deres Matroser ikke bruges af Spieringerne mod ham. Om forestaaende Forhandlinger med den svenske Resident. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Siiden Ieg skreff dig fra *Croneborg*, da lod ieg ued frederich wrne sige den Hallendtze *Resident*. At Eptherdi ieg haffde uysse *Auisser*, at dy Spiiringer haffuer tagen folck aff dy første skiib, som kam tiil kønningsberg, der-

---

blandt de forskjellige Fruer af det Navn, som da levede, menes Tyge Brahes bekjendte Søster Sophie Ottesdatter Brahe (som allerede udtalt hos Brasch, Bregentveds gamle Eiere S. 236), thi hun levede i sine senere Aar (f. 1556 † 1643) i Helsingør (C. Ogerii Ephemerides S. 36. Vedel Simonsen, Jørg. Brahes Levnetsbeskriv. S. 150). Hun var en Faster til Holger Rosenkrands's Hustru Sophie Axelsdatter Brahe.

[1]) Baade Kongen og Theologerne havde Holger Rosenkrands mistænkt for at hylde heterodoxe theologiske Anskuelser, især med Hensyn til hans Lære om Retfærdiggjørelsen ved Gjerninger. Man havde imidlertid ondt ved at faa bestemte Udtalelser af ham, som han ikke kunde fragaa, og det er uden Tvivl i Haabet om, at Brevet til Sophie Brahe skulde indeholde saadanne uomtvistelige Udtryk, at Kongen, der ikke var sin forrige Rigsraad synderlig vel bevaagen, ønsker at faa en authentisk Afskrift af det. Jvfr. Helveg, Den danske Kirkes Hist. efter Reform., 2. Udg., I, 316 f. 348 f. 380 ff. 389 ff. Jvfr. Kongens Brev af 9. Januar 1640.

[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

med att besette derris skiib tiil att *Ruinere* myne Skiib for Dandtziig[1]), Huorfor ieg nu inted uylle uerre hannem den *permission* gestendig, at nogen motte ga henad kønnigsberg eller ded faruand[2]), med myndre hand uylle *cauere*, att[3]) ded med denne flode mig ochsaa skulle tymiis. Der hand nu huercken uylle siige Enten ded Ene eller ded andiit dertiil, huormed Ieg uar *contant*, da lod ieg alting beroe och forhabtiis, at ieg Endnu uylle naa floden, Som aldt for nogle tymer uaar borthe, huylckid, gud uerre loffuid, mig lyckedis. Der ieg nu[4]) ham her ued myddeltønden, uylle Ieg, att skipperne, som uylle henad kønnigsberg, skulle *asserere*[5]) mig, att dy uylle bringe derris folck, som dy nu Inden borde[6]), offuer styre igen y Sundid, daa uar der Inted huos dennom att Erholde. Huorfor Ieg Iagede 35 henad sundiid Igen, sammestedtz att *disponere Residenten*, at hand huos hans Herrer søger *Remedia* til att uerre *asscrerit*, att derris folck inted paa den Maner bliiffuer brugdt mig tiil *prȩiuditz*. Och skall Chanseleren och du beskeiide Samme *Resident* for Eder och siige hannem meningen derpa. Med den uys wyste man aldrig, huorledis man skulle uare siig for ded gesindecken.

Den Suenske *Resident*[7]) sende mig Dronningen y

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 249.

[2]) Afskr. har: fornand.

[3]) Foran Ordet „att“ maa være glemt Ordet: mod.

[4]) Her mangler Ordet: naaede eller lign., eller ogsaa maa der læses: kam i Stedet for ham. — 24. Juni gik Kongen ombord paa den Norske Løve for at sejle til Neustadt (i Holsten), og den næste Dag holdt han, som han selv skriver, „Monstring ved Middeltønden iblandt de Hollænder, hvem der skulde gaa ad Sundet eller ad Danzig“ (Danske Saml. V, 80). — Udenfor Kjøbenhavn mellem Kongedybet og Hollænderdybet strækker sig den Grund, som kaldes Middelgrunden. Af de tre Tønder, der her ere udlagte som Mærker, betegnes 1745 den mellemste som „Middeltonden“ (L. Bentsen. Den Nye Danske Søe-Bog S. 375). Sandsynligvis har den haft samme Navn 100 Aar tidligere (jvfr. Søkartet offuer Øster oc Vester Søen, Kbh. 1608, Bl. Kiiij vo).

[5]) ɔ: assurere.

[6]) Her mangler Ordet: havde.

[7]) Johan Strömfelt.

Suerigis *creditif*, rett som Ieg uylle ud tiil skybid, och begehrede *audiens*, huorpa ieg lod hannem sige, att Ieg thuifflede Inted, att der uaar Io sager yblandt aff *importantz*, som inted *discursuys* kunde *determineris*, och Ieg ingen haffde ued handen, som derudi brugis kunde, daa siintis mig best att uerre, att hand leffuerede ded Skriifftlig fraa Siig, paded man diiste bedre kunde Suare dertiil. Om hand nu mig ded skriifftlig uil Eptherskycke Eller siielffuer dermed drage ud tiil mig, ded giiffuer tyden. *Vale*. Aff den Norske Løffue den 25 *Iunij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

310. 25. Juni 1639.

Til Frederik Urne.

Han skal tilkjendegive den nederlandske Resident, at ingen Skibe maa sejle til de preussiske Havne, uden at han gaar i Borgen for dem, og befale ham at begive sig til Kansleren og Statholderen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du weedst dig nocksom at erindre, huorledis nu paa Chroneborg tillgick med dend hollandske *Resident*, huorfor du hannom Skaltt lade forstaa, att efterdi hannom bekiendt er, aff huad Aarsag ieg intett kand Stæde nogen, i huem dett och er, att gaa henatt Kønningsberg och de andre Prydziske Stæder, Som de Spiringer Spiller mester, om de end Skønt erlagde dobbeltt told, wden att hand paa Sine herrers vegne uill mig *Cavere*, att deris folck intett skall lade Sig bruge imoed[1]) i Kongen i Polens tieniste. Will hand loffue, att de, Som nu ligger i Sundet och agter henat Kønningsbergh med dem, huis told Seddeler herhoes findis, will gaa henat Dantzigh, da maa de passere, men ellers intett. *Residenten* skall du befale att begiffue Sig

[1]) Her mangler Ordet: mig.

hen till *Cantzeleren* och Statholderen[1]. Herhoes er een forpligt paa nogle aff de dannemend, Som skall tilstillis tolderne. Aff dend Norske Løffue ueed middel tønden dend 25 *Iunij Anno* 1639[2]).

311. **3. Juli 1639.**

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger Overslag over Værdien af den aarlige Tømmerudførsel fra Norge. — *Geh. Ark.*

I Skal Erfahre aff dy Norske tollers Regenskab, huor megid tømmer der Er paa Ett Aars tyd førdt udaff Norrie aff allehande slags, Och gørre deroffuer Ett offuerslag, huad samme tømmer vngeferlig kan koste der y Norrie[3]).

Glyckxborg y glyckstadt den 3 *Iulij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

312. **4. Juli 1639.**

Der skal forfærdiges 64 Hagebolte. — *Geh. Ark.*

Adam Mussell skal forferdige 64 hackeboltther, y alle made Som dy Erre, Som Nu kam fraa køben:

Aff dy lange Bolther, som kommer Paa hyørnerne, bliiffuer Ickun Otte brugdt, huorfor hand skall bruge (dy lange bolther tiil dy hackebolther, som nu skall gørris), som hand haffuer fleere End dy Otthe.

Glyckxborg y glyckstad den 4 *Iulij Anno* 1639.

Christian.

---

[1]) Jvfr. det foregaaende Brev.
[2]) Modtaget paa Kronborg 26. Juni.
[3]) Jvfr. Brevet Nr. 313.

313. 25. Juli 1639.

Til Rentemestrene.

Nærmere Ordrer angaaende det Overslag over den aarlige Tømmerudførsel fra Norge, som de skulle forfatte. Kongen kan intet afgjøre om Indkjøb af Øxne, før han kjender Indtægten og Udgiften. — *Geh. Ark.*

Aff Eders Skriiffuelse Erfahrer Ieg, att y gerne uylle uyde, Om deeler, brendeuyd och Egiilast, som aff Riigens wnderdan indføris y Riigiid, ochsaa Skal anslas y penge[1]), Huorpa Er denne myn Erkleering, Att om Endskøndt vndersaterne inted lyge ued dii fremmede *graueris* med toll, Daa fiinder y dog uel. huor megiid aff huer slaags der føris aff Norrie ind y danmarck. Belangende Priisen paa tømmerid att Erfahre huos Stadtholderen, H: Christoffer wrne. Ded Synis Inted at uerre fornøden, aldenstund der fyndis Nock y køben:, som ued ded wdenad. Att *Ordinere* penning tiil att Indkøbe Øxen for, Derpaa kan Ieg inted Erkleere mig, førend ieg seer En kordt *extract* aff Eders yntecht och derhuos, huad Epther myn befahling udgiiffuen Er[2]).

Glyckxborg y glyckstadt den 25 *Iulij Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

314. 25. Juli 1639.

Til Frederik Urne.

Pengene i Toldkisten skulle tælles og indpakkes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes haffuer du nøgelen till de andre at emfange till att Aabne toldkiisten och tage pengene derud och

[1]) Rentemestrene have aabenbart spurgt sig for hos Kongen i Anledning af hans Befaling til dem af 3. Juli (Nr. 311).
[2]) Jvfr. Brevet af 18. Aug. (Nr. 316).

lade telle dennom och Sette dennom ind i huelningen igien, forwared i fieringer, Som Sedwanligt er. Denne nøgell skall Sendis tillbage med een aff buddene, Som dog skall herud. Glygsborg i Glygstad dend 25 *Iulij Anno* 1639 [1]).

315. 1. August 1639.

Til Frederik Urne.

Borgmesteren i Aalborg skal sættes nogle Uger i Fængsel, fordi han har faret med Usandhed. – *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne Breffuiser, Borgemester aff Aalborg [2]), Som Statholderen er befalet at Sende hen till dig enten med gode eller med onde, Skaltu lade foruare [3]), Saa at Solen i disse hunde dage intett Sticker hannom paa hoffuedet, och naer hand begerer Aarsagen till denne Store ære, hannom wederfaris, att viide, da Skall hannom Suaris, at det er een liden *Recompens* for dend løyen, hand haffuer

[1]) Modtaget paa Kronborg i August. Datum kan ikke læses, da Tallet er afslidt.

[2]) I Følge Tauber og Nielsen, Personalhist. Notitser om Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg S. 100 f., synes Diderik Grubbe og Christoffer de Hemmer 1639 at have været Borgmestre i Aalborg, og at i hvert Fald den første af disse da indtog denne Stilling, fremgaar af Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. V, 260. Et Kongebrev af 26. Aug. 1639 (Jydske Tegn. X, 114) viser imidlertid, at Hans Sorensen den Gang var Borgmester i Aalborg; det er den samme Mand, om hvem det hos Tauber og Nielsen, anf. Skr. S. 99, hedder, at han 1630 blev „erlediget“ fra Borgmester-Embedet af Kongen. Beror maaske Aarstallet 1630 paa en Fejl i Stedet for 1639 eller 1640, saa at hans Afskedigelse kunde staa i Forbindelse med den Misfornøjelse hos Kongen, som Brevet i Texten røber, og han altsaa var den Borgmester, der nævnes i det? Raadstuearkivet i Aalborg maa vel kunne give nærmere Oplysning herom. (Hvad der anføres hos Tauber og Nielsen om det meget Guld- og Sølvtøj, han efterlod sig, er urigtigt; det angaar hans Navne, den yngre Hans Sørensen, der blev Borgmester i Aalborg 1646 og døde 1656. Jvfr. Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. V, 96.)

[3]) Paa Kronborg, i Følge en Randnote.

trøgt i Cantzeleren och Statholderen, att her uar oprettet et *Compagnie*, Som alle *Nationer*, i huem de och war, till *præjuditz* allene Skulle handle med trælast och Saltt. Naer dett nu lacker imoed dend 24 *Hujus*, att hand her Skall møde for retten, da Skall hand Slippis ud 3 dage tillforne. Glycksborg i Glygstad dend 1 *Augusti Anno* 1639 [1]).

316. 18. August 1639.

Til Rentemestrene.

Penge til at kjøbe Staldøxne for skulle tages af Toldkisten ved St. Anne Bro i Kjøbenhavn. Den indkomne Skat til Soldaternes Underhold skal snarest sendes til Haderslev. — *Geh. Ark.*

Rentemeiisterne skall tage saa megiid af tolkysten ued *S: Anne* broe, som der kan behøffuis tiil att Indkøbe Staløxen tyl laadgardene, som forhanden Er [2]). Dii *contribution* penge, som ued Renteriid forhanden Er tyl att vnderholde *Soldatheschen* med, skall, saa Snardt skee kan, Sendis henad Hadersleben.

Glyckxborg y glyckstadt den 18 *Augustj Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

317. 28. August 1639.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem 10,000 Rdl., som tilligemed noget Silketøj skulle bruges til at betale Prinsens Folk med. — *Geh. Ark.*

Herhuos haffuer y tytussind daler at Emphange, Som skal brugis til att *contentere* Prindtzens hoffolck med [3]).

---

[1]) „Bekommet Aff her Statholder dend 7 Augusti 1639 udi Kiøge."

[2]) Jvfr. Nr. 313.

[3]) 26. Septbr. sendtes 10,000 Rdl. fra Rentekammeret til Prinsen med Renteskriver Jørgen Karstensen (Rentemestr. Regnsk.).

Dog skall deryblandt Epther myn forrige befahling brugis ded Sylckytøy, som Er giiordt y Børnehussid, Sauydt skee kan. Der skall med pengen och samme Siilckytøy sendis En dychtig kaarl med henad Nykøbing, Naar y Erfahrer, att Prindtzen der Er ankommen.

Glyckxborg y glyckstadt den 28 *Augustj*[1]) *Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

318. **17. Septbr. 1639.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om Bygningen af nogle smaa Skibe og deres Anvendelse; om Midler til at forebygge Underslæb ved Salpetertolden paa Elben; om det nederlandske Gesandtskabs Audiens; om Anholdelsen af et Par Skippere m. m. – *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Aff dyn Skriiffuelse *sub dato* den 7 *Huius* haffuer Ieg fornommen, att du uylle uyde, huor sterck tømmer der skulle bestyllis tyl dii sma skiib, som skal biggis, da eptherdi samme skiib bliiffuer aff samme størrelsse, som høiienhall, Iomfrusuenden och ded selskab Er, da kandtu letteligen Erfahre ded huos M: Suend[2]). Mens Eptherdi du uarst y den mening, Att samme skiib kunde bringis tiil weiie for Penge huos andre, daa war ded best, att dy samme ochsaa skaffer tømmer dertyl. Skall ieg skaffe tømmer dertyl, och andre skal biigge dem, da gaar ded ud offuer mig.

---

[1]) I sin Dagbog har Kongen henført Forsendelsen af de 10,000 Rdl. til 29 Aug. Danske Samlinger V, 83.

[2]) Svend Andersen skal være bleven antagen som Kongens Skibsbygmester 1637, men allerede forinden, i Aaret 1633, betegner Kongen ham som „vor Skibbygger"; maaske han i hint Aar er bleven ansat ved Holmen, medens han tidligere virkede i Norge. Garde, Den dansk-norske Somagts Hist. 1535—1700 S. 167. Norske Rigsregistr. VI, 535, 552, 696. Ovfr. S. 169.

Den wndersløff, der skeer heer pa Elffuen med Salpeither, kan inted *Remedieris*, førend Ieg kan faa Een, som pa den uyss, som den tyl dandtziig[1]), kan lade mig uyde, naar sliigdt tyl Hamborg bliiffuer Indskybid.

Naar man faar mengden aff sma Skiib, da kan man ware frederichstadt och andre Pladtzer, som ellers inted kan skee, ty Hullen, som dii søger[2]), Erre mange och Smaa, som man inted kan søge vden med kaager[3]) och flackgaendis skiib, Som inted uyl besettes med mange stycker, mens med megiid folck och gode *Capiteiner*, som haffuer mehre *Coraiisi*, End En Pardt aff uorris haffuer. Dii Hollandtske gesandters første begiindelsse tyl derris werff att forrette[4]) waar hell sleett, yded att den dag, dy første gang uaar ansagdt at skulle haffue *Audiens*, daa haffde dii druckiid, saat dii sende *Residenten Crachou*[5]) op til *Reuendtlou* heell uel beskenckt tiil att vndskiildige

---

[1]) Sagtens menes her Kongens Faktor i Danzig, Francis Gordon.

[2]) Talen er vel om „Dynkerkerne“ og deres Lige, der færdedes i Vesterhavet dels som Fribyttere dels som Smuglere.

[3]) Kog (Kogge) er Betegnelsen paa et mindre fladbundet Fartøj (Molbech, Dansk Dialect-Lex. S. 256. Molbech, Dansk Glossar. I, 446. Wilse, Reise-Iagttagelser V, 243). I Nordtydskland synes Ordet at være brugt om større Handelsskibe, der i Fejdetid tillige kunde gjøre Krigstjeneste, og derfra er Benævnelsen vel kommen til de nordiske Lande, hvor den oftere bruges netop om Hanseaternes Skibe (Bremisches Wörterbuch II, 836. Quellensamml. d. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesellschaft I, 137. Fritzner, Ordbog ov. det gamle norske Sprog S. 370. N. M. Petersen, Danmarks Historie i Hedenold, 2. Opl., III, 321. Scriptores rer. Danic. IX, 405 jvfr. S. 247). Men her i Landet maa Ordet vist temmelig tidlig have skiftet Betydning, saa at det netop kom til at betegne mindre Skibe (jvfr. Dsk. Mag. 3. R. I, 113. Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. II, 129. 132). I Henhold til det her Fremsatte bør vist Udtrykkene hos Steenstrup, Studier ov. K. Valdemars Jordebog S. 199 f. modificeres noget.

[4]) Om det nederlandske Gesandtskab, hvis Komme til Danmark var fremkaldt ved den stærke Stigning af Sundtold-Afgifterne, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 227 ff.

[5]) Saaledes er Navnet rigtig læst af Langebek (Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439), medens den Klevenfeldtske Afskr. har: Gachori

gesandtterne, att dii inted uaar bered tiill pa den gang at *proponere* derris werff. Igaar haffde dii *Audiens* och brachte derris dondt heell *modest* for, 1. Att tollen y sundiid motte igen *Reduceris* derhen, som den uaar før, 2. At den skade, som dy hollender y fiiord bleff tiilføiied vnder Spydtzberg[1]), dennom motte betalys, 3. Att den salpeitter toll motte affskaffis, aldenstund den kam mig tyl stor skade, yded att købmenden søgte andre Pladtze, att den Igennom[2]). Huorledis ded nu uyder uyl affløbe, ded giiffuer tyden. Ded, som Endnu passerid Er, ded haffde dy kund forrettid med En Skriiffuelsse Och naad ligesaa langdt dermed, som dy muеligdt Naar med denne kostbare *legation.*

Och Eptherdi ieg haffuer inted Spurdt, om den Skiipper, der bleff sendt herfra med den Hamborger Priis henad køben: med En haab fanger Och bleff siiden under Iudtlandt, Er kommen hiiem. Saframdt nu samme Skiipper Eller den, som uar Ettstund paa gackmed, Er att finde, daa skaldtu lade holle dem an, indtil Gud uyll, ieg kommer tilstede. *Capiteinen*[3]) skaldtu uerre om att Erfahre, huor hand Er y werden, Och ingen Penge spare derpaa. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 17 *Septem: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

319. **11. Oktbr. 1639.**

Til Frederik Günther.

Der skal skrives til den franske Konge og Kardinal Richelieu for at faa dem til at intervenere hos den svenske Regering til Gunst for Enkedronningen af Sverig. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 226 f.

[2]) Verbet maa være glemt (føre?) Langebek har derimod i sine Afskrifter (Kallske Saml., 4., 439 og 441) „all den igennom“ og forklarer dette ved: saa længe den [Salpetertolden] varer; men det turde være utvivlsomt, at han ikke har truffet det rette.

[3]) Der menes vistnok Kaptajnen paa „Gakmed“, hvem Kongen paa ny sporger om i et Brev af 19. Marts 1640, og som var bortrømt.

Eiin Skreiiben an den köninck in franckereich soll gemacht werden, Das Er den Chanseler Oxenstern vndt dii Regiirung in Sueden dahin *disponiren* wolle, Dass dii könnichliiche wiitwe in Sueden[1]) Beii solcher freiiheidt, wii andere Ihres geleiichen in der weldt haben muge, gelassen werden, vndt nit gez[w]ungen werden, Nach beliibung des Chanselers vndt dessen Miitbrudern beliibung, Ihre diiner vndt diinerinnen, so sii miit ins landt gebracht, abzuskaffen vndt in Ihre Stadt Suedysk folck beii sich zu haben solthe gehalthen sein.

Desselbigen Eiinhaldtz soll an den *Cardinall*, *mutatis mutandis*, geskriiben werden.

Rossenburch den 11 *Octobris Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

320. **16. Oktbr. 1639.**

Til Frederik Urne.

En Sum Penge skal føres fra Sundtoldkisten til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Tolderne i helsingøer skall leffuere her till Rentemestern[e] fire och halffierdesindztyffge tusinde fem hundrede to och trysindztyffge daler aff de penge, som bleff Satt *à part*, huoriblandt guldett Skall med i regnis, huilcken *Summa* penning Skall hiidføris med mine Rust: och postuogne. Kiøbenhaffn Slott dend 16 *Octobris Anno* 1639[2]).

321. **14. Novbr. 1639.**

Til Rentemestrene.

Deres Betænkning om Forhøjelse af en Toldrulle forlanges. — *Geh. Ark.*

[1]) Gustav Adolfs Enkedronning, Maria Eleonora.
[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Ieg fiick Eder for Nogen tyd syden En tolrulle[1]), som y skulle see ygennom Och mig Eders betenckende, huorudi den kunde forhøiies, lade forstaa, Huilckid, Eptherdi ded Endnu inted skeed Er, daa skall y ded med ded første gørre Och mig den lade tylkomme.

Frederichs: den 14 *Nouem: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

322. **16. Novbr. 1639.**

Til Frederik Urne.

Om Transporten af en større Pengemasse fra Kronborg til Haderslev; om Pengene i Sundtoldkisten og Nøglerne dertil. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne Skall med det første haffue bud effter wognmesteren[2]), at hand kommer henad Chroneborg och tage tre Rustuogne med Sig, huer med Sex heste for, huilcke tre vogne Skall beladis med 46 fieringer med penge, huilcke *Continueerlig* Skall bliffue paa Samme vogne, indtill de naaer hadersløff[3]), uden att de sa lenge dem aff vognene kand Sette, indtill de bringer vognene i fergerne, naer de skall offuer fergestæderne. Lenhsmendene paa huert lehn Skall fra ett Sted till dett andett lade geleide pengene, indtill de naaer feigegaarden ueed hadersløff, huor lensmanden Sammestedz dem Skall lade anamme och dem lade bringe paa de Stæder, Som der till forordnet er. Med Samme penge Skall iilis, paa det de kand komme offuer vandet, førend frosten tager. Och findis nøgelen till de nøgele, som hører till toldkiisten, hoes huilcke den, Som hører till huelningen paa Slottett.

---

[1]) Af en Paaskrift paa Brevet ses, at Talen er om en holstensk Toldrulle.

[2]) Terkild Christensen.

[3]) Hvor Kongen vilde tilbringe Begyndelsen af Vinteren

ochsaa findis, huilcke nøgele allesammen hand Skall beholde hoes Sig, indtill Skibene i Østersøen intett lengere gaaer, paa huilcke tiider Tolderne Skall telle pengene, Som da forhaanden er, och komme dennom i fieringer, Som Siden Skall føris paa Slottet oc Settis i huelningen Sammestedz. Naer Sligtt nu *passeret* er, Som Sagt er, da Skall dend liden Nøgell med Toldernis *qvitantze* mig tillskickis[1]). Dend befalning till lehnsmendene wil giøris her Saa goed, Som de dend kand affsted komme. Frederichsborg dend 16 *Novembris Anno* 1639[2]).

323. **17. Novbr. 1639.**

Til Frederik Urne.

Han skal i Jægermesterens Fraværelse tiltale Christoffer Jæger, hvem Kongen har et ondt Øje til. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom dig bekiendt er, Att Iegermesteren[3]) er befalett at begiffue Sig ud till Landte holsten, Sammestedz att forrette det, Som hannom befalett er, huorudoffuer Sagen med Christoffer Ieger[4]) kunde gerade i Stoer forhalning, Som ieg intett gierne Saa, Huorfor du i Greffue woldemar Christians *præsentz* Skaldt lade Iegermesteren forstaa, dig aff mig at vere befalett at tale paa Sagen oc hende dom offuer Samme Ieger. Huorfor du paa mine vegne aff hannom begerer till diin éffterretning at wiide, Om hand icke paa andre tiider haffuer fornommett Samme Iegers wtroskab. Thi Samme Iegers Dristigheed kand intett haffue weret Iegermesteren wbekiendt, ald dend Stund hand for Saa ringe mistancke Skyld ertappede hannom

---

[1]) Jvfr. Brevet af 26. Decbr. 1639.

[2]) Modtaget sammesteds.

[3]) Otto v. Termo.

[4]) Rentemestr. Regnsk. 1639—40 viser, at Christoffer Meisner da var i Kongens Tjeneste som Jæger, men han er næppe identisk med den i Texten nævnte Christoffer Jæger.

med de tuende diur, och kand det giøre lige møget, om Samme Ieger haffuer Skut tu eller it diur paa itt Skud, imedens hand der till ingen forloff haffde. Och efftcrdi ieg altiid haffuer hafft itt ont øye paa Samme Ieger, da Skaltt du dig erkyndige, naer och huor hand Siidst haffuer veret till Alters, huilckett ieg formeener at vere Skeed Sielden eller aldrig, i mens hand haffuer veret her i Riiget[1]). Frederichsborg dend 17 *Novembris Anno* 1639[2]).

324. 17. Novbr. 1639.

Til **Frederik Urne.**

En Bro ved Frederiksborg og en Baad skulle repareres. Overslag over, hvad Tømmer der medgaar til Loftet over den store Sal paa Kronborg, skal sendes til Kongen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Mester Hans Anemøller Skall kaldis hiid till att besee dend broe, Som gaaer bag ud fra Stalden henad dend liden Ladegaard, huorledis mand dend kand hielpe med Skutpæle op till brustwerckett, Som er paa Siderne, *Item* huor med mand kand hielpe Brederne[3]) paa Samme dam, som ingen Iord er fyldt. De winder, Som findis langs ueed planckewerckett, dersom der Settis Ruser, skall *Repareris.*

Och Skall alleuegne, dersom mand træder aff broen ind i baaden, flies Saaledis, att mand bekuem kand komme aff broen i baaden. Samme baaed Skall flies, Saaatt dend paa foraaret kand brugis. Hand Skall ochsaa Sende mig hans Snedeckers[4]) fortegnelse paa tømmer till Tecken paa dend Store Saall paa Chroneborgh, baade paa lengden och

[1]) Jvfr. Brevene af 26. Decbr. 1639 og 13. Juni 1640.
[2]) Modtaget sammesteds.
[3]) Ovenover staar skrevet: „NB. eller buerne".
[4]) Hans Barchmann.

bredden, Saa och huor mange Støcker aff huert Slags[1]).
Frederichsborgh dend 17 *Novembris Anno* 1639[2]).

325. **28. Novbr. 1639.**

Til Rentemestrene.

De skulle sende Kongen Penge til Kommissarius Ulfeldt. — *Geh. Ark.*

Epthersom *Commissarius* wlfeldt[3]) haffuer hafft bud heer Epther Penge, Och dy fyndis huos Eder, daa skall y sende Pengen heroffuer med ded første, saatt hand dem heer kan Emphange.

Aff hadersleffhus den 28 *Nouem: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

326. **3. Decbr. 1639.**

Til Rentemestrene.

Forbud mod at modtage Guld i Renteriet indtil videre, m. m. — *Geh. Ark.*

Dette herhusføiiede skall, Epthersom derpaa tegnid Er, bliiffue forandriid och med god leiilighed hiid Igen skiickiid.

Wdi Renteriid skall Inted guld Indtiil wyder beskeen y Renteriid antagiis[4]). Och skall dette herhuos-

[1]) Jvfr. Brevet af 26. Decbr. 1639.
[2]) Modtaget sammesteds.
[3]) Knud Christoffersen Ulfeldt til Svenstrup.
[4]) Forordningen af 18. Maj 1640 nedsatte Guldmonterne til den Værdi, de havde før Forordningen af 8. Juni 1639 (jvfr. ovfr. S. 239 f. 245). Ordren i Brevet er en Følge af, at Kongen har mærket, at man ikke stod sig ved den da gjældende Bestemmelse om Værdien. I Norge skete Tilbagevendelsen til det ældre Forhold allerede ved Forordningen af 16. Decbr. 1639 (Norske Rigsregistr. VII, 625). Jvfr. Brevet Nr. 330.

føiiede tollerne tylstiillis, huorepther dy siig haffuer att Rette.

Aff Hadersleffhus den 3 *Decem: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

327. **4. Decbr. 1639.**

Til Frederik Urne.

Han skal have Tilsyn med, at der arbejdes rask paa Hammermøllen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom med Arbedet paa hammermøllen een tiid lang er gangen heell Slett till, och der nu løber allehande for, Som gandske ingen *Moram* kand taale, da Skall du med Samme mølle haffue indseende, att de, Som derudi Skall forrette nogett, att de effterkommer deris Skyldigheed. Hadersløffhus dend 4 *Decembris Anno* 1639 [1]).

328. **6. Decbr. 1639.**

Til Rentemestrene.

Kongen har ladet forespørge om Priserne paa en Del Varer i Flensborg og vil derefter gjøre Indkjøb der i Stedet for i Lybek. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer disse dage hafft kammerskriiffueren [2]) hen tiil flensborg, sammestedtz at Erfahre købiid paa Hamp, *Item* slagen Redskab, saoch smadt Och grofft Iern. Daa berettede hand mig, der hand kam hiid Igen. Att Man kund Nu haffue Ett skyppund Reen hamp køben: wecht for 15 Och paa forariid for 14 dl., Slagen Redskab koster Skiip: fra En indtyl 13 tommer tyck 20 dl.. Smadt Iern

---

[1]) Modtaget paa Kronborg 13. Decbr.
[2]) Henrik Müller.

koster Nu 11 Och pa forahriid 10 dl., grofft Iern koster Nu 7 och pa forariid 6½ dl., En tønde Priisk Rue koster 7 ℔ och paa forariid 6½ ℔, for huilcken Priis dii y flensborrig uyl skaffe saa megiid strax Epther førstkommende Paaske, som man begerer, Naar dii kan nu strax faa tyckelssen Och lengden aff Redskabiid, som behøffuis, att wyde. Ded Er wedderhefftige folck, saatt man kan well hiitte dem, Om dii gør Icke ded, som Rett Er, Saat man haffuer Inted behoff att Bemøiie dy Lybsker dermed, som man haffde tenckt.

Ieg haffuer loffuid dem y flens: 10000 dl. paa handen.

Hadersleffhus den 6 *Decembris Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

329. **20. Decbr. 1639.**

Til Korfits Ulfeldt.

Nikkel Kock er kommen fra Moskau med Breve, som skulle fortolkes, naar man kan faa en Tolk fat, og med Silke, som skal undersøges. Om det Ønskelige i at kunne faa Salpeter fra Moskau. Det er ikke forbudt at føre Salpeter gjennem Sundet. Der skal sendes en Mand til at forestaa en Reberbane i Pleskau. En anden Gang skulle de, der sendes til Moskau, medbringe Gaver til Storfyrsten. Et Skrift om det nederlandske Gesandtskab er under Arbejde. Der skal undersøges, om der sørges tilstrækkelig for Rosenborg Have. Nederlændernes Fart gjennem Sundet skal vanskeliggjøres. En ældre Befaling til Flaadens Kaptajner skal gjennemføres. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Den velbyrdige H: Nyckel kock kam hiid Igar, Ret som wiildkatten uar ferdig at drage syn kaas. Huad dy breffuis Indhold Er, som den strenge *Capitein* kock haffuer bracht aff Muskou, den kan ingen uyde, førend dy blyffuer fortolckyd, Huorfor [1]) dii thuende. du skriiffuer om, inted

[1]) Langebeks Afskr. (Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439) har: Huortiil.

duer, mens Ieg haffuer bud epther En tiil Gottorp, som menes att uerre ferdig derudi. Saframdt den samme Er tiienlig tiil En Riisk tolck, da uil ieg uerre derom at faa hannem y myn tiieniste [1]). Tiil Gottorp kan hand Nu inted gørre, aldenstund den *Persian*sche Handel er falden y Briinden [2]). Dii Prøffuer aff Siilcky, som hand [3]) haffuer bracht med, dii skal Meiisterne y Børnehussiid besee Och siige derris betenckende derom. Saframdt der Er nogen køb paa samme sylcky, da kan man faa den samme wliige bedre køb y Muskou End huos Iohan Brahm.

Om den Salpeiiter handel kan Ieg ingen wiished faa aff denne welbiirdige kock, Som du uel kender. Saframdt man kan bringe ded derhen, att Grodtførsten uylle leffuere Raa Salpeiiter y Naaruen for En temmelig Priis, daa uaar ded En sickerer handel End y Ost eller weest Indien.

Der ligger Nu En stor *quantitet* aff Salpeiiter tiil dantziig, som dy Inted tør søge sundiid med, udaff arsag at dy biller dem ind, at ded maa inted ygennom,

Huorfor du skaldt lade den Engelske *Resident Gordon* uyde, ded Inted at uerre myn mehning, Mens naar di Erlegger den paabødne toll, daa maa den gaa, huordthen dii den begehrer [4]).

Och Eptherdi Niickel kock haffuer Erlangiid *Attroj* pa En Reberbane tiil Pleskou [5]) att anrette, daa uyl der

---

[1]) I det store Gesandtskab, bestaaende af 126 Personer, som Hertug Frederik af Gottorp 1635 sendte til Persien, var der en russisk Overtolk ved Navn Hans Arpenbecke og en russisk Tolk ved Navn Georg Wilhelm v. Hinckenbrinck (Lackmann, Einleit. zur Schleswig-Holstein. Hist. IV, 503. 505). Maaske var det en af disse, Kongen tænkte paa at faa i sin Tjeneste, men i saa Fald er det næppe lykkedes ham. I Maj 1642 blev Joachim Breuning ansat som Tolk i det polske og moskovitiske Sprog (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 178).

[2]) Som bekjendt strandede den hele Plan om at knytte en Handelsforbindelse mellem Persien og Hertugen af Gottorps Lande over Rusland.

[3]) ɔ: Nikkel Kock.

[4]) Jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II. 219.

[5]) Pleskau ligger ved Peipus-Søen. Zarens Brev om Begun-

y tyde tenckis paa En dychtig mand. som forstod uerckiid och ded samme kan forresta Och der y landiid siig neddersette och boe.

Du kender uel uorris kramsfuele. Haffuer man icke En fiinger med[1]) y soddid, da bliffuer der skaar aff. Naar dii Dannemend sender En Andengang nogen henad Muskou, daa uyl der sendis *Pręsenter* med til Grodtfyrsten, huorom Ieg Er uys, att dy inted kan forliiges om, huorfor du faar att holde styre paa dem.

Der forfattis Nu Nogiid om den Hollandtske *Ambassada* herinde forgangen Sommer tiil at *demonstrere* werden, at dy inted saa *insiuiliter* Er aff mig *tracterit*, som dy gør Ord aff.

Huilckid naar ded ferdig Er, Ieg uyl dig tilskycke at lade ded samme trycke, Eptherdi att frederich gunther Er deer ued haanden, som kan haffue *inspection* med Baagtryckerne[2]). Papiir tiil att triicke ded paa haffuer du aff M: kock[3]) at Emphange, Och skall der Ingen fleere *Exemplar* tryckis, End aff samme Papiir bliiffue kan[4]).

Ieg glemde, Nu Ieg uar y køben:, at spørre Iohan y haffnen[5]) ad, Om *D:* Sperling Epther hans bestilling[6]) seer tiil med gaardeneren, At hand haffuer ded y haffuen, som

---

stigelser for Kaptajn „Niclas Holmer" (ɔ: Nikkel Helmer Kock) og Konsorter er af 6. Oktbr. 1639. Büschings Magazin f. die neue Hist. u. Geogr. VII (Halle 1773) S. 330 f.

[1]) Saaledes Langebeks Afskr.; den Klevenfeldtske har: ind.

[2]) Langebeks Afskr.: Bogtryckeren.

[3]) Nyerup, Karakteristik af Christ. IV S. XXXVII, mener, at det er Bogtrykkeren Andreas Kock i Glückstadt (jvfr. ovfr. S. 167).

[4]) Skriftets Titel er: Succincta narratio, quomodo a Daniæ rege legati dominorum Ordinum generalium Foederati Belgii except fuerint etc. Ex mandato regiæ Majestatis typis divulgata. Hafniæ 1640. Den unævnte Forfatter er Abraham Gölnitz, Sekretær i det tydske Kancelli (Fridericia, anf. Skr. II, 237).

[5]) Johan Funcke.

[6]) Otto Sperling var 7. Juni 1638 bleven udnævnt til kongelig Botanikus med Forpligtelse til at have „flittig Inseende med Haven ved vor Kjøbsted Kjøbenhavn og tilholde Urtegaardsmanden, at han sig beflitter at have alle de Simplicia, som gror, dog i vore Lande" (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III,

der bør att uerre udj, huorfor du skaldt derom Erfahre Leiiligheden.

Ded Er uyst Nock, att dy, som gør baad tyl[1]) y Haffuen, haffuer klagiid, att dy fleeste wrter, dy faar, er inted aff dy beste.

Och Eptherdi dy Hollender Endnu fordt och fordt knurrer paa den forhøiiede toll, daa faar man att haffue syn saag y acht och gørre dem *transitum* Saa besuerligdt, att dy skall betencke siig tu gange, førend dy beginder ded engang.

Denne herhuos føiiede zeddel haffuer ieg uylled dig tilskycke, paded du kandt see, huad aldt lenge siiden Er *Capiteinerne* tiil søes befahliid att Rette siig Epther, huorepther siig dog ingen haffuer *Accommoderit*, vden thuiffuel aff *Admiralens* Nachlessighed, som nu uyl *corrigeris*. *Vale*. Aff Hadersleff Hus den 20 *Decem: Anno* 1639.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt till hande.

330. **26. Decbr. 1639.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om Befæstning af flere Steder ved Sundet; om Indkjøb af Takkelage; om Ønskeligheden af en Alliance med England og Spanien; om Svaret paa de Engelskes Klager over Sundtolden;

---

185). Sperling fortæller selv, at han havde megen Umage med at bringe Haven i Stand, da han var ene om Arbejdet, eftersom Gartneren ikke duede, men han ikke kunde jage ham bort paa Grund af, at han havde Vibeke Kruses Søsterdatter „til Kjæreste“ (Suhms Nye Saml. III, 215). Der var to Gartnere ved Rosenborg Have, en ved Lysthaven og en ved Kjøkkenhaven. Af disse paalaa det den førstnævnte, David Konig, at sørge for de officinelle Planter (se ovfr. S. 179), saa det maa være ham, Sperling klager over. Var det hans Forbindelse med Vibeke Kruses Slægt, der gjorde, at Frederik III 1649 ansatte en anden i hans Sted (Brock, Rosenborg I, 78)?

[1]) Laver Bad til.

om en Giftermaalsplan for Grev Valdemar Christian; om en Garnisons Indlæggelse paa Christiansø; om Guldmøntens Forandring; om Overslag over Bygningsarbejder paa Taasing; om Fru Ellen Marsvin; om Forhøjelse af Tolden paa Tømmerlast. m. m. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn siiste skriffuelsse. *daterit* den 19 *Huius*, fornemmer Ieg dyn Mening Om dysteder, som for Indfal kan forseckeris. Mens Eptherdi Ingen la[n]dgang Med gudtz hielp er att befriichte, Mens mehre for En *Rade montade*, som kan ske med en *Hasardøs* passeren igennom Sundit, dermed at *cuionere* mig Nii *tractater* aff om tollen y sundyd. Huorfor dy steder. som sligdt kan *impediere*, viil haffuis y Achtt. Nemblich ded *promontorium* y skane ned stranden thuerdt offuer fraa Hammermøllen [1]), huorpa frederich Randtzous [2]) fiisker boer. Och Endog samme sted siinis heel langdt fraa Siielandtz land. Da Nødis dog alle, som søger sundiid, at holde siig tedt op tiil samme pladtz, paded dy kan gaa lappen forbii. Naar der nu leggis Et nerck pa lappen, som kan *secundere* ded andiid. da Er ded att formode, at *transitus* derygennom nyl y nogen made for ded første bliiffue dem besuerlig. Och naar der leggis ett werck pa en steen Odde imellom Helsingborre och kullen, daa [3]) dedsamme trefflig *secundere* slottiid [4]). Siiden kan der leggis Ett *Reall* werck ued dragør pa Amager. huilckid Ingen kan ga forbii, ysønderlighed Nar der leggis Nogle skiib thuerdt offuer derfra ymod grunden [5]). Att haffue Nogen y holland Om at Erfahre derris *intention*,

[1]) Kullen.

[2]) Frederik Rantzau til Asdal († 1645) ejede foruden meget andet Gods i Skaane ogsaa Krapperup ved Foden af Kullebjerget.

[3]) Her mangler Ordet: kan.

[4]) Der blev i det følgende Aar anlagt en Skanse med Kanoner mellem Helsingborg og Kullen, men til ingen Nytte, da Skytset ikke kunde række saa langt, som det behøvedes. Slange S. 985. 992.

[5]) Ved Dragør blev der ogsaa truffet Forsvarsanstalter. men med et lignende uheldigt Resultat. idet Grunden. hvorpaa Dæmningen var opført. gav efter. „saa at Bolværket kort efter faldt ud i Stranden". Slange S. 986. 992.

ded Er Radeligdt, paded man kan uare siig distebedre, Mens for alting faar man ytyde see sig om *Matherialia* til sliigdt att sette y uerck, ded ma koste, huad ded uyl. Ded løbbende tackel, som huos Iacob Madtsøn skal leffuere(!), kan sta y siin werdt, Naar ded haffuis y acht, som Er bestiildt y flensborg, huorpa allerede for 14 dage siiden Er teldt ty tussind daler [1]).

Ded siinis Radeliigdt, att man gør Nermer *Aliianse* med Engeland och Spannien, Med Engeland, fordi at konningen nu Er forliigdt med Paarlamentid, Med Spannien, paded att vndersaterne distebedre kunde bruge derris Nehring. Mens tiil sligdt at *Negotiere* wiil folck tyl, som Ieg Endomstund inted seer, huor man skulle tage dem.

Den Erkleering, tollerne y sundyd skal gørre pa ded, dy Engelske klager, att dii giiffuer høiier tol End andre *Nationer*, wiil saledis *stiliceris*, att man kan *demonstrere* dem, sliigdt inted att uerre saa, Mens att dy nu giiffuer mehre End før, ded kommer *Ex alio capite* [2]).

Graff woldemar Christians reiisse henad Suerrig [3]) den faar med gudtz hiielp snard Ende. mens du skaldt waare paa, Nar hand kommer tilbage, at du kand lade hannem Myn mening uyde om hans *Mariaisi*, ieg skreff dig tiil Om [4]).

Om den Iacht eller galeii. som Iohan Brahm skal skaffe, Er inted at *Iudicere*, førend den kommer for En dag. Ded Er høy tyd att gørre dem ferdig, uy haffuer, Och ingen Regenskab gørre pa dem, uy inted haffuer. Du skaldt tale med H: Christoffer wrne, huor man best kan legge Ett 1000 mand Eller thu Omkring fleckerøen, som

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 268 f.

[2]) Der findes Erklæringer afgivne af Tolderne Herman Holst og Godert Braem 21 Decbr. 1639 og 27. Febr. 1640 samt en udat. angaaende den af Englændere, Skotter og Irlændere samt Nederlændere i Aarene 1637—39 svarede Sundtold (Geh. Ark., Osnabrück Nr. 8). Jvfr. Brevet af 15. Febr. 1640.

[3]) I Jan. 1640 var han i Sverig, jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 247.

[4]) Det er vel sagtens Planen om at lade ham ægte den russiske Zars Datter.

Man kan bruge y Christians Øes skandtze[1]. Tii om dy Endskøndt uyl gørre Ett Optog y sundyd, daa skal dy dog *forgaderis*[2]) sammestedtz, ysønderlighed Om fladen Er sterck. Riigens Raadtz Erkleering Om guld Mynten Er Indkommen, Ieg motte gerne uyde, huem der kam den forhøiien affsted[3]).

Den, som haffuer giiordt ded Offuerslag pa biigningen Pa tassing[4]), hand Er uyst gaal, eller och hand bliiffuer snardt gaal, ty hand setter ded først, som hand bør att haffue siist. Huorfor du skaldt sende dem derhen, som kan gørre offuerslag paa ded, som tiilkommende sommer kan forbrugis, Och uyl haffuis y acht, att man Inted forskriiffuer mehre, End som man kan faa opagiid fraa Stranden.

Du haffuer vden thuiffuel god *contentament* aff fru Ellen, aldenstund hun holler Iull der[5]). Ded er best, att hun bliiffuer nu der, Indtil greff woldemar Christian kommer aff Suerrig igen. Graff Pens er heer, Och er soffi lyssebett[6]) med her. Hun drog hiid, fordi hun haffde fuld och fast byldid sig Ind att finde søsteren Elisabett Augusta[7]) heer.

Disse herhuosføiiede Breffue skal, saa snardt skee kan, sendis Op tyl Norrie, ty der ligger macht paa. Der befahliis derudi alle lensmend, at dy ingen skall lade drage ud aff landiid tyl waandtz[8]). Och Eptherdi dy hollender uyl *disputere* altyng, daa Er ded best att forhøiie tollen pa tømmerlasten, Att den kan drage nogiid[9]),

---

[1]) Jvfr. forrige Bind S. 390.

[2]) ɔ: forsamles (nederl. vergaddern).

[3]) Jvfr. ovfr. S. 267. Kongen havde 17. Decbr. opfordret Rigsraadet til at afgive Betænkning om Guldmontens Nedsættelse (Sjæll. Tegn. XXVI, 527).

[4]) Valdemars Slot.

[5]) ɔ: paa Taasing.

[6]) Grev Pentz's Hustru.

[7]) Hans Lindenovs Hustru.

[8]) Forbudet mod, at Nordmændene gaa i fremmed Tjeneste, er af 26. Decbr. Norske Rigsregistr. VII, 629 f.

[9]) Forordningen af 3. Juli om Trælast-Tolden i Norge (Norske Rigsregistr. VII, 738) nævner forskjellige Arter Tømmer, hvoraf

Huorom du kan tale med H: Christoffer wrne, som siigis att nerre y danmarck[1]). *Vale.* Aff Hadersleffhus den 26 *Decembris Anno* 1639.

Christian.

D: Peter Paii skall fylle dy flasker, som breffuisser haffuer med, Med *Annis, Citronen* Och kardemummen *Elixir.*

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

331. 26. Decbr. 1639.

Til Frederik Urne.

Han skal spørge nogle kjøbenhavnske Snedkere om, hvad de ville have for at udføre et Arbejde paa Kronborg Slot. Han skal forfølge Retssagen mod Christoffer Jæger. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Nøgelen till Skrinet, Som de andre foruaris udi. er mig tillhende kommen. Toldernis quitantz paa *Resten* aff dette Aars indtegt findis herhoes[2]). Hans Sneecker Angaaendis, da skalt du lade till dig komme tre eller fire Snedeckere aff Kiøbenhaffn, Naer hans er dragen hiid offuer. huoes huilcke du skalt erfare, huad de for Samme tecke begerer at giøre aff deris eget tømmer[3]). Christoffer

der herefter skal svares Told. hvilke ikke vare specificerede i den ældre Toldrulle (sagtens den af 12. Jan. 1632, Paus, Gamle norske Love II, 725 ff.), men den forhøjer egentlig ikke den ældre Toldsats.

[1]) Christoffer Urne var Statholder i Norge. 12. Novbr. havde han faaet Forlov til at rejse til Danmark mod Fastelavn, men 17. Jan. 1640 fik han Befaling til at forblive i Norge, „efterdi der udi vort Rige Norge adskilligt forefalder at forrette med Udskrivning og andet“. Norske Rigsregistr. VII. 622. 637. Jvfr. Brevet Nr. 340.

[2]) Jvfr. ovfr. Nr. 322. 18. Decbr. noterer Kongen i sin Almanak: „Er der i min Fraværelse paa Kronborg indsat af Tolden i Sundet Daler 61,000, Rosenobler 832“ (Danske Saml. V, 87).

[3]) 17. Nov. havde Kongen forlangt, at Hans (Barchmann) Snedker skulde gjøre Overslag over, hvad Tømmer der medgik til „Tecken“ paa den store Sal paa Kronborg (ovfr. Nr. 324).

ieger Skaltt du med hans *favoriter* forfølge, Saa uiit med loug oc ret Skee kand, och derpaa lade Skee *Execution*[1]). Ieg haabis, at inden du faaer ende derpaa, da uill wi well faa flere Støcker at wiide om dend Samme dannema[n]d. Aff hadersløffhuus dend 26 *Decembris Anno* 1639[2]).

332. **31. Decbr. 1639.**

Til Frederik Urne.

Om en Bortforpagtning af Hammermøllen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom der formeenis, att der Skall vere *profiit* hoes, att hammermøllen bleff forpagtett, och [man] betalte den, som dend i forpagtning haffde, arbedet i Skippund tall for een wiss priis, da effterdi ieg mig intett andet kand indbilde, end att io samme werck med Stoer fordeell kunde brugis, naer dermed rett omgicks, ti naer mesteren faaer for huer Skippund een wis penningh, och hand weed, huad hannom till affgang bliffuer gott giort, da Seer ieg intett, huad mand med Mesterens och hans folckis løn och besoldungh haffuer at Skaffe, Ti arbeder hand meget, da faaer hand mange penge.

Paa gaarden, Som Skriffueren[3]) nu paaboer, kand Settis een goed bonde, som giffuer Sitt landgilde ud, Som tillforne deraff gangen er. Att weye iern till eller fra møllen, ded kand Slodzskriffueren nock giøre, naer hannom der till holdis een tiener. Huad till och fra møllen Skall fløttis, dett kand Skee med Slottens arbedz vogne, naer der hollis end itt gespand heste der till; der er ochsaa det gandske lehn forhanden, Som kand hielpe, naer behoff giøris. Bygningen formener ieg att kunde letteligen bringis

[1]) Jvfr. Nr. 323. 13. Juni 1640 (Brev i det Følgende) befaler Kongen, at Christoffer Jæger skal lades løs, men forvises Kongens Riger og Lande.

[2]) Modtaget i Kjøbenhavn 30. Decbr.

[3]) Jens Thomesen.

dend Stand, at dend endnu kand Staa itt gott Stund. Naer der gaaer fald paa møllen, Som mand intett kand anmode mesteren at *reparere*, da bør M: hans Anemøller dett fortinge att giøre ferdigt, mens redskabet bør mesteren at leffuere fra Sig Saa got, Som hand dett anammer. Paa huilckett altsammen du Skaltt lade mig och ingen anden wide din meening Och dog imidler tiid opsige Skriffueren gaarden och were derom, att du kandt faa een bonde paa gaarden igien. Mesteren[1]) med hans folck och Selskab Skall ochsaa haffue deris forloff till Paaske førstkommendis. Och Skriffueren skall tillholdis at giøre regenskab till førstkommende Woldborg dagh[2]). Aff Hadersløffhuuss dend 31 *Decembris* 1639[3]).

333. **1639—1640[4]).**

Kongen udtaler sine Betænkeligheder ved sin Søn Hertug Frederiks Hensigt at ægte en Datter af Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborg. — *Geh. Ark.*

Epthersom Myn Søn Hertug frederich haffuer siig Imod diig Om et gifftermal med H: Iørgens datter ladiid formercke Och begerid aff dig at fornemme myn mening derom, Sa er ded heel besuerligdt at suare dertyl, Aldenstund man Endomstund inted kan uyde, huorledis dette werck, H: Iørgen haffuer wiickeldt siig y, kan løbe aff[5]). Løbber ded uel aff, da er ded En stor lycke, Mens løbber ded ylde aff, daa Er H: Iørgen saoch dii andre herrer, som hand haffuer bracht med y dandtzen, om aldt

[1]) Jørgen Güntzel.
[2]) Jvfr. Kongens Brev af 17. Jan. 1640.
[3]) Modtaget paa Kronborg 7. Jan. 1640.
[4]) Forhandlingerne om Hertug Frederiks Forlovelse med Hertug Georgs Datter Sophie Amalie begyndte i Løbet af Aaret 1639, og Forlovelsen fandt Sted i Marts 1640. Herved bestemmes Tiden for dette udaterede Brev. Jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 139 f.
[5]) Om Hertug Georgs Planer paa dette Tidspunkt i Retning af en Neutralitetspolitik, nærmest dog med Front mod Kejseren, se Fridericia, anf. Skr. II, 131 f.

ded, dy haffuer, Och briinger mig Och andre y største wleiilighed.

Giiffter H: frederich siig, da er hand aff med Stiifftid, for huilckid ieg haffuer hafft Stor wmag, førend ieg kunde bringe hannem ded tylueiie. Naar hand Nu kommer aff med samme Stiifft, da kommer dedsamme y dii *Catholichers* hender, disse lande tiil allerstørste faare. *NB.* Der y stiifftid Er hand En Regerende herre och siidder y alle forsamlinger Offuer En heell haab førster, Mens kommer hand fraa Styfftid, Daa Er hand En affdeldt herre Och haffuer ingen Regering, Huilckiid uden thuiffuel uyl komme hannem fremmid for.

334. **4. Januar 1640.**

Til Frederik Urne.

Kongen paalægger ham at opgive sig, hvad der svares i Sundtold af Skibstømmer og Planker, og at forhøre sig om, hvor meget Tolden kan forhøjes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom ieg kommer i erfaring, att de hollender och andre fører een Stoer *qvantiteet* aff Skiibstømmer och plancker igiennom Sundet, huoraff ickun giffuis ringe told, da Skall du mig med det førderligste lade wiide, huad de giffuer till told for Slig tømmer, och Siden erfare aff tolderne och andre, Som det forstaaer, huad mand kunde Sette paa Slig tømmer till told, ald dend Stund de kand intett miste dett[1]). Hadersløffhuus dend 4 *Ianvarij Anno* 1640[2]).

335. **4. Januar 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler sig om en Ordinans for Officererne paa Orlogsskibene og om en paatænkt Ambassade til Spanien. Han giver forskjellige Ordrer om det Skrift, der skal trykkes angaaende de nederlandske Gesandters Opførsel, samt om Reberbanen i Kjøbenhavn. Der skal sørges for Tobak til de norske Folk paa Flaaden. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

[1]) ɔ: al den Stund de ikke kunne opgive Tømmerhandelen.
[2]) Modtaget paa Kronborg 15. Jan.

Dyn skriiffuelse, ued Rentemeiisteren Steen Beck framskiicked, Er mig tiil hande kommen, derhuos huissom diitt betenckende Er om *Offiserernes comportement*, naar dy nogenstedtz hen forskyckis, *item* om En *Ambassade* att afferdige hen tiil ded spanske Hoff, Huorpa Ieg dig inted forholder. Dyn mening om den *ordinantz*, der skulle giiffues *Capiteinerne*, som segler paa Orloff Skiiben, Er god, Mens aldt ded, derudi fiindis, och mehre End ded, Er aldt for mange aar siiden uerrid befahliid att skulle Eptherkommis, mens aldrig kommen tiil nogen *Effect*. Tii naar du taler med Eriick Otzen [1]) och Rassmus Samsing [2]) om nogen aff dy Puncter, daa ued dy nock, att sliigdt lengesiiden befalliid Er, mens dii bør att siige, huos huem att mangelen Er, att ded inted Er Eptherkommen. At *Capiteinerne* indted haffuer med vdspiisning att gørre, ded Er derfor skeed, att *Capiteinerne* faar uysse Penning for derris vnderholding, Och att staa for vdspiisningen der tyl haffuer ieg Endnu Ingen kunde faa, som ded siig haffuer uilliid antage, om keldersuenden Ellers skall uerre Herren med Eed och pliicht foruandt. Kan man denne bekomme, daa haffuer man Ingen skaade, mens gaffn deraff.

Skiipperen och høybadtzmanden haffuer Redskaabiid paa skiibiid och Arckeliimeisteren *Munitionen* vnder henderne, huoraff Enhuer y siit steed ycke bør att forhudle ded Riingiste neffnis kan, wden *Capit[e]inens* samtycke och befahling. Naar derepther med fliid *inquireris*, huer gang dy haffuer uerrid ude enten langdt Eller Stackiid, daa kan der inted wbiilligdt Skee.

Betreffende den *Legation*, som du mendt Med stor fordel kunde sendes henad *Spannien* [3]), den kan nocksom stelliis y werck, haffde man icke større mangel paa folck att bruge derhen End paa Penge. Haffde man En, som

[1]) Erik Ottesen Orning, Chef paa Holmen.

[2]) Overskipper paa Bremerholm; se forrige Bind S. 293.

[3]) Angaaende Kongens Ønske om en Tilnærmelse til Spanien se ovfr. S. 274 og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 241 f.

man kunde *adiungere* Marskalcken[1]). daa tiiente hand nock dertyl for En person. Samme *Legation* uylle dog gaa *directe* henad *Bryssel.*

Fridrich gunther Er nu ded tiilskiickiid att laade triicke, huor tiil Ieg for nogen tyd siiden sende diig Papiir, huorfor du skaldt uerre hannem y aldt ting befodderlig, saoch hannem Erindre, att man ded med ded første ferdig kan bekomme[2]).

Och Eptherdi Ieg fornemmer aff Rentemeiisteren Beck. att ded Hiiul. som Er giiordt paa Reberbanen, gør saa stor Bulder, att dy inted kan høre dem, som spinder. naar dy Raaber, att dy Er wed Enden, Daa Eptherdi ieg meener, at hand fortencker siig, y ded att ded er uyst dem, som Strecker kaabelgarniid vd tyl touen,

Huorfor du skaldt lade gørre nogle smaa Ringe eller kraage fast Rett myt paa banen vnder lofftiid, som dy kan drage En lyne igennom. wed huylcken dy kan Riinge En liiden klocke, naar dy ellers skall Raabe, som dy ellers pleiier at gørre. Naar Gud uyl, Ieg kommer tyl steede. daa uyl Ieg faa Raad dertiil, att hyulid inted salediis skall kunde skramle. som Ieg Erfahrer, att ded gør. Mens ded kandtu med Ringe wmage forsøge. att keeden heer och der beuyndis med kabelgarn. som Er banckiid plaadt. och att knuderne, som ded gørris faast med. altiid kommer paa den syde, som inted kommer ued dy messig teene eller Ruller, som gaarniid dreiies om med. Samme kaabelgarn maa briingis paa keeden, saatt ded forhindrer inted lydden[3]), att dy inted kan bøiie siig.

Naar nu kaabelgarnid saledis, som sagdt Er, Er giiordt faast, skall det *continue* smørris med feedt.

Saa tiilig att der bliiffuer Nogen *Exemplaria* ferdig

[1]) Christian Ulrik Gyldenløve. Han havde 1639 været i Bryssel hos den spanske Kardinalinfant Ferdinand og blev i Februar 1640 atter sendt derhen (Fridericia, anf. Skr. II, 242), medens det blev Hannibal Sehested, hvem Ambassaden til selve Spanien overdroges.

[2]) Om Skriftet mod de nederlandske Gesandter se ovfr. S. 271

[3]) ɔ: Leddene

aff ded, som befahliid Er att lade trycke, daa skaldtu [laade][1]) Peder uybe faa nogen paa latyn och tysk, *item* den Suenske *Resident* y Helsingør och andre der y københaffuen. *Vale.* Aff Hadersleffhus den 4 *Ianuarij Anno* 1640.

Christian.

Herhuoss findis Ett vdkast aff En *Ordinantz*, som *Capiteinerne* sig bør Epther att Rette, huilcken man Eptherhanden kan forbedre, nar man wiil.

Der uyl tenckes y tyde paa tabach, [som man][1]) kan bruge tyl ded Norske folck, som neppeligen skall kunde lenge vden ded tøy bliiffue sunde[2]), dy tager ded gerne an y steeden for frokosten[3]). Der uyl tenckys y tyde paa Baadskeer til floden, saoch paa kyster tiil dem.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidt[z] wlfeldt tiil hande.

336. **9. Januar 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver forskjellige Ordrer om Bygningsmaaden af Skanserne ved Helsingborg, paa Lappen, ved Dragor og paa Saltholmen. Han omtaler endvidere en Forandring med Baahus og Tranekjær Len, Holger Rosenkrands's Erklæring om gode Gjerninger samt en Akkord med Gabriel Marselis om Salpeter. — *Geh. Ark.*

Dyn skriffuelsse *sub Dato* den 4 *Huius* Er mig igar til hande kommen, Och deraff forstanden, at du uille uyde myn mening Om dy werck, som skulle leggis tiil landtzens *defention*[4]), Huorpa ieg dig inted forholder, Att aldt ded, som med Iord gørris kan, som bestand haffuer, Imellom

---

[1]) De indklamrede Ord findes i Langebeks Afskrift i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

[2]) Saaledes Langebeks Afskrift. Den Kleveufeldtske har: skall kunde berge, vden ded tøy bliiffuer sund.

[3]) Om den stærke Brug af Tobak i Norge jvfr. Nyrop, Danmarks Kridtpibefabrikation S. 11.

[4]) Jvfr. ovfr. S. 273.

helsingborre och den Odde, den fysker boer paa, thuerdt offuer fraa hammermøllen. ded skal gørris aff Iord, mens ded paa lappen uyl uerre Nedentyl aff tømmer, huorpa hans Iakop[1]) sig inted forstaar, mens *M:* hanss Ohnemøller, som Ieg ded uyl uyse, naar uy størst(!) haffuer 1110 Master aff 19. 21 och 22 Palmer. Ded øffuerste uyl gørris aff steen, huortil uyl først En stor *quantitet* aff store och smaa kamppesten, som kan føris sammen paa landid, dersom man best kan faa dem ud til wandtz. Syden uyl der En helhab Mursten Och kalck tyl. Epthersom man uyl haffue ded fast giord y tømmerid, uyl mange bolther och store Søm.

Ded werck ued Draagør uyl først begindis med En dam vd fraa landid saa Neer dybiid, som man kan achte, att Støckerne kan Naa offuer dybiid, som behoff gørris. Naar ded Er skeed, daa kan man langs samme dam bringe *matherialierne* fram, Enten man uyl syden Sette derhen Ett werck Enten aff Iord eller tømmer. Paa Saldtholmen Er Ieg inted saa uyt kendt, mens formener, att ded uil der ochsa uerre lige saledis begindt.

Den *mutation* med Bahus och tranker lehn[2]) kan

---

[1]) Hans Jakobsen Schørt (eller Skjørt, Schiort, Navnet staves paa flere Maader) var en Søn af Jakob Hansen Drejer, Borgmester paa Christianshavn. Efter at han allerede i 1628 havde studeret i Leyden, fik han i Januar 1631 af Kongen 100 Dlr. aarlig til udenlands at øve sig i Fortifikation og andre mathematiske Kunster; først i Decbr. 1638 vendte han hjem igjen. Han virkede nu i flere Aar som Ingeniør ved Anlægningen af Fæstningsværker; senere kom han til Norge, hvor han blev Kommandant paa Aggershus, og hvor han døde 1675 (Personalhist. Tidsskr. II, 117 og de der anf. Skr.).

[2]) Da den hidtidige Lensmand paa Tranekjær, Peder Basse, var død 1639, havde Kongen først bestemt Hannibal Sehested til hans Efterfølger (Følgebrev af 4. Jan. 1640, Fynske Reg. IV, 209); men der blev snart efter taget en anden Bestemmelse, idet Hannibal Sehested forlenedes med Baahus, som Otte Thott hidtil havde haft (Følgebrev for Sehested af 6. April, Fynske Reg. IV, 215 f., og Lensbrev af 18. Maj, Norske Rigsregistranter VII, 678—82, jvfr. 655), og Otte Thott derimod fik Tranekjær (Følgebrev af 6. April og Lensbrev af 5. Maj, Fynske Reg. IV, 215. 218 ff.)

Nock gaa, som der hollis an Om. Disse herhuosføiiede skriffuelser skaldtu tilstille Biskoppen[1]), att *facultas theologica* sig derpa skal Erkleere, dy augar den Latinske holgers syste Erkleering Om gode gerninger[2]).

Myn wiilie om den Salpeiiter Erfahrer du aff den wnge *Marselio*, som haffuer den *Accort* huos siig, huorledis dermed skal holdis[3]). *Vale.* Aff Hadersleff huss den 9 *Ianu: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt till hande.

337. **11. Januar 1640.**

Til Frederik Urne.

Kongen giver Ordre til at kjøbe Jern, som kan bruges til Bolte, af en Svensker. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi dig dend person, Som Soldte mig de *Metal*-Støcker, Saa och tiitt haffuer ført iernstøcker igiennom Sundet, bekeent er[4]), Da Skall tu aff hannom fornemme,

---

[1]) Jesper Brochmand.

[2]) Holger Rosenkrands havde i Slutningen af 1639 forfattet et Forsvarsskrift for sine theologiske Meninger, kaldet: Tro og Bekjendelse om alle Guds Borns trolydige Gjerningers Lignelse imod vor Herres Jesu Christi Vunder. Saar og dyre Fortjeneste. Der blev herimod opsat et Modskrift af de theologiske Professorer, som dog nu ikke haves, men det er vel foranlediget ved Kongens i Brevet udtalte Befaling. Pontoppidan, Annales eccl. Danicæ IV, 290-94. Helveg, Den danske Kirkes Hist. efter Reform., 2. Udg., I, 391. Jvfr. for øvrigt Brevet Nr. 308.

[3]) Talen er om en Kontrakt med Gabriel Marselis den Yngre, Kongens Faktor i Amsterdam, og Albert Baltser Bernts angaaende det i Kjøbenhavn oplossede Salpeter. Jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 231 f.

[4]) Jvfr. ovfr. S. 251 f. I Decbr. 1639 og April 1640 fik Christoffer Hermansen i Helsingør Betaling for svensk Stangjern, han havde leveret i 1639 (Rentemestr. Regnsk.).

huad kiob hand vill giffue mig paa iern effter dansk wegt, Som tiener till boldter, naer ieg will tage hoes hannom. huis iern ieg behøffuer, och hand kand faa Siin betalning paa toldboden i helsingøer Strax effter leffuerandzen. Aff haedersløffhus deud 11 *Ianvarij Anno* 1640[1]).

338. **17. Januar 1640.**

Til Frederik Urne.

Kongen billiger hans Betænkning om Administrationen af Hammermøllen, hvorfor Skriveren og Mesteren skulle opsiges til Paaske; han haaber paa en Akkord med nogle Svenskere om Levering af Jern. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Aff diin Skriffuelse haffuer ieg forstanden diin meening om hammermøllens *Administration*[2]), huorueed ieg det ochsaa lader beuende, huorfor du Skaltt ansiige baade Skriffueren[3]) och Mesteren[4]) paa Samme mølle, at de haffuer deris affskeeden derfra till Paaske førstkommende[5]). Ieg haffuer bekommet een anden Mester. Saa att, [om] Gud vill, at mand kand *Accordere* med de Suenske om itt

---

1) Modtaget paa Kronborg 16. Jan. Jvfr. for øvrigt det følgende Brev Nr. 338.

2) Jvfr. ovfr. S. 277 f.

3) Jens Thomesen.

4) Jørgen Güntzel. Han og hans Folk aftakkedes 10. Aug. 1640 (Hammermøllens Regnsk.).

5) Kongens Plan synes dog ikke at være bleven udført ganske nøje, thi i Følge Sundtoldregnskaberne for 1640 blev der i forskjellige Gange i Tiden fra 11. Febr. til 24. Decbr. 1640 udbetalt Skriveren Jens Thomesen paa Kobber- og Hammermøllen i alt 2650 Rdlr. Paa den anden Side maa imidlertid bemærkes, at medens Hammermøllens Regnskaber ere bevarede i Rentekammerarkivet fra 1600—1640, findes der deretter intet før 1674 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1878 S. 137). Jvfr. for øvrigt Kongens Brev af 16. Septbr. 1640. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 91. 287 ff. 349. Werlauff, Antegn. til Holbergs 18 første Lystspil S. 177. Wolf, Encomion regni Daniæ S. 521

billigt priis for Iern, som ieg dig i mit Sidste breff[1]) loed forstaa miin meening Att uere, da kand der ingen Skade, men Stoer gaffn vere hoes Samme mølle at bruge, om end Skønt intett andett arbede derpaa giordis end att recke det ud, som mand paa dend Store Smedie paa bremmerholmen *pro tempore* Skulde bruge. Saa fremt de Suenske Slaer dend tilbøden iernhandell wd, da ere de mere end galne. Aff hadersløffhuus dend 17 *Ianvarij Anno* 1640[2]).

339. **17. Januar 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er ikke fornøjet med en forelagt Plan til Skanser paa Amager og Saltholmen, fordi den ikke kan udføres i rette Tid; hellere maa man lægge Skibe med Krigsfolk ud paa Grundene ved Amager for at spærre Gjennemfarten gjennem Sundet. Der skal fortsættes med at bygge Skanser i Skaane, men derimod skal Korsør ikke befæstes. Naar man mærker, at Karl v. Cracau vil til at rejse, skulle de danske og norske Folk i Generalstaternes Tjeneste trues til at vende hjem. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Ded affriidtz, Hans Iacob haffuer giiordt pa Amag och Saldtholmen med dertiil fornøden Skandtzer, haffuer Ieg *examinerit* Och befunden, tyden inted at uylle Recke til at *effectuere* ded werck sa hastig, som man ded behøffuer, Om Endskøndt tømmerid war ued handen, och man brugthe alle dy tømmermend dertil, som findis y all Danmarck. Ty skal wercken saledis gørris, at dy kan bestaa, daa uyl dy huggis och føyes y hiin anden paa landid och siiden føris diidhen, som dy skal staa.

Huortiil uyl strax uerre fladgaendis skiib ued handen, sa *Bastandt* aff Master och opstaende uandt, at man kan holde tømmerid sa lenge offuer wandyd, indtil ded bliffuer

[1]) Brevet Nr. 337.
[2]) Modtaget paa Horsholm 22. Jan.

sanckyt, saat dy kan naa grunden, huortil uyl gaat weir[1], som inted Er at formode, førend den første flode, som uyl østerpa, Er forbi. Och naar skøndt tømmerid Er sanckid, som man ded begehrer, daa seer ieg inted, huorfra alle dy sten och sand skulle y en hast komme fra, som dertil uille behøffuis. Kan Hans Iacob lere oss En anden maner att bigge y wandiid med, som kan staa, End den, som herhuos fiindis affridtzen aff, daa seer ieg ded heel gerne, at der pa begindes Io før io bedre.

Kunde man faa sa megid tømmer som tyl Ett boluerck, som kunde komme paa lappen at staa, daa haffuer uy giiordt Nock y dy mader, och legge siiden stumpiid Dorrete och flaadlussen paa dy steder paa Amag, som dy best kan forhindre ygennomfarten[2]. Och *S: Anna* paa den anden siide, dog saa Att dy bliiffuer bracht tomme pa grunden, saa høgdt som fornøden gørris, och siiden bringe Ballasten med Skytted, sauid tiil søuerdtz brugis kan, med fetallien derpaa. Imellom dy thuende, som kommer pa Amagergrund at lygge, kan Ett *companj*, thu eller tre aff ded geworben folck *campere*, som kan wexel hinanden aff paa alle tree skiiben, nar behoff gørris.

Med dy skandtzer paa Skane land kan faris fordt, naar man wiil, Och Er derom vdgangen befahling til H: Christoffer wlfeldt[3], som herhuoss findis. Der uyl y steden for Stumppid Dorrete och flaadlussen *ordineris* andre skuder eller skyb til at hente weed tiil Briiggerssiid och Bagerssiid, saat man dermed inted Blyffuer forleiien.

Att *fortificere* korsør wiil Icke allene stor konst, mens ochsaa mange Penge, huortiil heer Er liiden Raad. Naar ieg seer, huorfraa Myddelen kan komme, daa hiitter man uel paa Nogiid, Epthersom pladtzen ded *Meritherer*.

Att werbe Ett antal Badtzmend, ded kan uel skee.

---

[1] Ordet efter Langebeks Afskrift (Kallske Saml., 4., 439); den Klevenfeldtske har: werre.

[2] Meningen er: Gjennemsejlingen af en nederlandsk Orlogsflaade, imod hvilken jo alle i dette og lignende Breve fra denne Tid nævnte Forholdsregler vare rettede.

[3] Lensmand paa Helsingborg.

Nar man Erfharer, huor dy Er at bekomme. Naar *Capiteinerne* kommer tiil mig och gørrer mig anleiiding, huor dy Erre at bekomme, och huor mange dy formener att bekomme, daa skall dy inted bliiffue opholdt.

Naar man mercker, at *Residenten Crachou* siidder pa Ett spring, daa Er ded tyd at ware dy danske och Norske, som er y staternis tyeniste, ad, att faar ieg faat paa nogen aff dem, daa skall dy henge, saa uyst som Ieg Er kon: y Danmarck [1]).

Herhuos haffuer du allehande Hystorier [2]) att Emphange, derhuos Ett breff tiil Peder wiibe, som frederich wrne kan skaffe fordt med den *ordinarij* Post. *Vale.* Aff Hadersleff Hus den 17 *Ianuarij Anno* 1640.

Christian.

Ded Ene Skiib, som Eriick Ottssøn fyck y Aar, ded er fast bedre at sette paa saldtholmen End *S: Anna*, tyded stycker inted saa dybdt, och kan man hiielppe ded med slagslyner, saat att(!) man tyl søeuerdtz kan bruge fleere støcker der paa End paa *S: Anna*. Och kan der bliiffue ochsa mehre Rom derpaa tyl folckiid.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tyl hande.

340. Omtr. 17. Januar 1640 [3]).

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen billiger ikke hans Forslag om at lade Christian Pentz rejse sammen med Christian Ulrik Gyldenlove til Spanien. Han omtaler forskjellige Breve, der ere sendte til Norge. Der

[1]) Først 16. April udstedtes der en Befaling til alle, som vare i fremmed Tjeneste, om at komme tilbage til Danmark under Straf af Konfiskation af deres Gods eller endog Forbrydelse af deres Liv. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist II. 439. Om danske og norske Somænd i nederlandsk Tjeneste se for øvrigt samme Skrift II, 203.

[2]) Meningen er vist: Relationer, trykte eller skrevne, indsendte af Kongens Agenter i Udlandet.

[3]) Brevet, hvis Datum er afrevet, maa være omtrent fra 17. Januar, fra hvilken Dag det medfulgte Brev til Christoffer Urne er.

er ikke Raad til at kjøbe Skibe og store Mængder Korn. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt) i Geh. Ark.*

Dyn Skriiffuelse *sub dato* den 13 *Iunius* er mig y dag tiilhande kommen, och deraff dyt betenckende fornommen. Att Graff Pens kunde bekuemeligen *accompaniere* Marskalcken, Saa er ded uel saa, mens Greffuen er alfor kostfrii offuer myn Pung[1]. Dertilmed daa haffuer Marskalcken aldt syn *depesche* hen tiil *Cardinall Infanten.*

Dy breffue, som bleff paa vnderskedtlige tyder sendt opad Norrie, waar om folck att vdskriiffue, *item* ingen att tiilstede att giffue siig y fremmede Herris tieniste, *Item* att holde dy Skiib ferdig, som dy siig til forplichted haffuer och faatt stadtlige *priuilegia* for den skiild[2]. Eptherdi ieg erfahrer. H: Christoffer wrne inted att uerre y Danmarck, som her sagd er. daa er ded best, at hand bliffuer der oppe, indtill ded bliiffuer ett andit weer, huorom herhuos findis ett breff till H: Christoffer wrne[3]. At købe mange Skiib och en stor Kuantitet aff Korn, ded uaar inted aff ueiien. haffde man pengen strax tiil reede, ty sliigdt lader siig inted købe uden reede penning. Gud giiffue, uy kan uell betale Holmens. Arkeliiens och Hoffgesindens *gaiisi* til Paske førstkommende. Trenger man tiil Skiib, daa faar man att bruge dy myddel, Konningen y Hiispanien och andre bruger att faa Mengden aff Skiib. Floden maa man inted lade saa langdt bordte, att uorris egen Rue och byg, som findis y Riigid och heer, inted skulle kunde naa tiil. Naar ieg y tiide derom aduaris aff huad . . . man befrychter siig mangel, da . . .[4])

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wllefeldt tiill hande.

---

[1]) Korfits Ulfeldts Brev har sikkert været et Svar paa Kongens af 4. Jan. (Nr. 335), og Talen er om, hvem Ambassaden til Spanien burde overdrages.

[2]) De her omtalte Breve ere af 15. og 26. Decbr. 1639 samt 1. Jan. 1640 (Norske Rigsregistranter VII, 624. 629 f. 632).

[3]) Jvfr. ovfr S. 276.

[4]) Det nederste af Brevet har været afrevet. I Engelstofts Afskrift (i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 615 d) læses efter det sidste Ord da: uiild . . . . . fattis tiil skiib . . . . .

341. 25. Januar 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil lægge flere Tropper i Grevskabet Pinneberg for at forebygge, at Greven af Schaumburg, der hverver for Generalstaterne, foraarsager nogen Skade. To Ingeniører, der ere rejste til Kjøbenhavn, skulle behandles som nederlandske Spejdere. — *Geh. Ark.*

Siiden Ieg kam hiid, da haffuer ieg Erfahriid, at greffuen aff Skouenborg haffuer for At werbe, dy general Stathen til beste, tree Regimenter fod folck, huilckid hand inted[1]) *effectuere*, vdenatt hand werber dem y Ham: eller der Omkring, och siiden indkuartere dem y ded greffskaft Pynnenberg, huor myne Soldather ligger, Huorfor mig ligger macht pa att haffue Ett Øiie derhuoss och y tide legge fleere folck derynd, saat Ieg er meyster for samme greffskaft. Tii hand kan Ellers gørre mig allehande Pudtz, Om ieg lod hannem tyd tiil at Sancke En haab folck saa Neer ued glyckstadt. Isønderlighed mens samme greffuis *prinsipales* Er mig saa hel uell *Affectionerit*[2]).

Och Eptherdi Ieg Erfahrer, at der Er thuende *Ingeniør passerit* her forbi henad københaffuen, den Ene En lang anseendtlig kaarl med suorte haar, *Natione* En gylicher. Den anden En hollender, huis persons gestaldt Ieg inted

---

[1]) Her mangler Ordet: kan.

[2]) I Geh. Ark., Aus- u. Inländ. Concepten, findes en Revers af Grev Otto af Schaumburg, dat. Altona 7. Marts 1640, hvori han beklager, at det er blevet meddelt Christian IV, at han i sit Grevskab Holsten skulde have oprettet nogle Regimenter „til Hollændernes Tjeneste", hvorover Kongen er bleven saa fortrydelig, at han for at forebygge det har indkvarteret Tropper i hans Land; Greven erklærer i den Anledning, at ligesom han aldrig har haft til Hensigt at hverve Tropper, saaledes vil han heller ikke i Fremtiden gjore det eller tillade andre at gjore det; til Gjengjæld beder han Kongen trække sine Tropper bort fra hans Land. Reversen er efter Kongens Ordre undergaaet flere Rettelser med Frederik Günthers Haand; bl. a. ere de ovfr. anførte Ord „til Hollændernes Tjeneste" udstregede. Jvfr. Brevet af 10. Febr. 1640.

haffuer kundt faa sa *exacte* att uyde som den forrigis, Daa haffuer ieg strax uyllid lade[1]) uyde, paded du y tyde kandt tage dig ware for dem, Att dy kan bliiffue straffid, som Speyder bør at straffis. *Vale.* Aff Rendesborger huus den 25 *Ianuarij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

342. **28. Januar 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har opkjøbt forskjellige Pantebreve paa Grevskabet Pinneberg og paa den schaumburgske Told i Hamborg. Han haaber snart at kunne rejse fra Rendsborg. — *Geh. Ark.*

Endog Ieg haffuer w[n]d Raad tiil penge, daa haffuer ieg dog Maadt belade mig med att antage 140000 daler att betale for nogle pantebreffue, vnderskedlige folck haffuer paa ded greffskafft Pynnenberg, Huorpaa dysamme haffuer leffuerit mig keysserlig *confirmation*[2]). Tollen y hamborg Er deryblandt, huorepther Ieg haffuer lenge standen, gud giiffue, huorledis Ieg och dii hamborger forliigis derom. Sagerne heer faar snardt En Ende, saatt Ieg kan komme herfra. Denne breffuisser haffuer ieg afferdigid, paaded Ieg kan snardt haffue bud fraa Sundiid Igen. *Vale.*

Aff Rensborghuss den 28 *Ianu: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt till hande.

343. **28. Januar 1640.**

Til Rentemestrene.

Kongen beklager, at man skylder Rytterne og Knægtene saa meget, at man ikke kan komme til en Reduktion af Krigsfolket.

---

[1]) Her mangler Ordene: dig det.

[2]) Dette vidner om Christian IV's Ønske om at erhverve Pinneberg allerede før Grev Ottos Død. Jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 152 f.

Han opkaster Spørgsmaalet om, hvorledes det vilde gaa. hvis man skulde aftakke og betale alle Tropperne. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff herhuosføiiede zeddell y Erfharer myn wyllie, huad y skal gørre. Och om derudi nogiid er glemdt, daa skall y sette ded derhuos.

Dii 36000 daler, som kam hiid, Naer huercken tiil hoffuid eller haalen, ty man Er disse Riiter och knechte heer och y Iudtland 15 vggers lehning skiildig, huorudoffuer man Inted kan komme tiil att *Reducere* folckiid, huormed Riigid haffde uerrid Endfriid for nogle och 20 thussind daler. Ieg motte gerne uyde, huorledis ded uylle gaa tiil, Om man wiille tacke folckiid aff, och der skulle holliis totall affregning med dem.

Rendersborger huss den 28 *Ianuarij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tyl hande[1]).

344. 31. Januar 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver forskjellige Ordrer om Skanserne ved Helsingborg. Han benægter et Rygte om Banérs Hær og beklager sig over Rigsraadets Uvillighed til at give sig Penge. Han udsteder nogle Befalinger om Børnehuset og om Vildt og omtaler Nederlandenes Planer. Dr. Peter Paynck skal tilberede en Slags Mjød. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dyn skriiffuelse Er mig tilhande kommen, och deraff *contenta* forstanden. Huorpa ieg diig inted forholder. At H: Christoffer wlfeldt inted om dy Skandtzer paa Skane land befahliid Er, Ded kommer der aff. att Ieg inted ued, huem grunden tylkommer, som dy skal leggis paa, Och man inted kan bigge paa En andens.

Dertylmed Er ded mig vbekendt, om man kan bigge der med Iord, Steen Eller tømmer. Skal dy uerre *Reall*,

---

[1]) Paategning paa Brevet: R[eçue] 3 Feb: 1640.

daa bør Adelens tyener, som der y Negden Erre, hiielppe med dertiil, aldenstund dii gørris tiil landtzens *defention*, huorfor Riigens Raad y siieland och skaane med Adelen kan tale, Nar man Erfahrer, huem der ligger nest ued samme Pladtzer. At *M:* Hans Ohnemøller inted kan rette siig Epther ded affridtz, ieg sende dig, deroffuer forundrer ieg mig storligen, aldenstund hand ued, att Ieg pleiier at gørre alle dy affriidtz, hand faar, Epther heel Eller halffue tommer. Nu Er dette giiordt Epther halffue tommer, huorfor hand nocksom kan rette siig derepther, om hand ellers wiill.

Werckiid wil først Sanckys paa den grønne Pladtz, sa ner Stranden som mueligdt Er, thuerdt offuer fraa lappen, som ded Er flackiist och ieffn grund.

Ieg formener Nest Gudtz hiielp att, Inden tømmerid bliiffuer sanckiid och føyet y hinanden, att uerre saa neer tiilstede, att Ieg kan uysse dem, huorledis dy skall sette ded y wandid.

Der uyl en stor *quantitet* aff store och sma Steene tiil, som maa uerre [uid][1]) handen, *item* Mursten och kaalck. Och uil der bigges Ett kalckhus sammestedtz ued Stranden Eller bag ued den *Bastion*, som ligger y uandiid vden for Slodtz Porten, paaded man kan faa kalcken slagen vd tiil werckiid, paded man y sommer kan faa ded y *defens*, icke allene for fyenderne, mens for Noruest wiind. Huad der Er *fabulerit* om Baniier och dy *Regimenter*, som skulle uerre slagen, derom Er Inted. Dy skattebreffue Er vnderskreffuen sendt fra Hadersleben, dagen førend Ieg drog derfraa.

Att Ieg kan faa *Respiidt* pa 8 eller 12 Maneder paa dii Penning, Ieg skulle giiffue for dii skiib tiil Lybeck, dermed er mig inted tiiendt, Aldenstund Riigens Raad hiidindtil haffuer liidid sprungen mig bye, y ded Ieg haffuer saat myt Egiid tiil och Endnu dageligens gør wiider, End Nogen konning for mig haffuer wiildt forstaa siig tiil.

---

[1]) Det indklamrede Ord findes i Langebeks Afskrift (Kallske Saml., 4., 439).

Myn mening om Biidne Bendtzøns[1]) vdspiisning y Børnehussid haffuer Ieg *annoterit* pa den offuerskyckede seddell.

At befahle Iegermeisteren[2]) at skaffe nogiid wiildt om vggen til H: Hans[3]), ded kan inted skee, aldenstund Iegermeisteren Er her y landid och Iager epther wulle[4]), Mens du kand befahle wendtzel Rodtkyrche, att hand ued skouriderne forretter ded samme, indtil iegermeisteren kommer tilstede.

Dy Auiser fraa Holland haffuer ieg leest, dy tør bliiffue bedre, End man troer, Naar dy seer, att man inted er red for dem.

Att man spenderer nogid paa wiisse Auiser, ded er inted aff weiien, ty ded uyl snardt uysse sig vd, huad Hollenderne førre y skyolden. *Marchus Radebant*[5]) kommer

---

[1]) Langebeks Afskrift har: Biiørn Bendtzøns. Selv om dette er det rigtige, er det dog tvivlsomt, om man saa tør tænke paa den ansete Borger af dette Navn, som dengang levede i Kjøbenhavn.

[2]) Otte v. Termo.

[3]) Hertug Hans, Søn af Hertug Philip af Glyksborg, f. 23. Juli 1625, † paa Koldinghus 4. Decbr. 1640 (Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holstein. Hist. II, 691. VI, 252). I Følge Tauber, Udsigt ov. Sorøe Academies Forfatning S. XXXVII (der angiver hans Dødsdag til 3. Decbr.) kom han til Soro 16. Novbr. 1639 og blev der et Aar. Rentemestr. Regnsk. 1639–40 viser, at han fik sin Fortæring hos Professor Bjorn Sørensen Drachard fra 14. Novbr. 1639. Jvfr. desuden Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 188 og Kongens Breve af 1. Juni, 1. (?) Juni og 9. Decbr. 1640.

[4]) Om Ulve og Ulvejagt i Hertugdømmerne se Historisk Tidsskrift 4. R. II, 847.

[5]) Markus Radebandt fra Lüchow i det Lyneborgske havde været Kongens Kammertjener. Senere nedsatte han sig som Borger i Kjøbenhavn og erhvervede som saadan et Kongebrev af 13. Marts 1633, der fritog ham som den, der ikke var tilstrækkelig bekjendt med Landets Sprog og Lov, for alle Byens Bestillinger. Ganske fri for offentlige Hverv gik han dog ikke, thi 29. Marts 1640 overdroges det ham sammen med en Del andre at gjennemgaa det ostindiske Kompagnis Regnskaber, og det følgende Aar fik han et lignende Paalæg. 1646 var han blandt dem, der ønskede at faa Færøerne i Forpagt-

ded uell til pas, at hand med Ehren [kan][1]) *absentere* sig nogid fraa hans diidelige gemahll. Ded dy truer os at [griibe][1]) uorris Ostindianske skiib an, ded haffuer ingen faare.

D: Peter pay skal befahliis at *preparere* al den *Spiritum Mulsi*[2]) epther den lymphligste *proba*, hand sende hiid, huilcken du syden skaldt lade Hannibal Seested bekomme. *Vale.*

Aff Rensborg den 31 *Ianu: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

345. **31. Januar 1640.**

Til Frederik Urne.

Kongen sender med Tilkjendegivelse af sin Misfornøjelse en Del Penge, som man ikke har villet modtage ved Kieler Omslag, tilbage til Tolderne i Sundet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes findis een hob daler, Som de intet wille antage till Kiiell, huilcke Tolderne Skall tage till Sig igien. Saa uiitt Som intett ere gengse paa Renteriet. De kobber daler Skall naulis fast, Som befalett er. Ieg tenckte uell, Siidst ieg war paa Chroneborg, att dett var intett for Gudz Skyld, att de gode karle tellede de penge om, Som ieg taalte Selffuer paa toldboden, Men forsøger de dett end een gang, da Skall de wist faa Skam derfor. Der er de kobber daler iblandt, Som war her y fior. Naer de penge ere vduexlet, da Skall de bliffue hoes dig, indtill

ning. Han døde 1648. Han var gift med Martha Rode fra Sønderborg, Enke efter Materialskriver paa Bremerholm Klavs Soll († 1628). Hun døde 1653. Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 164. Molbech, Christ. IV's Breve I, 480 f. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. I, 663. III, 114. V, 223. 239. 295. Personalhist. Tidsskr. I, 203. II. 160. Stolpe, Dagspressen i Danmark I, XLVIII.

[1]) Det indklamrede Ord findes i Langebeks Afskrift.

[2]) Mjød?

Gud will, ieg kommer tillstæde. Aff Rensborghuus dend 31 *Ianvarrij Anno* 1640[1]).

346. **2. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen omtaler de Forandringer med nogle Len, som Ejler Urnes Død giver Anledning til, og udsteder Ordrer angaaende de Skanser, der skulle bygges, om Vinforraadet paa Frederiksborg, Hvervninger af Søfolk og Konvoyeren af Øxenskibene fra Ribe. Han vil den næste Dag rejse fra Rendsborg. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Vdaff dyn skriiffuelse ued denne breffuisser framskiickid fornemmer Ieg, att Eiiler wrne Er død[2]), och at Offue Gedde begehrer samme Lehen igen, Huilckid ochsa kan skee med større fordel, End om En anden dermed bleff forlendt[3]).

At du haffuer funden tømmer tyl ded Boluerck, som skall leggis y wandiid, ded Er weel. Mens kan man faa Master dertyl, daa Erre dy beedre, besønderliigens tyl Søeuerdtz, Naar der inted huggis aff dem uyder, End att dii kan ligge paa hiin anden.

Naar ded store faad, som ligger lige for kelderdørren paa frederichsborrig, bliiffuer fiildt med Spansk uyn, som kan waare, Och der bliiffuer ferre Piiber tyl den dagelige fornødenhed, Daa maa Resten selgiis.

Huad heer paa denne gang haffuer uerrid at gørre, ded Er, Gud uerre loffuid, nu forrettid, och drager [ieg] ymorgen herfra. Den Allerhøiieste giiffue dertiil syn Naade.

---

1) Modtaget paa Kronborg 5. Febr.

2) Ejler Urne til Gunderslev, født paa Aasmarke 24. Aug. 1592, † 10. Januar 1640 i Skien. Kall-Rasmussens Optegn. i Ny kgl. Saml., 4., 1289 f. III. 271 Stamtvl.

3) Ove Gjedde fik 25. April Følgebrev til Bratsberg Len, som Ejler Urne havde haft, og 12. Maj Forleningsbrev derpaa. Norske Rigsregistranter VII, 660. 671 ff.

Den welbyrdige kock[1]) haffuer nerrid heer och giiffuen for, at hand til Lybeck kunde faa 300 mand, der hand icke kan faa En mand sammestedtz. Tii for tre Aar siiden bleff ded samme forsøgdt och skreffuen Borgemester och Raad tiil derom, som beklagede sig icke att haffue folck nock til derris skiib, mens motte nerre om folck paa myt och andris godtz. Huorfor samme Munsør Er befahliid at werbe y Sønderborg, flensborg, Eckelenførde och Appenrade, huortil hand haffuer faat 500 daler, for huilcke Penge hand bør at gørre Regenskab och leffuerre Pengen y kammerid igen, som hand icke leffuerer folck for.

Henad Riibe, siild och førde och deromkring Er Standtzell von Iassmund[2]) med En lytenandt sendt hen, som før haffuer werbiid der, och fiick hand 900 dl. med. Huad tiil Itzehou och Altona for Hamborg kan ske, ded kan dii *Capiteiner* paa Elffuen forrette.

Med første aben wand skal thuende aff dy mynste skiib sendis henad Riibe, som derfraa kan *confoiiere* Øxne skiiben, Aldenstund man inted kan miste Skyben fraa Elffuen. *Valc.* Aff Rensborger Hus den 2 *Febru: Anno* 1640.

Christian.

Er knud wlfeldt tiendt med ded len, som offue gedde haffde, daa kan hand faa ded[3]).

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

347. **5. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om Indløsningen af nogle Islændere, som ere fangne i Tunis og Algier, og om nogen Kalk, som Bartholomæus Haagensen skal levere. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml.*, 4., 439.

---

[1]) Nikkel Kock.

[2]) Skibskaptajn. Se forrige Bind S. 420.

[3]) 5. Maj 1640 forlenedes Knud Ulfeldt til Svenstrup med Tønsberg Len og St. Olafs Kloster, som Ove Gjedde tidligere havde haft. Norske Rigsregistranter VII, 664—66.

Med denne forrefalden leiilighed haffuer Ieg wyllid framskickiid denne herhuosføiiede *Designation* paa dii fangen Isslender, som Erre tiil *Thunes* och *Alchiir*, paded du kandt Erfahre, huem der haffuer Pengen, som tiil derris løsing *contribuerit* Er [1]).

Bartholomeus Hagessen [2]) skall strax med aben waand skaffe En stor partiie kalck hiid, Epthersom hand tylforn siig *presenterit* haffuer att uylle gørre, naar man ded begehrede.

Vale. Glyckxborg y Glyckstadt den 5 *Februarij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till Hande.

348. **10. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen omtaler Peter Marselis's Udnævnelse til Resident i Moskau og en Handel med Albert Baltser Bernts om Salpeter fra Rusland. Han beklager sig over Nederlændernes Optræden og

[1]) Selv Nordeuropas Farvande hjemsøgtes i det 17de (og langt ned i det 18de) Aarhundrede af afrikanske Sørøvere, som endogsaa undertiden gik i Land, plyndrende og bortførende Befolkningen. For at tilvejebringe de fornødne Penge til at udløse Fangerne udgik der det ene Kongebrev efter det andet i Danmark og Norge om at yde frivillige Bidrag, og Kirker og Hospitaler maatte udrede deres Andel. Saaledes hedder det 1637, at Pengene af Rigernes Kirker kun havde forslaaet til at indløse 50 Fanger, hvorfor nye Udskrivninger og Indsamlinger paabødes, for Norges Vedkommende 10,000 Rdl.; heller ikke disse Penge vare tilstrækkelige, og 1638 maatte man da gribe til nye og større Udskrivninger, 15,000 Rdl. fra de norske Kirker. Dyrlund, Tatere og Natmandsfolk i Danmark S. 62 ff. Norske Rigsregistr. VII, 309. 391. 462 f. 478. 594. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II 187. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 14. Jvfr. Daae, Nordmænds Udvandringer til Holland og England i nyere Tid S 51 ff.

[2]) Bartholomæus Haagensen, Borger i Kjøbenhavn. Se forrige Bind S. 65.

Planer. Den engelske Gesandt Sir Thomas Roe er kommen til Glückstadt. Gabriel de Roy er misfornøjet med Gyldenløves Sendelse til Bryssel. En Kaptajn, der førte de nederlandske Brandere mod Spanierne, har tilbudt sin Tjeneste. Kongen spotter over Greven af Schaumburgs Hvervninger og klager over Hamborgernes Maade at forhandle paa. Med den ostindiske Handel gaar det endnu ikke godt. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Denne breffuisser, *Peder Marselius*[1]), Er antagen for *Resident* y Muskou och skall aff ded Østerske *Companiie*[2]) giiffuis [om][3]) Aariid 600 daler.

Om den Salpeiiter er ieg och *Albredt* Balsersøn forliigdt, Att hand vnder siin Eed skal lade mig tilkomme Halffparten aff al den Salpeiiter, hand faar y Muskou, for ded første køb, hand den haffuer, Och den leffuere paa syn bekostning och Euentiir Enten y Naruen Eller tyl *Archangelo*, huor ded mig best kan komme tiil Paas, Huorfra ieg den skall lade hente med myne skiib.

Ded breff, samme *Marselius* Skal haffue med siig, ded skall forsegliis y københaffn med ded store seegel och hannem tiilstillis. Och ligger samme seegel y myt sengiikammer paa køben: Slott, huorfor ieg sender diig herhuos Nøggelen, om ded samme mueligdt kunde werre lagdt ind y Rundelen.

Ieg forundrer mig storligen offuer den languyrig *proses*, der driiffuis offuer dy skiib och ded godtz, som Eriick Otzen forgangen sommer tog y Norland[4]). Man Er heer

---

[1]) Peter Marselis var en Søn af Gabriel Marselis den Ældre. Jvfr. om ham Slange S. 974. 1095 f. 1160. 1291 og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 232. 317.

[2]) Det østersøiske Kompagni var stiftet af forskjellige Borgere i Kjøbenhavn med det Formaal at drive Handel paa Polen, Rusland „og andre østerlandske Steder"; det havde faaet kongelig Stadfæstelse 29. Juni 1636. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat III. 166. 188 f. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 316 f.

[3]) Det indklamrede Ord findes i Langebeks Afskr. (Kallske Saml., 4., 439).

[4]) Talen er om fire hollandske Skibe, som Erik Ottesen Orning 1639 havde anholdt under Lapland, fordi de, som han paastod,

saa offuerløben aff ded Gesindecken, at ded er inted att tale om, och man ued inted om Sagsens beskaffenhed. Ieg kan icky heller tencke, huor ded dondt bliiffuer saalenge. som frederich giinther skulle lade trycke [1]).

Den gemeene snack y Holland Er, Att saframdt man icke uyl sette En uys toll y Sundyd. som altiid bliiffuer. daa uyl dii *passere* Sundid med 200 Orloffskiib. *Tempus omnia dabit.* Dy Erre mechtig Ilde tiilfriidtz med dem. som fyck den Salpeiiter Igen. at dy dennom wadspurdt haffuer *Accorderit* med mig [2]).

Den Engelske Gesanter *M: Roe* Er nu heer Och skall haffue *Audiens* y Morgen, om Gud uil [3]). Den fransøssiske och Suenske Gesanter [4]) y Hamborg Saa suarliig høiidt op. dentyd dy spurde, att ieg uaar dragen hiid satyd(!) Aars, och att *M: Roe*, som Er gammel och suag [5]). drog hiid y denne suare kuuld. Heer Er kommen med samme Abgesandter faast alle dy Skodtske Offuerster och *Capiteiner*, Som haffuer uerrid y dii Suenskiis tiieniste y tysland.

Gabriell d'Roii [6]) Er *mall contant*, att Marskalken [7]) Er sendt henad Briissel, ty hand formeener siig at burde forrette sliigdt och ingen anden. Och den bernhiiter haffuer

---

havde urigtige russiske Mønter, inde, hvilket var til Skade for de Danskes og Norskes Handel paa Rusland. Fra nederlandsk Side paastodes det derimod, at Mønterne vare møntede af Storfyrsten i Moskau. Skrivelse fra Prins Frederik Henrik af Oranien til Christian IV, 25. Jan. 1640 (Geh. Ark., Holland Nr. 66). Jvfr. Slange S. 1083 og Kongens Breve af 21. og 26. Marts 1640.

[1]) Jvfr. ovfr. S. 271.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 284 Anm. 3.

[3]) Angaaende den engelske Gesandt Sir Thomas Roe's Besøg hos Kongen, hans venlige Modtagelse og Forhandlinger om de af den sachsiske Statsmand Arnim fremsatte Planer til Dannelsen af et tredie Parti samt om den pfalziske Sag se Fridericia, anf. Skr. II, 138 f.

[4]) Claude Mesme d'Avaux og Johan Adler Salvius.

[5]) Han var født omtr. 1580, † 1644.

[6]) Gabriel de Roy, spansk Kommissarius i Glückstadt. Fridericia, anf. Skr. II, 241 f.

[7]) Christian Ulrik Gyldenløve.

uerrid her offuer thu Aar, och ieg haffuer Inted siiet ham tyer End Engang. Och alle dii paas, hand haffuer vdgiiffuen, dy erre gandske inted *Respecterit* y Spannien.

Den *Capitein*, som bragte dy Brandtskiibe an y diinss paa dii Spanske Skiib [1]), *prȩsenterede* mig syn tiieniste med ded forbehold, att hand Inted skulle brugis henad [2]) franckriige, Suerrig eller Hollandt. Huorpaa Ieg suarede, att uille hand Inted slaa *indefirenter* paa dem, som uylle slaa paa myg, da motte hand bliiffue der, som hand waar, man uille nock komme tiilrette vden ham.

Gackmed liigger heer, gud uerre loffuid, y god beholl ued ded gammel Blockhus.

I Hamborg werbiis styfft paa Staternis wegne, mens dii bekommer Endomstund icke mange. Der Er En Ober-ster, som haffuer vnderstanden siig att werbe Ett *Regiimendt* y Hamborg och holde folcken tiilstede pa Ett halff Aars tyd med 4 daler paa manden. Huem der troer, ded att kunde skee, hand kender uyst inted Hamborg Reett.

Er ded Engelenderens alwor. att hand uyl haffue folck, och der Er penning forhanden, da uyl ieg letteligen bringe dem alle dem tiilueiie, som y Hamborrig, Lybeck och dy kuarther omkring Er forhanden.

Myn Naboe greffuen aff Skouenborg wiil nu ochsa *Agere* En Soldatt, gud giiffue, huorledis uy forliigis derom. Saa megiid haffuer hand forbedrid siig deraff, att tiilforn la der Ett *companj* der i Greffskabiid, och nu ligger der thu, som er 600 mand stercke. Mercker ieg, att hand uyl haffue sin *Randeuus* der, daa skal hand faa fleere derind, End hand kan uel *tractere* [3]).

Med uorris Ostindianske Handel gaar ded Endnu sleett fordt, vdaff arsag att *Marsilıj* søn, som boer y Hamborg, haffuer friid epther *Abraham d'Boyses* datter och inted

---

[1]) Der sigtes til den nederlandske Flaades Sejr d. 11. Oktbr. 1639 over den spanske i Dynerne ved Dower.

[2]) Langebeks Afskr. har: imod.

[3]) Jvfr. ovfr. S. 290.

faatt sliig suaar, som hand gerne haffde hafft [1]). Ieg tencker, at den kriig bliiffuer snaardt biilagdt.

Dii Hamborger bliiffuer ued derris gammel maaner. Tii man mercker Inted, att dy wyl henad Nykøbing [2]). Mueligdt, dy haffuer sendt den Elephandt henad køben: y derris steed [3]). Ieg tør sette 100000 [4]) daler ymod 100, om dii nogentyd sender nogen fram med sliggen *plenipotens*, att man nøiies der med. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 10 *Februarij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

349. **11. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om nogle Malerier til Kronborg og om den engelske Gesandts Audiens. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Denne breffuisser haffuer leffuerid heer thuende Rammer tiil thu malede støcker, som skall tiil sallen paa *Croneborg.* Och Eptherdi dy thuende Støcker, som man haffde formendt att uerre bleffuen tyl Søess, Inted uaar med paa ded skiib, som bleff, da sender ieg dem nu fram med denne breffuisser, paded du med god leiilighed kandt sende dem henad *Croneborg.* Den Engelske abgesanter skulle haffue hafft *Audiens* y dag, haffde hand uerrid tiilpas. Offuermorgen habiis ieg, att ded skall kunde skee. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 11 *Februarij Anno* 1640.

Christian.

---

[1]) Talen er om det ostindiske Kompagni, som Gabriel Marselis den Yngre og Albert Baltser Bernts vilde oprette i Glückstadt, og som skulde forenes med det i Kjobenhavn. Fridericia, anf. Skr. II, 241.

[2]) For at forhandle med den udvalgte Konge, Prins Christian, der onskede en Udsoning mellem Christian IV og Hamborg. Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holstein. Hist. VI, 153.

[3]) Om den Elefant, som var kommen til Kjobenhavn og der foreviste sine Kunster, se Ol. Wormii Epistolæ S. 496 f.

[4]) Langebeks Afskr. har: 10000.

Ded maaluerck maa Inted Rullis op, ymens ded frysser, ty daa bryster ded.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiill hande.

350. **12. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen glæder sig over Valdemar Christians Hjemkomst. Han giver Ordre om Antagelsen af en Grovsmed. Saint-Romain er kommen til Glückstadt. D'Avaux og Salvius forhandle om Fornyelsen af Alliancen mellem Frankrig og Sverig. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Wdaff dyn skriiffuelsse *sub dato* den 4 *Huius* haffuer Ieg fornommen, att Greff woldemar Christian Er, Gud uerre loffued, kommen wel hiiem igen [1]. Hans Erklering angaendes ded frøcken aff Nassau behager mig wel, Naar den Eptherkommis.

Den groff Smiid betreffende, du skriiffuer om, den kandtu *Accordere* med ded beste, du kandt, Tii mig er mehre tiiendt med En god smiid End med En god Perlestycker, Isønderlighed om hand kan bringe saa mange Ancker tiil ueiie, som man behøffuer tiil Store och sma Skiib [2].

Siindt Romein [3]) Er kommen hiid paa siin Eiigen hand, vden thuiffuell att Erfahre, huad den Engelske *Ambassadør M: Roe* forretter heer, huoraff hand dog liidid eller Inted

---

[1]) Fra sin Rejse i Sverig; se ovfr. S. 274.

[2]) 1638 søgte Kongen at faa en tydsk Mester til at forestaa Smedien paa Bremerholm efter Andreas Bentzwinger (ovfr. S. 171). Det synes rimeligst at antage, at det er samme Plads, Kongen nu ønsker besat, hvad enten dette Forsøg mislykkedes, eller hin Tydsker hurtig har opgivet sin Stilling igjen. 3. Marts 1640 udbetaltes der til Klavs Evers (Evertsen), Ankersmed paa Bremerholm, 20. Rdlr., „som hannem er bevilget til Underholdning, indtil saa længe med hannem om en vis Løn bliver akkorderet“ (Rentemestr. Regnsk.).

[3]) Melchior de Saint-Romain deltog med d'Avaux i de franske Underhandlinger i Hamborg; † 1694, 80 Aar gammel.

skall Erfahre. *M: Dauaus* och *Saluyus tracterer* styfft sammen om derris *Alliansis renouation.* Huem aff dennom der best fexerer hiinanden, ded giiffuer tyden. Ieg holder y dii made med fransossen [1]. *Vale.* Aff Glycksborg y Glyckstadt den 12 *februarij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tyl Hande.

351. **14. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om en Prøve Silketøj til Efterligning i Børnehuset. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Epther dette heer Indlagde siilcketøy Skall der anleggis Ett støcke tiil En *proba* y Børnehussiid. *Vale.*

Aff Glyxborg y Glyckstadt den 14 *februarij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tyl hande.

352. **15. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Da der tilbydes Kongen Kanoner af nogle Kjobmænd i Glückstadt, ønsker han nogle Oplysninger om de sidste Trekvarters Kartover. Han forlanger en Angivelse af, hvad Sundtolden af Englænderne har beløbet sig til i sidste Sommer mere end tidligere. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Epthersom mig til denne festnings fornødenhed fattis vnderskedtlige Stycker, Store och smaa, aff fuldt godtz, Och heer findes købmend, som mig *præsenterer* saa mange.

---

[1]) Den Alliancetraktat, som d. 24. Febr. 1638 var bleven afsluttet mellem Frankrig og Sverig, skulde udløbe 1641, og om dens Fornyelse førtes ivrige Forhandlinger mellem d'Avaux og Salvius. Jvfr. Fridericia, Danm.s ydre polit. Hist. II, 144.

som ieg begehrer, for En nys Priis aff huer Skyppund dansk wecht[1]), Huorfor du skaldt befahle Christoffer Suencke, att hand sender miig En affriidtz aff dy syste trekuarter kartauer[2]), som siist bleff støbt, dog inted gørre ded bag spiidtz, mens paa den gammel maaner tre kugell tyckt. Och skall der uerre huos: 1. huad kobberid koster, 2. huormegiid tyn der brugis tyl att forsette godtziid med, 3. huor mange Lyspund kobbermeiisteren[3]) gaadt gørris paa huerdt Skyppund tyl affbrending, och for ded 4. huad hand faar tiil arbeiidtzløn for huer Skiippund.

Købmenden begerer 90 daler for Skiippundid her att leffuere dem ferdig, paa huad maner Ieg begehrer dem. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 15 *februarij Anno* 1640.

Christian.

Lad mig, med ded allerførste skee kan, [uyde][4]), huor megid tollen y sommer haffuer borren wiider end dy andre aaring, sauydt dy Engelender angar[5]).

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

353. **16. Febr. 1640.**

Til Rentemestrene.

Om Indkjøb af noget engelsk Klæde, da Kongen er misfornøjet med det, som forfærdiges i Kjøbenhavn udenfor Børnehuset. — *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Er her Spor til det Stykkestøberi i Glückstadt, som tilhørte Albert Baltser Bernts og Leonhard Marselis, og om hvis Virksomhed det første Vidnesbyrd skal være fra 1645 (Blom, Kristian den Fjerdes Artilleri S. 177 229 f.)?

[2]) Om Trekvarters Metalkartover se Blom, ant. Skr. S. 194 ff.

[3]) Støbemester paa det kgl. Stykkestøberi i Kjøbenhavn var 1636—1655 Klavs von Dam. Blom, anf Skr. S. 175.

[4]) Det indklamrede Ord findes i Langebeks Afskr. (Kallske Saml., 4., 439).

[5]) Dette gav Anledning til en Erklæring af Tolderne i Sundet, Herman Holstein og Gødert Braem, dat. 27. Febr. 1640, hvorefter Englændere, Skotter og Irlændere havde 1639 betalt i Sundtold mere end 1638: 210 Rosenobler og 34,361½ Rdlr. (Geh. Ark., Osnabrück Nr. 8). Jvfr. ovfr. S. 274.

Ieg sender Eder herhuos Ett støcke dussiin kleede tyl den Ende, At y kan See, huad vndersked der Er ymellom dette och ded kleede, som leffueris pa kledekammerid. Allen kommer aff dette En slet daler att Staa. Och haffuer Ieg nu en tydlang brugdt samme kleede tyl søefolckiid heer pa Elffuen, Och Er heer Endnu aff samme kleede y forrad 687 Støcker, huilcke Nest gudtz hielp paa gackmed kommer henad køben: med første Aaben wand. Paa samme skiib er folckiid affbetaliid tyl Myckaeliis siist forleden.

Epther huilcken leiilighed y herepther Inted kleede skall lade annamme y kleedekammerid vden ded, som gørris y Børnehussiid. Ded, som Ellers gørris y køben: ded skal inted annammis, vdenad man kan faa ded saa gadt Och for den priiss, som dette kan bekommis. Dette Er købdt aff anden hand, Och er ingen thuiffuel paa, att bliiffuer ded y mengden (huilcken y mig skall lade uyde) købdt aff dy Engelske, da faar man Enda bedre køb derpa, End dette Er.

Aff Glyckxborg y glyckstadt den 16 *febru: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande[1]).

354. **16. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham et Brev til Residenten i Stockholm Peder Vibe, hvori det bebrejdes denne, at han giver for mange Penge ud for at faa Efterretninger, som Kongen kan faa tidligere paa anden Maade. Han omtaler Hertug Frederiks Ophold i Glückstadt og Fredsunderhandlingerne i Tydskland. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dette breff tyl Peder wybe Skal med første leiilighed sendis hen til hannem. Ieg kaaster hannem for vdi samme breff, Huortyl hand *spenderer* Saa mange Hundrede daler

[1]) Paategning paa Brevet: R: 26 Feb: 1640.

pa myne uegne[1]), Aldenstund ieg kan faa ded att uyde, førend hand mig derom *auiserer.* Ieg haffuer sendt hannem paa fransøsiisk ded, som nu paa Riixdagen y Suerrig[2]) *concluderit* Er, huilcked Ieg formener att burde komme fra hannem.

Myn Søn, Byskoppen aff Brehmen, kam hiid ygaar och blyffuer maa ske heer y nogle dage. Naar hand drager herfra, daa achter Ieg mig med gudtz hiielp henad Hadersleben Igen.

Der Er allehande Ny forslag forhanden tyl att gørre friid y tysland, ybland huilcke dette Er Ett, Att Churfursten aff Brandenborg y steeden for Pommeren Skulle indrømmes ded stiifft Magdeburch, som Churfursten aff Saxens søn[3]) *possiderer*, Saat ded Er Ett selsam forslag tyl att gørre friid med[4]). *Vale.* Glyxborg y Glyckstadt den 16 *febru: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tyl hande.

355. 17. Febr. 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ønsker den latinske Text af Skriftet om de nederlandske Gesandter. Greven af Schaumburg er kommen til Glückstadt. Der skal sendes Skibe ud for at forebygge „Tyveri“ af Salpeter. Han beklager sig over Karl v. Cracau og Nederlænderne. Om nogle Forandringer paa Kjobenhavns Slot og om Forogelse af Renteskrivernes Antal. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

[1]) Om Peder Vibes Udgifter i Stockholm for at faa Nyheder se hans Breve af 11. og 21. Januar 1640 i Fryxell, Handl. rör. Sverges historia I, 69. Hans Opgjorelse i Brevet af 31. Marts (anf. Skr. 1, 72 f.) er uden Tvivl et Svar paa Kongens Bebrejdelser.

[2]) Rigsdagen holdtes i Nyköping, aabnedes 18. Januar 1640 og sluttedes 17. Febr.

[3]) Hertug August.

[4]) Om Kongens Misfornojelse med, at Kurfyrsten af Brandenborg ikke skulde faa Pommern, jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 143.

Din skriiffuelse *sub dato* den 9 *Huius* Er mig ygar tilhande kommen med dy tryckede tingister om dy Hollandtske Gesandters Høffelighed[1]), huor med mig ganske inted tyendt er, aldenstund ded latynske inted er derhuos.

Greffuen aff Skouenborg Er kommen hiid I dag, vden thuiffuel at *Accordere* med mig om dy Pantebreffue, ieg haffuer handlid mig til offuer ded greffskafft Pynnenberg[2]).

Aff dy Dantziger breffue, du sende mig, mercker ieg, At der uil strax med første aben wand sendis skiib hen paa dy steder, som kan skee nogiid tyuery med den Salpeiter, som forhanden Er. Gud giiffue, ieg haffde tyenlige folck dertill, daa war ded gaadt att *corrigere*[3]).

Den Spanske wiin, som hører Spanske Reiiders[4]) tiil, den kandstu lade passere.

Den Hollandtske *Resident* y Helsingør gør Spørsmal, Epthersom hand haffuer Soffuyd uel ud till. Ieg motte gerne uyde, huad tiieniste hand haffuer giiordt mig, huorfor hand haffuer stor *Recompans* at *prętendere*. Miig tyckis, at hand[5]) En gal hollender, och ded bliffuer uel derued. Saa snardt ded gaar ded gesyndecken weel, da uil dy strax meystere al werden, Mens sa snardt werden gaar dem Nogiid ymod, da Er dy smuck smydig.

Du skaldt uerre derom, at man faar Ett hus opsat nest Porten ued Høiibro aff den størrelse, at Porteneren kan boe derudi, Paded man kan faa Bundtmageren[6]) ind

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 271.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 291.

[3]) Ved „Tyveri“ af Salpeter forstaar Kongen vistnok Fortielse af denne Vare for at undgaa at betale Sundtold af den. Generalstaterne havde 25. Oktbr. 1639 anmodet Kongen om at frigive et Skib, som var blevet anholdt i Sommeren 1639, fordi 6 Tdr. Salpeter vare blevne fortiede; 19. Marts 1640 skreve de til Cracau derom, og Prins Frederik Henrik sendte 30. April 1640 en Skrivelse derom til Christian IV (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 219. Rigsark. i Haag. Geh. Ark., Holland Nr. 66).

[4]) ɔ: Rhedere.

[5]) Her mangler Ordet: er.

[6]) Jorgen Hojer (ikke som i forrige Bind S. 75: J. Hog).

y Portenerens Lossomendt Igen Och knud Christensøn [1]) med hans kram y bundtmagerens Lossomendt igen, Paded man kan forujdere Renteriied och faa saa mange Renteriiskriiffuer fleere [2]), som kan forrette ded, som nu En tyd lang med lyden *profiidt* ned vnderskedtlige herremend aff Chanseleriied forrettyd Er. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 17 *Februarij Anno* 1640.

Christian.

Dette herhuos føiiede breff skall med god leylighed sendis fram.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

356. **22. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om en ny antagen Krudtmager. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Denne breffuysser Er antagen for En krudmager Och stiiller siig nu Ind, huorfor Møllen, som krud gørris paa, Skall hannem leffueris med huis Redskab som der tyl hører [3]). Wor Herre gifue, att hand uyl skiicke siig bedre End dy forrige, som ieg En tiidlang haffuer hafft. Hand Er heer holdt for En god meiister, gud giiffue, att ded Er sandt. *Vale.* Aff glyckxborg y glyckstadt den 22 *Febru: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

---

[1]) Skriver i Klædekammeret.

[2]) Først 1641 synes en Forøgelse af Renteskrivernes Antal at have fundet Sted, se Grundtvig. Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 173.

[3]) 1. Marts 1640 fik Hans Saur Bestalling som Krudtmager ved Krudtmøllen i Kjøbenhavns Len. Sjæll. Reg. XX, 186.

357. **25. Febr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver forskjellige Ordrer om den Skanse, der skal anlægges paa Lappen. Han vil om faa Dage rejse til Haderslev for at bruge en Kur der og siden begive sig til Kjøbenhavn. Der skal gjøres nogle Flag og Fløje til nogle Skibe. Elben er næsten aaben. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dyn Skriiffuelse *daterit* den 14 *Huius* Er mig y afftis til hande kommen, Och deraff forstanden, at tømmeriid tiil ded uerck, som skal leggis pa lappen, Er bracht henad *Croneborg*, Mens *M:* hans Ohnemøller kan inted rette siig epther den offuerskiickede Ariidtz, och at Steenen best kan føris tiil baadtz fra Skane. Huorpa Ieg dig inted forholder, Att ded med tømmerid att føiie sammen uell kan haffue En Anstand, indtil gud uil, ieg kommer tiilstede, wansiiet Ieg inted ued att gørre anden Affriidtz derpa, End som giiordt Er. Stenen, som først skal brugis, uyl leggis ud med Stranden thuerdt offuer fraa Lappen, dersom ded er grundiist paa Lappen, huilcked ferre menden y Helssingør nocksom bekendt Er, Isønderlighed dem, som forgangen sommer uar med mig derhen. Ieg haffuer y sinde, Om gud uil, Inden faa dage at begiiffue mig her fra henad Hadersleben och der bruge *Medicum* Och siiden, saa snardt mueligdt, gaa henad københaffuen.

Residenten Crachou skal neppeligen faa *M: Reuentlou* tyl at *Replicere* paa ded, som tryckt Er, Aldenstund hannem gesandternis Høffiighed best bekendt [er][1]). Tiil store Lyckepotten skall gørris 4 flagge och 3 fløiie, Item tiil krone galley 2 fløiie, Som med ded første skall sendiis hiid.

Heer Er Ellffuen faast Aben, saat dy begynder allerede att lade korn och anden waare y skyben, huormed dy

[1]) Det indklamrede Ord findes i Langebeks Afskr. (Geh. Ark.).

achter inden faa dage at gaae ud ad søen med. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 25 *februarij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

358. **25. Febr. 1640.**

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger deres Betænkning om en Sundtoldrulle, som han er kommen overens om med den engelske Gesandt. — *Kgl. Bibl.*

Epther allehande *discurs*, som er *passerit* ymellom mig och den Engelske *Ambassador* om tollen y Sundid, Da er ded, gud uerre loffuid, kommen sauydt, Att denne herhuos føiiede Toll Rulle Er *Acceptcrit*[1]), saframdt den inden den 9 *Apri:* førstkommendis bliiffuer *Ratificerit.* Huorfor y skall tage samme Rulle for Eder och den med fliid igennom see och mig deroffuer Eders betenckende lade uyde Epther den Eed, y mig Suoriid haffuer, Enten Ieg kan haffue Skaade eller gaffn deraff. Isønderlighed om ded Epther *Ambassadørens* begehring skulle gaa, Att alle *Nationer Mutatis mutandis* giffuer liige megiid toll. Huortiil man heer Inted haffuer kundt suare, Aldenstund tolrullen inted Er ued handen, Ickeheller fiindis dy heer, som forstar ded, som der vnder Søgiis.

Glyckxborg y glyckstadt den 25 *febru: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

[1]) Forhandlingerne med Sir Thomas Roe om Sundtolden førte til en Overenskomst, hvorefter Skibstolden skulde nedsættes til en Rosenobel og Lasttolden omtrent til, hvad den var 1637; derimod afslog Kongen at gaa ind paa Afskaffelsen af den hundrede Penge. Kongens Brev derom til Roe var af 23. Febr., og en Toldforordning udstedtes 23. April; dog blev Overenskomsten ikke ratificeret. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 238. Jvfr. Brevet Nr. 361.

359. 8. Marts 1640.

Til Christoffer von der Lippe.

Om et Svar til Børnene efter Kongens Søster Elisabeth angaaende deres Bedstemoder, Dronning Sophies Klenodier. — *Universitetsbibliotheket i Rostock.*

Weiil Meiine Suester kynder[1]) in Ihrem Skreiben an mihr Eiine gedechtnus von Ihrer grosmutter seliigen kleenodiien zu haben begehren, Als sol darauff ihnen zur andtwordt gegeben werden,

Das dii kleenodia skon lange zerbrochen, umbgemacht vndt weckommen seiindt, Der briiff aber auff dii 72000 daler können sii mechtig werden, wan ich Ihr kuiitung *in optima forma* bekommen werde, das alles darmit seiine Riichtigkeidt habe.

Auff dem hausse Hadersleben den 8 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: *D:* von der Lyppen zu handen.

360. 14. Marts 1640.

Til Frederik Urne.

Et Brev skal sendes til Peder Vibe. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Offuer dette hoesføyede breeff till Peder wiibe Skall du giøre itt *Convolut* med een offuerskrifft till hannom i ditt naffn och dett Siiden tillstille dend første *post*, Som *passerer* hen att Suerigh. Roskild gaard dend 14 *Martij Anno* 1640[2]).

---

[1]) Talen er om Børnene efter Kongens Søster Hertuginde Elisabeth, der havde været gift med Hertug Henrik Julius af Brunsvig. Jvfr. Brevet af 25. April 1640.

[2]) Modtaget paa Kronborg 15. Marts.

361. 18. Marts 1640.

Til Hans Leonhard Klein.

Han skal rejse til Sir Thomas Roe i Hamborg med den Toldrulle, som bruges i Sundet, for at høre hans Mening om den; Kongen vil ikke afskaffe den hundrede Penge, men nok gaa ind paa at opslaa Toldrullen paa en Tavle. — *Geh. Ark.*

Hiibie hastu dii zol Rulle, so in dem Sunde gebrauchet wiirdt, zu Emphangen, wormit du *Recta* nach hamburg zu dem Engelsken *Ambassadoren* gehen sollest vndt im diiselbe lehsen lassen vndt ehe von im[1]) weckreiissen, Er habe dan diir seiine meiinung daruber gesagdt.

Den hundersten Pennig abzuskaffen, wornach Er allem ansehen nach laurett, das wiirdt nit gehen, Aldiiweil derselbe Beii zeiithen meiiner fohrfahren allezeiit ist gegeben worden. Das Nun diise Rulle solthe auff Eiine taffel oder Breedt gebracht vndt an dii zolbuden gehangen werden, das kan nach des *Ambassadörs* begehren wol geskeen, aber Ich sehe nit *ad quid*[2]).

Auff Rossenburg den 18 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Dem Sekretario kleiin zu handen.

362. 19. Marts 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal tale med Hannibal Sehested i Anledning af, at Kongen vil sende denne som Gesandt til England. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Epthersom ded Er den Engelske *Ambassadør* loffuid, Att der skulle med ded første komme En fraa mig henad Engeland der att gørre myne *Complementa*, Och Ieg

[1]) Her mangler Ordet: nicht.
[2]) Om Forhandlingerne med Sir Thomas Roe se ovfr. S. 311.

haffuer y siinde dertiil at bruge Haniball Seested, som med første Aaben wand skulle gaa henad Engeland med Ett aff dy lemppelige orloffskiib, Som Neldeblad, Suanen eller Delmenhorst Er, och derhuos En Piinasse. Som trost eller Markatten Er. Huorfor du skaldt tale med Hanibal om samme leylighed och Erfahre, huorsnardt hand kan bliffue ferdig tiil att begiinde samme Reiisse. Der uyl ochsa y tyde seis om Styremend[1]). *Vale.*

Aff Rossenborg den 19 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

363. 19. Marts 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen paalægger ham at opgive sig forskjellige Priser, skaffe sig nogle Oplysninger og udføre nogle Hverv, blandt andet angaaende Reparationer af Kjøbenhavns Brolægning og Vold. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Memoriall, huorpa Stadtholderen siig skall Erk[l]ere.

1. Om der Er Piipholdt[2]) bestiildt paa Gulland, som der skulle bohrtt . . .[3])

2. Huad En fod Gullandtz steen koster der paa landiid[4]).

3. Huad En tønde Skonsk kaalck koster. naar den y glyckstadt skall leffueris.

4. Huor ded forgylthe leehr bliiffuer, som Iohan Brahm loffuede att skaffe henad glyckstadt[5]).

---

[1]) Der blev ikke noget af Hannibal Sehesteds Rejse, men i August sendtes Korfits Ulfeldt og Gregers Krabbe til England. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 258.

[2]) ɔ: Pibestaver.

[3]) Langebeks Afskr. (Geh. Ark.) har: bohris.

[4]) Ulfeldt har vedtegnet: 5½ skill.

[5]) Ulfeldt har vedtegnet: med første aaben vand kommer dett.

5. Huad En Rode Skeffuersten att legge koster, naar[1]) selffuer lader steen til.

6. Den bekostning paa En Halff kartau at lade støbe och forferdige uyll styckuis settis tiil Paapiir.

7. Der skall strax sendis med Ett aff dy smaa skiib wiin, wrther och øll henad flensborg, som der paa Landtgerichtid kan brugis.

8. Huor den *Capitein* Er bleffuen, som seiilede y fiior med gaackmedt[2]).

9. Der skall gørris Riichtighed med Postbudden, att man heer sauel som y Suerrig kan faa breffue fordt.

10. Gaaderne y køben: uyl aff En uyss meiister Broeleggis, huor ded fornøden gørris, huoryblandt ded Streede, som løbber fra Amager [torre][3]) henad Børne Hussed, Er En[4]).

11. Der skall med første aaben wand sendis henad Rostock tiil att bringe[5]) paa wldrich Christians gaard y Meckelenborg[6]) 24 tønder Sabøig[7]), 24 tønder Haffuer, och 24 tønder Erffther[8]).

---

[1]) Her mangler vistnok Ordet: jeg.

[2]) Ulfeldt har vedtegnet: er rømt. Jvfr. ovfr. S. 262.

[3]) Det indklamrede Ord findes i Langebeks Afskr., medens den Kleveufeldtske Afskr. urigtig har: som.

[4]) Ulfeldt har vedtegnet: der om vil ieg tale med Borgemester och Raad. Det paagjældende Stræde var det saakaldte Ny Fisketorv, der forbandt Amagertorv med Graabrødretorv Vest for Helligaandskirken (Nielsen, Kjobenhavns Hist. og Beskriv. III, 377).

[5]) Langebeks Afskr. har: bruge.

[6]) Ved et Gavebrev af 10. Maj 1635 skjænkede Christian IV Ulrik Christian Gyldenløve to Herregaarde i Meklenborg, nemlig Zibühl og Gallentin (Danske Mag. 4. R. IV, 355). Hertug Ulrik den Ældre kjøbte 1621 Godset Zibühl, som han bestemte for sin Hustru Katharina Hahn; men herom havde han ikke udstedt noget Dokument, og efter hans Død 1624 tog Christian IV derfor Godset i Besiddelse for sin Søn, den ny Administrator Ulrik den Yngre. Katharina Hahn begyndte en Proces, men den fortes ikke til Ende (Jahrbücher des Vereins f. meklenburg. Geschichte u. Alterthumskunde XXIII, 36 ff.). Den yngre Ulrik døde 1633, hvorved Kongen igjen har faaet Godset.

[7]) Langebeks Afskr. har: Saaebyg.

[8]) Ulfeldt har vedtegnet: dett skal skee.

12. Naar gud uyl, ieg Reiisser herfra henad Hadersleben Igen, daa skall *M:* Hans Ohnemøller och den Murmeister, som arbeiider paa tarnid ued Regentzen, følge mig henad Nyborre [1]).

Rossenborg den 19 *Martij Anno* 1640

Christian.

13. Borgmeiister och Raad y køben: skall befahliis, att dy *Reparerer* wollen pa westerkanten, som den ligger ganske nederfallen, saatt ded Er stor skamm att See derpaa, nar fremmede kommer [2]).

Udskrift: *Memoriall*, Stadtholderen tiil hande.

364. **19. Marts 1640.**

Til Rentemestrene.

Da Karen Andersdatter agter at gifte sig med Niels Nelausen, skal hun ikke mere have sin Maanedspension af Rentekammeret. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom karren Andersdatter Nu y En Rom tyd aff Renteriid haffuer huer Maniid hafft nogle penge Epther uorris derpaa vdgiiffuen zeddels Indhold [3]), Och hun Nu Erachter att giiffue siig y Echteskab med Niiels Nyllausøn [4]),

[1]) Ulfeldt har vedtegnet: dett skal skee. Taarnet ved Regensen er Rundetaarn, der i daglig Tale kaldtes Regenstaarnet (Hist. Tidsskr. 3. R. III, 38). Den Murmester, som begyndte Opførelsen af Trinitatis Kirke, var den ovfr. S. 127 nævnte Jørgen Schøffel (eller Scheffel) fra Bern (Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 206); maaske han ogsaa byggede Taarnet.

[2]) Ulfeldt har vedtegnet: dette skal skee.

[3]) Det fremgaar heraf, at Karen Andersdatter ikke alene har haft en Pension af Rentekammeret fra 1621—1627 og atter fra 1643 (som angivet i forrige Bind S. 177 efter Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 175), men ogsaa i det mindste i en Del af Mellemtiden.

[4]) Niels Nelausen var en Søn af Slotspræsten Nelaus Povlsen og Student fra Herlufsholm 1630. Om ham se Personalhistorisk Tidsskrift II, 120. 296 ff.

Daa skall hinder herepther ingen fleere penning giiffuis, Mens worris forrige Ordinandtz hermed uerre *casserit.*

Rossenborg den 19 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

365. **19. Marts 1640.**

Til **Frederik Urne.**

Da Karen Andersdatter vil gifte sig med Niels Nelausen, skal Forleningen med Hveen opsiges hende. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom Karren Andersdatter veed Iffuer wind haffuer ladett mig wiide, att hun agter att giffte sig med een veed naffn Niels Nelausøn, da efftersdi hun tager bemeldte person, da maa hand ochsaa vnderholde hende, huorfor du paa mine vegne Skaltt Sige hende dett land hueen op[1], att hun inden woldermisse Skaffer hendis tøy aff Landet. och Skalt du forpagte Samme land till een. Som deraff vill giffue dett, Som gick deraff, imeden Kort v: Barleben dett besad[2]. Rossenborg dend 19 *Martij Anno* 1640[3]).

366. **21. Marts 1640.**

Til **Korfits Ulfeldt.**

Han skal spørge den Person, som har bragt en Skrivelse fra Prinsen af Oranien angaaende de under Lapland tagne Skibe, om han vil erklære, at Storfyrsten i Moskau har møntet de beslaglagte Denniger. Kongen vil samme Dag undersoge Bartholomæus Haagensens Sag. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

---

[1] Hun havde siden 1616 haft Hveen i Forlening (Slange durch Schlegel II, 65).

[2] Kort v. Barleben havde faaet Hveen i Forlening 1602 og havde Øen i det mindste til 1613 (Friis, Tyge Brahe S. 308). Jvfr. Brevet Nr. 371.

[3] Modtaget paa Kronborg 19. Marts 1640.

Du skaldt lade den Person komme tiil diig, som førde mig Prindtzen aff wraniens Skriiffuelse, dii skiib angaendis. som forgangen Sommer bleff tagen vnder Norland[1]), Och aff hannem fornemme, om hand uyl vnder Siin Hand giiffue ded skriifftlig fraa siig, Att Grodtfiirsten y Moskou haffuer laadt mynte dii denninger[2]), som heer staar y Arrest. Huad hand nu derpa Suarer, ded uyl *Annoteris*, paded man kan tiilskiicke grodtførsten ded.

Bartholomeus Hogensøns dondt wiill Ieg tage for, om Gud uyl, Naar klocken Er Ett Epthermiddag. *Vale.*

Aff Rossenborg den 21 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

367. **22. Marts 1640.**

Til Rentemestrene.

De skulle paa ny lade afskrive den sidst til Kongen sendte Toldrulle og indrette den efter Toldrullen af 1638, saaledes at Nederlænderne optages i den. — *Kgl. Bibl.*

I skall, Saa Snardt skee kan, lade vdskriiffue Paa Nii den tol Rulle, I Nu siist mig tilstyllede, Och den *dirigere* Epther den toll, som gyck *Anno* 1638. Dog saa Att Hollenderne kommer med dery[3]).

Rossenborg den 22 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande[4]).

---

[1]) Prins Frederik Henriks ovfr. S. 300 omtalte Skrivelse af 25. Januar modtoges i Følge Frederik Günthers Paategning 19. Marts i Kjøbenhavn.

[2]) Dennig (Denga), en lille russisk Mont.

[3]) Om Nedsættelse 1640 af Sundtolden for Nederlænderne jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 239.

[4]) Paa tredie Side af Brevet findes følgende udslettede Begyndelse til et Brev: „Den dag tilforn, førend Ieg drog fra Hadersleben, Da kam karren Andersdatters Opuarter diid.“

368. 26. Marts 1640.

Udkast til en Svarskrivelse til Prinsen af Oranien angaaende de under Lapland tagne Varer. — *Geh. Ark.*

Andwordt skreiben auff des Prindtzen von wranien Skreiiben.

Das Man dassienige, was Er wegen der *confischerede* giither begehret, Selber Biillich zu seiin Erachten, wan solches miit dess grodtfiirsten hand *confirmirett* wiirdt, Das Er Sodahne denniger slagen lessett, welches Man zum besten Erfahren kan, wan Eiin Eiigener *curriir* dessuegen miit skreiiben an den grodtfiirsten abgefertiget wiirdt. Was Nun desuegen Einkommen wiiirdt, dahuon Soll S: L: *copia* zugesandt werden[1]).

369. 29. Marts 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Bygning af en ny Trunke ved Fængslet (paa Kjøbenhavns Slot?) og om Antagelse af en ny Proviantskriver. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom fangerne Endnu dagliigen Briider udaff trunchen[2]), daa Er ded best, att der bigges En anden trunch til dem pa dy steeder, som man kan bedre see tiil dem, huy[l]cken uyl muriis, ty aff tømmer kan den inted lenge waahre Och uyl koste mehre End aff Steen, y sønderlighed om den skal gørres aff gaadt fast tømmer.

Fundamentit under samme trunck kan gørris vden kampesteen, liige som alle *fundamenter* gørris y glyckstadt. Och uyl haffuis y acht, paa huad manehr dy, som

[1]) Bag paa Udkastet findes med Fr. Günthers Haand følgende: „I. M^tt memorial, wornach die antwort auf des Printzen v. Oranien Intercession wegen angehaltener denninge abzufassen. 26. Mart: 1640.“ Om Brevets Indhold se ovfr. S. 318.

[2]) Trunke, Blok til at sætte Fanger i (Vid. Selsk. Ordb.). Her synes Ordet at betyde en hel Bygning.

sidder dery, skall bliiffue aff med skarnid. Kunde ded komme nogiid Neer stranden, daa motte dy om Natten well selffuer berre ded ud, huortiil lossomenterne kunde gørris mange och smaa, saat fangefogeden inted paa Engang slap fleere ud, End hand uel kunde Raade.

Aff køben: Slott den 29 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Der uil Endeligen tenckis y tyde paa En prouiandt skriiffuer, som kan løsse denne aff[1]), dog saa at denne bliiffuer y tienisten, dog for mynder *gaisi*, indtil ded kam til hannem Igen, huilcken saa skall gaa immer fordt och fordt, ty om ded endskøndt koster Nogiit, da kan ded dog inted gørre imod ded, som Nu skeer.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt til Hande.

370. 29. Marts 1640.

Til Frederik Urne.

Anne Mortensdatter, Jakob Mikkelsens Hustru, skal have noget Smør og Vildbrad fra Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ane Iackob Mickelsøns[2]) Skall aff Frederichsborgh Smør giffuis een halff tønde och een tønde wildbrad, om dend er forhaanden. Aff Kiøbenhaffns Slott dend 29 *Martij Anno* 1640[3]).

371. 29. Marts 1640.

Til Frederik Urne.

Johan Bogvad skal ikke have Hveen i Forpagtning, men Frederik Urne skal lade, som om Lavrits Hammer skal have den; i Virkeligheden er det dog Meningen at give den til Hans Ulrik Gyldenløve. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Morten Mikkelsen.
[2]) Om hende se forrige Bind S. 83 f.
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Eftersom dig bekiendt er, at Iohan[1]) begerede att haffue dett land hueen i forpagtningh, Da effterdi at Hans wlrick Gyldenløffue haffuer begeret Samme land i forpagtning[2]), da Skall du Sla dig fra Iohan Bøguad och giøre folck wiis. att Lawers hammer[3]) Skall haffue Samme land. Som er befalet att handle under det Skin med Karren om. huis fæ hun haffuer Sammestedz. Aff Kiøbenhaffns Slott dend 29 *Martij Anno* 1640[4]).

372. 31. Marts 1640.

Til Klavs Daa.

Kongen giver Ordrer om Udsendelse af Skibe. — *Geh. Ark.*

Ieg talede med Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt, førend Ieg drog fraa københaffuen[5]), som skulle liigge ved wechøen[6]) och der waare paa, Huorfor du, med ded første skee kan, skaldt sende Ett aff skiiben, som dertyl best bekuem Er, med En Iacht henad samme Øe. Huad ded samme der forrette skall, ded fiindis y herhuosføiiede *Instruction*, huorudi Er laadt Rom tiil Skiibens och *capiteins* Naffn. Och behøffuer y Beldt y Sommer ingen anden Skiib End dy, som neffn Er.

Der skall ochsaa, med ded første skee kan, Sendis thuende skiib henad Eckelenførde och thu andre henad

---

[1]) Om Johan Bøgvad se ovfr. S. 5.

[2]) Hans Ulrik Gyldenløve fik først Lensbrev paa Hveen 28. Maj 1642 (Annaler f. nord. Oldkyndighed 1855 S. 154); men han maa have faaet Øen tidligere, siden Kongen i et Brev af 18. Oktbr. 1640 omtaler hans Foged paa Hveen.

[3]) Om Lavrits Hammer, der var en Svoger til Karen Andersdatter, se forrige Bind S. 315.

[4]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[5]) Her maa mangle Ordene: om de Skibe.

[6]) Vægø ligger ved Norges Kyst, udfor den sydlige Del af Nordlandene.

haaffkroe [1]), liiggendis thuerdt offuer fraa tramynder [2]) haffuen, Huorpa ochsaa fyndis herhuos derris *instruction*, huorudi ochsaa Skiibens och *capiteinernis* Naff[n] kan Indføris.

Dy thuende Pramme flaadlussen och Stumpiid dorrethe skall vdriistis och derhen leggis. som Ieg haffuer wiist Stadtholderen H: Corfiidtz vlfeldt.

Vale. Aff Anderskou slott den 31 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Riigens Admirall tiil hande.

373. **31. Marts 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham et Brev til Rigens Admiral. Byfogeden i Kjøbenhavn skal forhindre Karen Andersdatters Bryllup med Niels Nelausen, indtil hun har skiftet med sin Søn. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ieg haffuer y herhuosføiiede breff [3]) skreffuid Riigens *Admiral* tiil om dy skiib, først skall ud, och derhuos send hannem *Capiteinernis instruction*, huorudi hand kan lade sette Skiibens och *Capiteinernis* Naffn.

Ieg glemde y En Hast at befahle, At du skulle befahle Byfogeden [4]) at gørre forhindring huos Presterne y køben: y karren Andersdatters giifftermall med hinders Opuarter, Naar hand mercker, att dy beginder att lysse for dem, Indtil hun Epther louuen først haffuer skiifft med Sønnen [5]). *Vale.* Aff Anderskou Slott den 31 *Martij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

---

[1]) Hafkrug, Landsby i det nuværende Eutinske.

[2]) ɔ: Travemünde. Hensigten med at sende Skibe til Trave har vel været at forhindre, at Salpeterhandelen skulde gaa over Lybek i Stedet for gjennem Sundet. Jvfr. Brevet Nr. 380.

[3]) Brevet Nr. 372.

[4]) Klavs Iversen Ravn.

[5]) Hans Ulrik Gyldenløve.

374. 1. April 1640.

Til Ellen Marsvin.

Kongen benægter, at han har sagt, at Rhingreven var Fader til Kirstine Munks yngste Barn, men dette befrier hverken hende eller ham for Skyld. Ellen Marsvin skal afgive en Erklæring om to Punkter. — *Geh. Ark.*

Kere Ellen, Ieg Erfahrer, diig med dyn anhang At uylle Smycke dyn datters Sag dermed. At Riingreffuen Inted waar y Riigid, Dentiid hun bleff med ded syste Baarn, Huorfor Ieg Erachter fornøden at werre at lade dig derom forsta myn mening. Anlangendis Riingreffuen, da Er ieg uys pa, at huercken du eller Nogen kan med sa[n]dhed siige. Myg att haffue sagdt, at Riingreffuen war fader til dyn datters Øngste Baarn[1]).

Mens at hans Naffn tyer End Engang Er brugdt y dyn datters Mangfoldige Optøgers beskriiffuelser, Ded er skeed pa den manehr, som *Pilati* naffn Er kommen y uorris troes Artyckel, Aldenstund Ieg inted uden hans Naffn kunde Stylle werden Dyn datters Store troeskab ymod mig for Øiien. Huorfor ieg uyl, at du skaldt lade myg forsta, aff huad Arsag du inted torde Suerge pa Anderskou Slott[2]), Miig ingen arsag att haffue Mynder att achte dyn datters Øngste Baarn End dii andre Børn, *Item* huorfor du icke uylle werre huos dyn datter, dentiid hun skulle y barsselseng med samme barn, som du haffde uerrid y alle dy Barsselsenge, hun laa y. Der du dog uyste, Naar Riingreffuen drog aff Riigiid.

Naar du nu dig herpa haffuer Erkleerid, daa uyl uy gaa wyder tiil texsten, Epthersom ded fornøden gørris. Befahlendis dig hermed gud y himmelen, Om du bliiffuer ued Sandhed. *Datum* Nyborre Slott den 1 *Apriilis Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Fru Ellen Marsuiin til hande.

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 182.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 98. 100.

375. **10. April 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har modtaget en Pakke med Breve fra Peder Vibe i Stockholm. Han omtaler Nederlændernes Planer. Han er ikke tilbøjelig til at tage Artiszewskis Broder i sin Tjeneste. Lybek og de andre Stæder lade vel deres Skibe ligge stille. Den følgende Dag begynder Landretten. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ded packet med breffue fra Peder wiibe haffuer ieg Emphangen, huorudi inted aff *importans* fyndis, wden at der siigis, mig att haffue *coniungerit* mig med Spanien och Engeland ymod franckeriige, Suerrig och Holland, *item* att myn søn hertug frederich friier epther Hertug Iørgens aff Lyneborgs dotter. med andiid slig snack[1]), som hand uden thuiffuel haffuer ladt dig uyde. Suarid derpa haffuer du herhuos att Empfange.

Aff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, huad dii vdskiickede *Refererer* om den vdriistning, der skeer y Holland, huorudi ieg dog inted niidt finder. Heer haffuer man, att dy uil lade gaa otte skiib henad Sundiid at Erfahre, huorledis dii bliiffuer tracterit. Giiffuer dy siig ind for Gotenborg med det antal skiib, som dii formener att passere Sundiid med gewaldt, daa skulle dy uylle, att dy uaar der wde igen for samme Haffuens Ringhed och flack uand och anden *incommoditet* skiild.

Artyschofschis[2]) broder angaendis, du skriiffuer om, den kan Ingen tyenniste gørre mig huercken tiil landtz

---

[1]) Underlig nok var Hertug Frederiks Forlovelse med Sophie Amalie allerede i Marts gaaet for sig paa et Møde i Celle. Se ovfr. S. 278. Peder Vibe havde omtalt Kongens Forbundsplaner og Frieriet i Breve af 20. og 31. Marts (Fryxell, Handl. rör. Sverges Hist 1, 72. Vibes Koncepter i Geh. Ark., Reg. 26, Nr. 115 a).

[2]) Talen er vistnok om en Oberst Artiszewski (Arciczewski), der gjentagne Gange var hos Christian IV som Afsending fra Kongen af Polen, og som endogsaa skal have været i den danske Konges Tjeneste (Hist. Tidsskr. 4. R. VI, 118). Hvem hans Broder var, vides ikke.

Eller wandtz. Tii huem der haffuer berømbt hannem for diig y dy mader, hand maa nyst uerre forryckt y hoffuedid, aff den arsag att samme mand uell forstaar allehande. Mens hand Er gammel, Suag och stropirit[1]) pa hender och fødder. Att hand begehrer at tyene heer, ded skeer *ex eodem Capite*, som dii aff Hamborg drager y Glyckstadt att boe, fordi att, Naar dii sammestedtz Er bleffuen borger, att ieg derfor skall tage mig derris lumpen sager an, som dy haffuer med dy Hamborger.

Dy lybske och dy andre Steeder lader wor herre well werre En god Man, som hand altyd uerrid haffuer, och lader derris skiib ligge Stylle indtil nyder beskeen.

Imorgen, om Gud uyl, gaar Landgerichted an[2]). Ieg haffde uel y siinde att haffue giiordt En Reysse pa Post henad Glyckstad, førend Landgerichted angiick, Mens for weiiens dybhed Er ded Eptherbleffuen. *Vale.* Aff Flensborrehuss den 10 *Apri: Anno* 1640.

Christian.

Till lybeck ligger 600 Skiippund touuerck, som mig til kommer, huortil uiil ordin[er]iss skiib, som ded kan hente.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt till hande.

376. 14. April 1640.

Udkast til et Svar paa en Skrivelse fra Hertug Frederik af Gottorp, hvori denne i Henhold til Unionen har tilbudt sin Mægling mellem Kongen og Generalstaterne. Der skal svares, at der ikke er noget Præcedens herfor fra Kalmarkrigen, og at Kongen venter Unionshjælp fra Hertugen. — *Geh. Ark., Overretsarkivet, Gesammthaus Holstein Nr. 9.*

Auff H: friderich von Holstein *Interposition* Nach Eiinhaldt der *Vnion* Ist zu andtworthen,

Das wiir S: L: *Interposition secundum tenorem Vnionis*

---

[1]) Af det franske estropier.

[2]) I Kongens Skrivkalender opgives, at Landretten begyndte 13. April Danske Saml. 2. R. III, 388.

gerne *Acceptiren* wolthen [1]), Daa der *modus* allezeiit *parcticirit* (!) wehre, Dan wiir vns nit Errinneren können, Dass solches fohr dem anfanck des Suedisken kriiges beii S: L: herren vattern [2]), Seliigen angedenckens, gesuchett, vnd doch der *Cron* dennemarck dii *Assistens* nach der *Vnion* geskeen. Zu dem kommet diis, Das dii Herren *general* Stathen Skon dess könings in gross *Brytannien Interposition* ausgeslagen [3]). Als leben wiir der freundt, vetter vndt vatherlichen zuuersicht, S: L: werden sich So wyllich zu dii *Vnions* hiilffe der *Cron* dennemarck, Als diiselbe dissen fiirthumen (!) geleiisted, auch Ohne weiitheren auffskub Leiisten.

Auff dem Hausse flensburch den 14 *Aprilis Anno* 1640.

Christian.

377. **15. April 1640.**

Til Klavs Daa (?).

Kongen forlanger i Anledning af et muligt nederlandsk Angreb opgivet, hvor mange Smaaskibe der i en Hast kan bringes til Veje og bemandes. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Man behøffuer 13 Sma skiib huos fladen aff den Størrelse, Som høiienhald och Iomfru Suenden Er, Om gud ded behager, at dii hollender skal gørre gaal aff siig, Daa Eptherdi der findis En temmelig haab aff ded slags y myn tyeniste, som Er pa anskiillige(!) Steeder Och dog kan y En hast komme tilstede igen, Naar behoff gørris, Huorfor du skaldt lade mig uyde, huor mange man kan bringe tyl weiie aff galleiier, Iachter och Sadan tyngister, som man y En hast kan kaste fuld med folck. Om Reesten aff sadan skiib skaldtu uerre Om at Spørre op y køben: och andenstedtz. om man dem kan faa tilkøbs

[1]) Om Hertug Frederiks Tilbud om Mægling se Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holstein. Hist. VI, 179. 181. Slange S. 1000.
[2]) Hertug Johan Adolf.
[3]) Se herom Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 237 f.

Eller paa Maniidtz penge. *Vale.* Aff flensborrig hus den 15 *Apri: Anno* 1640.

Christian.

378. **15. April 1640.**

Til Korfits Ulfeldt (?).

Peder Vibe beretter, at Axel Oxenstjerna meget ønsker et Sammenstød mellem Kongen og Nederlænderne, men ikke vil kunne faa Sverigs Stænder til at virke med dertil. Kongen fastholder en Bestemmelse om Pris paa Egetømmer og meddeler, at han har udstedt Forbud mod, at Danske eller Norske tjene i Nederlandene. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn skriiffuelse ued Iohan Boiisen framskiick[ed] kam mig y aftiis til hande, Saoch Ett breff fra Peder wiibe, paa huilckid herhuos fyndes Suaar, som du med første leylighed [skaldt sende fordt][1]). Hand kan inted nocksom berømme Chanseleren, [huor][1]) gerne hand saa, at Ieg och dy Hollender kam y haar sammen, mens hand mener, at hand inted kan stordt gørre derued, omskøndt hans uyllie Er god, Ty hand faar Stenderne inted dertiil. Som vdenthuiffuel mener siig allerede at haffue saa megiid pa Halssen, som dii allermest kan berre.

Huad siig anbelanger, at du mener, at Taxten pa tømmerid Er for høy, Och Nu findis dii, som for megit miindre Priis Egiitømmer uyl leuere, Da kan Ieg dig inted forholde, at ded wed den anordning skal forbliffue, som Engang derom gort Er, Allenstund Ey Penge Er ved handen.

Eptherdi Staterne haffuer ladt gaa Placat ud, att ingen aff derris maa tyne nogen fremmid potentat, daa haffuer ieg ladt vdga ett lige, saa att ingen dansk eller Norsk skal under Liiff och leffniidtz fortabelse tyene y Holland, att lade siig bruge imod mitt forloff y Østersøen

[1]) De indkl amrede Ord findes i Langebeks Afskr. (Geh. Ark.).

eller y Nordtsøen [1]). *Vale.* Aff Flensburghus den 15 *Aprilis Anno* 1640.

Christian.

379. **16. April 1640.**

Til **Korfits Ulfeldt.**

Han skal forhandle med en fra Kurfyrsten af Sachsen sendt Guldproberer om hans Lønning. Et aabent Brev skal sendes til Norge. Sir Thomas Roe ønsker at rejse hjem. Kongen tager en Ordre tilbage om et Skib, der skulde sendes til Elben, og klager over en urigtig Daler, som han har faaet paa Kronborg. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Denne breffuiser Er forskreffuen til mig fra Churfursten aff Saxen for En probiirer, huilcken du skaldt tractere med om hans besolding, Tii der Er ingen y al Danmarck, som kan gørre En Rett gulprøffue uden Peter Griiner, som Er Een Skrøbelig kaarl [2]).

Dette herhuosføiiede *patent* skaldtu lade trycke Och ded forskiicke med ded første op tiil Norrie [3]). Ded, som skall hen ad Holland. ded tryckis y Glyckstad.

Att ded gaar Banneriis *Armej* Ickun passelig, ded *Continuerer* Endnu. Ellers Er her inted Niit, vdenad *M: Roe* Er heer och uil tage syn affskeen aff mig och drage hiiem.

Iens Chanseler [4]) Er død och begraffuen y dag. Ieg skreff for nogen tyd siiden Om Ett aff Skiiben, som Skulle komme pa Elffuen, Huilckid ma bliiffue der, som ded Er, om ded icke Er bordte.

Denne herhuosføiiede daler fandt ieg Ibland nogle aff dy Penge, ieg Nu siist tog med mig fraa Croneborg, huilcken du haffuer att uyse tollerne y Helsingør och aff dennom Erfahre, huorledis den Er kommen tiil biiss. Tii

[1]) Se ovfr. S. 288.

[2]) Han overlevede dog Kongen, se forrige Bind S. 287.

[3]) Talen er uden Tvivl om det (særskilt trykte) aabne Brev af 16. April om Forbud mod at være i nederlandsk Tjeneste.

[4]) Om Postbudet Jens Nielsen Kansler se forrige Bind S. 360.

ded Er ingen konst att See, att den Er inted aff ded Rette slags. *Vale.* Aff flensborgerhus den 16 *Aprilis Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

380. 20. April 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen omtaler Forholdsregler for at forhindre, at Salpeteret føres ad andre Veje fra Østersøen mod Vest end igjennem Sundet. Han har ladet Nederlænderne vide, at hvis de ikke ophæve Forbudet mod at handle paa Danmark, ville Gesandter fra dem ikke være velkomne. En fransk Afsending søger om Tilladelse til at føre Salpeter gjennem Sundet. Sir Thomas Roe vil rejse hjem. Banér har lidt et Nederlag. — *Geh. Ark.*

Vdaff dyn skriiffuelse Och huosføiiede *Auiser* Erfahrer Ieg den weii, dii achter att tage med den Salpeiiter[1]), Huilcken dem inted[2]) kan formenis uden for Liibek och wiismar med skiib, som besegliid Er. Huad paa denne siide skall skee, ded skall skee paa wesseren, pa greffuen aff Oldenborgs grund, huordhen Ett aff dy lempelige Skiib strax skall gaa, huortiil *Instruxionen* herhuos fiindis.

Dy, som skulle *confoiiere* Øxenen, dy behøffuis inted, aldenstund der kommer ingen skiib y Aar fra holland Epther Øxen, mens dy Er gangen med Øxenen offuer landtz[3]). At der er gesanter y holland, som skall til mig, ded Er klaardt, ty mig Er skreffuen, at graff hendrich friiderich[4]) Och *M:* fosberg[5]) skall brugis dertyl, Mens

---

[1]) Angaaende Nederlændernes Planer om at omgaa Sundet og Kongens Bestræbelser derimod se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 233 f. 239.

[2]) Ordet er skrevet to Gange.

[3]) Allerede 6. April havde Kongen skrevet til Korfits Ulfeldt, at det ikke behøvedes at udsende Skibe til at konvoyere Oxenskibene. Sjæll. Tegn XXVII, 12.

[4]) Kongen kan vistnok herved kun have tænkt paa Statholder Frederik Henrik af Oranien.

[5]) Gaspar van Vosbergen († 1649).

ieg haffuer laadt uare dem ad, Att om skiiben icke *more solito* søgte Sundid [1]), førend dy ankam, da uylle dii inted bliiffue hell welkommen. Saa tylig ieg fornemmer skiibens ankomst y sundiid *Morę consueto*, daa uyl Ieg høre op med myn werbing, huorpa allerede Er temmeliig *spenderit*. *Mun: Rorite* [2]), som uyl henad Suerrig, Er heer och *sollisiterer* Om Salpeiiter att føre ygennom sundiid [3]), som fiick til suar, at Naar Paldtzgreffuen kam paa siin frii fod [4]), daa war ded tyd nock att suare tiil den Snack, huilckid hell uel behagede den Engelske gesanter, som nu Er heer Och tager syn affskeen att begiiffue sig hiiem Igen til Engeland. *Vale*. Aff flensborg hus den 20 *Aprilis Anno* 1640.

Christian.

Banniir haffuer faat hug och *Retererit* sig med stor *confusion* henad Erfordt [5]). Hand rader nu tiil friid, huilcken dii keysserlige nu inted *Accepterer*.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

381. **20. April 1640.**

Til Frederik Urne.

Han skal befale Bonderne paa Hveen ikke at være Karen Andersdatter lydige efter 1. Maj uden med at age hendes Tøj til Stranden; hvis Niels Nelausen kommer til Øen, skal han fængsles. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Under 14. Marts havde Generalstaterne udstedt et Forbud mod al Sejlads paa Østen og Norge med Undtagelse af de svenske Havne paa denne Side Øresund samt Havnene i Holsten. Forbudet ophævedes dog allerede i April. Cau, Groot Placaet-Boeck I, 952 ff. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 232 f.

[2]) Baron de Rorté, fransk Afsending til Sverig.

[3]) Om denne Anmodning jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 219.

[4]) Pfalzgrev Karl Ludvig var i Oktober 1639 bleven fangen i Frankrig, da han inkognito vilde begive sig derigjennem til Bernhard af Sachsen-Weimars Hær for om muligt at opnaa Overanførslen over den.

[5]) I Marts havde Banér, dog uden at have lidt noget Nederlag, trukket sig tilbage for de Kejserlige fra Bøhmen til Sachsen

Efftersom ieg erfarer, att Karren Andersdatter indbilder Sig att wille erlange hoes mig, at hun motte beholde hueen, da Skalt du Sligt intett tro, meden befale bønderne Sammestedz, at de huercken i een eller anden maade Skall wiide hende till willge, naer woldermisse er forbii, uden att age hendis tøy till Stranden. Saa fremt hendes Iuncker kommer der paa landett, da Skalltt du lade binde hender och fødder paa hannom och lade føre hannom till dig och Siden losseere hannom paa Slottet, Som det Sig bør, indtill wiider beskeeden. Flensborghhuus dend 20 *Aprilis Anno* 1640 [1]).

382. **25. April 1640.**

Til Christoffer von der Lippe.

Kongen giver ham Ordre om et Svar, der skal udstedes til Grevinden af Nassau angaaende hendes Fordringer paa Arv efter Enkedronning Sophie. — *Universitetsbiblioteket i Rostock.*

Das skreiben, So Ihr mir von der greffuiin von Nassau [2]) zukommen lassen, habe ich durchgesehen vndt befunden 1. *Curialia*, 2. Das ich Ihr *partem hereditatis Auię* versprochen habe, 3. Das sii begehret, das Ihren dreiien Suesteren souil von miir haben miigen, als dii von Pommeren [3]) bekommen. Worauff Ihr *meo nomine* selbigen greffuiin

[1]) Modtaget paa Kronborg 25. April.

[2]) Enten Grevinde Sophie Hedevig, f. 1592 † 1642, g. m. Ernst Kasimir af Nassau-Dietz, eller Anna Augusta, g. m. Georg Ludvig, Fyrste af Nassau Dillenburg, begge Dotre af Kongens Søster Elisabeth af Brunsvig. En Grevinde af Nassau opholdt sig 1639 ved det danske Hof (Danske Samlinger V, 83. 86. Hist. Tidsskr. 3. R. III, 492).

[3]) Hertuginde Hedevig af Pommern, f 1595 † 1650, g. m. Hertug Ulrik af Pommern og Datter af Kongens Soster Elisabeth. Foruden de tre her nævnte Søstre, Sophie Hedevig, Hedevig og Anna Augusta, levede der endnu to Søstre, nemlig Elisabeth, f. 1593 † 1650, g. m. 1) Hertug August af Sachsen, 2) Hertug Johan Philip af Sachsen-Altenburg, og Dorothea, f. 1596 † 1649, g. m. Markgrev Christian Vilhelm af Brandenborg.

zur andtwordt sollet wissen lassen. 1. Dii *curialia* sollett Ihr höfflich, wii das sich gebiihret, beandtworthen. 2. Das ich solthe Ihr *partem hereditatis Auię* weiither, als ihr *in hereditate* an sigel vndt briiffue zugefallen solthe, zugesagdt haben, Das ist Niichtz, dan es nimmer in meinen gedancken gestiigen, viil wehniger Es zu thun versprochen. 3. Das ich ihren dreiien suesteren Ein weiiters, dan ihnen in der theiilung zugefallen, solthe folgen lassen, Darauff hatt Sii zu mehrmahlen meine *Resolution* verstanden. Dii Herdtzoginne von Pommeren betreffende, So ist der greffuiin wol bekandt, was zuiisken selbige fiirstin vndt Miihr fiihrgelauffen, Also das solches weiither zu *deduciren* nit Nötig, Ich auch darzu Eiin weiters zu andtworthen Niit gedencke, wan Es auch hunderdtmal *Repetiret* wiirdt.

Auff dem hausse Flensburch den 25 *Aprilis Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: *D:* von der Liippen zu handen.

383. April (?) 1640[1]).

Til Korfits Ulfeldt.

Om nogle Heste, som Kongen har lovet Sir Thomas Roe. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer glemdt ded, att Ieg loffuede *M:* Roe, siist Ieg talede med hannem, En heest och thuende hopper, huorfor Stalmeisteren[2]) skall Leede En hest och thu vnge hopper vd, som hand kan tage med siig paa skiibid henad Engeland. Tiil hesten skall gørris Ett tecken, som kan passere for hans person. Ochsaa tyl hopperne, Epthersom ded kan skycke siig. *Vale. Datum ut in literis.*

Christian.

Udskrift: *Postscriptum*, Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

[1]) Tiden for det udaterede Brev maa antages omtrent at falde sammen med Sir Thomas Roe's i Brevene Nr. 379 og 380 omtalte Afskedsaudiens hos Kongen. Det er maaske en Efterskrift til Brevet Nr. 380.

[2]) Arent v. d. Kuhla.

384. **7. Maj 1640.**

Fortegnelse over en Del Orlogsskibe og de Befalingsmænd, der skulle bruges paa dem. — *Geh. Ark.*

S: Sophiia . . .	Riigens *Admiral.* Den vnge Modt[1]) och hans kolmeiier Lii:[2])
Nelleblad . . . *Fides* . . . . . *Raphaell* . . . *Postilionen* . . . Rossen galey . . Den flyende fiisk.	Opuarter[3]), til huilcke skal brugis werner von waau[4]), Nyckel Manle[5]), Christian høiier och Moriidtz brun[6]). Tiil dii thuende Siiste fattis *capiteiner.*
Pasientia . . .	Vnder *Admirall* Eriick Ottzen, Hen: brun[7]) och Chri: brandt[8]) Lythenandt.

1) ɔ: Movat eller Mouatt (Navnet skrives paa mange Maader). Der var to Brødre af denne fra Skotland indvandrede Adelsslægt, nemlig Christoffer, der forekommer som Skibskaptajn fra 1625 af, og Axel til Hovland (i Søndhordland), der døde 1661 i en Alder af 68 Aar, og som ogsaa gjorde Tjeneste paa Flaaden (jvfr. Samlinger til d. norske Folks Sprog og Hist. VI, 243 ff. Nicolaysen, Norske Magasin II, 219. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 151. 154. 170. 179. Norske Rigsregistr. V, 639 f. VII, 799). Da Axel først træffes nogle Aar senere end Broderen som Skibskaptajn, har han maaaske været den yngste af dem, og at det er ham, Kongen kalder den „unge" Movat, skjønt Betegnelsen synes at passe mindre paa en omtr. 46 Aar gammel Mand, fremgaar med Vished af Klædekammerskriverens Regnsk. f. 1640—41 (Rentekammerark.), der blandt Kaptajnerne nævner Axel Movat og ingen anden med dette Efternavn.

2) ɔ: Lieutenant.

3) Vil sige, at disse Skibe skulle følge med og støtte det førstnævnte.

4) Verner von Wou eller Wow havde 1628 været Visitør i Øresund. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 205. Norske Rigsregistr. VII, 228. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 34.

5) Nicolaus Manley (Klædekammerskriverens Regnsk.).

6) Jvfr. Garde, Efterretninger om den danske og norske Søemagt I, 142. Danske Samlinger VI, 275. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 35.

7) Henrik Bruun.

8) Christian Brandt.

Lammid . . . . Kronede fiisk . . *Cronen* galey . . Marstra[n]d Plaage	Opuarter, huortil skal brugis Rubberdt wylmsøn[1]), daniel Nylssøn[2]), Iohan folckmarsøn[3]) och Christoffer Norman[4]).
Lyndormen . . .	Corfiidtz wlfeldt *Capi:*, Iørgen Riider[5]) Lythenandt.
Lii[n]den . . . *Archen*	Opuarter, Peder friis och Rassmus hansøn *Capiteiner.*
Tree kroner . .	Wiillem Effuerdtsøn[6]) *Capi:*, Iørgen Holgersøn Liite:
Markatten . . . Samson galey . .	Opuarter, Alexander Aarred[7]) och verner thorborg *Capi:*
Iustitia	Peder harboe[8]), fattis En Lythenandt.
Gaack med . . .	Lauers Niilssøn[9]), fattis En Lytenandt.
Oldenborg . . .	*Quartall Admirall* Syuerdt gabrielsøn[10]), Peter gintersøn Lii:

[1]) Jvfr. Danske Saml. VI, 275. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 35.

[2]) Klædekammerskriverens Regnsk. viser, at han er forskjellig fra den samtidige Søkaptajn Daniel Husum.

[3]) Johan Folkersen. Garde, Somagtens Hist. 1535—1700 S. 179.

[4]) Christoffer Mormand (ikke Normand) til Esperød. Barfod, Märkvärdigheter rör. skånska adeln S. 92. Danske Saml. VI, 264. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 35. I Følge Anrep, Svenske adelns ättar-taflor II, 923 døde han 1659.

[5]) I Klædekammerskriverens Regnsk. staves Navnet: Ridter.

[6]) Villum Evertsen (eller som han ogsaa kaldes Evensen). † 1648. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 34. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 269 f. Garde. Somagtens Hist. 1535—1700 S. 170 (hvor Navnet er læst som „Effmundsøn"). Personalhist. Tidsskr. I, 207. Brev af 6. Aug. 1640 i det Følgende.

[7]) Navnet staves Aaradt og Arrat i Klædekammerskriverens Regnsk.

[8]) Peder Harbo til Jomfruland og Østergaard. Samlinger til det norske Folks Sprog og Hist. I, 379. Norske Rigsregistr. VII, 790. (Norsk) Hist. Tidsskr. I, 33. Danske Saml. VI, 265.

[9]) Jvfr. Garde, Somagtens Hist. 1535—1700 S. 225. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 35. 118. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. II, 811.

[10]) Sigvard Gabrielsen Akeleie havde bosat sig i Norge, hvor han bl. a. ejede Gaarden Kambo (ved Moss). Allerede 1611

Suanen . . . . Riitheren . . . Iomfrusuenden . Dii thou løffuer . Delmenhorst . . Den Huyde Biiørn	følger *Quartal Admiralen*, til huilcke skall brugis Hans lydersøn[1]), Hans knudsøn[2]), Luckas hendriichsøn[3]), Powel Myckelsøn[4]), Och fattis der En *capitein* tiil ded siiste Och lytenanther tiil dem alle.
Norske løffue . .	*Quartal* vnder *Admi:* Hans wldrich[5]), willem v: Podtberg[6]) Lythenandt.
Hauhesten . . . Ørnen . . . . Hoiienhall . . . Dybendal . . .	Opuarter, huortil skal brugis Iacob Andersøn[7]) och franss Nylsøn[8]) til *Capi:*, Och fattis der thuende *capi:*

---

forekommer han som Skibshøvedsmand, og endnu 1645 gjorde han som Viceadmiral Tjeneste til Søs. Til Gjengjæld for, at hans (første) Hustru Else Tønnesdatter Galde overlod Kronen Nygaard og sit øvrige Gods, forlenedes de 1618 for Livstid med Værne Kloster og andet Gods i Norge. Han synes at have været en meget rig og en vel anset Mand i Norge; † 1665. Molbech, Hist.-biogr. Samlinger S. 133 f. Slange S. 924. 1094. Holberg, Dannemarks Riges Hist. III, 154. Danske Mag. I, 116. Danske Saml. VI, 337. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. I, 387. II, 540. IV, 633. V, 697. Norske Rigsregistr. 4. og ff. Bind. (Norsk) Hist. Tidsskr. I, 33. Garde, Somagtens Hist. 1535—1700 S. 169. 177. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 348. osv.

[1]) Jvfr. Garde, Sømagtens Hist. 1535—1700 S. 170.

[2]) Jvfr. Garde, Efterretninger om Soemagten I, 142. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 35.

[3]) Jvfr. Garde, Sømagtens Hist. 1535—1700 S. 154. 170. Slange, übers. von Schlegel II, 360. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 34. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. I, 729.

[4]) Jvfr. Danske Saml. VI, 264. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 34.

[5]) Hans Ulrik Gyldenløve.

[6]) Pattberg (Klædekammerskriverens Regnsk.).

[7]) Jvfr. Danske Saml. VI, 265. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 800. Nielsen, Hellig Trefoldigheds Gilde udi det danske Compagnie S. 57.

[8]) Jvfr. Garde, Efterretninger om Søemagten S. 143. Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 35.

Spes . . . . Marckus wiidt [1]
Snarensuend . . . . Nyckel kock } Blyffuer *A part.*
Gabriell . . . . . . Albredt Sanck [2]

Actum københaffuen Slodt den 7 *Maij Anno* 1640.
Christian.

385. **11. Maj 1640.**

Til Iver Vind og Sten Beck.

De skulle forelægge Ellen Marsvin fire Spørgsmaal i Kirstine Munks Sag. — *Geh. Ark.*

Ordinandtz, huorepther Iffuer wiind Och Sten Beck sig skal Rette.

Dy skal sig hen til fru Ellen Marsuyn forføiie [3]) och aff hinder fornemme arsagen, huorfor hun inted torde suerge den Eed, hinder aff uorris hoffpredikandt *D:* peder vynstrup pa Anderskou slodt bleff *pręsenterit*, Der hun dog dagen tilforn Skrifftlig Erbød siig at uille suerge, Siig aldrig at haffue kund tilforn mercke, at uy haffde nogen thuiffuel pa hinders øngste datterbarn, Och haffde hun merckt ded, da haffde hun ded inted uillidt haffue hafft y siit hus. Huorledis ded nu Riimer sig, ded ma hun selffuer forklare, ysønderlighed nar ded haffuis y acht, at hun, siden at hun uyste uorris mening om samme barn, trachtede Epther at haffue dedsamme att haffue ded huos siig(!), Saframdt

[1]) Englænderen Markus Whitte var 1630 bleven antagen som Skibskaptajn. Under Krigen 1644 laa han med en lille Flaade ved Vesterhavsøerne, men overgav sig til Svenskerne og gik i Tjeneste hos dem. Han blev imidlertid kort efter fangen af de Danske og paa Kongens Befaling hængt ved Elben 25. April 1644. Slange S. 1231 f. Garde, Somagtens Hist. 1535—1700 S. 187. Neues staatsbürg. Magazin 1, 885. Adler, Efterretninger ang. Ribe V, 5. 19. Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. I, 137. Norske Rigsregistr. VII, 624.

[2]) Navnet staves i Klædekammerskriverens Regnsk. paa forskjellige Maader: Siack, Siacht og Jack. Den sidste Form er vel den rigtigste.

[3]) Ellen Marsvin havde under 4. Maj faaet Brev om ufortøvet at begive sig til Kjøbenhavn (Fynske Tegn. V, 64).

greff woldemar Christian Och Suogerne ded haffde med hinder wiildt wnderskriiffue och samtycke [1]).

For ded andiid skal hinder forreholdis, at Eptherdi uy stackid siiden uylle uyde, huorfor hun inted uar huos datteren y den syste barselseng, som y dy forrige, Och hun suarede, Os inted pa dii tyder som før haffde hafft bud epther hinder, Huii[l]ckid hun dog strax fraagick Och sagde, at frue Soffii brade, som død er [2]), och hinders datter altyd haffde ladtt hinder uyde, nar tyd uar at komme, Huorfor hun skal Erklere siig, huilckid der skal holliis for Løiien eller Sanden. Siger hun ded første, da bør hun at beuisse ded med skriifftlig Ordinandtzer eller leffuendis Røst Eller och tage ded til sig igen.

For ded triidie da skal hun adspørris, huortil hun haffuer saat den hoffuid løiien y hinders siste Suar, At arsagen til hinders greeden Och hylen, hun dreeff pa køben: Och andenstedtz, waar, at En deel aff uorris børn vaar sendt offuer tiil holland [3]), der hun dog aldrig skal kunde beuysse. at hun siig ymod nogen deroffuer haffuer beklagiid y nogen made.

For ded fiierde skal hun Erkleere sig, huorfor hun inted suarede os pa uorris skriiffuelse, huorudi uy befohl hinder sig at Erklere, Om hun Icke y worris Neruerrelse haffuer Ønskiid datteren, at hun motte sette lyffuid til y den Siiste Barsselseng.

Saframdt hun Nu uyl inted uerre sliigdt gestendigdt

---

[1]) Angaaende Ellen Marsvins Ønske om at faa Datterdatteren til sig og opdrage hende se Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie I, 105. XLII.

[2]) Sophie Pedersdatter Brahe, f. 1580 † 1638, hvis første Mand, Rigsadmiralen Peder Munk til Estvadgaard, var en Broder til Ellen Marsvins første Mand, Ludvig Munk til Nørlund. Efter Peder Munks Død (1623) ægtede hun 1627 Malte Klavsen Sehested til Ryhave († 1661). Chr. Hansens Ligprædiken over hende, Aarhus 1639.

[3]) Om Sophie Elisabeths, Valdemar Christians og Leonora Christinas Ophold i Nederlandene hos Grev Ernst Kasimir og hans Ægtefælle, Kongens Søsterdatter Sophie Hedevig, i Aarene 1626—29 se Smith, anf. Skr. I, 15 ff.

Och bruge ded til vndskylding, att yngen kan uynde hinder syn Mund fraa, aldenstund uy uar Ene sammen, dentyd orden faldt, daa maa ded blyffue derued pa denne gang.

Rossenborg den 11 *Maij Anno* 1640.

Christian.

Huelcken aff dii tre Puncter hun uil inted uerre gestendig, derpaa skall strax skaffis hinders Egen hand paa.

Der skall gaa En aff Chanseliid med, Som Styckuys kan *protocollere* alting.

386. **13. Maj 1640.**

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen stiller ham Hjælp i Udsigt til at sikre Stiftet Bremen, da Nederlændernes Hidsighed synes at tage af. Han beroliger ham med Hensyn til hans Frygt for Thronfølgen; dør Prins Christian uden Arvinger, ville Rigsraaderne vælge ham af Hensyn til Hertugdømmerne. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, herdtzliber Son, auss dein an miir abgegangenes handtskreiben habe ich die *Contenta* verstanden, worauff ich dich vetterlichen nit verhalthen.

Betreffende des Erdtzstiifft Brehmens wolstandt in dissen besuerligen zeiithen in achtt zu haben, Das soll, ob godt wiil, geskeen, souyl immer mugelich. Ob skon di soldaten zum theiil nach dennemarck seindt gefiihret. So werden diiselbige mit gottes hilffe nit lange daselbsten verbleiiben, weiil dii herren Hollenders hiidtzigkeiidt sich in Etwas gelinderdt ist, das si nuhmer so Eiiffuerich nit seindt wii zuuorn [1]).

Dii andere sache betreffende, so hat es darmit kein hast, Ob es skon dissen herredag nit kan fullendtzogen werden, In betrachtung das, da der Priindtz nach gottes des Allerhögsten wiillen ohne Erben versterben solthe, So werden dii Reiix Rethe nima[n]d ohne [2]) Nehmen, weiil

[1]) Kongen sendte ogsaa i Efteraaret 1640 Tropper til Bremen. Slange S. 1038. Jvfr. Kongens Brev af 10. Septbr. 1640.

[2]) Her mangler Ordet: dich.

beiide fiirstenthum nihmand dan diich vnwiidersprechlich zukommen, ahn wessen Nachbarskafft ihnen viil gelegen, welches ich diir zu deiiner Nachrichtung vetherlich habe wollen wiissen lassen, vndt Befehle dich hiimit dem Skudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe allezeiit

Dein getrewer vather

Christian.

Auff kopenhagen haus den 13 *Maij Anno* 1640.

Udskrift: Meiinem Herdtzliiben Sohn dem Erdtzbiiskop von Brehmen zu handen.

387. **14. Maj 1640.**

Til **Jørgen Urne** og **Korfits Ulfeldt.**

Da Ellen Marsvin sikkert ikke vil sværge den Ed, som Kongen har konciperet, skulle de foreslaa hende at møde paa Rettertinget og der modtage af Kongens Haand et gloende Jern, for at det kan vise sig, om hun taler sandt eller ikke. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg ygar Erklerede mig, At ieg mig ymod Eder uille Erkleere udi den sag, som Imellom mig och fru Ellen Marsuin pa fru kyrstens vegne dreffuen Er, Daa Eptherdi ieg Er uys pa, at fru Ellen inted tør Suerge ord fra Ord, som Ieg haffuer *consiperit* den, Naar der skeer først almyndeliig bøn aff Predyckstolerne, At gud y himmelen Øiienskiinlig uyl straffe den, som Suerger ded, som wsandt Er,

Huorfor ieg haffuer tenckt paa En anden letter Manehr, som y hinder paa myne uegne *prę̨sentere* skall, som Ingen hynder eller skade kan gørre hynder paa hynders saliighed, Nembliich at hun paa en dertyl berammede dag møder pa Rettertyngid Och der aff myn hand annammer Ett gloende Iern, Som kan vduysse, huylckiid sandt Eller løiin Er.

Io snarer hun siig nu dertiil *Resoluerer*, Io snarer

haffuer uy Ende paa den Snack. *Valete.* Aff køben: Slott den 14 *Maij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Marss Och Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

388. **14. Maj 1640.**

Til Frederik Urne.

Han skal sende Kongen 10,000 Dlr. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skall Sende mig med dett første tii tusinde daler hiid, Som Skall *Compleris* aff de penge, Som Staaer i huellningen, Saa uiit Som tolden indtett till Samme *Summam* kand tillstrecke[1]). Aff Rosenborgh dend 14 *Maij Anno* 1640[2]).

389. **18. Maj 1640.**

Til Jørgen Urne og Korfits Ulfeldt.

Kongen afslaar deres Anmodning om, at Ellen Marsvin maa rejse bort uden videre, og fastholder, at hun enten maa sværge den forelagte Ed eller bære gloende Jern for Retten. — *Kgl. Bibl.*

Siiden at y gode herrer ygar uar huos oss for Prediicken Om den Sag, som ymellom os och fru Ellen Marsuyn *Ventileris* angaendis hinders datters Øngste Barn, Och y vnderdanigst aff os vaar begerendis, At fru Ellen uden wyder *Molestation* motte forføiie siig herfra.

Da haffuer uy samme sag med al fliid och betenckende

---

[1]) I Følge Sundtoldregnskaberne udbetaltes der 16. Maj fra Sundtoldkisten 10,000 Dlr. til Kongens eget Kammer paa Kjøbenhavns Slot.

[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Offuerueiied och befunden, Os sliigdt uden uorris Største *disreputation* inted kan gørre, Mens Nadiigst uylle, Att fru Ellen Epther siin Erklering, hun ued Eder Imod os giiordt haffuer, gørrer den Eed, wii hinder pa Anderskou slott lod forreholde, Elleroch at hun aff os Emphanger Et gloende Iern, som uy med gudtz hielp Epther uorris siiste Erkleering *in Loco publico* hinder achter at *præsentere.*

Huilckid alsammen uy Nødis tiil at gørre, worris Erliige Naffn och Riichte y uorris grau at *Conseruere* wbeklyckid, y betrachting om Endskøndt fru Ellen med syne och datterens Slecht och wenner y Niiende knee[1]) sig imod os Epther uorris wiillie uylle forskriiffue, Daa kan ded dog ydag Eller y morgen Inted *præiudicere* den kramsfuel, uy dragis Om, wdenad sagen saledis driiffuis, som sagen ded vdkreffuer, Huorepther fru Ellen leeder. Tii kan hun saledis slippe, Och ded mange bekendt Er, huorfor hun aff Oss hiid kalliid Er, Daa haffuer hun och hinder anhang Erlangiid derris *Intent*, y ded Att, Naar wngen kommer for En dag, Och uy Epther den Allerhøiiestis uyllie Erre affueiien, Daa kan[2]) siige, siig att skee wrett, Aldenstund ded Er wbeuyst, ded man beskyldte moderen for. *Valete.* Aff københaffuen Slott den 18 *Maij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Maars Och Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

390. **20. Maj 1640.**

Til Iver Vind og Sten Beck.

Efter Ellen Marsvins Tilbud skal hun aflægge Ed under Herredagen; hvis hun søger Udflugter, skal hun forpligte sig til at blive i sit Logis indtil videre Besked. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Knæ, Ætled. Peder Plades Visitatsbog, udg. af Grundtvig S. 193.

[2]) Her mangler Ordet: hun (Dorothea Elisabeth).

Epthersom fru Ellen Marsuyn haffuer hafft bud huos Os ued Riigens Maars Och Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt, Siiden ad uy hiinder haffuer ladiid beskycke wed Oss Elskeliige Iffuer wiind Och Steen Beck Angaendis den Eed, hiinder pa Anderskou slott aff oss tiil syn vndskiilding, Datterens letferdighed betreffende, forreholdt bleff, Och hun ued dem ymod oss siig Erkleerede att uylle gørre samme Eed,

Daa skal hun Nu uerre fortenckt tiil at gørre hiinders Erbydelsse fylliist Och Neffne En uys dag dertyl y denne herredag[1]).

Saframdt hun Nu siig inted dertiil uyl forsta, mens *Morę solito* søger allehande wdflucht, Daa skall handen tagiis aff hinder, Att hun Inted gaar aff ded lossomendt, dy fynder hinder vdi, Indtil uyder beskeen.

Aff køben: Slott den 20 *Maij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Iffuer wiind Och Steen Beck tiil hande.

391. 24. Maj 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen minder ham om, at Grev Valdemar Christian i en rum Tid ikke har været til Alters, og giver Ordrer i Anledning af Grevens forestaaende Rejse. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 442.*

Ieg glemde ygar at tale med diig om thuende Poster, Graff woldemar Christian angaendis, som uyl haffuis y acht. For ded første daa haffuer hand y En Rom tiid inted uerriid till Alters. Och uylded haffues y acht, att om Greffuen aff *infanthen* bliiffuer *Regulerit* (!), imens

[1]) Herredagen var begyndt 5. Maj. Danske Samlinger 2. R. III. 388.

hand Er deer, att ded aff Hoffmeiisteren[1]) haffuis y achtt[2]). *Vale.* Aff københaffuen Slott den 24 *Maij* 1640.

Christian.

NB. Eptherdi Greffuen haffuer En temmelig sterck *Comitatum* huos siig. Sa att hand inted kan reiise wbekendt, daa faar man att tencke pa myddel, huorledis hand kan komme sicker Igennom Statherniis *garniisoner.*

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

392. **26. Maj 1640.**

Til Rigsraadet.

Kongen opfordrer det til at overveje Midlerne til, at han kan faa de Penge tilbage, som han har udlagt til Holmen og Flaaden; tillige bør det betænke, hvorledes Flaaden i Fremtiden kan holdes ved Magt. — *Geh. Ark.*

Epthersom uy Nu En Rom tyd med worris store skaade haffuer holdt Holmen med fladen med ded, som deraff *dependerer,* ved macht, fordi at *Cronens* Indkomst inted kunde strecke tyl ded, som Tiid epther anden derpa

---

[1]) Adam Heinrich Pentz til Warlitz nævnes som Grevens Hofmester i den ndfr. anf. Instrux og Pas og i et særligt Pas for ham af 25. Juni (Aus- u. Inländ. Concepten). Han var antagen som Kongens Hofraad med en aarlig Løn af 1000 Rdl. fra 20. Aug. 1639 at regne (Rentemestr. Regnsk.). Han blev Hofmarskalk 1646 og døde 1657. Om ham se for øvrigt Danske Saml. 2. R. II, 63. 85.

[2]) Medens Brevet gaar ud paa, at Valdemar Christian skulde rejse til Infanten Ferdinand i de spanske Nederlande, gjælder en i Juni opsat Instrux for ham hans Rejse til Ærkehertug Leopold Vilhelm, Kejser Ferdinand III's Broder og Generalissimus over den kejserlige Hær (Sjæll. Reg. XX, 214; det er den samme Instrux, som er trykt i Nye Danske Magazin VI, 176—78, men der urigtig henfort til 1646). 25. Juni udstedtes der et Pas for ham, ligeledes for hans Rejse til Tydskland og de derværende Armeer (Aus- u. Inländ. Concepten). 5. Juni fik han 7000 Rdlr. af Kongen til sin Rejse (Danske Samlinger 2. R. II, 388).

spenderit Er, Som aff huosføiiede *designation*, som uorris Rentemeistere pa den dageliige udgiifft och Inted uyder giiordt haffuer, Er att Erfahre,

Huoraff nocksom Erfahris, oss Inted lenger att kunde vdsta sligdt vden uorris *totall Ruin*, Huorfor Riigens Raad sliigdt med all fliid skall Offuerueye och tencke pa myddel, huorued uy kunde Erlange uorris store vdlagde penning ygen, Och siiden at fladen framdelis kunde holliis ued macht, som ded siig hør. Paa huylckiid uy Nadigst Eruarther dii gode herrers vnderdanigste Suar, Befahlendis dem hermed samdt och y seer den Allerhøiiestis beskermelsse [1]). *Datum* Rossenborg den 26 *Maij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: *Propositio*, Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

393. 30. Maj 1640.

Til Tolderne i Sundet.

Om Penge til et Arbejde paa den store Sal paa Kronborg. — *Geh. Ark.*

Tollerne y Helsingør skall lade bekomme *M:* Hans Snyddecker fiihr hundrid daler tiil ded arbeiid, hand skall gørre paa den Store sall paa *Croneborg* [2]).

Croneborg den 30 *Maij Anno* 1640.

Christian.

---

[1]) I Rigsraadets Svar af 1. Juni gjordes forskjellige Forslag om Forogelse af Rigets Indtægter ved Toldpaalæg og om at anvende en Del af den til St. Hans Dag paabudne dobbelte Skat til at aflægge Kongens Gjæld (Rigens Raads Breve, Fasc. 51).

[2]) Jvfr. ovfr. S. 276. De 400 Rdlr. udbetaltes i Folge Sundtoldregnsk. 1. Juni til Hans Barchmann. 20. Oktbr. 1640 fik han paa Regnskab 200 enk. Dlr. for det Arbejde paa den store Sal paa Kronborg, som han havde under Hænder (Rentemestr. Regnsk.). Jvfr. Brevet af 6. Oktbr. 1640.

394. 30. Maj 1640.

Til Tolderne i Sundet.

Om Oversendelse af Penge til Simon de Pas. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Der Er giiordt wexell offuer paa Holland paa femthen hundrid daler tiil Siiman de Paas [1]), huilcke tollerne y Øhresund skall Erlegge heer, Naar Paaeskiis.

Croneborg den 30 *Maij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Tollerne y Sundid tiil hande.

395. 1.(?) Juni 1640 [2]).

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen agter at rejse til Glückstadt og giver ham derfor forskjellige Ordrer om Ting, han skal udføre. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Eptherdi myn Leiilighed inted Er lenger att werre fraa Glyckstadt, Sa begiiffuer ieg mig nu derhen. Huad heer Endnu skall forrettis, ded bestaar y Eptherfølgende Puncter. 1. *Spes* och Snaren suend skall gaa liige henad Elffuen, och skall *Spes* haffuet (!) thu Maneder fetalliie med wiin och andiid pa mig och myne Opuarter pa den maner, som altiid haffuer uerrid brugelig. 2. Hertug Hans [3]) skal gaa henad Soer Och frockerne (!) henad frederigsborg, Och skall dem Eptherhanden forskaffis, huissom dy

---

[1]) Om Kobberstikkeren Simon de Pas se forrige Bind S. 206. 3. Juli udbetaltes Vexelens Beløb fra Sundtoldkisten til Johan Braem (Sundtoldregnsk.). 2. Januar 1641 fik han 343 Rdlr., hvormed han i alt havde faaet 1878 Rdlr. til Fortæring og i andre Maader til en Rejse til Holland for at hente noget Skilderi, som var leveret til Kronborg (Rentemestr. Regnsk.).

[2]) I Langebeks Afskr. (Geh. Ark.) bemærkes, at der uden paa Brevet var paategnet: 1. Juni.

[3]) Se ovfr. S. 294.

behøffuer. 3. Naar ded befahliis, att En deel aff Søefolckiid skall affskaffis, daa skall begiindelsen skee paa dii geworben, huortyl Pengen skall tagiis huos *Ionas Heimemarck*[1]). 4. Den Herremand fra Churfurstinden aff Saxen[2]) skall kuyteris aff lossomentiid, och skall haffuis y acht, att werthen inted faar att uyde, att Ieg uyl holde ham friie, førend samme Herremand haffuer giiordt affregning med siin werdt. 5. Kammerskriiffueren Skall y dyn presens antegne, huissom der fiindis y ded Røde kammer, som ferdig Er tiil dii thuende øngste frøckens[3]) wdfiiie, och *a parte* tegne ded, Som fattis Epther ded Regiister, som paa dy forrige derris vdflii giiordt Er, huortiil Nøggelen tiil ded Røde[4]) diig herhuos tylskyckis, Paded att ded, som fattiis, y tyd kan bliiffue bestiildt. *Vale.* Aff Rossenborg den *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Ded første der bliiffuer Raad tiil Mursten, da skaldtu holde dy høiilerde tiil at biigge paa ded taarn ued Regentzen.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

---

[1]) Jonas Heinemark, Tolder i Kjøbenhavn.

[2]) Af en Resolution af 31. Aug. 1640 til Hans Siegfried v. Lüttichau, Hofmarskalk hos Kongens Søster Enkekurfyrstinde Hedevig af Sachsen og Afsending fra hende til Kongen (jvfr. forrige Bind S. 140), fremgaar det, at hans Ærinde havde været at meddele Christian IV, at hun agtede at testamentere ham alt sit Gods (med Undtagelse af nogle Mobilier, hun havde tiltænkt Prins Christian og Magdalena Sibylla), i Tillid til at Kongen til Gjengjæld vilde give hende 15,000 Rdlr. aarlig, saalænge hun levede. Kongen afslog dog at binde sig hertil, men gav Hofmarskalken 15,000 Rdlr. for denne Gang (Geh. Ark., Aus- u. Inländ. Concepten). I Følge Danske Samlinger 2. R. III, 388 udbetaltes denne Sum d. 25. Juni. 23. Juli 1640 gaves der Betaling til Peter Gagelmann i Kjøbenhavn for Fortæring, som Kurfyrstinden af „Lichtenbergs“ Hofmarskalk og 5 af Grev Valdemars Opvartere havde faaet hos ham i April og Maj s. A. (Rentemestr. Regnsk.).

[3]) Christiane og Hedevig, der 6. Novbr. 1642 havde Bryllup henholdsvis med Hannibal Sehested og Ebbe Ulfeldt.

[4]) Her mangler sikkert Ordet: Kammer.

396. 4. Juni 1640.

Til Frederik Urne.

Om Penge, der skulle sendes til Kongen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skalt, Saa Snart Skee kand, Sende mig halffparten aff de fieringer med penge, Som Staaer nere i kielderen. Rosenborgh dend 4 *Iunij Anno* 1640 [1]).

397. 5. Juni 1640.

Til Frederik Urne.

Om Penge, der skulle sendes til Kongen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser haffuer leffueret Siuff fieringer med penge, och Skall *resten*, Som Staaer i Skattkammeret, med dett første ochsaa Sendis hiid. Rosenborgh dend 5 *Iunij Anno* 1640 [2]).

398. 6. Juni 1640.

Til Klavs Daa.

Kongen giver ham forskjellige Ordrer om Flaaden, til Dels foranledigede ved Formindskelsen af Frygten for Nederlænderne og ved den paatænkte Afsendelse af Skibe til Gulland. — *Geh. Ark.*

Ordinandtz, huorepther Riigens *Admirall* siig skal Rette.

1. Eptherdi man nu tyd Epther anden fornemmer Hollendernis *Furię* mehre at tage aff End tiil, Da skal Riigens Admiral Indtiil uyder beskeen holde siig op y københaffuen och Inted paa fladen.

Dog skall hand haffue acht pa, at *Capiteinerne* med derris vndergiiffuen *officerer* och folck Erre *continuerlich*

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

paa Skiiben och inted y Biien, huor dii Ellers gerne pleiier lade siig fiinde, Och dennom tylholde, at dy siig y alle made Epther worris *Artichels* breffu[e]s Indholdt sig forholder.

2. *Capiteinerne* paa Skiibén skall Ordiid pa Nogle dags tyd Skriifftlig Och forsegliid giiffuis, Huilckid hand wnder siin Ehriis fortabelsse Inted skall Aabne, førren dagen kommer, som samme Ord skall brugis Och wachten skall Settiis.

3. Den Søefarende Mand, Enten hand viil Øster paa, Eller hand kommer derfra, Da skall hand Inted uden *Expres* befahlii[n]g Oppehollis heer pa Strømmen, Megiid myndre Nødis tyl att sette Syn baad ud och komme Om Borde.

4. Dii thuende skiib *Pasientia* och Markatten skall gaa henad Østersøen, naar worris Stadtholder H: Corfiidtz wlfeldt dem tylsiigendis worder [1]).

5. Med alle dii Postbud, som gar Imellom landteholstein Och københaffuen, Skall Riigens *Admirall* lade oss fladens tiilstand wiide.

Rossenborg den 6 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* til hande.

399. **6. Juni 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver ham Ordrer med Hensyn til de Skibe, som skulle sendes til Gulland for at skaffe den svenske Enkedronning derover fra Sverig. Forholdsreglerne skulle tages i al Hemmelighed. De tilstedeværende Raader skulle mode Klokken 1 paa Slottet. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom Enckedroningen y Suerrig mig y fortroen ued Peder wiibe haffuer ladiid forsta, huorledis hun haffuer

[1]) Jvfr. S. 349.

for at sniige siig ud aff Suerrig[1]) och begiffue sig offuer til Gulland, huorfra hun siiden uylle offuer ad Prissen, huor til hun begehred Et aff myn skiib, huilckid ieg ochsa hinder haffuer beuylgiid, huorfor du skaldt gørre den anordning, Att der er *prouision* ued handen pa hiinders Person och hiinders *Comitat*, saatt man ded y en Hast kan bringe y *Pasiensia*, Naar du fornemmer aff Peder wiibe, at ded Er tyd at ga hen ad Slye haffuen[2]) y Gulland.

Naar samme Skiib Erlanger her syn fornødenhed aff øll, wiin och andiid sliigdt, da skaldtu skriiffue lensmanden der pa Landdid[3]) [tiil][4]), att hand skaffer dem fersk mad. Sølffuergeskyr, dugge och Bylegger skal tagiis paa Rossenborg[5]). Ded Er Riigens *Admirall* befahliid at lade *Pasiensia* och Markatten ga hen y Østersøen, Naar du ded befahler[6]), Huorfor du skaldt bestille alting saa hiemmeligdt, som skee kan.

Skulle ded *causere* nogen *suspition*, att der kommer Sølff och andiid sliigdt med, daa skall den strax dermed betagis, forregiffuendis, att skiiben skall hente Hertuginden aff Pommeren[7]) hiid igen. Paded at den, som siig Nu herfra med myn iacht henad Gulland begiiffuer, att skaffe

---

[1]) Enkedronning Maria Eleonora af Sverig havde allerede længe, misfornøjet med Forholdene efter Gustav Adolfs Død, paatænkt at forlade Sverig og i denne Anledning søgt Støtte hos Christian IV. Se herom og om Kongens Holdning overfor denne Sag Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 246 ff.

[2]) Slitö Havn paa den østlige Side af Gulland.

[3]) Holger Børgesen Rosenkrands.

[4]) Det indklamrede Ord findes i Langebeks Afskr. (Geh. Ark.).

[5]) 14. Jan. 1641 fik Niels Olufsen i Kjøbenhavn 30 Rdl. for sin Umage, medens han opvartede Enkedronningen af Sverig paa Patientia med Sølvet og Konfekt, han havde under Hænder (Rentemestr. Regnsk.).

[6]) Kommandoen over Skibene førtes af Erik Ottesen Orning. Slange S. 1020.

[7]) Hedevig, Kongens Søsterdatter, se ovfr. S. 331. Ogsaa 1639 havde hun været i Danmark, thi 26. Septbr. 1639 fik Skibskaptajnen Tyge Christensen 100 Dlr. til Indkjøb af Viktualier til Brug for hende, hvem han skulde overføre til Pommern paa Skibet De to Løver (Rentemestr. Regnsk.).

en Skude til at føre Enckedronningen offuer fraa Suerrig henad Gulland, deste secker for dy suenske orlofskiib kunde gaa syn kaas, naar hun uaar derynde, Da er ded best. at hand inted strax gar pa den Haffuen, som Peder wybe taler om, Mens først gaar hen pa den neste kiøbsted[1]) och der tage ded ind, som der for handen Er, for ded, hand fører fra Gulland, och siiden gaa henad den forbødne Haffuen[2]), liige som hand uar aff *contrarj* wiind kommen der ind.

Naar hand siiden kommer tiil Nogen y Søen, som uylle wiide, huorfra Eller huordthen, daa haffuer hand tolseddelen fraa den købsted att uysse.

Naar klocken Er Ett slagen, daa skall Saa mange aff Radiid, som forhanden Er, møde y myn Stue paa Slottiid.

Rossenborg den 6 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

400. **8. Juni 1640.**

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil rejse til Holsten, hvorhen Hannibal Sehesteds Instrux skal sendes til ham. Prinsen af Oraniens Tilbagetog skal ikke have været ganske hæderfuldt. — *Geh. Ark.*

Eptherdi myn *pręsens Requireris* y Lanthe holstein. Da begifuer Ieg mig Nu y gudtz Naffn *Recta* derhen. Och om ieg Endskøndt gerne haffde abwartyd Hanibal Seestedtz *expedition*[3]), Saa kan ded dog Inted skee, Mens uyl Epther-

[1]) Nyköping. Flugten foregik fra Slottet Gripsholm.

[2]) Der menes vel Trosa Havn, Nordost for Nyköping. Da Dronningen 25. Juli forlod Sverig, skete det dog ikke herfra, men fra den nærliggende Landsby Daggunge. Det skandinav. Litteraturselsk. Skrifter VII (1811) S. 16. Nyerups Rejser til Stockholm 1810 og 1812 S. 221.

[3]) Hannibal Sehesteds Instrux for hans Rejse som Gesandt til Spanien udfærdigedes i Glückstadt 3. Juli 1640. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 245.

sendis, Och kan samme *mora* inted skaade, aldenstund man haffuer Stunder Nock att bye dermed.

Som Ieg forstaar aff greff Pendtziis breff, daa haffuer Prindtzen aff wraniens Retrette aff flanderen inted werrid heel *Reputabile*. *Vale*. Aff Rossenborg den 8 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

401. **13. Juni 1640.**

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har befalet en Besigtigelse af St. Knuds Kloster i Odense i Anledning af dets Overdragelse til Kansleren. — *Geh. Ark.*

Dentyd Ieg drog Nu Igennom Otthense, da faldt mig ded Iind, som Ieg talede med dyn formandt[1]) for nogen tyd siiden sammestedtz paa myt kammer Om hans *Residens* y *S:* knudtz kloster[2]). Tii Samme Chandtzeler uar Engang y den mening, att *Cronen* burde lade den fliie, Och Ieg uaar y den mening, att hand haffde burdt att haffue laadt den beesee, førend hand den antog, paded att om derpa haffde uerrid mangell, at hand daa deed haffde kund søgdt huos siin formandtz[3]) aruynger, Huilckid uyst uylle tymis hans aruynger, Om Ieg leffuede hans død aff. Huorfor H: Iørgen Brade och henning valckendorp Er befahliid att besiichtige biigningen sammestedtz Och om den gørre

[1]) Christian Friis til Kragerup, † 30. Septbr. 1639. Christen Thomesen Sehested var bleven udnævnt til Kongens Kansler 5. Maj 1640. Danske Samlinger 2. R. III, 388.

[2]) St. Knuds Kloster i Odense var den kongelige Kanslers Embedslen. Christen Thomesen Sehested havde faaet Brev paa det 1. Juni (Fynske Reg. IV, 227).

[3]) Christian Friis til Borreby, † 1616.

Skriifftlig *Relation. Vale.* Glyckxborg y glyckstadt den 13 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

402. 13. Juni 1640.

Til Rentemestrene.

De skulde meddele, om den forrige Kansler har faaet gullandsk Tømmer til at reparere St. Knuds Kloster med. — *Kgl. Bibl.*

Der skall Erfahriis, Om den forrige Chanseler haffuer faatt Nogiid gullandtz tømmer tiil hans *Residens* att *Reparere* y Otthense paa *S:* knudtz kloster.

Glyckxborg y glyckstaadt den 13 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande[1]).

403. 13. Juni 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er ankommen i god Behold til Glückstadt. Banér har trukket sig tilbage. Christoffer Jæger skal forvises Kongens Riger og Lande. Et Hus fra Frederiksborg Ladegaard skal sendes til Glückstadt. Hvis de nederlandske Handelsskibe komme som sædvanlig i Sundet, skulle to Orlogsskibe beroves deres Udrustning. Nogle borede Render skulle sendes fra Gulland til Glückstadt, ligesom ogsaa noget Vand fra en Kilde i Kronborg Len skal sendes sammesteds hen. Kirsebær og Jordbær ere tidligere modne i Holsten end i Danmark og Slesvig. — *Kleveufeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., I., 438.*

---

[1]) Paategning paa Brevet: „Fantis ingen Effterrettning vdi Rente-Cammerit". [Desuden er der skrevet med Blyant bagpaa Brevet: „Effterse, huad it aff de stucken tecker kommer at koeste." Hermed sigtes vist til de Hestedækkener, som omtales i Kongens Brev til Korfits Ulfeldt Nr. 403.

Ieg Er, Gud uerre loffuid, for Nogle dage siiden kommen løckeligen och uel hiid, och funden alting heer y En god tylstand. Den Allerhøiieste giiffue framdeliis Syn nade til aldt ded, hannem behageliigdt kan werre.

Banniir haffuer *Retereret* siig och deeldt siig y thu deel, huilckiid uyl betyde hannem huug med ded første.

Christoffer Ieger skall laadis løss, Naar hand haffuer *contenterit* dem, som hand haffuer staalen fraa, och forsuerge myne Riiger och lande med dy steeder, som ieg haffuer nogiid att *pretendere* pa, Enten nu Eller y framtyden [1]).

Ded Huss aff frederigsborre ladegard skall laadis y Gackmed och sendis hiid med ded første, paded at samme skiib [kan] gaa her fra henad Norrie Epther Maaster och Spiirer tyl holmens behoff.

Saaframdt den Hollandtske flade kommer y Sundiid och sammester (!) forholder sig *more solito* [2]), da skal Røstningen tagiis aff Stumpiid Dorrete och flaadlussen och *amploris*(!) tiil att hendte weed.

Ett aff kopfardy Skiiben skall gaa henad Gulland och tage sammestedtz sa mange aff dy band [3]) Render ind, som hand kan føre, och begiiffue siig hiid dermed.

Der skall gørris y køben: och paa Møllen ued Croneborg 1000 Byssinger [4]) tiill att bruge y samme Render.

Der skall y rette tyde fiillis tre eller fiihre Ny fade, beslagen med Iern band, med ded wand, som fiindis y ded Spriing y Croneborger lehn [5]), och sendis hiid med En aff Iachterne.

Med dii Hestetecker skall hastes, Sauydt mueligdt Er, Paded Hesten kan komme hen tiil keiisseren med ded første, Riixdagen skall nu staa till Regensborg.

Sauydt haffuer Ieg pa denne Reysse merckt forandring pa Luffthen och Iorden, att den tyd ieg kam hiid, daa

[1]) Jvfr. ovfr. S. 265 f. 277.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 330.
[3]) Langebeks Afskr. (Geh. Ark.) har: borede.
[4]) ɔ: Bøsninger.
[5]) Helene Kilde?

fandt Ieg moen kysseber och Iordber heer, som Endnu inted fyndis y danmarck Eller tiil Hadersleff. *Vale.*

Aff Glyxborg y Glixstadt den 13 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Der skall sendis En Skiipper med Nogle Badtzmend henad kolding, som samme stedtz kan tackle den Galey, Som der biigdt Er.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

404. 17. Juni 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver ham forskjellige Meddelelser og Ordrer, hvoriblandt om Hannibal Sehesteds Rejse, om en Instrux for Hans Ulrik Gyldenløve og om fri Passage for et svensk Skib med Kanoner gjennem Sundet. Hertugen af Gottorp har tilbudt sin Mægling mellem Generalstaterne og Kongen, men denne haaber, at der ikke længere er nogen Fare. Kongen ønsker en dygtig dansk Agent ansat i Dünkercken og glæder sig til, at Christian Ulrik Gyldenløve maa have Lykke med sine Hvervninger og sit Tog. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyne thuende Skriffuelser Erre mig denne Morgen tiil hande kommen, huorpa Ieg dig inted forholder, Att Hanibal Seestedtz Reiisse kan anstiillis, Epthersom dennom gaad synis, som den Segladtz bekend Er[1]).

Hans wldrigs *Instruction*[2]) Er snardt giiordt, Naar Oluff Brockenhus[3]) kommer tiil Steede. Den hest *Berillus* tyener kon: y Engeland best, ty hand giiffuer En god skytte tiil heest.

[1]) Hannibal Sehesteds Rejse til Spanien foregik til Søs. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 261.

[2]) 31. Juli udstedtes der Instrux for Hans Ulrik Gyldenløve, der som tilforordnet Admiral skulde med Skibene Den norske Løve og Delmenhorst føre Hannibal Sehested til Spanien. Sjæll. Reg. XX, 247. 25. Juni udbetaltes der Johan Braem fra Rentekammeret 20.000 Rdl. at „overgjore paa Vexel til Hispanien" til den spanske Rejses Fornødenhed.

[3]) Sekretær i det danske Kancelli.

Dii Suenske Støcker begehrer Ieg inted, och ma dii Suenske Skiib passere Sundiid. Naar Ieg wiil købe Støcker, daa skeer ded inted pa dii steeder, wden att dii skød større kugeler och uaar bedre køb, End dy Er[1]).

Pandum gaar kan din Iull bekomme, saaframdt det Icke er loffuid En anden, Som ieg uyst troer at uerre skeed[2]).

Ded Er mig keerdt, att dii Hollender sauydt haffuer betenckt siig och tylsted 150 skiib at gaa henad sundid.

Hertugen aff Holstein skreff mig tiil stackiid siiden och Erbød siig at forlyge mig med dii Herren Stathen, huorpa ieg suarede, mig att haffue spurdt, att der laa En flode y flii[3]), som uylle henad Sundiid, huorfor Ieg habtiis, at derris wrede numehr haffte sachtiig(!) siig, Saatt ded med Gudtz hiielp ingen fahre haffde. Heer siigis huerdag Om Stathernis Gesanthers Ankomst. Huad nu skeer, giiffuer tyden.

Herhuos findis thuende breffue, som Christian wldrich haffuer bracht med fraa Briissel[4]), som skal tylstillis Chanseleren h: Christian tomissen, nar hand kommer tilsteede Igen, Tiil att fundere Hanibal Seestedtz *instruction* paa. Kan Sagen hafue den fremgang, Epthersom ded lader siig ansee, da Er den bekostning, som der pa anuendis, heel well anwendt.

---

[1]) Talen er maaske om et Skib fra Norrköping med Kanoner, tilhørende Louis de Geer, som Tolderne i Sundet ikke havde villet lade passere, førend de havde Kongens Samtykke. Brev fra Strömfelt til Axel Oxenstjerna af 26. Juni 1640 (det svenske Rigsarkiv). Om Christian IV's Kontrol med svenske Kanoners og Ammunitions Passage gjennem Sundet jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 200 f. 213. 250.

[2]) 3. Juli 1640 fik Erik Juel til Hundsbæk, Landsdommer i Nørrejylland, Lensbrev paa Pandumgaard kvit og frit (Jydske Reg. X, 64).

[3]) Het Vlie, Navnet paa Farvandet mellem Øerne Vlieland og ter Schelling Nord for Zuidersøen.

[4]) Christian Ulrik Gyldenløve var i Maj kommen tilbage fra Bryssel og begyndte derefter som Kongen af Spaniens Oberst at hverve Tropper for at føre dem til Nederlandene. Fridericia, anf. Skr. II, 242 ff.

For alting, som ieg fornemmer, uyl der uerre En dychtig Person y Dynkercken, som haffuer dy danskiis sag y acht[1]), førend dy skyffter kaaben, ty siiden Er ded for siildig. Tii dy haffuer nu dobbeldt sa Store *priuilegia*, End som dy haffde før, for den tyeniste, dy giiorde kon: y Hiispanien y dynes[2]). Christian[3]) beretter ochsa, att samme Bye nu mechtig *fortificeris* och foruyderis. Kan Christian faa lycke tiil at faa ded folck Secker Igennom, som hand werber heer, daa Nyder hand En god lycke.

Dii thuende Companier aff myne, Som Greffuen aff Oldenborg En tiidlang haffuer hafft huos siig[4]), kommer med det første hiid, paded ded skal inted hedde huos dii Herren Stathen, at Christian haffuer faatt dem deer. *Gabriell d'Roy* haffde wexell tiil Christian, dentiid hand kam, pa 60 tussind daler, Saat ieg inted wiil haabis, at ded skall waare lenge, førend hand skall bliiffue klaar med hans werbiing. Gaar dette, som nu for Er, løckelig fordt, Som ded med Gudtz hiielp uell gør, daa bliiffuer Glyckstadt En Bye och Hamborg En landsbye[5]). Heer Er allerede, Gud werre loffuyd, 700 Borger inde. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 17 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wllefeldt tiil Hande.

405. **19. Juni 1640.**

Til Frederik Günther.

Han skal tilsende Kongen en Beretning om Forhandlingerne i Nykjøbing med Hamborg, for at Christoffer von der Lippe kan

---

1) Jvfr. Brevet Nr. 415.
2) Efter Nederlaget i Dynerne i Oktober 1639 søgte den spanske Flaade Beskyttelse i Dünkercken.
3) ɔ: Christian Ulrik Gyldenløve.
4) Christian IV havde 1637 overladt Grev Anton Gynther af Oldenborg 2 Kompagnier Krigsfolk for at sikre hans Landes Neutralitet. Slange S. 872.
5) Om Kongens Ønske at fremme den danske Handel paa Spanien og at drive den fra Glückstadt af til Skade for Hamborg se Fridericia, anf. Skr. II, 260.

vide Besked derom, naar han rejser som Gesandt til Rigsdagen i Regensburg. — *Geh. Ark.*

Nach dehm *D:* von der Lyppen befehligdt ist sich *meo nomine* Naher Regensburch auff den Reiixtage zu verfiigen[1]), vndt miiglich der Niiköpingske *tractat* miit den hamburgern[2]) daselbsten gedachtt wiirde,

Als sollestu Ihn miigeliicher Eiile Miir den verlauff desselben zuskicken.

Glyxburch in der glyckstadt den 19 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Friiderich gynther zu handen[3]).

406. **19. Juni 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen glæder sig over. at Hollændernes Ivrighed tager af. Han giver Ordrer om Skansen ved Kronborg og om nogle Skibe, der skulle sendes til Norge. Staldmesteren Arent v. d. Kuhla skal rejse til England med nogle Heste. Nogle Bøsseskytter skulle sendes til Glückstadt. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn Skriiffuelse, *daterit* den 15 *Huius*, Er mig denne tyme tyl hande kommen, Och deraff forstanden, at dii Hollenders store Hastighed, gud uerre loffuid, Numehr Er køliid, huylckid oss paa alle siider gaffnliigst Er, om man ded Ellers uyl troe.

Ded werck ued Croneborg kan nocksom leggis y myn frauerrelse, aldenstund bade du Och frederich wrne wed,

1) Hans Instrux udfærdigedes dog først 19. Juli. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 145.

2) I April havde der i Nykjøbing fundet Forhandlinger Sted mellem Prins Christian og hamborgske Afsendinge; Prinsen havde opsat et Udkast til et Forlig mellem Kongen og Staden, men Kongen gik ikke ind derpaa. Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holstein. Gesch. VI, 153.

3) Modtaget i Kjøbenhavn 23. Juni 1640 efter en Paategning paa Brevet af Fr. Günther.

huor ded skall staa, Och skall ded settis tiil gaffns, da maa ded skee, ymens Sommeren waarer.

Der skall tre eller fiihre aff dii Myddelmadige Skiibe gaa henad Norrie och sammestedtz giiffue acht paa dii Confoiier, der liigger der udi Haffnerne Och laader Egiitømmer Och inted aff *visitørerne* wiil siig lade *visitere*, mens setter siig till werrye. Naar mig Skiibenes och *Capiteinernis* Naffn kommer tiil hande, da skall derris *instruction* bliiffue forferdigiid och framskyckid. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 19 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Du skaldt gørre diin fliid, att Stalmeisteren kan bliiffue ferdig at komme henad Engeland med dii Heste [1]. Breffuen, som hand skall haffue med, dii skall komme med første Post.

Du skaldt befahle, att dii sender 4 biisseskøtter hiid, som duer nogiid, ty her Er død nogle aff disse, heer waar.

Huad frederich gunther suarer paa dette her huosføiiede Breff [2], ded skall Postbuddiid tylstille *D:* van der Lyppen y Hadersleff.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wllefeldt tiil hande.

407. **21. Juni 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om Forsendelse af noget Krudt og Kanelbark. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Denne Breffuysser haffuer En Andeel krud inde, som skal *Renoueris* paa Møllen, Huoraff herhuos fyndis *designationen*, Och skall ymod Samme krud sendiis liige saa megiid godt krud hiid med denne breffuisser. Der findis ochsa huos denne Breffuisser En party Caanellebarck, som

[1]) 20. Juli 1640 udbetaltes der af Rentekammeret 200 Rdlr. til Arent v. d. Kuhla til Rejsen.

[2]) Brevet Nr. 405.

skall tylstiillis *D:* Pether Paii tiil att forbruge tiill myn fornødenhed. *Vale.* Aff Glyxborg y glyckstadt den 21 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wllfeldt tiil hande.

408. **24. Juni 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen glæder sig over, at Nederlænderne synes at trække sig tilbage. Ved at indromme Spanierne en Havn paa Shetlandsøerne vil Kongen af England vistnok skade Nederlænderne. De nederlandske Gesandter ere dragne til Hertugen af Gottorp. Kongen giver Ordrer om nogle Armbaand og om de Heste, der skulle foræres Kejseren. Et Brev skal sendes til Peder Vibe. Der skal foreløbig ikke bygges paa Kirken udenfor Kjøbenhavn og heller ikke paa Nyboder. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Wdaff dyn skriiffuelsse *sub Dato* den 18 *Huius* haffuer ieg Iblandt andid forstanden, Att dii Hollender, Gud y Himmelen derfor uerre Ewiig thiid [1]), selffuer kan mercke, at dii inted Erre *Omnipotentes.* Wor Herre haffuer nu En tydlang inted werrid god Caluinisch. At Polaekerne saledis omgas derris Herre, ded Er inted Niit, Mens y Engeland Er ded Niitt.

Kon: y Engeland haffuer giiordt dii Hollender Ett suardt Pudtz, yded hand haffuer Indrommid kon: y Hiispanien En haffuen y Hetland, huor der leggis En sterck *fortt,* vden thuiffuel tiil att forbyde dii Hollender ded fiiskerii vnder Skodtland. Heer haffuer uerrid En y disse dage, som kam der fraa, som mendte, att ded samme werck skulle bliiffue dy Hollender saa besuerligdt som dynkercken.

Dy Hollandtske gesanter Erre disse dage dragne hen

---

[1]) Hvis dette er rigtigt, maa der mangle Ordet: lovet. Langebeks Afskr. (Geh. Ark.) har i Stedet for thiid: ehrid.

tiil Her: aff Holstein[1]). Huad dii der wdretter, ded giiffuer tyden. Der ligger thuende Armband y En skuffe pa Bordiid y ded Røde kammer, som Erre besatt med Demanter Rundt omkring, huilcke du skaldt sende mig hiid. Der kommer tre eller fiihre Perlestycker Suenne offuer fra Lybeck, Som skall brugis tiil dii tecker, Som gørris, paded Ieg kan faa teckerne ferdiig, saatt Hestene kan komme hen tiil Regensborrig først y Riixdagen, som angaar den 16 *Iulij* førstkommendis. Dette herhuosføiiede breff til Peder wiibe skall hannem strax tilstillis, Och derhuos befahliis, siig strax Epther samme breffues Indhold att Rette. *Vale.* Aff glyckxborg y glyckstadt den 24 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Rett som ieg uille forsegle dette breff, da kam Hendrich Møller med dyn Skriffuelsse.

Den kyrcke udenfor byen[2]) kan inted begindis pa, førend ieg seer Skabelunen.

Med Boder att bigge skall ded y Aar haffue En Anstand, Och steenen foruaris til kyrcken, indtil ieg kommer til steede. Kan der skee nogiid paa dii gaader att legge, dersom Boderne Erre ferdige, ded kan skee; saauydt skee kan.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wllfeldt tiil hande.

409. 26. Juni 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Befalinger om nogle Skibe, der skulle sendes til Stade og Buxtehude. om en Klokkestol paa Kronborg og om

---

[1]) Talen er om de nederlandske Gesandter, som vare paa Vejen til Sverig. Fridericia, Danm. ydre polit Hist. II, 240.

[2]) St. Anne Kirke. Se om den forrige Bind S. 101, Citaterne i Danske Samlinger 2. R. II, 81 og Brevet Nr. 411. I Følge Slange S. 1044 begyndte Arbejdet paa den i Sommeren 1640.

et Flag til et Blokhus (ved Kronborg). — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Eptherdi Ieg fornemmer, at der gaar megiid Salpeiither pa Stade och Buxtehude, som inted kan forhiindris vden ued Skiib at legge paa begge steeder[1]), Huorfor der skall hiidsendis thuende skiib. ded Ene aff den Størrelse som Lynden, ded andiid som gundi langiis[2]) lacht.

Klockestolen pa *Croneborrig*, som staar ferdig paa wollen, skall briingis op pa tarniid, som den skall Staa, Och skal lofftiid, som den kommer at staa paa, kleedes med Blye.

Der skall gørris En Ny flaag, som kan brugiis paa Blockhussid[3]), aff den Størrelse och paa den Manehr fordeldt, som dy syste waar. *Vale.* Aff Glyckxborg y glyckstadt den 26 *Iunij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

410. 1. Juli 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen omtaler Staldmesteren Arent v. d. Kuhlas Rejse til England og glæder sig over nogen Modgang, som Nederlænderne have haft. Deres Gesandter have søgt at faa Hertugen af Gottorp til at mægle; Kongen tror ikke, at de virkelig skulle til Sverig. Banérs Stilling er slet. En ung Karl skal lære Bøsseskytte- og Fortifikationskunsten. Kongens Genealogi skal sendes til ham. Et Skib skal gjøres færdigt til at gaa til Spanien. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn Skriiffuelse *sub Dato* 25 *Iunij* Er mig ygar til Hande kommen, huor pa Ieg diig inted forholder, At

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 329.

[2]) Gunde Lange til Fritsø.

[3]) At hermed menes Blokhuset ved Kronborg, synes at fremgaa af Breve i det Følgende af 16., 27. og 28. Juli.

breffuen, som Stalmeisteren skall haffue med siig henad Engeland. Erre aldt sendt hen med Iens køge[1]), Saoch Order pa Penge til hans Reiisse. Att sende andre Heste henad Hiispannien y steeden for dem, som derhen forordnit waar, ded kan uel skee.

Att dii Hollender bliiffuer nogiit tuchtiid y ost och weest Indien, ded kan slet inted skaade. Att dy Erre Nogiid Reeffsiid vnder Hetland, ded kan man mercke heer pa Siilden, som pleiier at komme der fra om *S:* Hans dag.

Ded siigis heer, at derris Ostindians fahrer Erre aff friicht for dii dynkercker løbben ind y En haffuen y Issland.

Dii Hollandtske Gesanter Er dragen myn Søn Byskoppen aff Brehmen forbii och søgdt Hertugen aff Holsten, vdi den me[ning], at Ieg hannem *pro mediatore* inted kunde wdslaa, och dertil *Alligerede vnionen*[2]). Huad nu der pa suarid Er, deraff finder du *copiam* herhuos. Tiil Hamborg haffuer M: *Dauaus* ingen *visite* uyldt gørre dem. Dentyd dy drog udaff Byen, daa møtte *Saluius* dem, som uar agiid ud aff en anden Pordt, och *saluterede* dem.

Dy giiffuer uel for, att dy uil henad Suerrig, mens ded skal neppeliigen werre derris alwor[3]). Banniirs sag staar heell Sleet y tyssland. Faar hand Huug, daa maa Hertug Iørgen Och hans Stalbrødre uaare tho.

Den vnge kaarl, som kommer med denne breffuiisser, skall settis til Christoffer Suencke, der att leere Bysseskøtter konst, saoch *fortificationen*[4]), och skall hannem

---

[1]) Jens Nielsen Kjøge, Postbud mellem Kjøbenhavn og Glückstadt. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 207.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 325 f.

[3]) Kongen tog meget fejl heri.

[4]) Maaske „den unge Karl" har været den Christian August Buchner, for hvem Matthias Giger af Basel, Indvaaner i Kjøbenhavn, blev antagen som Lærer i Fortifikation paa Tøjhuset fra Oktbr. 1641. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 197. 15. Decbr. 1640 udbetaltes der til Maren afgangne Eskild Jensens i Kjobenhavn omtr. 37 Rdlr., som ere bevilgede hende til Kosten for en ung Person, som lærer hos Christoffer Schwenke at omgaas med Artilleriet

gørris En *deputat*, som hand kan leffue aff. Myn *genealogii* Skall sendiis hiid, och derhuos *Annoteris*, huor mangelen fiindis, som den forrige Chanseler mente at findes derudi. Den huiide Biiørn skall holliis ferdiig tiil att tage laast ind y Norrie och gaa henad *Spannien*, Huorom du med ded første skaldt faa uyder *Order*[1]). *Vale*. Aff Glycksborg y Glyckstadt den 1 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

411. 2. Juli 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil tage til Kjøbenhavn for at gjøre Anordning om St. Anne Kirke, til hvilken der skal bestilles gullandske Sten. Der skal sendes noget Tøj til ham. Han vil gaa ind paa sin Søn Hertug Frederiks Mægling overfor Generalstaterne, hvis disses Gesandter ville angive ham deres Besværinger. Nogle Brunsvigere ville rejse til Norge for at gjøre Blæsebælge af Træ. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Eptherdi Ieg haffuer Nu Indstyllid myn Reiisse op tiil Norrie och miig paa En kordt tyd [vil] begiiffue offuer tiil købeu:, sammestedtz att gørre anordning om den kyrcke, som skall anleggis tiil Søefolckiid, huorfor du skaldt lade mig uyde, om der kan skaffiis Steen och kalck ued handen. Saat Ieg dermed kunde gørre En begindelsse.

Ded Er gangen mig heel wnckeligdt[2]) med miit tøii,

(Rentemestr. Regnsk.). Den ret bekjendte tydske Digter og klassiske Filolog August Buchner (f. 1591 † 1661) havde 6 Sønner, hvoraf de tre bleve Artilleriofficerer i sachsisk, svensk og polsk Tjeneste (W. Buchner, August Buchner, Prof. der Poesie u. Beredsamkeit zu Wittenberg, sein Leben u. Wirken, Hannover 1863, S. 8). Mon ikke en af disse Sønner skulde være den nævnte Christ. Aug. Buchner og en anden den Paul Buchner, som i Frederik III's Tid var Arkelimester paa Baahus (Blom, Kristian IV's Artilleri S. 35)?

[1]) Jvfr. Brevet af 6. Aug. 1640.

[2]) Langebeks Afskr. (Geh. Ark.) har: werckeligdt. Mon der ikke skulde læses mærkeligt?

Ieg skulle haffue med mig fra *D:* Pether Paii. Aldt ded tøy, som denne herhuosføiiede Seddel om formelder, ded Skulle haffue uerrid sendt med *Spes*, Huoraff slett Inted Er kommen tiilsteede. huorfor der skall sendis En Iacht dermed hiid.

Der Er nogle Steen trommeler tiil frede:, Huoraff der skall sendis pa Gaackmed thuende hiid. Der skall bestiillis gullandtz steen tyl Badtzmandtz kiircken tiil dii lyster omkriing kyrcken, saoch tiil wiindeerne, som bliiffuer temmelige mange, Item tyl tree Porther Och En liiden dør.

Ded Er nu, Gud uerre loffuid, kommen saa wiidt, att dii Stadiiske Gesanter haffuer sendt dii trende Biiens[1]) *Deputerede*[2]) tiil myn Søn H: frederich Och begehrid aff hannem, att hand siig y sagen y mellom mig och statherne uylle legge, Som ochsaa beuylgiid Er, Naar dii uyl lade mig uide, huad dii haffue att klaage paa mig.

Disse Breffuisser Er kommen aff lanthe Brunsuig Och skall op til Norrie och gørre Bleesbelger aff tree, huilcke skall forskiickis med første Leiilighed op tiil Norrie, Naar dii først haffuer giiordt och Ett Paar y københaffuen[3]). *Valc.* Aff Glyckxborg den 2 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

412. 6. Juli 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal klages til den svenske Regering over de svenske Skibe, som ere passerede Sundet imod Bestemmelserne i Freden

[1]) Skulde der ikke i Originalen have staaet: Byers?

[2]) De tre nederlandske Gesandter vare: Willem Boreel, Raad og første Pensionær i Amsterdam. Albert Sonck. Borgmester i Hoorn, og Epeus van Aylva. Fridericia. Danm. ydre polit. Hist. II, 236.

[3]) 27. Maj havde Rentemestrene faaet Ordre til at tilstille Iver Prip, Befalingsmand over Rejn Kloster (og Berghauptmand i Norge), 100 Rdlr., hvilke han skulde give til en Træbælgmager, som han havde lovet Kongen at skaffe fra Brunsvig. Sjæll. Tegn. XXII, 51.

i Stettin. Kongen er misfornøjet med Christoffer Gjoes Ønske om at laane Penge. Han omtaler et Tab, Nederlænderne have lidt, og at Dünkerckerne have faaet en Havn paa Shetlandsøerne. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn skriffuelse med dy a[r]meband Erre mig tilhande kommen. Dy Hestetecker formener Ieg at kunde bliiffue Snaarer ferdig, alden stund Perlestickerne nu haffuer faat fleere Suenne. Om dy Suenske Skiib, som Er *passerit* Sundid, skall skriiffuis Peder wiibe tiil, at hand siig derom imod Regeringen *grauerer*, att sliigdt Er skeed imod ded Stetynske fordrag [1]). Dii gode Herrer nyl vden thuiffuel inted haffue, att man skall kalle dem orloff skiib, fordi att dy haffuer hafft købmands godtz inde. Dii skall med Gudtz Hiielp liidid *profiidt* haffue aff den Reiisse. Befahll Iohan Brahm och andre, som handler paa Holland, att dii gør derris fliid att Erfahre, til huem samme wahre kommer, och for huad Priis dii laadis. *M: Saluius* y Hamborg Er suar *perplex*, fordi att Banniirs *fortun* [2]) Er numehr y *cadans*.

Christoffer Gøiies begehring kommer mig wnderliig for, Tii hand biigger skiib for mig, paded att Ieg kan ued det Middel komme til myn betaling huos hannem, och ieg skulle laane hannem 2000 daler, der hand allerede haffuer faat Penge huos H: Christoffer wrne, dentyd hand begindte med samme Skiib. Ieg seer inted, huorledis Ieg paa den manehr kan komme til myn betaling [3]).

---

[1]) Talen er uden Tvivl om Skibe med Vaaben, som vel ere sejlede igjennem uden Tilladelse.

[2]) Den Klevenfeldtske Afskr. har uden Tvivl urigtig: fortrin, medens Langebeks (Geh. Ark.) har: fortun.

[3]) Christoffer Gjoe til Assendrup og Oxholt (f. 1584 † 1652), bosat i Norge, hvor han en Tid lang var forlenet med Nedenæs, Lister og Mandals Len, havde flere Gange, mellem Aarene 1631 og 1638, paataget sig at levere Skibe til Kongen. Hvad enten ved modtagne Forskud herpaa eller paa anden Maade, var han kommen i Gjæld til Kongen. I Juni 1639 traf han en ny Akkord med Kongen om at levere ham to Orlogsskibe; for det ene af disse skulde han have 9000 Rdlr., at betales i 3 Terminer, med 3000 Rdlr. i hver, men de sidste 3000 Rdlr.

Dii Hollender haffuer nu paa Nii faat Hug igen och myst En heelhab fornemme *officerer*. Graff Hendrich aff Nassau Er skudt Riigbenid y thue[1]).

Ded Er faa dage siiden, att ieg talede med En Skiipper aff Helliige land. som kam fraa Hetland, som sagde, att dy dynkerckers haffde en haffuen ind under Hetland. Om dy nu haffuer den Ind En tydlang, Eller om dy *permissione* ma den besiidde, ded giiffuer tyden. Mens ded sagde hand, att Ingen wiiste, huor dii Hollandtske Bysser[2]). som uar 500, waar Enten Støuen Eller fløiien. En Pardt haffde dynkerckerne bordt, En Pardt uaar krøbben bag Skotland och andenstedtz hen. *Vale.* Aff Glyxborg y Glyckstadt den 6 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

413. **6. Juli 1640.**

Til Rentemestrene.

De skulle lade Kongen vide. hvad Christian Rantzau bør give i Forpagtning af Ladegaarden ved Rendsborghus. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Christian Randtzou haffuer ladyd anholde huos mig, At hand motte haffue ladgarden neest ued Rensborger huss y forpachting. Och mig om samme ladgaardtz

---

skulde kun erlægges, hvis han fremlagde Kvittering for at have betalt, hvad han skyldte til Kongen; ellers skulde de holdes tilbage. Mærkeligt er det, at Kongen trods sine Udtalelser i Brevet dog 16. Juli gav Christoffer Urne Ordre til at forstrække Christoffer Gjøe med 2000 Rdlr., for hvilke Penge han siden skulde gjøre Regnskab. Nicolaysen, Norske Magasin II, 320 ff. Norske Rigsregistranter VI, 535 f. VII, 62. 92. 406. 427. 453. 577 ff. 740. Jvfr. Kongens Brev af 16. Juli 1640.

[1]) Henrik Kasimir, Statholder i Frisland, blev dodelig saaret ved Hulst Natten mellem d. 23. og 24. Juni (gl. St.). Aitzema, Historie of verhael van saken van staet en oorlogh, 4to, V. 88.

[2]) Smaaskibe.

beskaffenhed inted Er beuyst, Daa skall y med ded første lade mig uyde, huad hand deraff kan giiffue.

Aff Glycksborg y glyckstadt den 6 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

414. **11. Juli 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

En Fyrbøder hos Kongen, som skal være bleven i Kjobenhavn, skjønt han skulde være dragen ud af Landet som Soldat, skal sættes i Børnehuset. Der er kommet ferske Sild fra Holland. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Eptherdi denne breffuisser war ferdig att drage henad Danmarck, daa haffuer Ieg dig ued hannem wiildt lade forsta, at ieg stackiid siiden lod gørre myn fyrbøder ued Naffn Christen werachtiig Och gaff hannem 30 daler, tiil den Ende att hand skulle drage ud aff landyd och *Agere* En *Soldat*, Huilcken danneman ieg fornemmer Endnu at uerre y københaffuen. Huorfor, saframdt sliigdt siig saledis forholder, daa skaldtu befahle, at hand bliiffuer saat y Børnehussiid och der *in introitu* bliiffuer *solenniter Accepterit*, som sliig En Soldatt uell anstaar. *Vale.* Glyckxborg y Glyckstadt den 11 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Y gaar kam heer fersk Siild an, som Er tegen tiil, att dy dynkercker inted haffuer faat alle Bysserne bordt, som man haffuer giiordt ord aff.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

415. **13. Juli 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Ordre om Staldmesteren Arent v. d. Kuhlas Rejse og befaler, at Gregers Krabbe med det første skal afgaa som Gesandt til England. Han giver forskjellige Paalæg i An-

ledning heraf og af Hannibal Sehesteds Rejse til Spanien. Henrik Villumsen Rosenvinge kan ansættes som Resident i Dünkercken. De nederlandske Gesandter synes at ville vende tilbage til Holsten fra Wismar. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dyn skriffuelsse *sub dato* den 8 *Huius* Er mig y dag y glyckstadt tiil hande kommen, Och deraff forstanden, at Stalmeisteren fattis Endnu nogle Breffue til hans Reiissis *Expedition*, Huorfor dii nu herhuos framskiickis, paded at hand kan komme syn kaas.

Och Eptherdi Ieg aff *generall* kyng[1]), som ygar for glyckstadt fra Engeland med konningens skiib ankam, haffuer forstanden, att ded med konningens tilstand bade y Engeland som y Skotland Er heel sleet bestiildt, huorhuos hand lod siig mercke, att dy med forlengsell Erwarthede myne gesanter,

Huor for gregers krabbe Er befahliid, siig med ded første diidhen at begiiffue, huorfor Lyndormen med En piinasse som delmenhorst skal gørris ferdig, som hannem diidhen kan føre. Sølffuergeskiirid, som skal med, sendiis med breffuisser, Och skal tappedtzeriid, som skal med. tagiis tiil frede: eller *Croneborg*. Och skaldtu werre derom, at bade Hanibal Sested och Gregers krabbe tyllige och med liige mange opuarter kommer derris kaas.

Den *Sekretarius Abraham goldnindtz*[2]) skall følge

[1]) Generallieutenant James King. Slange S. 988.

[2]) Sekretæren i det tydske Kancelli Abraham Gölnitz. Det blev dog omvendt af Kongens i Brevet udtrykte Hensigt. Gölnitz rejste med Hannibal Sehested til Spanien og Günther med Korfits Ulfeldt og Gregers Krabbe til England. Slange S. 1027 og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 258. — Abraham Gölnitz fra Danzig havde rejst meget i Europa og nedlagde Frugterne af sine Rejser og Studier i flere Værker, hvoraf hans „Ulysses Belgico-Gallicus" (Leyden 1631) især gjorde Opsigt og endnu roses (Allg. Deutsche Biographie, IX, Leipz. 1879, S. 346 f.). 1639 indtraadte han i Christian IV's tydske Kancelli (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 167). Han fulgte 1641 tilbage til Danmark med Hannibal Sehested (Slange S. 1087), men traadte vist snart efter ud af dansk Tjeneste (hans Navn fattes i Listen fra 1642, der er

gregers krabbe, som frederich gunther følger Hanibal Seested.

Huad Herremend y icke der kan bringe tiil weiie til opuardtning, dem formener Ieg at kunde heer bringis tiil weiie. Naar ieg derom y tyde aduaris, at y der hiiemme ingen kan faa. Den Hendrich wiilmsøn [1]) kan bestiillis for En *Resident* y dynkercken, Epthersom du med hannem om hans gaiisi kandt *Accordere* [2]).

Dii Hollandtske gesanter formenis Nu at haffue *muterit Animum* Och uill nu gaa fraa wyssmar hiid tilbage igen. Banniir Er *in Persona* tiil *Cassell. Vale.* Itzehou den 13 *julij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

416. **16. Juli 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen omtaler en Pengesum, som Christoffer Gjøe skal have. Vanskeligheden ved at indkjøbe Malt. et Tab, han har haft paa

---

trykt i Danske Mag. V, 204). I den Fortegnelse over hans Skrifter, som flere Steder (ogsaa i danske Litteraturlexika) er given, mangler det anonyme Forsvarsskrift for Christian IV's Optræden overfor de nederlandske Gesandter, som han udgav 1640 (se ovfr. S. 271).

[1]) Henrik Villumsen Rosenvinge, fodt 1604, havde som ung studeret i Udlandet. Af hans paatænkte Ansættelse blev der intet, thi kort efter fulgte han som Hovmester med Hannibal Sehesteds Ambassade til Spanien. Her blev han ansat som en Slags kgl. Konsul (Faktor) i San Lucar; 1642 blev han Agent i Madrid. 1646 fornyedes hans Adelskab. Under Frederik III benyttedes han meget til diplomatiske Forhandlinger og sendtes til England, Nederlandene og Danzig. 1667 døde han paa sin Gaard Lystager (i det sydvestlige Sjælland), som hans Enke, Bente Urne, beholdt efter hans Død. Se især Saml. t. d. norske Folks Hist. V, 441. 460, hvormed kan sammenholdes bl. a. Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 140. Bang, Saml. af nytt. og opbygg. Materier 1, 313. Nyerup, Friderik III S. 73 f. Becker, Samlinger t. Frederik III's Hist. II, 504. Bisk. Jens Bircherods Dagbøger S. 82. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 267. Hist. Tidsskr. 5. R. I, 686. Personalhist. Tidsskr. II, 116. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. II, 817.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 356.

Ølaccisen, samt Blokhuset ved Kronborg. Det er hans Ønske, at Ulfeldt skal staa i Spidsen for Gesandtskabet til England; han vil tale med ham derom, naar han nu med det første kommer til Danmark. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dyn skriiffuelsse *sub Dato* den 11 *Huius* Er mig y dag y Itzehou tilhande kommen, Huorpa ieg dig inted forholder. At dy Perlestiicker Endnu inted Er ankommen, ded giiffuer mig stor vnder. Dii 2000 daler tiil Christoffer gøiies Skiib biigning Er H: Christoffer wrne y huosføiiede Skriiffuelse befahliid at skaffe [1]). Med ded Maaldt at købe kunde vden thuiffuel uel gørris nogen *profiidt*, Mens dertiil uyl Reede Penge, som inted staar tiil Reede, Och købmenden tager landgiilden y derris betaling inted høiiere, End Landkøbiid Er. Forpactingen pa Øllsiissen angaendis, daa Er derom skreffuen Niiels trolle tiil, Att Ieg ded, Som ieg for Christianstadtz [2]) angiiffuen skiild myst haffuer, ded skall hand søge huos angiffueren Igen, aldenstund ieg inted achter att haffue den skade for derris skiild. At ded nu Er saa neer med Blockhussiid ued *Croneborg*, att ded nu skall leggiis, ded Er mig kerdt att fornemme. Ieg habis med gudtz hiielp, att ded nocksom skal haffue bestand, saframdt ded nu settis fordt for wiinther. Ieg habiis med gudtz hiielp tilkommendis Mandag at begiiffue mig herfra pa weiien henad Danmarck.

Ieg skreff dig stackid siiden til, at gregers krabbe skulle henad Engeland. Mens Eptherdi sagenn, som der *tracteris* skall, dag Epther anden komme mig besuerliger for End y begyndelsen, Saat ded uyl falde hannem formegiid att gørre, Och mig paa ded høiieste macht pa ligger, Att ded gaar den Herre weel. Huorfor samme Reiisse tør falde diig tiil att sette y werck, huor om ieg wydere med dig uyl talle. Naar Gud wiil. Ieg kommer tilsteede.

[1]) Se ovfr. S. 365 f.

[2]) Kongen har urigtig skrevet Christiansstad for Christianshavn; thi under 16. Juli udstedtes der et Brev til Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot, Niels Trolle, om at tiltale de Borgere paa Christianshavn, som havde gjort Kongen Skade ved Forpagtningen af Ølaccisen (Sjæll. Tegn. XXVII, 88).

Du madt tage tiil samme Reisse, huilckiid aff skiiben du wiildt. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 16 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

417. 17. Juli 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Skifersten, som Kongen skal have fra England. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom mig fattis heer til miit lossomente at tecke En stor haab Skeffuersten, som Erre bestiildt y Engeland. Huortyl ieg huercken heer Eller y Naboelauyd kan bliiffue skiib mechtiig, dii samme med hiid ad briinge. Huorfor ded skiib, som fører hesten offuer ad Engeland [1]), skall befahliis at tage saa mange deraff ynd, som hand kan føre, Och dermed begiiffue siig hiid Och dem heer fraa siig leffuere. *Vale.* Aff Glyckxborg y Glyckstadt den 17 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiill hande.

418. 27. Juli 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Om det paabegyndte Blokhus ved Kronborg. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Siiden at Ieg kam hiid y gaar, da haffde ieg gerne werrid vde paa ded begindte Blockhus, Mens wehriid uylle ded inted tilsteede. huilckyd Endnu *continuerer.* Saauydt ieg kan see heer fraa Slottid. daa nyl ded Inted uerre giiordt med Maaster, som *M:* Hans Stenuynckel

[1]) Jvfr. ovfr. S. 358.

mehner, y sønderlighed om ded skall muris som ded y glyckstaadt. Skall ded gørris aff Maaster, daa uyll der 200 Maaster tiil Endnu, om ded skall Erlange den Høiide. Som ded werck haffuer, som liigger vden for Porthen. Och naar ded Er med stor bekostning giiordt, da kan ded inted ware vden faa Aar. Werckiid att befohdere, Sa uidt skee kan med dy *Matherialia*, forhanden Er Eller och y Aar skaffis kan, daa wiil der strax hiidsendiis 1200 støcker Egii Plancker, 19 Allen lange, Och liige saa mange 16 allen lange, Alle Snorhuggen Och saa breede, som dy kan falle. Naar nu samme Plancker Erre framskiickiid, daa skall En dychtig Murmeiister med 8 Suenne hiidskyckis, *Item* En Pram Eller En flaadgaendis Skude, huorpa man kan Slaa kalcken, ty Naar ded blesser ded Ringiste y werden, daa kan dy y En dag inted føre tre bade fuld med kaalck ud tiil werckiid, som inted kan forslaa, Om werckiid skall haffue nogen framgang. *Vale.* Aff *Croneborg* den 27 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiill Hande.

419. 28. Juli 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Videre Ordrer om Blokhuset ved Kronborg og om Klokken paa Kronborg. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml.. 4., 438.*

Ieg haffuer werriid vde paa ded Ny werck Och befunden ded At uerre megiid suncken, Saat ded Neppeliigen med 120 Master skall kunde forhøiies sauydt, att ded kan komme offuer wandiid. Och tiil att gørre ded samme Sa høiidt med briistuer, att folck kan uerre tør derudi, da uyl der tiil 260 Maaster foruden anden smadt tømmer til at forbynde werckiid med Indeny. *Item* tiil Peell 4000. Dy Egii plancker, som skulle Snorhuggis, skall forbliiffue pa Holmen Indtiil wiider beskeen.

Aff disse thuende slags tagel[1]) skall der gørris aff huer slags 450 faune, som skall brugis till Heenetøiien[2]), huorued klocken skall bringis Op y tarniid. *Vale.* Aff *Croneborg* den 28 *Iulij Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

420. **30. Juli 1640.**

Til **Frederik Urne.**

Da Karen Andersdatter siges at være paa Hveen sammen med Niels Nelausen, skal denne sidste fanges og sættes paa Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg erfarer her i byen, At Karren Andersdatter er paa hueen och haffuer hendis Iuncker Snaren Suend hoes Sig, huilcken du Skalt lade tage weed hoffuedet och lade hannom adspørge, huem der haffuer giffuet hannom forloff att were derpaa landet, och Skall hand Sendis hiid paa Slottett oc leffuerris Slodzfogden. Oc effterdi hand tilforne haffuer ladett Sig mercke, att hand wilde See, huem der Skall tage hannom, da haffuer du dig i de maade foere att See, och om hand forsticker Sig nogenstedz, da Skall pladzen besettis, Saa at dee kand Sueldte hannom ud, imidlertiid will haffuis i agt, att der forryckis intett aff tøgett, som der findis. Rosenborgh dend 30 *Iulij Anno* 1640[3]).

421. **31. Juli 1640.**

Til **Frederik Urne.**

Han skal sørge for, at Karen Andersdatter snarest mulig forlader Hveen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Takkel, Tovværk.
[2]) ɔ: Hævetøjet, et Hejseredskab.
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Wdaff diin Skriffuelse erfarer ieg, Karren Andersdatter endnu at were paa hueen, meden at Iuncker Snaren Suend intett er der at finde. Saa kand ieg intett tencke, huad Karren nu meer derpaa landet haffuer at bestille, huorfor du Skaltt were derom, at hun med det første begiffuer Sig derfra. Rossenborg dend 31 *Iulij Anno* 1640[1]).

422. **2. August 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Sigvard Gabrielsen Akeleies Instrux er sendt til Helsingør. Oluf Brockenhuus skal have den afdøde Otte v. Termos Len. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Syuerdt gabrielsons[2]) *instruction* Er sendt Henad Helsingør, huor hand den kan bekomme, Naar hand der ankommer.

Ded leen, Som Iegermeiisteren Saliig haffde, ded kan Oluff Brockenhuss bekomme, Naar Aariid er Omme[3]). *Vale.* Aff *frede:* den 2 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

423. **2. August 1640.**

Til Frederik Urne.

Om Penge, der skulle sendes til Kjøbenhavn. Slotsfogeden paa Frederiksborg skal sørge for, at Slotsforvalteren behandles, som det er befalet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[2]) Sigvard Gabrielsen Akeleie, „vor Skibshøvedsmand og nu tilforordnede Admiral", fik 30. Juli Instrux om med 4 Skibe at konvoyere den hollandske Flaade fra Øresund til Flækkerø (Sjæll. Reg. XX, 245). 1. Aug. fik han Brev om at lade de hollandske Skibe, som ere anholdte i Flækkerø for Toldsvig, besætte med Folk og sende dem til Kjøbenhavn med to af sine Skibe (Sjæll. Tegn. XXVII, 90). Jvfr. herom Kongens Brev Nr. 433.

[3]) Otte v. Termo var død 1. Aug. 1640. Han havde siden 1636 været forlenet med Lyse Kloster, hvilket Oluf Brockenhuus nu fik ved Brev af 5. August. Norske Rigsregistranter VII, 211. 741.

Herhoes finder du nøgelen till det lidett Skriin, Som nøglerne till huelningen i findis, weed huilcke Samme huelning Skall opluckis, och deraff Sendis henad Kiøbenhaffn 8 fieringer med penge, de 6 paa Renteriet och de tuende paa Slottett at leffuere. Slodzfogden[1]) Skall tage nøgelen till Sig till taarnet och giffue agt paa, att forualteren herpaa Slottett[2]) bliffuer *tracteret*, Som befalett er[3]). Frederigsborgh dend 2 *Augusti Anno* 1640[4]).

424. 3. August 1640.

Til Frederik Günther.

Der skal skrives et Brev til Hertug Frederik af Nordborg om at sende en dygtig Fuglefænger. — *Geh. Ark.*

Da soll Eiin skreiibendt an Herdtzog friderich von Norburch gemacht vndt anhero gesandt werden, wohrein

[1]) Peder Ibsen.

[2]) Johan Adam Berg (eller, som han ofte kaldes, Adam Berg) var i Følge det, han selv fortæller i Dedikationen i hans Skrift „Kurtze u. eigentliche Beschreibung des Königl. Hauses Friederichsburg" (Kbh. 1646), en Udlænding, som først havde tjent Christian IV's Sønner Hertug Ulrik og Prins Christian, men siden traadte over i Kongens egen Tjeneste. Naar dette skete, vides ikke; maaske var det 1636, da han blev ansat som Tilsynsmand (Forvalter, Inspektor) paa Frederiksborg med det Hverv at føre Opsyn med Slottets Værelser og hvad deri var (Danske Samlinger II, 119. Molbech, Christ. IV's Breve I, 88, hvor Aarstallet 1630 er en Fejl for 1636. Hans officielle Titel var vist den, som gives ham i Lensregnskaberne: „Kgl. Maj.s Opvarter paa Frederiksborg"). Her var han nu i en Del Aar (jvfr. ovfr. S. 141 og Breve af 12. og 13. Aug. 1640. Rasbech, Frederiksborg Slots Beskr. S. 177. 230. Burman Becker, Vævede Tapeter i Danm., 2. Udg., S. 24), men under den følgende Konge skete der en Forandring heri, idet han 1650 afløstes af Karl Rytter. Til Erstatning fik han Brev paa Øvre Mølle i Frederiksborg Len. Han synes at have været i Besiddelse af nogle Midler, da det vides, at han 1649 opførte sig en teglhængt Bygning i Hillerød (Friis, Saml. t. Dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 268). Hans senere Skæbne er ubekjendt. — Frederik Urne kalder ham i Marginen urigtig Adam Beck.

[3]) Jvfr. Brevene Nr. 438 og 440.

[4]) Modtaget paa Frederiksborg.

von Ihm Eiin guther fogelsteller soll begehrett werden, Dan Ich verstanden, das Er darmit soll versehen Seiin. Miit selbigem skreiben sol Eiiner hergeskyckett werden, der den briiff fordtbringet.

Friderigsburch den 3 *Au: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Friderich giinther zu handen[1]).

425. **4. August 1640.**

Til Frederik Urne.

Om Penge fra Sundtoldkisten til Korfits Ulfeldts engelske Rejse. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skalt befale Tolderne, att de Setter 2000 dlr. aff till dend Engelske reise, och Skalt du udaff huelningen tage een fieringh[2]) och gemme dend, indtill Statholderen kommer. Om hand dennom nu Selffuer, som hand de andre anammet haffuer, ochsaa uill anamme, det Staaer hoes hannom. Nøgelen till de andre kand du hoes dig beholde, indtill Gud will, ieg kommer tillstæde. Frederigsborgh dend 4 *Augusti Anno* 1640[3]).

426. **6. August 1640.**

Til Rentemestrene.

Om et Skib, der skal sendes til Spanien med Trælast, og som skal føre Salt derfra til Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi myt skiib den Huyde Biiørn ligger ferdiig at ga henad Spannien, diidhen at føre treelast och derfra føre Saaldt henad glyckstadt[4]). Daa skal y uerre derom at

---

[1]) I Følge Paategning paa Brevet modtoges det samme Dag i Kjobenhavn.

[2]) I Følge en Marginalnote maa denne have indeholdt 3000 Dlr.

[3]) Modtaget paa Kronborg 6. August.

[4]) Jvfr. ovfr. S. 363.

skaffe En dychtig person dertiil, som samme skibs ladning vnder *capiteins* Eller købmandtz tiitel kan *dirigere*.

Myn mening Er, at saframdt *capitein* wiillem Effuerdtsen[1]) kan skriffue och lesse, da Er hand god dertiil, hand kunde haffue En tiiener under siig, som haffde forstand derpa, dog inted aff mig bestiildt. Tii mange *subtiliteter* haffuer man inted att foruente huos wiillem, Och ded Er inted sa stor konst derhuos att Selge Ett skiib fuldt med treelast Och soge siin betaling derfor y Saaldt, at hand Io ded kan forrette. Breffuen om tømmerlasten skall aff Oluff Brockenhus forferdigis til dii lensmend, huor den beste ladning fyndis, som tyener henad Hiispanien, med huilcke Ett uyst bud skall sendiis fordt, Paaded laasten kan ligge paa Rede hender, nar skiibid der ankommer. I skall lade mig uyde, huad penning der uyl tiil samme skiibs lading, paded man kan haffue dem ued handen. Arckeliimeisterne skall haffue vdriistningen tiil samme skiib ued handen, saat Man y En hast kan briinge pa Skiibid, Naar behoff gørris.

Aff frederigsborg den 6 *Au: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

427. **7. August 1640.**

Til Frederik Urne.

Om nogle Arbejder paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der Skall erfaris hoes Iørgen Beffuer[2]) till Frederigsborgh, huor høy att winduerne er fra Iorden paa boldhuset, Saa och huor breed at Stalden nu er anlagt. Fogden

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 334. Som Bevis paa, at han var vel anskreven hos Kongen, kan anføres, at han 19. Septbr. 1640 fik en Guldkjæde med Kongens Kontrafej (Rentemestr. Regnsk.).

[2]) Om Murmesteren Jørgen Bebber se forrige Bind S. 25.

paa Frederigsborg[1]) Skall Sende dend bondevogn hiid. Som for faa dage Siden bleeff forandret. Chroneborgh dend 7 *Augusti Anno* 1640[2]).

428. **9. August 1640.**

Til Korfits Ulfeldt og Gregers Krabbe.

Biinstrux for dem paa deres Sendelse til Karl I, hos hvem de skulle virke for Indløsningen af Ørken- og Shetlandsøerne. — *Geh. Ark.*

Neben *Instruction* pa worris abgesanter H: Corfitz wlfeldt Och gregers krabbe.

Dii skal Epther derris forrige *instructions* Indhold[3]) lade siig werre angelegen at biilegge den mysforstand, som Er Imellom H: k: worris Elskelige kerre Søstersøn kon: aff Store Briitannien och H: k: vnderdan y Engeland. Naar dii nu haffuer *disponerit* H: k: tiil andre tancker ymod benente syne vnderdan, Daa skal dii tilstille H: k: vorris herhuosføiiede *Creditif*[4]) och H: k: ded Orckenøes och Hetlandtz werck, Ephersom ded befahliid er, *proponere*[5]) Och H: k: *demonstrere*, at hand gør den dell, som for gud y himmelen och al werden berømmeligdt Er, om H: k: Os diisamme Øer for dii 50000 goldt gylden, som dii Staar y pandt for, goduilligen Afstaar. I betrachting at H: k: icke haffuer En dalers Nytte eller gaffn aff alle dii Øer, Och greffuen, som dem *possiderer*. Offendtliig som En *Rebell* lader siig bruge ymod H: k: Wy uille derymod holde Skotterne Sa *Allert*, at H: k: skall Erfahre huos dem En stor forandring y aldt ded. Som H: k: kan komme tiil Ehre, tyeniste och lydachtighed.

---

[1]) Peder Ibsen.

[2]) Modtaget paa Kronborg.

[3]) Hovedinstruxen var udfærdiget 6. August. Fridericia. Danm. ydre polit. Hist. II, 258.

[4]) Brevet Nr. 429.

[5]) Om Christian IV's Bestræbelser for at indløse Orken- og Shetlandsoerne se Fridericia, anf. Skr. II, 315.

Huilckid kan skee, Naar uy fraa Orckenø offuer *Occuperer* En Pladtz y Skotland Och den lader *fortificere* och med folck besette til at lage En friicht y Skotterne tyl att komme y andre tancker, End som dy nu Erre udi, H: k: ochsa diiste bedre Epther siin willie kan faa fremmid folck y syn tieniste.

Croneborg den 9 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

429. **9. August 1640.**

Til Kong Karl I af England.

Kreditiv for Gesandterne Korfits Ulfeldt og Gregers Krabbe. — *Geh. Ark.*

Serenissime Princeps, Nepos et frater charissime, Cum Legatis nostris pręter communia, quę publice proponant, quedam etiam secretiora in mandatis dederimus, Amanter et fraterne a S: V: petimus, ut eos, postquam priora exposuerint, ad priuatam(!) et secretius colloquium admittere et plenam illis fidem perinde ut nobis ipsis adhibere Velit. Faciet nobis rem gratissimam, et quam officiis et studiis omnibus, quę ab amico et fraterno animo proficisci possunt, promtissime erga S: V: compensarj sumus, Cui prosperę ualetudinis usum et faustissima quęque ex animo optamus. Dabantur in Regia nostra Croneburgensi 9 Augustj Anno 1640.

S. V. frater et Auunculus fidelissimus

Christianus [1]).

430. **9. August 1640.**

Til Frederik Urne.

Om forskjellige Arbejder paa Frederiksborg[2]). — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Den ikke egenhændige Udskrift lyder saaledes: „Serenissimo Principi Domino Carolo, Magnæ Britanniæ, Franciæ et Hyberniæ Regi, Fidei defensori, Nepoti et Fratri nostro charissimo". Efter Opbevaringsstedet kan Brevet næppe være afleveret.

[2]) At det er paa Frederiksborg, ses af en Randnote.

1. Dend gang i diurhaffuen ud med planckeuerckett, der som mand Stiller Ruser, Skall flies, Saa att mand uden fare kand gaa derpaa, Saa och bequemmeligen kand Sette ruserne ud paa de Stæder, de Skall Staa.

2. Dend Ruse nest need waskerhusett Skall giøris fast i een ramme, lige Som de andre ere, som findis paa gangen.

3. Dend broe, Som gaaer offuer Søen paa Ska[n]dzen, lige som dend giør udaff frøckenernis kammer, Skall *Repareris*, Saa at mand Sicker kand gaa deroffuer.

4. De Elle pæle, som ligger her oc der i Mossen i dyrehaffuen, Skall Slebis i land.

5. Dend broe, Som gaaer till dend liden ladegaard, Skall hielpis, Saa och fyldis, dersom dend endnu intett er fyldt.

6. Der Skall *Ordineris* een ny kallestie i dend liden ladegaard.

7. Badstuedammen Skall flies.

8. M: hans Anemøller Skall tage maaell till een høelade ned dend liden ladegaard, Som Skall huggis i windter paa Gulland.

Chroneborgh dend 9 *Augusti Anno* 1640 [1]).

431. 9. August 1640.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle betale en Sum Penge til Frederik Urne. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Tollerne y Helsingør skall Erlegge tiil frederich wrne tre hundrede och Seiisten Riix daler aff dii første penning, som kommer ind y tollen.

Croneborg den 9 *Augustj Anno* 1640.

Christian [2]).

[1]) Modtaget paa Kronborg.

[2]) I Følge Sundtoldregnsk. leverede Tolderne d. 10. August efter Kongens Befaling 316 Rdlr. til Karen Andersdatter paa Hveen

432. 9—12. August 1640[1]).

Til Frederik Urne.

Om Arbejder ved en ny Stald paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dette Speruerck Skall huggis aff Egeplancker och klædis inden och uden med fiele, wdentill, att det kand teckis med blye. och inden till, at det kand dønnickis. Rommene imellom hestene Skall giøris. lige som de ere, som ere i sparpenge, Sadell och tømmer skall hengis offuer winduerne. Di Iernancker, som kommer derudi, skall were i Steden for Bielcker[2]).

433. 10. August 1640.

Til Klavs Daa og Jørgen Vind.

Om en Sag mod nogle i Norge arresterede Skippere. En Del af de Varer. der ville blive konfiskerede ved Dommen. skal anvendes paa et af Kongens Skibe. der skal til Spanien. Kongen vil under sit Ophold i Holsten hver ottende Dag have Underretning fra Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Riigens *Admirall* med Iørgen wiind Skal strax. Eptherad Siigfriid gabriielsen ankommer fra Norrie, Driiffue Sagen tiil doms Imellom Niickel kock Och dii *Arresterede* hollender[3]). Och naar dom Er gangen, da skal aff den last,

---

for adskilligt Slags Kvæg, som var kjøbt af hende til Hans Ulrik Gyldenløves Behov.

[1]) Det udaterede Brev er i Kopibogen anbragt mellem et af 9. og et af 12. August.

[2]) I Randen er vedtegnet: „Dend ny liffstald paa Frederichsborg anlangende". Brevet er modtaget paa Kronborg 12. August.

[3]) Talen er om 31 nederlandske Nordfarere, som allerede i Norge vare dømte for Toldsvig og havde betalt en Pengebøde. men som dog ved danske Orlogsskibe bleve førte fra Flækkerø til Kjøbenhavn for at dømmes at Admiralitetsretten. Cracau til Generalstaterne, 1. Sept. 1640. I et Brev af 22. Sept. tilstaar Cracau. at Skipperne have fortiet saa meget for Tolderne i

dii Inde haffuer, tagiis saa megiid derud aff alle slags, som *Capitein* wyllem Ewerdtsøn kan behøffue at lade den Huyde Byørn med[1]).

Rossenborg den 10 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Der skal *ordinarij* huer Otthe dage gaa En Post aff fraa københaffuen henad lanthe holstein, huor Ieg findis, wed huilcken skall *Auiseris* tiilstanden her sammestedtz.

Udskrift: Riigens *Admirall* Och Iørgen wiind tiil hande.

434. **10. August 1640.**

Om Levering af Sukker og Akvavit. — *Kgl. Bibl.*

Suckeriid skall Rentemeisterne skaffe *D:* Pether, Och den *Aquauit* skall hand leffuere mig ymorgen heer paa Rossenborg[2]).

Den 10 *Augustj Anno* 1640.

435. **11. August 1640.**

Til Rentemestrene.

Om nogle Arbejder paa Rundetaarn. — *Kgl. Bibl.*

Stenhuggeren ved Slottiid skal tegne tarniid ued Regendtzen[3]) Enstedtz pa Iorden, Sa stordt som ded er Offuentil, Och derhuos gørre aff deeler En Skabelun tyl

Norge, at han selv skammer sig derover; nogle have fortiet Halvdelen, andre Fjerdedelen af deres Ladning (Rigsark. i Haag). Jvfr. Kongens Breve af 2., 22., 26. Aug. og 6. Septbr.

[1]) Se ovfr. S. 376 f

[2]) Denne Ordre er skreven paa en Seddel, der foroven indeholder følgende Opskrift: „Zue Kön. Maytt. behueff strax zuuerschaffen: Vier Lispuendt guett top Zucker, Zwejhundert Citrones, Anderthalb hundert Pomerantzen."

[3]) Jvfr. ovfr. S. 316.

Lampetter[1]) vnder *galeriit*, som skall Stycke En allen Offuer Muhren Och ligge En allen y muren. Och skall dy Lampetter, som kommer paa hiiørnerne, leggis dobbeldt, saatt dii med frammerdelen naar vd y Ottekanthen. Der skall Ochsaa komme Enckende Lampetter ymellom dem, som kommer pa kanterne.

Lampetterne igennom bencken Skall settis dobbeldt paa hiinanden, Saatt den Ene kan hiielppe ded andiid att berre.

Rossenborg den 11 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

436. **11. August 1640.**

Til Rentemestrene.

Om et Vagthus ved Rosenborg og om Kirsebær fra den derværende Kjøkkenhave, som skulle leveres til Apothekeren Esaias Fleischer. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall lade forferdige ded wachthus vdenfor Broen paa Rossenborg med wiinduer Och lofft, saoch med bencke, som Seduanliigdt Er.

Rossenborg den 11 *Au: Anno* 1640.

Christian.

Wrtegardtzmanden y køckenhaffuen[2]) skall tilholdis, att hand lader Esaiias *Apotecker* bekomme, huiss kysseber

[1]) Foruden den nu brugelige Betydning af dette Ord maa det tidligere ogsaa have haft en anden, men hvilken? Nyere og ældre Lexika synes ikke at oplyse dette, og dog have andre brugt Ordet paa samme Maade som Christian IV. Jvfr. J. A. Berg. Beschreib. des Kön. Hauses Friederichsburg, 1646, Bl. Fiiijvo: „An diesen Seulen — — — stehen auff Quatersteinern Lampetten zwantzig vergüldte Bilder von Alabaster" og Bl. Kiijvo: „Ein Springbrunn, abgetheilet in vier grosse Bilder, die auff Lampetten stehen". (Jvfr. Bl. Gijvo og Iivo.) Heraf kan man maaske slutte, at Ordet betyder Konsol.

[2]) Lavrits Mikkelsen.

som Endnu fiindis y samme haffue, Och skall Rentemeiisterne ackordere med samme *Apotecker*, huad hannem derfor skall giiffuis. Wrtegardtzmanden skall skaffis hiielp till att Plucke kysseberren.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

437. 12. August 1640.

Til Rentemestrene.

Om noget Vildt, der skal sendes til Glückstadt. og om Forsyning til Hofholdningen for Vinteren. — *Kgl. Bibl.*

Den Riinge wiildbradt, som Er Slagen, Imidlertyd ieg haffuer uerrid heer, ded skal sendis med henad glyckstad. *Prouision* tiil hoffholdingen y wiinter, som kommer Enten tiil Hadersleff Eller kolding att werre, wiil uerre pa Rede hender med dychtig skiib, som ded kan offuerføre, Saat man Icke *Morę solito* skall En Rom tiid bye derepther, førend ded kommer tilstede.

Rossenborg den 12 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

438. 12. August 1640.

Til Frederik Urne.

Om Indkjøb og Opbevaring af Vin. Naar de til Nykjøbing fra Frederiksborg sendte Gjenstande komme tilbage, skal Slotsforvalteren løslades igjen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Naer der kommer frandszøsk wiin i Sundet, Som tienlig er, Da skall tolderne kiøbe hundrede ammer deraff, och om der kommer Rinsk viin an, Som mig tillstaaer fra *Gabriel de Roys* Suoger, boendis i kollen, da Skall dend med dend frandzoske wiin leggis i kelleren paa Chroneborgh indtill wiidere beskeeden

Naer tøyet aff frederichsborgh kommer fra Nykiøbing igien, Saa skall hand, som haffuer dett i forwaring, ladis ud igien[1]). Rossenborgh dend 12 *Augusti Anno* 1640[2]).

439. **13. August 1640.**

Til Rentemestrene.

Om noget Kobber til Kjedlerne i det store Bryggers og om nogle Bygningsarbejder paa Antvorskov og paa Tøjhuset. — *Kgl. Bibl.*

Ded bleff y en hast forglemdt, at[3]) den Borger y helsingør, som Er dii suenskiis *factor*, ankommer med ded gaar kobber[4]), som hannem affkøbdt Er, At deraff da strax bliiffuer giiordt thuende keedelbonde tiil dii Briggekedel y ded store Briggers, Som Erre tycker aff kobber End dy forrige. *Item* dii otte skippund tag kobber tiil taa[r]nid heer skall ochsa strax forferdigis. Och saframdt der findis nogiid tagkobber enthen paa tøyhussid eller huos godtfriid Myckelsøn[5]), da skall ded sendis hiid, Och kan dem pa dii steeder, som sagdt Er, skaffiis andiid Igen. Ded lange hus ued tøyhussiid, som hiidindtill haffuer uerrid brugdt tiil Skøtlader[6]) och andiid sliigdt, Er nu forordniid tiil Øll, fordy att Rommid falder for knapdt pa dii andre steeder.

Och paded att Ølliid aff samme pladtz diste bekuemmeliger kan bringis tiil wandtz, da Er der befahliid, at der skall gørris En dør myt paa samme hus tiilatt bringe Ølliid ud tiil uandid. Paaded Nu Arckeliid Och Brøggersiid kan uerre skiildt ad, Daa skall der gørris Ett planke-

---

[1]) I Randen er skrevet: „Wiin att lade kiøbe och Adam Beck [ɔ: Berg] att lade ud komme.“ Jvfr. ovfr. S. 375.

[2]) Modtaget paa Kronborg 13. August.

[3]) Her mangler vistnok Ordet: naar.

[4]) Garkobber, Kobber, som er bragt til den højeste Grad af Renhed (Vid. Selsk. Ordb.).

Skriver paa Bremerholm.

[6]) ɔ: Lavetter.

nerck udtiil Stranden ymellom dem, saat den Ene inted kan komme tiil den anden. Anderskouslott den 13 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

440. **13. August 1640.**

Til Frederik Urne.

Om Løsladelsen af Slotsforvalteren paa Frederiksborg, Johan Adam Berg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg glemte i min Siidste. der ieg befoell. att Adam. Som er bestilt till at giffue agt paa tøget till Frederichsborg, Skulde ladis udaff taarnet, naer tøget, som er henad Nykiøbing, kommer tillstæde igien, att befale. at du Skulde forordne nogen der till[1]), huad hand faaer tillbage igien, och bleff Seddelen, Som hand loed mig See, tillstillet Slodzfogden paa Frederichsborgh[2]). Anderskoff dend 13 *Augusti Anno* 1640[3]).

441. **20. August 1640.**

Til Jørgen Vind.

Kongen er ikke fornøjet med, at Enkedronning Maria Eleonora er kommen til hans Søn Prins Christian paa Nykjøbing; men det er dog bedre, at hun er der end i Kjøbenhavn. Han giver nogle Ordrer i Anledning af, at han vil holde Hof til Vinteren paa Koldinghus. — *Kgl. Bibl.*

Vdaff dyn Skriffuelse haffuer Ieg fornommen Encke dronningens Reiisse fraa gulland hen tiil myn Søn Prindtzen[4]),

[1]) Her maa vist være indløbet en Fejl. Meningen er vel. at der skal forordnes en Person, som kan se til, hvad der kommer tilbage fra Nykjøbing.

[2]) Peder Ibsen.

[3]) Modtaget paa Frederiksborg 19. August.

[4]) Natten mellem d. 23. og 24. Juli havde Enkedronning Maria Eleonora forladt Gripsholm Slot og havde i al Hemmelighed

Huilcken Reysse wel haffde bleffuen Epther, Om hun haffde betenckt sig Reet och fuldt myt Raad. Nu ma Prindtzen See tiil, huorledis hand bliiffuer hinder kuydt Igen. Huiilckid Neppeligen skeer saa Snardt. Ieg seer heller, att hun Er pa Nykøbing End pa køben:

Och Eptherdi ieg haffuer saat mig for med gudtz hiielp att holde y wiinter hoff paa koldinghus, och mig aff lensmanden sammestedtz[1]) Er tylstillid denne herhuosføiiede zeddel paa, huiis *Defect* der findis der sammestedz, Daa skall *M:* Anemøller derhen att besee Biigningen der paa Slottid, och siiden[2]) laade hannem bekomme *Mathe-rialia* dertyl, saatt Hussiid kan uerre ferdigdt. Naar gud wiill, Ieg kommer dyd ymod wynter. Tiil dii optegnede kackeloffuen kan skaffiis Raad til herfra, *Item* kleede tiil gemeckerne att bekleede med. Tyn och kobber uyl sendis fraa københaffuen. *Vale.* Aff Glyckxborg y glyckstadt den 20 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Iørgen wiind tiil hande.

442. **20. August 1640.**

Til Jørgen Vind.

Om en Person, der skal sættes i Jern i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

---

begivet sig til Hest til det Sted, hvor den paa Kongens Foranstaltning lejede Skude laa; denne førte hende derpaa ad Gulland til, hvor hun blev optagen paa Skibet Patientia. Imod Christian IV's Hensigt gik Skibet imidlertid ikke til Preussen, hvorhen han havde ønsket, at Enkedronningen vilde flygte til sin Broder Kurfyrsten af Brandenborg. Til Dels paa Grund af Modvind, til Dels efter hendes Ønske søgte den danske Befalingsmand Erik Ottesen Orning ind under Falster og satte hende derpaa i Land i Nykjøbing, hvor hun blev modtagen som Gjæst af Prins Christian og hans Gemalinde Magdalena Sibylla, som residerede der. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 248.

[1]) Ernst Normand til Selsø.

[2]) Her mangle vel Ordene: skal du, eller lign.

Heer kommer En Skalck med ded første fraa, ved Naffn Claus Blume. huilken. naar hand tiil køben: ankommer, skall Slaess y Iern. Och fliitig haffuis y achtt, at hand Inted kommer syn kaass.

Glyckxborg y glyckstadt den 20 *Au: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: *Postscriptum*, Iørgen wiind tiil hande.

443. 21. August 1640.

Til Jørgen Vind.

Om noget Olmerdug og noget Bolster, der skal sendes til Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*

Der skall Sendis hiid med ded første 8 stycker wlmerdug Och lyge saa mange Støcker Pulster. halffparten aff ded beste, y køben: Er att bekomme, Och halffparten aff ded gemene.

Aff glyckxborg y glyckstadt den 21 *Au: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Raad Iørgen wiind tiil hande.

444. 21. August 1640.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen forsvarer sin Fremgangsmaade med Hensyn til Enkedronning Maria Eleonora. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse med Peder wybis breff Er mig tiil hande kommen, Och deraff forstanden Enckedronningen y Suerrigs *Retrette*. huiilcken Ieg paa tree arss tiid med stor fliid haffuer *impedierit*. Mens Eptherad hun vden Ophør siig Offuer Chanseler Oxenste[r]ns *Insolens* ymod hinder beklagede. Och ded inted kunde hiielppe. huad Ieg

bade Skriifftlig Och ued Peder wiibe mundtlig hiinder Errindrede, Da Erklerede ieg mig, Att Naar hun war pa syn frii fod. Daa uylle Ieg gørre, huad ieg kunde, att hun kunde komme offuer tiil Priissen, Huortiil Eriick Ottessøn bleff sendt henad gulland.

Om hun Nu Er *Lyberit* aff siin *Custodię* ued En dansk, Spannier Eller greeck, ded kan gørre liigemegiid. Naar Chanseler Oxensterns høffelighed Imod den *Dama*, huiis herre Saliig inted andiid End aldt gaadt haffuer forskiildt, kommer Reett for En dag, Da findis uell dy y Suerrig, som skall dømme anderledis om samme *Retrette*, End som nu skeer.

Att hun Inted Er kommen dydhen, som hinders begehring waar, ded Er mig nocksom ymod. Dog seer Ieg heller, at hun Er slagen yland tiill Nykøbing End tiil københaffuen. *Vale.* Aff Glyckxborg y glyckstadt den 21 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn till hande.

445. 22. August 1640.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal tale med Biskoppen om den Forargelse, den tydske Præst paa Amager giver. Der er ingen Brug for en Berider paa Antvorskov. — *Geh. Ark.*

Epthersom den tydtske prest pa Amag[1]) y en rom tiid haffuer uerrid y liiden *Respect* sauel huos siine tylhører som huos andre och Nu beskiillis for Nogle faar,

[1]) M. Heinrich Erhardsen (? Everhardi) Marsfeldt (?) fra Osnabrück, som i 26 Aar (1614—40) var tydsk Præst i Hollænderbyen (Store Magleby). Allerede 1638 er der Tale om, at han skal have en Kapellan, da han siges at mangle de Gaver, „at hans Menighed af hannem kan forbedres eller og hannem med

som hand wlouligen er kommen tiil, huilcken[1]) Nu En lang tiid haffuer hengdt y trette. huorfor Ingen haffuer wiildt søge hans predicken, Huorfor du Om Samme leiilighed skaldt tale med Bysspen[2]), at Sliig forargelsse med ded første bliiffuer affskaffiit. *Vale.* Aff Glyckxborg y glyckstadt den 22 *Au: Anno* 1640.

Christian.

Ret som Ieg uylle lucke dette breff, daa kam den Beriider, som Prindzen forskreff[3]) till dig, med dyn skriiffuelsse. Samme person kan inted forrette pa Anderskou, aldenstund der Er fast fleere Riither End Erliige heeste[4]).

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tiil hande.

446. 22. August 1640.

Til Klavs Daa.

Kongen tager Bestemmelse om Brugen af de hollandske Skibe og deres indehavende Varer, som ere forte ned fra Norge, og som han venter ville blive konfiskerede. — *Geh. Ark.*

Eptherdi heer siigis, Siiuerdt gabrielsøn at werre kommen fra Norrie med dy Hollandtske skyb, Huorfor,

---

nogen synderlig Frugt høre". Han døde 1657 i en Alder af over 78 Aar. Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 306—7 (hvor han ogsaa kaldes „Henricus Masius"). Ny kirkehist. Samlinger III, 159 („Hinrich Erhard"). Wiberg, Alm. dansk Præstehist. II, 360 („Heinrich Eberhard Martfeld"). — 2. Oktbr. 1640 fik Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot Niels Trolle Befaling til at indsætte hans Eftermand, den af Kongen kaldede M. Jørgen Harder, i Kaldet. Se ovfr. S. 237. Jvfr. Resen, anf. Skr. S. 306. Ny kirkehist. Samlinger I, 504.

[1]) Her mangler Ordet: Sag.

[2]) Jesper Brochmann.

[3]) Forskrive, sende afsted med en Skrivelse.

[4]) Paa Antvorskov var Hans Herfort Stodmester (siden 1627). Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 204 Danske Samlinger V, 67.

saframdt ded siig saledis forholder, du strax skaldt tage dom paa dem, paaded man Er uyss paa, huad *confisserit* bliiffuer. Och skall aff ded, som forbrudt Er, strax indladis y den Huyde Biiørn sa megiid, att den med ded første kan med syn ladiing gaa fra Reiiden for køben: henad Spannien [1]. Naar nu samme Skyb haffuer siin last Inde, da skall thuende aff dy største skyb, som *confisserit* bliiffuer, sendis hiid, ded Ene belad med Stercke byelcker, ded andiid med Deeler. Dii skiib, som fyndis yblandt dii *Confisserede*, som inted mig tyenliige Erre, dem skal Rentemeisterne tilskandtze [2] dem, som Ieg skiildig Er. Dog Skal haffuis y acht, Att om deryblandt fyndis fløiiter, som kan brugiis tiil weed at føre, att dy bliiffuer ued Holmen. Dy Søepasser, willem Effuerdtsøn skall haffue med siig, dem haffuer du herhuos att Emphange, huilcke Chanseleren kan forsegle, mens hand Er der ved handen. *Vale.*

Aff Glyckxborg y glyckstadt den 22 *Au: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* til hande.

447. 26. August 1640.

Til Jørgen Vind.

Kongen er misfornøjet med, at man i Norge har tinget med de Hollændere, som havde forbudne Master inde. Der skal klages til Karl v. Cracau over en hollandsk Konvoys Handlemaade i Norge. Der skal sendes en Tommermand til Glückstadt for at sætte et Hus op. Karl v. Manders sidste Portræt af Kongen skal ogsaa sendes derhen. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Vdaff dyn Skriffuelse Erfahrer Ieg, At dy haffuer Icke allene vnderstanden siig y Norrie at dømme paa dii Hollender, som haffuer forbudden Maaster inde [3], Mens ochsa

---

[1]) Se ovfr. S. 376 f. 382.
[2]) ɔ: tilvexle, tildele.
[3]) 17. Juli havde Markus Whitte faaet Ordre til at begive sig til Flækkerø og sende de Skibe, som havde haft Master af flere

afftingiid med dem Epther derris gode tycke[1]), Huorfor dii Dannemend med gudz hiielp skall faa skam, att dii haffuer giiort siig saa Miindig.

Huad man aff Master och deeler inted behøffuer, Naar den Huyde Biiørn Er laad, sa och dii thuende skiib, *Admiralen* Er befahliid att sende hiid, ded skall giiffuis købmenden, som man skyldig Er.

Den Hollandtske *Confoiies Action* y Norrie Skaldt du med Chanseleren och *Admiralen* holde *Residenten Crachou* for Och derhuos hannem formelde, Att saframd hans Herrer Icke med ded første Straffer den *capitein*, som ded giiordt haffuer, daa uyl Ieg faa anden Raad dertiil.

Den tømmermand, Som skulle sette ded hus op heer y staden, som gackmed førde hiid[2]), Er endnu inted kommen hiid, huorfor hand skall med ded første sendis hid, Och saframdt hand Er bleffuen siig, daa skall En aff hans suenne sendis hiid, som kan sette hussiid op. Ded siiste *conterfeii*, Carll von Manderen giiorde Epther mig, ded

---

Palmer end tilladt inde, til Kjøbenhavn (Sjæll. Reg. XX, 240), og 4. Septbr. fik Klavs Daa Ordre til at hænde Dom over 3 hollandske Skibe, som havde gjort sig skyldige i den nævnte Forseelse (Sjæll. Tegn. XXVII, 97). Det kan ogsaa bemærkes, at Cracau i sit Brev af 8. Septbr til Generalstaterne, foruden de 31 opbragte Nordfarere, omtaler 3 Skibe, der vare tiltalte for at have udført Master fra Norge, og som han havde faaet frikjendt (Rigsarkivet i Haag). Et Forbud mod at udføre Spirer paa over 12 Palmer samt Master fra Norge paa fremmede Skibe var udstedt 28. Marts 1630 (Norske Rigsregistranter VI, 217 f.), men dette Forbud ophørte efter faa Maaneders Forløb (anf. Skr. VI, 239). En Kommission, som var nedsat til at undersøge de norske Skoves Tilstand, tilraadede (1631) at forbyde Udførselen paa fremmede Skibe af Master paa over 12 Palmer (Norske Samlinger I. 119), men det synes ikke, at dette Raad blev fulgt, hvorimod Regeringen forbeholdt sig enkelte Skove til udelukkende deri at fælde Mastetræer (Norske Rigsregistr. VI. 402 ff.). En Forordning af 1. Novbr. 1640 forbød saavel Ind- som Udlændiske at udføre Master paa over 18 Palmer fra Norge (anf. Skr. VII, 756).

[1]) Jvfr. om den i Norge betalte Pengebøde S. 381.

[2]) Se ovfr. S. 353.

skall sendis hiid. *Vale.* Aff Glyckxborg y Gliickstadt den 26 *Au: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Iorgen wiind til hande.

448. **26. August 1640.**

Til Rentemestrene.

Kongen omtaler et Indkjøb af Kobber. Nogle svenske Kanoner maa passere Sundet, dog under Fordring paa Hævdelse af de Danskes Toldfrihed i Sverig. Kongen giver Ordrer om nogle Kugler, om Murværket til St. Anne Kirke og om en Blæsebælgmager; han er misfornøjet med et tilsendt Afrids. — *Kgl. Bibl.*

Eders skriiffuelse Er mig tilhande kommen, Och deraff Indholden forstanden, huorpa Ieg Inted forholder. Angaendis ded kobber, da haffuer Ieg købdt Nii skiippund tagkobber tiil Oldesslou Och befhaliid dedsamme att Sende henad Lybeck tiil Iohan Brams *factor* ued Naffn hendrich wiinsky. at hand ded skulle sende offuer tiil københaffn. Naar dy Iernstøcker aff Suerrig ankommer, da skall dy Steedis Igennom, dog *protestando*, Att saaframdt dii danske icke Epther fordragiid ma werre tolfrii, da kan dii Suenske Ickeheller uerre frii y Sundiid. Ded skall wel hedde, att dy tager ingen toll aff dy danske, Mens dii, der handler med dii danske, dii slager dem uaren saa høiidt an, att dii kan Erlegge tollen. Miig Er inted tiiendt med dii Suenske Iern støcker, wdenad ded waar halffue Saager[1]). Kugeler skall tagis saa mange aff Ett pund, som den mand y helssingør[2]) Er skiildig att leffue[re] y tøyhussiid. Paa den Offuerskiickede Affriidtz kan Ieg inted forsta mig, aldenstund Ieg finder Ingen affriidtz derhuoss paa dii skertousser[3]), som bleff Stenhuggeren

[1]) Sager er Navnet paa en Slags Kanoner. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 168.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 251 f.

[3]) Formodes vistnok med Rette af Friis (Saml. t. Dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 232) at være en Fordrejning af det franske

ued Slottid befhaliid att gørre. Med Muruerckid paa kyrcken wdenfor haffuen att fortinge kan ded haffue En anstand, Indtil den Nii Biggemeister[1]) ankommer. Den Mand, som haffuer giiordt dy tree Blaasbalger, skall sendis Op tiil Norrie[2]).

Aff Glyckxborg y glyckstadt den 26 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

449. 29. August 1640.

Til Klavs Daa og Jørgen Vind.

Kongen udvikler sin Fremgangsmaade med Hensyn til den svenske Enkedronning. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Vdaff Eders skriiffuelsse haffuer Ieg fornommen Eders betenckende Om Enckedronningen y Suerrig hiiemmelige Bordtreysse der aff landid[3]), Huorpa Ieg Eder inted forholder, Att Enckedronnings begehring at drage udaff Suerrig haffuer werrid mig Offuer fiire Aar uel bekendt, Mens altiid bade Skriifftlig och ued Peder wiibe Mundtlig hinder derfra Raad, *Demonstrerendis* hinder Broderens[4]) tiilstand. Huorfor hun Er dragen derfra, ded skriiffuer Peder wiibe, at hun haffuer laadt Skriifftlig Epther siig. Och haffuer Ieg Strax, Eptherad hun lod mig hinders ankomst til Ny-

---

cartouche, en Forziring i Form af en Ramme. Jvfr. Danske Saml. V, 180.

[1]) I den afdøde Hans Steenwinkels Sted blev Leonhard Blasius ansat som Overbygmester fra 6. Juli 1640. Han døde 8. Decbr. 1644. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 195. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 254. Archiv f. Pharmaci og Chemi XIX, 148.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 364.

[3]) Rigsraadet havde ved en Skrivelse af 24. August anmodet Kongen om at opfordre Enkedronningen til at udstede en Erklæring om sin Flugt. Skand. Lit. Selsk. Skrifter 1811 S. 71–76.

[4]) Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenborg.

købing wiide, Raad hinder, att hun Skriifftlig skulle lade werden forsta Arsagen til hinders forreisen, huormed hun uden thuiiffuel Snarer bliiffuer ferdig End med at Reisse fra Prindtzen.

Valete. Aff Glyckxborg y glyckstad den 29 *Augustj Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Raad, *Admiral* och Iørgen wiind til hande.

450. **29. August 1640.**

Til Rentemestrene.

Om en Ansøgning fra en Smed paa Hammermøllen og om nogle Søfolk, der skulle afløses. Et Brev skal sendes til Peder Vibe. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Herhuos haffuer y En Smydtz[1] Begering, som skall uerre pa hammermøllen ued *Croneborg*, Huilcken y skall See igennom Och lade mig uide Eders betenkende derom, Om ded saledis kan gaa vden myn skaade. Der sendis ochsaa En *designation* fram paa Nogiid folck, som skulle her Epther *Admiralens* Begehring Omuexeliis, som best kan sendis henad Christianpriis Och siiden gaa hiid offuer land.

Aff glyckxborg y glyckstadt den 29 *Augusti Anno* 1640.

Christian.

Dette Breff tiil Peder wiibe skall sendis fordt med En anden Offuerskriifft.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

451. **August—Oktober 1640[2]).**

Optegnelse om en Skrivelse, der skal udfærdiges til Kongen af England, og hvori han skal opfordres til at indkalde Parlamentet. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

---

[1]) Maaske Adam Mussel. Se Brevet af 16. Septbr. 1640.

[2]) Optegnelsen maa høre til den Tid, da Korfits Ulfeldt og Gregers Krabbe skulde afgaa eller allerede vare afgaaede som Gesandter til England; se ovfr. S. 378 f.

Ein Schreiben ahn dem k: v: Engelandt, dass Er dass Perlemendt wiiderum wolthe *Conuotiren* (!), verhoffendtlich Sii wurden sich woll *Accommodiren* in allen, worzu ich meinen gesanthen mit gebra[u]chen wolthe, daa es ihm also gefellich.

452. 2. Septbr. 1640.

Til **Klavs Daa.**

Han skal undersøge en Angivelse om Urigtigheder, som gaa i Svang ved Ladestederne i Norge. — *Geh. Ark.*

Rett som Ieg haffde luckt ded forrige breff, da kam denne breffuisser herfor och gaff allehande an om den wriichtighed, som er ysuang pa ladstederne y Norrie. Hand forpliichter siig ued Ett hengen, om hand icke beuysser ded, som hand giiffuer for, Huorfor du kandt fornemme aff hannem, huad hand ued for Puus med dem. Ieg habiis, at man ued hannem och andre kommer Nogiid wnder wehriid med derris Skalckhed. Ded Er best. att man bliiffuer nu tett ued dem, ymens man haffuer faat pa dem.

Aff Glyckxborg y glyckstadt den 2 *Septem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* til hande.

453. 2. Septbr. 1640.

Til **Rentemestrene.**

Kongen giver en Ordre og forlanger nogle Oplysninger angaaende Børnehuset; han vil vide Besked om noget Kobber, Johan Braem har faaet, og om den Fetallie, der skulde sendes til Glückstadt. Der skal kjøbes et Parti Søm. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Denne Breffuisser haffuer annammid heer thuende Baller Siilcky. Som skal forbrugis y Børnehussiid. Huad

Iohan Brahm siig om Siilckyuiinckelen y Børnehussiid haffuer Erkleerit, ded skal y lade mig uyde. *Item defecten* pa drenge y samme huss, aldenstund bade forualteren[1]) och fogeden[2]) derynde talede om hundriid drenge, der fattedis. Och Eptherdi der waar *differens* imellom Iffuer Priip[3]) och Iohan Brahm om wechten aff kobberid, som Iohan haffde bekommen[4]). daa uyll Ieg uide, huorledis derom Er. Tiil den fetallie, som bleff befahliid att sende hiid for myn forreissen aff danmarck, fornemmer man heer Intid tiil, Huorfor y skal lade mig wiide, huorledis derom Er. Der skall købis En Party Søm aff allehande slaags, Tii Søm Erre heer heel dyre, som aff herhuosføiiede zeddell Er att Erfahre. Aff Glyckxborg y gliickstadt den 2 *Septem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

454. **6. Septbr. 1640.**

Til Klavs Daa og Jørgen Vind.

Der skal sendes Bjelker af det konfiskerede Tømmer til Nyborg og til Taasing. Kongen ønsker gjerne en Udvej til at forebygge Underslæb i Norge og ophjælpe den norske Tømmerhandel. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer aff Eders Skriiffuelse forstanden, Att yblandt ded forbrutte tømmer fyndis tiienlige Biielcker til att bruge

---

[1]) Erik Bager, der var udnævnt til Tilsynsmand over Børnehuset 7. Juni 1639 og blev i Embedet til 1645 (Nielsen, Kjobenhavns Diplomatar. III, 197. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 135). Han var fra Kjøge og blev efter at have forladt Børnehuset, som det synes, Foged paa Erikstrup i Stævns Herred (Personalhist. Tidsskr. II, 307. Skand. Lit. Selsk. Skr. 1816—17 S. 411 f. 429. Engelstoft, Fragmenter om Rasm. Brochmans Rectorat 1658 59 S. 7. Carlsen, Efterretninger om Gammelkjøgegaard og Omegn I, 138).

[2]) Peder Henriksen.

[3]) Om ham se ovfr. S. 364.

[4]) Om Levering af Kobber fra de norske Bjergværker til Johan Braem se ovfr. S. 114. 190.

y store bigninger, Huorfor deraff med ded første skall sendis henad Nyborre saoch henad taassing[1]), som behoff gørris. Ded uaar heel gadt, at man Engang kunde fiinde pa, Huorledis man kunde forhindre den store vndersleuff, der skeer y Norrie y alting. Kronen bedrager bade dii Indlendtske som dii vdlendtske, Och vndersaterne faar fast inted for derris waare. Kunde man faa Nogen, som kobti (!) all tømmerid til siig for En uys priis, daa Mener Ieg uyst, at ded uar bedre for kronen och landiid. *Valete.*

Aff Glyckxborg y glyckstadt den 6 *Septembris Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* Och Rentemeister Iørgen wiind tiil hande.

455. **6. Septbr. 1640.**

Til Frederik Urne.

Om Indbetaling af Penge fra Sundtoldkisten til Rentemestrene. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Tolderne udi helsingøer Skall lade Rentemesterne bekomme, huis penge der indkommer fra *Dato*, indtill Gud vill, ieg kommer tillstæde. Aff Glychsborgh y Glychstatt dend 6 *Septembris Anno* 1640[2]).

456. **6. Septbr. 1640.**

Til Rentemestrene.

Der skal udbetales dem Penge af Tolderne i Helsingør til at kjøbe Kjød og Hamp for. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Eders skriiffuelsse Erfahrer Ieg, huad der fornøden gørris tiil att Indkøbe kød Och haamp for, Huorfor

[1]) Til Bygningen af Valdemars Slot.
[2]) Modtaget paa Kronborg 13. Septbr.

herhuos fiindis befahling tiil frederich wrne [1]), at hand skall befahle tollerne y helsingør att lade Eder følge. Huiis penge der kommer y tollen fraa *Dato*, indti'' gud uyl. Ieg kommer tiil stede. Aff Glyckxborg y glyckstadt den 6 *Sep: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

457. **6. Septbr. 1640.**

Til Jørgen Vind.

Han skal tænke paa en Omflytning af Lensmænd, da Tryggevælde Len er ledigt og Kongen gjerne vil skaffe Hans Ulrik Gyldenløve et Len, men ikke Tryggevælde. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Eptherdi triigeuedel Len Er leedig [2]). och der Er mange *competitores* derom, och ieg gerne uylle haffue Hans wldrich forseiit med Ett Lehn. mens inted paa ded sted, Huorfor du skaldt tencke paa middel, huorledis man kan bytte Om med Lensmend, Saat Hans kunde komme Ett andenstedtz hen [3]). Syuerdt wrne haffuer holdt an Om att maa Bythe siit Lehn for tryggeuele Lehn, mens ded Er hannem Endnu Inted beuylgid [4]). Om huilcken Leiilighed du med Ingen skaldt *communicere. Vale.* Aff Glyckxborg y glyckstadt den 6 *Septem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Iørgen wiind tiil hande.

---

[1]) Se det foregaaende Brev Nr. 455.

[2]) Ved Tyge Brahe til Mattrups Død 22. Aug. 1640. Han havde været forlenet med Tryggevælde siden 1632. Brasch, Vemmetoftes Historie I, 151. 201.

[3]) Hans Ulrik Gyldenløve fik 25. April 1641 Lensbrev paa Kronborg. Frederiksborg og Abrahamstrup. Annaler f. nord. Oldkyndighed 1855 S. 154.

[4]) Sivert Urne til Raarup, der hidtil havde haft Roskildegaard i Forlening, fik dog 8. April 1641 Brev om at annamme Tryggevælde Len (Sjæll. Tegn. XXVII, 153; jvfr. Brasch, anf. Skr. I, 201).

458. 10. Septbr. 1640.

Til otte Rigsraader.

I Anledning af Rygterne om, at Banér vil tage Vinterkvarter i Stiftet Bremen og i Grevskabet Oldenborg, hvilket kunde blive farligt for Danmark, indkaldes Rigsraadet til et Møde i Odense den 1. Oktober; det skal tillige forhandle om Forholdet mellem Indtægterne og Kronens Fornødenheder. — *Geh. Ark.*

Epthersom Os fra vnderskedtlige Steder *Auiseris*, at *generall* Bannir achter at tage siit uiinter kuarter y ded stiifft Brehmen och y ded greffskaft Oldenborg, Och paded hand tylkommendis sommer, och sa lenge hannem gadt siinis, y dy kuarter sig kan opholde och der *fornere statum Bellj*, da haffuer hand for, at hand[1]) dii Sex Suenske Spannifarder, som y holland ligger, med andre skiib, som hand formener at købe dertiil, wiil føre folck och anden Notturfft fra gothenborg henad wesseren,

Da Eptherdi uy fornemmer, uorris Elskelige kere Søn Erdtzbiskopen aff Brehmen och greffuen aff Oldenborg at uerre *Resoluerit* aff yderste macht och formue sadandt at forhindre, da uiil ded ligge disse kuarter macht paa, at Sec sig wel for, *Et per consequens* danmarck och Norrie, y betrachting at, Om Samme Suiickmølle skulle ga Banniir an, y huad fahre man daa sad udi. Huorfor danmarckis Riigis Raad Skal møde y Othense den 1 *Octobris* førstkommendis Och der *Deliberere, quid facto opus sit*, och oss derris betenckende deroffuer vnderdanigst lade forsta, Och derhuos haffue yacht *Veteram* (!) *illam cantilenam*, huorledis vorris *Intrader* kan *Correspondere* worris och kronens fornødenhed,

Aldenstund dy geworbene folckiis aftackelse Neppeligen uyl skee sa hastiig, at uy den kan affuarte, y betrachtiing, at den dageliige vdgiifft falder Oss uden hiielp ganske wmueliig. Befahlendis Eder hermed gud y himmelen[2]). Aff Itzehou den 10 *Septem: Anno* 1640.

Christian.

---

[1]) Her mangler vistnok Ordet: paa.

[2]) I et af Rigsraaderne Jørgen Urne, Klavs Daa, Mogens Kaas, Christoffer Ulfeldt, Hans Lindenov, Christoffer Urne, Jørgen

Udskrift: Chanseleren, *Admiralen*, H: tage tott, H: Christoffer wlfeldt, H: Christoffer wrne, Iørgen wynd, Oluf Passberg Och hans lyndenou den vnge til hande.

459. **12. Septbr. 1640.**

Til Klavs Daa og Jørgen Vind.

Kongen er tilfreds med Dommen over de opbragte hollandske Skibe. Han vil have en sikker Undersøgelse af, hvad et Skib paa 100 Læster kan føre. Der skal sendes Hor og nogle Folk til Glückstadt; de sidste skulle afløse dem, som have ligget paa Elben paa tredje Aar. — *Geh. Ark.*

Eders skriffuelse med huosføiiede dom Och Offuerslag pa dii hollandtske skiibes drechtighed [1]) haffuer ieg Emphangen, Huorpa ieg eder inted forholder, At ieg inted haffuer at siige y ded, som dømdt Er. Den rynge rest,

---

Vind, Jørgen Sefeld og Hans Lindenov (den unge) underskrevet Indlæg til Kongen, dat. Odense 3. Oktbr., fraraadede de at sende Undsætning til Ærkebiskoppen af Bremen og Greven af Oldenborg, fordi det vilde kunne foranledige en Krig med Sverig; derimod bevilgede de en Skat, dog med den Tilføjelse, at man burde vente med at udstede Skattebrevene til Martini (Rigens Raads Breve, Fasc. 51). — Kongen sendte dog i Efteraaret Tropper til Stiftet Bremen, se ovfr. S. 338. — 18. Novbr. udstedtes der Breve om en almindelig Landeskat i Danmark og Norge (Sjæll. Tegn. XXVII, 110 ff.).

[1]) Cracau berettede under 10. Septbr. til Generalstaterne, at han havde opnaaet gunstige Domme af Admiralitetet for 10 Nordfarere; i senere Breve klager han dog over Dommernes Partiskhed, hvorved Sagen trækkes ud (Rigsark. i Haag). 30. Septbr. fik Erik Ottesen Orning Befaling til at lade 5 Skibskaptajner og 4 Borgere vurdere de hollandske Skibe, som der var gaaet Dom over (Sjæll. Tegn. XXVII, 99). 17. Oktbr. udstedte derpaa Kongen et Brev om, at han havde tilgivet de hollandske Skippere, som i stort Antal havde begaaet Toldsvig (Sjæll. Reg. XX, 300); hermed maa det sammenholdes, at Cracau under 10. Novbr. meldte til Generalstaterne, at den norske Sag ved Rigsraadernes Mellemkomst var ordnet saaledes, at Skipperne skulde betale Kongen 6000 Rdlr. i alt; han tilføjede, at hvis alt var gaaet, som Kongen vilde, vare de alle blevne konfiskerede (Rigsark. i Haag).

dy skiib, y skriiffuer om, haffuer Inde, Maa dy pa denne gang passere med. Ded uar uel gaadt, at man kunde haffue En uyshed Paa ded, som Ett skiib paa 100 lester kan føre mehre Epther fodmall, End som der angiiffuis, Huilckid ieg formener Nu best at kunde skee pa dii skiib, som er befahliid at sendis hiid, Tii aff dem kan der tagiis lengden, bredden och dybelsen. Mens der uyl giiffuis god acht paa, att der ladis sa megiid dery, som der kan gaa dery, och at skiipperne paa samme skiib fører En *designation* med til biigningskriffueren heer[1]) paa ded, dy Inde haffuer[2]).

Der skall sendis hiid thuende uel packede tønder med hør, som fadeburskuynden heer kan bruge. Blaaren skall bliiffue derhuos.

Der skall ochsaa med ded første med En Iacht sendis henad Christianpris En skypper, En Arckeliimeister med Nii Bøsseskøtter, som kan forlosse ded folck paa Lyckepotten, som haffuer leiien pa Ellen[3]) nu paa triidie ar. Samme folck skall gaa hiid offuer land fra Christianpriis. *Valete.* Aff glyckxborg y glyckstadt den 12 *Sep: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* Och Renthemeisteren Iørgen wiind tiil hande[4]).

460. **16. Septbr. 1640.**

Til Frederik Urne.

Om Antagelsen af en Smed til Hammermollen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser Adam *Mussel* er antagen at arbede grofft arbede paa hammermøllen ued Chroneborgh for dend

---

[1]) Bygnings- og Proviantskriver i Glückstadt var Rasmus Mortensen.

[2]) Det kan bemærkes, at der d. 16. Oktober udkom en (særskilt trykt) Forordning indeholdende nærmere Bestemmelser om Skibes Drægtighed.

[3]) Læs: Elben.

[4]) I Følge Paategning paa Brevet modtoges det 18. Septbr.

priis, Rentemesterne kand med hannom bliffue eens om[1]. Huis Iern och kull hand *pro tempore* bliffuer forstrackt med, dett Skall hannom i hans arbedzløn igien kortis. Hand haffuer hoes Samme mølle intett uden de bare huse att nyde. Reedskabet med Møllen Skall hand leffuere Saa ferdig fra Sig igien, Som hand det anammer. Aff Glychsborgh i Glychstatt dend 16 *Septembris Anno* 1640[2].

461. **29. Septbr. 1640.**

Til Rigsraadet.

Kongen udvikler for det den Fare, som opstaar ved, at Hertugen af Gottorp har tilladt en Del Katholiker at nedsætte sig i Nærheden af Tønder. — *Geh. Ark.*

Wii haffuer inted uyllid forbiiga at lade Riigens Rad forsta. At den Regerende herre aff Holsten, worris Elskelige kere Søstersøn, for Nogle Aar Siden haffuer giiffuen siin *Atroy* nogle *Catholicher* tiil at indyge En pladtz ued tunderen, som kallis Pudtzlodt[3], Och Endog uy inted derudi haffde at siige. vdenad uy lod os mercke, at sliig Inddiigen sauel ued andre som ued *Catholicher* kunde bliiffue forrettid. ysønderlighed mens sligge Naboer y framtiden inted kunde uerre Oss uden fahre, Da bleff os

[1]) Blandt Hammermøllens Regnskaber (i Rentekammerark.) findes et Register over det Inventarium paa Hammermøllen, som 7. Oktbr. 1640 overleveredes Mestersmeden Adam Mussel. Som Navnet antyder, var han tydskfødt (Personalhist. Tidsskr. II, 326). Han er nævnt ovfr. S. 256, jvfr. S. 395.

[2]) Modtaget paa Kronborg 4. Oktbr.

[3]) Hertug Frederik III af Gottorp havde 25. Novbr. 1631 udstedt en Oktroy for Inddigningen af Botslot Kog i Bøking Herred. Inddigningen begyndte 1633; to Gange brød imidlertid Vandet igjennem, og først 1640 indvandtes Kogen. I Henhold til den tilstaaede Religionsfrihed havde de af de nederlandske Participanter, som vare Katholiker, paa det saakaldte Hollænderdige 1634 opført en katholsk Kirke. Danckwerth, Newe Landesbeschreibung d. Herzogth. Schleswich u. Holstein S. 87. Danske Atlas VII, 355 f. Heimreichs nordfresische Chronik, hrsg. v. Falck, II, 108 f.

altiid suarid, Sliigdt ingen betenckende at haffue, Aldenstund di, som verckiid begindt haffde, Snardt aff mangel for penning bleff keed deraff, Saat Hertugen siiden kunde tage werckiid til siig, Huoruyd uy ded lod beroe paa dii tyder. Dentyd Nu den general Offuerstø[r]tning aff waand Skedde y Masklanden [1]), och den drebdte worris vnderdan med, Som laa nest op til samme *Catholichers* werck, Och uy gerne Saa uorris fattige vnderdan hiiolppen, Och ingen anden middel dertiil fandtis deitiil, vdenad uy tillige med dem pa den Ene siide motte diige, Dermed att Spare Nogle hundrede Roder diige, Som ellers vorris vndersater haffde kommen pa halssen, Huorudoffuer vy icke allene [2]) motte forstrecke vorris, mens ochsa hertugens vnderdan med nogle Och 30 tussind daler, Om uy icke uille uerre Offuerløben aff nogle 100 forderffuede mend, kuynder och børn. Der uy nu aff den Allerhøiieste dudtz(!) Nade haffde Naad uorris *intent*, daa formente *Catholicherne* os at burde at *continuere* derris diiguessendt med dennom, huorpaa, Eptherad uy os imod dem haffde Erklerrid, at pa derris begehring Inted suar kunde falle, førend der haffde uerrid *commissarier* pa Aastederne, Daa begaff uy oss derhen, samme werck at bese, Och befandt samme Inddygen ganske besatt med fornemme *Catholicher* aff middel, ty dii første haffde saat derris formue til och tred ded aff tiil andre, Sa att der Er inted andiid at foruente wden vnde Naboer, som med tyden kan bliffue oss och worris Eptherkommere til stor fahre. Tii alle *Nationer*, som legger ued søkandten, kan uden forhindring komme derhen, dy kan derfra gaa liige ind y Iudtland, Naar dii uyl, ty ded ligger Ickun fiihre Miil fra tunderen, Och kan fraa Eckelenførde diidhen føris alle dii Østerske uaar, korn vndertagen, Och siiden y westersøen, huordthen dennom liister, huorudoffuer Oss och kronen uille affga En stor dell aff tollen y Sundid.

Sliigdt Nu at forrekomme fandtis uel Middel, Om Man kunde fiinde raad til penge, saat hertugen skulle haffue

[1]) Uden al Tvivl menes den store Oversvommelse 1634.
[2]) Ordet er skrevet to Gange.

giiordt Riis til siin Eiigen Rumppe. Huorpa Riigens Raad siig haffuer att betencke, Tii der kan Nu megid skee, Som Siiden inted kan Skee[1]). Befahlendis Eder hermed Samdt och y Seehr gud y himmelens beskermelsse. Aff køben: Slodt den 29 *Septem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som Nu y Otthense fiindis tiil hande.

462. **Før 3. Oktbr. 1640[2]).**

Kongens Bemærkninger paa en Kopi af de Klagepunkter, der vare opsatte af de nederlandske Gesandter som de, der bør være Gjenstand for en eventuel Underhandling mellem Kongen og Generalstaterne; Klagepunkterne vare af Gesandterne overgivne til Befuldmægtigede fra Lybek, Bremen og Hamborg. — *Geh. Ark.*

Eenighe verder Poincten van Beswaeringe, buyten het stück van de Tollen, daer op voor het Publicus haere Ho: Mo: het redres hebben doen versoucken ende alsnoch verwachten, ten tyde en plaetse wanneer tuschen Syne Con: M^t: van Dennemarcken, Norwegen ende de Ho: Mo: Heeren Staten

---

[1]) I sit Svar af 3. Oktbr. (se ovfr. S. 401) tilraadede Rigsraadet foreløbig ikke at gjøre noget ved Sagen, tilmed da det ikke vidste, om Stedet laa under Kronen eller i Holsten. 1642 gav Sagen Anledning til en fornyet Strid mellem Kongen og Hertugen, og Katholikerne maatte lukke deres Kapel en Tid lang, men først 1680 blev Kirken nedbrudt. Slange S. 1138 f.

[2]) Kongens udaterede Randbemærkninger maa være de samme, som han omtaler i Brevet Nr. 463. Tidspunktet for deres Affattelse kan ikke bestemmes med Sikkerhed, men de maa være skrevne efter Brevet Nr. 411, hvor Kongen fremsætter Ønsket om at faa Nederlændernes Klagepunkter at vide. Bagpaa Aktstykket staar skrevet: „Puncten", hvortil Christen Thomesen Sehested har føjet Ordene: „Offuer giffuen Aff den Hollendsk resident". Dette stemmer dog ikke med, at Kongen i Brevet Nr. 463 omtaler Klagepunkterne som sendte fra Gottorp.

General der vereenigde Nederlanden tractaten sullen werden aengestelt.

Dat de vaert ende Walvischvangh nae Noorden ende Spitsbergen vryelick ende vreedsamlick werde geexerceert tuschen de onderdanen van Con: Mt: van Dennemarcken, Noorwegen ende die van haere Ho: Mo:, euen ende in vougen als die geexerceret is geworden voor de tyt, dat tüschen de respective Ondersaten deshalven questien ende contentien syn voorgevallen.

Dat de Navigatie ende Handel op Kola[2]) ende Laplant, staende onder het gebiet van de Groot Fürst van Muscovien, vrye ende onbekommert werde gelaten aen de Ingesetene de Nederlandische vereenigde Provincien, ende dat haere A° 1639 genomen vier Schepen met haere goederen ende gelt werden gerestitueert.

Wegen des walfangs under Spiidtzberg ist zuisken der kron dennemarck vndt Hollandt skon fiihr Iahren *Accordiret*, das Eiin Ihlicher in seiner *Bay* vngehinderdt fiisken solthe, welches den hollendern nit lenger gefallen, sond[ern] des Ordtz allein meister zu spiilen sich Eingebiildet[1]).

In lappelandt an der Sehka[n]dt, da dii hollender *Anno* 1639 genommen, ist man dem grodtfiirsten in der Muskou nichtes gestendich. Dan des *Dominij* halber Seiindt wiir *Anno* 1599, zum theiil *via Armorum*, zum theiil *per uiam Contractus*, mit dem dahmaligen grodtfursten verdragen[3]), vndt haben wiir allezeiit ziidder dem in Ruhe dii lender besessen vndt allemall dehnen, wehm wiir gewoldt, Pesse gegeben

---

[1]) Striden drejede sig om de Skibe, som Kaptajn Korfits Ulfeldt havde bemægtiget sig under Spitzbergen 1638. Se ovfr. S. 226 f.

[2]) By i det russiske Lapland.

[3]) Kongen synes her mærkelig nok at tage fejl, thi i Aaret 1599 faldt vel hans egen Rejse til de nordligste Egne af Norge for at undersøge Grænseforholdene, men der kom ikke nogen Overenskomst i Stand med Storfyrsten af Moskau Boris Godunow. Se Historisk Calender I. 203 ff.

darauff zu siigelen, laa den hollenderen selbst. Das dii skyffe *Anno* 1639 genommen wiirden, das kam *ex alio capite* heer, Dan sii dii lappiiske koste miit falskem gelde Erfiillethen, also das kein densker oder Slessuigske vntherthan miit ihnen konthen Marcket steen, weiil sii miit guthen Reiixdaleren handelen musten, dii anderen aber miit ihrem falskem gelde handelthen [1]).

Dat de Salpeter Tol A° 1639 by syne Con: Mat: excessivelick ingehouden aenden eygenaren derselven Salpeter werde toe gestaen te mögen betalen, soo als den Salpeter A° 1635 ende 1636 in de Zondt pleeght te betaelen, ende het verder gerestitueert.

Den Salpeiither betreffende, So ist es *Nothorium*, das wnfreii giither machen wnfreii Skiiffe, welches Aber dii hollender können verbeii gehen, wan sii wollen, in betrachtung das sii hunderdtleii wege haben den Salpeiiter durchzubringen, das derselbe durch den Sundt niit kommet. Darzu können sii aus Ost vndt west *Indien* Salpeiiters genunck haben. Also das Es Nur Eiine blosse zunötigung Ist [2]).

[1]) Om Opbringelsen af de hollandske Skibe ved Lapland 1639 se ovfr. S. 299 f.

[2]) Som paavist hos Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 219 f., er det usandsynligt, at Kongen har udstedt et formeligt Forbud mod Gjennemførslen af Salpeter gjennem Sundet, saaledes som Klagen synes at gaa ud paa; derimod har han hævdet, at Fortielsen af indladet Salpeter medførte Forbrydelse ikke alene af det. men ogsaa af Skibet og de andre Varer. Om den i

Dat Syne Con: Mat: vorige Placcaet ofte gebodt, daer by gelast werdt ende gestatueert was, dat onder peine van confiscatie van Schip ende aller der ingeladen goederen geen Salpeter door de Zondt en soude werden vervourt, mach werden gemoderert, So verde dat de confiscatie ende peine haer niet verder daer op en extendere als ouer de goederen, de verswegen syn, ende nie over de Persoonen ende goederen, de met de verswegen goederen geen gemeenschap en hebben gehadt, dien volghens dat vry ende loos werde gegeven het Schip ende Goederen van Shipper Ao 1639 im Iulio ofte Augusto (ni fallimur) in de Zondt aengehaelt ende toe behorende andere Luyden, ende dat de ses tonnen Salpeter, die doenmals verkeert aengegeven waeren, alleen blyven geconfisqueert, blyvende mede voortaen de passage van de Salpeter door de Zondt vry mits daer voor den Tol betalende als Ao 1635 ende 1636, alles buyten prejuditie van yemant syn gerechticheet.

Wer darauff zu sprechen hatt, der mus der *Admiralitet* daruber gefeltes wrtheiil ziithiren.

Dass die Hernn Ambassadeurs der Hoch: vnd Mögenden herrn Staden general der uniirten Niederlandischen Provincien, nemblich herr Wilhelm Borell, Albert Sonck, Euan Ailva alss Ihre Excell: von vns Endsbenandte ersuchet sein umb specification deren Puncten, worauff die zwischen Dero zu Dennemarcken, Norrwegen Maytt: vnd den herrn Staten erwachsene differentien haubtsachlich bestünden vnd

Sommeren 1639 foretagne Konfiskation af denne Art jvfr. ovfr. S. 308.

beruheten, vns furhergehende schrifftliche erklehrungh eingehändiget: Sölches wird hiemitt zu mehrer der warheidt vrkund bezeüget. Actum wissmar den 13 Iunij A° 1640.

Leonhardt von der Burgh, D:, Syndicus et deputatus Reipublic: Imperialij et liberæ Lubecensis, in veritatis testimonium scripsit et subscripsit mp.

Idem illud attestamur Reipublic: Bremensis Deputatj
Conrad Eden.
Henrich von Cappelen.

Syndicus Hamburgensis D. Henricus Luntzmann in testimonium subscripsit.

463. 3. Oktbr. 1640.

Til Christen Thomesen Schested.

Kongen sender ham Afskrifter af nogle Aktstykker vedrørende hans Forhandlinger om en Udsoning med Generalstaterne samt nogle Klagepunkter (fra de nederlandske Gesandter), forsynede med hans Randbemærkninger. — *Geh. Ark.*

Vdaff husføiiede *Copier* Er at Erfahre, huad ymellom Miig och dii H: Stathen *in puncto Reconsiliationis* passerit Er. Dentiid dii begerede H: aff holstein *pro Mediatorę*, Och ieg hannem for adskillige arsager skiild *Recuserede*, Da sloge dii Stadiske abgesanter Myn Søn Erdtzbiiskoppen aff Brehmen for. Som ieg ochsa *Accepterede*, Naar ieg først motte Erfahre, Huorudoffuer *tractaten* skulle anstilles, Aldenstund mig aff ingen wenighed oss ymellom att werre beuyst vaar¹). Att ded haffde behagiid dem at forbyde derris vnderdan Sundiid, ded kunde leg well Liide, alden-

¹) Se ovfr. S. 364.

stund dii giorde ded Nu Selffuer, som konningen y Spannien tydt for mange Aar Siiden huoss mig Søgdt haffde [1]).

Huorpaa dii *gottorpienses* sende mig disse herhuosføiiede *grauamina*, huorhus ieg *in margine* haffuer tegnid myn mening [2]). Epther huilcken der skall leedis y Chanseliierne Epther ded, som dertiil tyenligdt kan uerre, Aldenstund inted Er att thuiffle, att ded første, gud uil, Ieg kommer y glyckstadt Igen, da kommer den *matherię* herfor igen, ty gesanterne holder siig Op tiil Hamborg [3]). *Vale.* Aff københaffuen Slott den 3 *Octobris Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn till hande.

464. 5. Oktbr. 1640.

Til Frederik Urne.

Om Folk til at reparere Blokhuset ved Kronborg og om Lys til Snedkeren Hans Barchmann. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne Skall Skaffe M: hans Ahnemøller Nødtørfftig folck till at fli Blockhusett igien for windter, *Item* Skaffe M: hans Snedicker lius paa hans wercksted. Chroneborgh dend 5 *Octobris Anno* 1640 [4]).

465. 5. Oktbr. 1640.

Til Frederik Urne.

Der skal sendes Penge fra Sundtoldkisten til Rentekammeret. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Om Spaniens Hensigt i Begyndelsen af Christian IV's Regering at tilkjøbe sig Sundets Spærring for Nederlænderne se Fridericia. Danm. ydre polit. Hist. I. 17.

[2]) Se Nr. 462.

[3]) Uden Tvivl paa deres Hjemrejse fra Sverig, hvor de d. 1. Septbr. havde afsluttet det vigtige Forbund mellem Sverig og Generalstaterne til Sikring af Sejladsen og Handelens Frihed i Østersøen og Nordsøen. Fridericia. anf. Skr. II, 255.

[4]) Modtaget paa Kronborg.

Her kommer i afften een Rustvogn, Som Skall tage de penge paa, Som ieg Sende Tolderne fortegnelsen paa, och føre dennom till Renteriet och tillstille Rentemesterne dette herhoesføyede breeff. Croneborgh dend 5 *Octobris Anno* 1640[1]).

466. **6. Oktbr. 1640.**

Til Frederik Urne.

Der skal gjøres en Fortegnelse over Hans Barchmanns Svende og føres Tilsyn med deres Arbejde (paa Kronborg). — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der Skall giøris een *Designation* paa M: hans Sneeckers Suenne, baade paa deris wggeløn Saa och paa Lius, Som dem Skall giffuis[2]). Naer tallett aff Suennene Sat er, da skall fogden[3]) paa Slottett giffue agt paa. Om samme antall altiid findis der paa de tiider, de bør att vere paa arbedett. Chroneborgh dend 6 *Octobris Anno* 1640[4]).

467. **6. Oktbr. 1640.**

Til Frederik Urne(?)[5]).

Om nogle Klokker paa Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Modtaget paa Kronborg.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 410. Af de i Kronborg Lens Regnsk. 1640—41 indførte Udgiftsposter til Lys ses, at Hans Barchmann arbejdede med 10 Svende fra 30. Aug. 1640 paa den store Sal paa Kronborg.

[3]) Hans Jensen.

[4]) Modtaget paa Kronborg.

[5]) Man kunde næsten tvivle om, at det paa Tydsk skrevne Brev er skrevet til Frederik Urne, skjønt det findes i hans Kopibog, og man kunde gjætte paa Kaptajn Steffen Timme som Adressaten, da der i Følge Sundtoldregnsk. d. 7. Decbr. udbetaltes til ham 111 Rdlr., som han igjen skulde give til en Del Personer, der havde arbejdet paa Volden ved Klokkerne, som bleve ophængte i Taarnet.

Der hammer, So auff die grosse klocke Slagen Soll, Sol der gestaltt angerictett werden, das die wachtt auff dem wall demselben(!) ziehen kan, vnd Sol die klocke, So nechst der grossen ist, die Stunden undt die grösseste unter die kleinere die quartier Slagen, worauff der hammer auff der grossen Sol gezogen werden, wan die vorgedachte fulle Stunden geschlagen hat. *Cronehorgh* dend 6 *Octobris Anno* 1640[1]).

468. **7. Oktbr. 1640.**

Til Christen Thomesen Sehested.

Der skal foretages en Undersogelse i Anledning af, at den tydske Præst i Helsingør skal paa Prædikestolen have forbandet alle Kalvinister. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg Er kommen y Erfahring, At den tydtske Prest heer paa Steden[2]) Offendtlig pa predickestolen haffuer forbandid alle *Caluenister*, Daa Eptherdi sliigdt Er ymod *Ordinandtzen*[3]),

Daa skaldtu befahle Bysspen[4]) at begiiffue siig hiid Och med slodtz herren Erfahre leiiligheden derom. Och om ded saledis befindis, daa skall dy *corrigere* presten derfor Och derhuos ware hannem ad, att om ded skeer tyer, At hand daa Maa see sig om En anden tiieniste. *Valc.* Aff *Croneborg* den 7 *Octo: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

---

[1]) Modtaget paa Kronborg.

[2]) Georg Meiland fra Glaucha var tydsk Præst ved Marie Kirken i Helsingør og Slotspræst paa Kronborg 1637—1647. Ny kirkehist. Saml. III, 168 f. Wiberg. Alm. dansk Præstehist. I, 590.

[3]) Kirkeordinansen af 1539 paalægger Præsten, at han i sin Prædiken fremfor alt skal „afholde sig fra allehaande Skjændsel og Forhaanelse, saa at han ingen rører ved Navn. . . . Ikke skal han heller hadskelig lade ilde paa Papisterne, med mindre end han dertil trænges af Paamindelse og Exempel“. Rørdam. Danske Kirkelove 1, 60.

[4]) Jesper Brochmann.

469. 17. Oktbr. 1640.

Til Jørgen Vind.

Ordre angaaende forskjellige Ærinder, Arbejder og Indkjøb. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Memoriall paa ded, som Rentemeisteren Iørgen wynd skall bestylle.

1. Huos Rodtgiiteren skal hand Erfahre. Om hand uiil vnderstaa sig at Støbe et Becken tiil Brønden pa Hadersleffhus med En *Baccus*, som sydder pa En tønde, huoraff wandiid løber. Samme Becken skall komme pa En trynd *pettersall* [1]) at staa, huoraff wandiid ochsa Skall løbe [2]).

2. Med dii skiib, som gaar henad Elffuen och kolding, skall sendis paa huerd sted 2 Skyppund whegelyd Hør tiil att lade spiinde till fadeburstuens fornødenhed y glyckstadt och Hadersleffhus.

3. Wdspiisningen y Børnehussiid skall *corrigeris*, Saat Børnen bekommer mere fersk mad, End som hiidtil sked Er, och att dii faar inted mehre saldt mad derymod, Naar dii dage yndfalder, at der skall spiisis Saldtmad, End som ded *proportionabiliter* kan Estiimeris ymod ded andiid.

4. Badtstuen skall inted Brugis tyl att toe dem y wand, mens tiil att Suede udi, dy Sunde y den badtstue y Børnehussid, Och dy siige y ded hus, som dii siige Erre y.

5. Den Nii biggemeisters [3]) bestilling skal gørris pa 600 daler, Och omskøndt besoldingen løbber høiier End den forriges [4]), och hand Inted kan tegne sa uell, Sa kan hand dog bedre staa werckiid for End den forrige.

---

[1]) Piedestal.

[2]) Hertil følgende Anmærkning af Rentemesteren i Randen: „Dersom K. M. vill det lade passere, saa vill hand det antage 1 Rdr. $\overline{\pi}$."

[3]) Leonhard Blasius, se ovfr. S. 391.

[4]) Hans Steenwinkel.

6. Iohan Brahm skall forskriiffue 6 Store krucker aff Spannien til at gemme wand y.

7. Gemen lerrid skall bestiillis til Børnens fornødenhed y Børnehussid.

8. Der skal Eptherhanden Med Rustuognen føris Mursten och kalck henad krudmøllen[1]) tyl at opsette sammestedtz En drøystue[2]) tyl kruddyd.

9. Der skall Riistes Ett lemppeliig skiib ud, som med dii thuende, som Nu ligger paa Strømmen, kan uerre ferdig, Naar tylsiigis.

10. Der skall Ett skiib henad gulland Epther Render tiil wandiid paa frede:

11. Den Iord, som fyndiis baag holmens kyrcke, skall med Pramme føris ud tyl ded sted udenfor Reberbanen, som Indpeliid Er, och der leggis.

12. Ded Støcke dam[3]), som Er bleffuen standen ued Børssen aff den demning, som bleff slagen, dentyd haffnen bleff Rønsiid[4]), skall forbedris med tømmer, saat folck kan for penge skiibe och losse derpaa.

13. En kraan skall fortingis med En, liige som den Er, der staar bag ued tøyhussiid, Som skall Staa, dersom ded ny Boluerck ued Børssen Er.

14. Den Segermager[5]) her y byen, huos huem ded werck pa *Croneborg* er bestiildt, skal forføiie sig henad frede: och der hiielppe ded Sanguerck, saat hammeren faar den forrige kraafft tiil att Slaa pa klockerne.

15. Iohan Brahm skall bestille forgiildt leeder tiil dy Stole, som skall forferdigis paa *Crone:*, Epthersom hand aff M: hans Snecker derom faar vnderretning.

16. Der skall Erfahris aff Symon de Paas, huad køb man kan haffue paa sliigdt *tapidtzerii*, som herhuos findis.

---

[1]) Fuglevad Mølle.

[2]) Drøgstue, Stue ved en Krudtmølle, hvor Krudtet tørres (Vid. Selsk. Ordb.).

[3]) ɔ: Dæmning.

[4]) Jvfr. forrige Bind S. 117 f. 257.

[5]) Josias Schytte. Se ovfr. S. 63.

dog skall dertiil ochsa skaftiis Støcker, En allen dyb, tiil att bruge y wynduerne [1]).

Københaffuen Slott den 17 *Octo: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Iørgen wiind tiil hande.

470. **18. Oktbr. 1640.**

Til **Frederik Urne.**

Om en Fordring, som Karen Andersdatter gjør paa Betaling for noget paa Hveen efterladt Kvæg. Nogle Hyldebær skulle sendes fra Frederiksborg til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi ieg fornemmer, Karren Andersdatter at haffue hafft bud hoes hans wlrickis foget paa hueen om betalning for dett fæ, hun der haffuer effterlat, da Skaltu befale fogden Sammestedz, att naer hun Sender bud derom igien, att hand da Suarer hende, att hun och Sønnen haffuer meere got att Skiffte Sammen end de penge. Naer de kommer till rette med hiinanden om alt det andet, da kommer de noch till rette om de penge for hendis effterlatte fæ [2]). Du Skalt ochsaa giøre dend anordning, att de hyldebær, hoffmesterinden [3]) haffuer glemt paa Frederichsborg, med dett første Sendis hiid. Karren Andersdatter haffuer ieg giffuen till Suar, att hun haffuer pengene att Søge hoes fogden, huorfor fogden maa haffue dett i tiide att wiide, huad Suar hand hende giffue Skall. Dett will befalis fogden, att hand intett Stæder hende paa landett. Aff Kiøbenhaffns Slott dend 18 *Octobris Anno* 1640 [4]).

---

[1]) Hertil følgende Anm. i Randen: „1 Al. af slig Tapitzerie kand effter Simon de Passes gissning udi Holland bekommis for 12 eller 13 gylden."

[2]) 30. Aug. 1640 var der udbetalt til Karen Andersdatter 171 sl. Dlr. for Kvæg, der var afkjøbt hende til Hans Ulrik Gyldenløve, nemlig 36 Køer, 2 Tyre, 5 unge Kvier, 7 unge Stude og 12 Kalve (Kronborg Lens Regnsk.). Jvfr. ovfr. S. 380 f.

[3]) Fru Sophie Hedevig v. Blixen. Se forrige Bind S. 370.

[4]) Modtaget paa Kjøbenhavns Slot.

471. 21. Oktbr. 1640.

Til Frederik Urne.

Kongen vil vide, hvor meget Salpeter en Danziger har ført gjennem Sundet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skalt med det første lade mig wiide, huor meget Salpeeter dend Mand aff Dantziigh haffuer ført igiennom Sundet, Som i foraaret fick loff till at føre een *partie* der igiennom. Chiøbenhaffn Slot Dend 21 *Octobris Anno* 1640[1]).

472. 23. Oktbr. 1640.

Om en Skabelon til to Pramme, der skulle forfærdiges. — *Geh. Ark., en Samling ældre Tegninger.*

Denne Skalun Er giordt tiill thuende Pramme, Som y wynter paa Bremmerholmen skall opsettis, Och Er affdelingen der paa giiordt Epther tommer. Køben: Slott den 23 *Octo: Anno* 1640[2]).

473. 29. Oktbr. 1640.

Til Rigsraadet.

Kongen opfordrer det til at overveje de Efterretninger, som Peder Vibe har sendt om truende Ytringer af de svenske Statsmænd. — *Geh. Ark.*

Danmarckis Riigis Raad haffuer vden al thuiffuel fornommed ded. Som vorris *Resident* y Suerrig haffuer ladid Chanseleren H: Christian tommissøn forsta Angaendis nogen *discurs*, som aff vnderskedtlige fornemme personer der y Riigidt er sagdt y mangis pahor[3]), Huilcke, om dy

[1]) Modtaget paa Kronborg 22. Oktbr.

[2]) Kongens Paaskrift findes paa en uden Tvivl af ham selv opsat Tegning af en Pram. Jvfr. Brevet af 22. Novbr. 1640.

[3]) Jvfr. Vibes Breve af 12. og 17. Oktbr. (Fryxell, Handl. rör. Sverges hist. I, 80 ff.).

muelīgdt skøndt kan achtiis aff ringe *importantię* att uerre. Daa Erachte uy dog, oss inted med nogen *Reson* sliigdt att kunde Slaa y werrid, Mens megid mehre tacke gud y himmelen derfor, at man sliigdt Erfahrid haffuer, paded man y tyde kan skycke siig derudi. Aldenstund sliig snack aldrig y worris Eller vorris forfehdriis tyder y friidtz tiid sa offendtlig haffuer uerrid bracht paa Baanen. Huorfor y gode herrer samme leiilighed skall tage y god Betenckende Och oss siiden derpa Eders vnderdanigste betenckende lade forstaa [1]). Befahlendis Eder hermed Samdt och y Seer den Alsommechtigstis Beskermelsse. Koldinghus den 29 *Octo: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som tilstede Erre, tyll hande.

474. 31. Oktbr. 1640.

Til Jørgen Vind.

Han skal begive sig til Prins Christian paa Nykjøbing Slot og udbede sig en Opgjørelse af, hvad den svenske Enkedronnings Ophold har kostet ham; tillige skal han underrette Prinsen om, at Hofpræsten i Glückstadt skal opfordre hende til at indrette sin Levemaade efter Omstændighederne. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Instruction, Huorepther worris Raad och Rentemeiister Iørgen wiind Siig skall Rette.

Hand skal siig med ded første herfra henad Nykøbing til vorris Elskelige kere Søn Prindtzen begiiffue, Och nar

---

[1]) Ved Brev af 10. Oktbr. var det blevet paalagt Christen Thomesen Sehested, Jørgen Urne, Mogens Kaas, Christoffer Ulfeldt, Tage Thott, Jørgen Vind, Jorgen Sefeldt, Hans Lindenov og Christoffer Urne at møde i Kolding 27. Oktbr. (Sjæll. Tegn. XXVII, 100). Rigsraadet besvarede d. 1. Novbr. Kongens Proposition med at anmode ham om at bilægge al Misforstaaelse med Naboerne og særlig med Generalstaterne for at skille dem fra Sverig. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 258.

hand huos H: k: haffuer dii seduanlige *curialia* afflagdt, da skal hand H: k: andrage, Att uy ingen thuiffuel haffuer, at H: k: Io aff Enkedronningen och hinderss *commitat* haffuer hafft stor bekostning. Huorfor uy Nu haffuer afferdigid uorris Raad och Rentemeister at fornemme, huad udgiifften siig tiil denne dag kan bedrage, Och deraff til siig annamme En richtig *designation*, Paded H: k: med ded forderligste kan Erlange derfor Erstatting igen[1]). Naar sliigdt nu forrettid er, da skall worris Rad och Rentemeister lade H: k: forsta, At Epthersom Oss Enckedronningens *Humør* y mange made bekendt Er. Och uy ingen haffuer y uorris tyeniste, som kan bringe hinder uorris mening Rett foruden hoffpredikanten y glyckstadt[2]), som hun Oss *Recommanderit* haffuer och kender hinders Siind, da haffuer uy hannem befahliid at begiffue sig hen til hinder Och hinder derhen at *Disponere*, At hun siin opuartyng Epther denne hinders tilstand wille anstille, aldenstund hun Er inted uys paa, om Regeringen y Suerrig hiinder Nogiid aff ded, hun *Pretenderer*, uil uerre gestendig. Huad Nu herpaa faller for Suaar, ded haffuer vorris Rad och Rentemeister Oss med første leiilighed ued skriffuelse at lade forsta.

Aff koldinghus den 31 *Octo: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Raad Iørgen wiind tiil hande.

475. 9. Novbr. 1640.

Til Frederik Urne.

Om et Brev, der skal sendes til Peder Vibe[3]). — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Jvfr. Brevene Nr. 479 og 480.

[2]) Johan Rotlöben. Han havde tidligere været Hofpræst hos Maria Eleonora; † 1649 som Provst i Haderslev. Danske Samlinger V, 77 og de der cit. Skrifter.

[3]) At det er til Peder Vibe, fremgaar af en Bemærkning under Afskriften.

Om dette breeff skall giøris ett andett omslagh och forsendis henatt Suerigh. Glygsborgh i Glygstad dend 9 *Novembris Anno* 1640 [1]).

476. **12. Novbr. 1640.**

Til Christen Thomesen Sehested.

d'Avaux og Salvius have gjort Vanskeligheder ved at modtage de kejserlige Lejdebreve. Kongen har søgt at skaffe sig Oplysninger om Banérs Planer. — *Geh. Ark.*

Strax Eptherad Ieg kam hiid, da Sende Ieg Sekretarium kleiin henad Hamborg til *dauaus* och *Saluium*, begehrendis, at dy nu uille Neffne En dag, pa huiilcken *tractaterne* kunde Erlange derris begindelsse, aldenstund den keysserlige gesandther uar forhanden med dy *saluos conductus* [2]), [d]y uar begehrendis, Huorpa dy suarede, At Eptherdi dy En Rom tiid haffde madt biie eptherdi(!) dysamme, Daa torde dy Nu vden derris herrers vdtrickelige befahling inted tage dem an, Huoraff man Nocksom kan forsta meningen. Heer y landit och y Naboe lauyd Er dy heell *perplex* for Bannyrs *Marse*, som sygis at gaa paa wynsen [3]), Huilckid Ieg dog inted troer. Ieg haffuer dog giiordt mig Ett Ehrinde tyl Bannyr Och afferdigid En Enspindiger derhen att fornemme, huor faatt Er. *Vale.* Glyckxborg y glyckstadt den 12 *No: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

---

[1]) Modtaget paa Kronborg 18. Novbr.

[2]) Om de Lejdebreve, som den kejserlige Gesandt Curt von Lützow i Novbr. havde overbragt til Christian IV, og om den franske og svenske Afsendings Utilbøjelighed til for Øjeblikket at indlade sig paa videre Forhandlinger se Fridericia. Danm. ydre polit. Hist. II. 116.

[3]) Winsen i Lyneborg.

477. 12. Novbr. 1640.

Til Jørgen Vind.

Brevets Overbringer er udnævnt til Arkelimester paa Aggershus, hvorhen han skal rejse. Den franske og svenske Gesandt vægre sig ved at modtage de kejserlige Lejdebreve. Man maa have sin Opmærksomhed rettet paa Banér. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

Denne Breffuisser Skal forhiielppis Op ad Norrie, huor hand Skall uerre Arckelymeister paa Aggershus. Ieg formener, at hand kan komme med H: Christoffer wrne [1]) op paa førid. Hans *mobilia* kan pa forarid komme derop tiil waandtz.

Den fransøssiske och Suenske gesandt y Ham: uyll inted *Acceptere* keysserens *saluos conductos*, forregiiffuendis, at Eptherdi dy Nu En Rom tyd haffuer Maadt biide Epther dem, daa tør dy inted vden derris herrers vdtriickte befahling annamme dem, Huoraff man letteligen kan Erachte derris Mehning. Heer y landid och y Naboelauid Er dy heell *perplex* offuer Bannyrs [2]) *Marsi*, som menis at gaa paa wynsen. Huilckid Ieg dog inted troer. Dog haffuer man siig foratse. Sauidt gud y himmelen dertil uyll giffue syn Nade. *Vale.* Glyckxborg y glyckstadt den 12 *Nov: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Renthemeister Iørgen wiind till hande.

478. 22. Novbr. 1640.

Til Korfits Ulfeldt [3]).

Kongen giver ham Ordre om forskjellige Forretninger, han skal udføre. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

---

[1]) Medens, som ovfr. S. 276 omtalt, den Christoffer Urne givne Tilladelse til at gjæste Danmark ved Fastelavnstid 1640 blev tilbagekaldt i Januar, fik han 29. Juni 1640 Orlov til at foretage denne Rejse. Norske Rigsregistr. VII, 737.

[2]) Afskriften har: Barnyes, hvilket sikkert er urigtigt.

[3]) At Brevet er til Korfits Ulfeldt, fremgaar af Brevet Nr. 484.

Memoriall.

Huorlediis ded herepther skal holliis med købmendens breffue at bringe fordt, Saat ded Suenske bud[1]) inted dermed haffuer at skaffe, ded er aff den vdgangen ordinandtz at Erfahre, huorudoffuer skall hollis, at den kommer y Suang[2]).

Der bleff for myn Affreiissen fra køben: befahliid at opsettis thuende store Pramme, Huilcke att forferdige Epther den Skabelun, dennom faat Er, di skal med fliid tilholliis[3]).

Dy *confyscherede* deler skal leggiis y tørre pa Smyddien, Bade Hussid och Reberbanen Nedentil paa begge Siider.

Ded Syne[4]) Hus ued den gammel ladgard ued frede: skall nedertagis och forbedriis, huor behoff gørris, Saat den pa Aarid kan sendis henad Christianpriis.

Ded skall Erfahris, om man kan bekomme aff køben: tøiihuus til denne festnings fornødenhed Iernkugeler aff 10, 12, 16 och 24 ℔.

Dy Pladtzer, som macht pa ligger, skall uel haffuis y acht, saat der ingen forredery kan *practiceris*.

Der skall hengis En klocke op paa En aff skiiben vdi den Store flaade, som man kan Riinge saoch slaa tymer paa.

Wed Enden aff tøyhussid henad *Amag* skall opsettis En *cordegard*[5]) tiil wachten.

Der skall leggis En aff Prammen, som brugis tiil weed, ud ued floden, besat med Støcker paa den Ene siide.

---

[1]) Der menes Postbudene fra Sverig, som gik gjennem Danmark til Tydskland Jvfr. Kongens Brev af 20. Decbr. 1640.

[2]) 19. Novbr. fik Korfits Ulfeldt Brev om en ny Ordning angaaende Forsendelse af Breve fra Kjøbenhavn til Hamborg, Holland, Nürnberg, Koln, Frankfurt og andetsteds. Brevene skulde tilstilles Postmesteren i Kjøbenhavn, som hver ottende Dag skulde sende dem afsted med et særligt Bud. Sjæll. Tegn. XXVII, 125. Jvfr. Stolpe, Dagspressen i Danm. I, 118.

[3]) Jvfr. Brevet Nr. 472.

[4]) Langebeks Afskrift (i Geh. Ark.) har: Syrre. Begge Læsemaader maa være urigtige; maaske bør der læses: Fyrre.

[5]) ɔ: Corps de garde.

Saframdt der findes icke Master sa Store som *S: Sophiis* master ued Holmen tyl ded skiib, som leggiis ued Nyenstadt [1]), da skall dy bestillis.

Paa den Broe. som Er giiordt ved gangen ymellom tøyhussiid och ded store briiggers, som Støckerne stod udi, skall settis En kraan til at sette Øl med y skiiben.

H: Claus da skall uysse Rentemeisterne myne kuitandtzer, hand haffuer pa dii 10 mal 100 tussind daler, mig bleff loffuid til myn geldtz affleggelsse, den tyd ded lybske mode til friidtz*tractaterne* bleff beuilged [2]), Paded man kan aff Rentemesternis Regenskab See, huad deraff er kommen til anden vdgiifft End til myn Geldtz affleggelsse.

Nøglerne til huellingen wiil søgis huos Chanseleren, paadid man kan komme til Rentemeisternis Regenskab, huoraff alting kan Erfahris.

Der Er Ett lybsk skiib *Arresterit* y Sundid, fordj hand haffuer stiicker Ind och haffuer Ingen beskeen, huor dii hen skall. Saframdt Nu iblandt samme støcker fyndis dy, som mig tyenlig Er, och dii er Indsaat for den Priis, man kan bliiffue ued, daa uyl ieg beholde dem.

Miig skal med ded første tilskyckis En *designation* paa ded Søefolck, som werbis skall tiil fladens vdstaffering.

Iørgen wiind skall holde siig ferdig att drage henad Suerrig ymod førstkommende Herredag [3]). *Instructionen* med. huissom dertil hør, skall bliiffue hannem tilskicked.

Tolrullerne skall tryckis, Isønderlighed den Engelske, Aldenstund den dog skall settis pa En taule, saat huermand

---

[1]) Det var Albert Baltser Bernts, der i Neustadt byggede Skibe for Kongen. Allerede 23. April 1640 var der givet Ordre til Skibsbygger Villads Christensen om at rejse til Neustadt og have Tilsyn med Bygningen af et Skib (Geh. Ark., Aus- u. Inländ. Concept. Jvfr. Bruun, Curt Adelaer S. 225 f.).

[2]) Om dette Løfte til Kongen se forrige Bind S. 100.

[3]) Om Jørgen Vinds Sendelse til Sverig for at fremskynde Fredsforhandlingerne i Tydskland og søge Oplysninger om Underhandlingerne mellem Sverig og Generalstaterne se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 147 ff. 258 f. Hans Instrux udfærdigedes d. 16. Decbr.

den [kan] [1]) lesse [2]), huorfor ded haffuer ingen betenckende med dy andre. *NB.* Forgangen Sommer Er der tagen aff nogle waare wyder, End befahliid waar. Glyxborg y Glyckstadt den 22 *Nouem: Anno* 1640.

Christian.

479. **23. Novbr. 1640.**

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen udtaler sig om hans Forslag om Præsterne i Sorø. Han skal erklære sig angaaende nogle Titelspørgsmaal, som Peder Vibe har opkastet. Enkedronning Maria Eleonora og Prins Christian med hans Gemalinde ville rejse til Gottorp. Kongen glæder sig over Greven af Schaumburgs Død. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden Dyn mening at werre, Att den tydtske prest pa Soer bleff *Theologus* der pa steden, Och at ysteden for den danske prest kam en *Cappelan*, dermed at Spare nogle hundrede daler [3]). Huorpa ieg dig inted forholder, at aldt ded, som Steedid kan komme tiil gaffns, ded bør att skee, huorfor dermed skal holdis, Epthersom ded best siig kan Skycke.

---

[1]) Det indklamrede Ord findes i Langebeks Afskr.

[2]) En almindelig Toldrulle trykkedes med Datum 2. Decbr. 1640, en særlig for Englænderne med Datum 9. Febr. 1641. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 268.

[3]) I Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsamling, findes Christen Thomesen Sehesteds Koncept til et Brev af 14. Novbr. 1640 til Kongen, hvori han i Anledning af Professor i Theologi ved Sorø Akademi og Sognepræst i Sorø M. Niels Skjelderups Død efter Aftale med Hofmesteren Henrik Rammel gjør det Forslag, at den tydske Præst i Sorø, Dr. Joachim Krakowitz (jvfr. Ny kirkehist. Saml. I, 502. III, 173), skal udnævnes til theologisk Professor ved Akademiet og tillige vedblive at være Præst, medens der i Stedet for en dansk Præst kun skal ansættes en Kapellan. Krakowitz blev ogsaa Professor 1641 (Tauber, Soroe Academies Forfatn. 1623—65 S. 38); derimod synes Forslaget om Kapellanen ikke at være blevet til noget, thi 27. Decbr. 1640 kaldtes Lavrits Jørgensen Hammer til Præst paa Sorø (Ny kirkehist. Saml. I, 505).

Herhuos haffuer du thuende tyteler, som Peder wybe besuerger sig offuer att lade passere, Att Emphange [1]), Om huylcke du kandt lade hannem wiide diit betenckende, Aldenstund ieg ingen forstand haffuer paa tyteler. Ieg fiick ygar breff fra Iørgen wynd, som ieg haffde sendt henad Nykobing at gørre affregning med Prindtzens folck pa Enckedronningens fortehring. Huorudi hand lader mig uyde dy gleedeliige tydinger, Att Enckedronningen Och Prindtzen med hans gemahll uyl følgis ad ygennom landid henad gottorp y denne lystige Aarsens tyd, Huilckid uyl falde mig heell beleiiligdt, aldenstund dy skall liige ygennom wynterkuarterit [2]).

Bannir och hans selskab haffuer y disse dage giiordt mig En god tiieniste, yded att dy haffuer drucken greffuen aff Skouenborg yhiiell, huorudoffuer ded greffskafft holstein Er fallen mig Och H: frederich hyem Igen [3]). *Vale.* Glyckxborg y glyckstadt den 23 *No: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tyl hande.

480. 23. Novbr. 1640.

Til Jørgen Vind.

Prinsens Udgifter til den svenske Enkedronning skulle blive ham erstattede. Kongen kan ikke begribe, hvor Hofpræsten i

---

[1]) Vedlagt findes Afskrifter af en Titel, Prins Christian havde givet Dronning Christina, af den Formular, som den svenske Regering begjærede, at Dronningen skulde tituleres med, og af den Titel, som den svenske Dronning havde givet Prins Christian (i et Brev af 19. Oktbr. 1640, hvoraf ogsaa findes en Afskrift).

[2]) Kongens Mening er ironisk; han er kjed af, at de skulle komme, hvor han er.

[3]) Den 26aarige Grev Otto af Schaumburg var død 15. Novbr. 1640 efter at have deltaget i et Gilde, som Banér havde holdt med sine Forbundne og Generaler i Hildesheim, og Kongen bestemte sig strax til i Forbindelse med Hertugen af Gottorp at bemægtige sig hans Lande, da han ingen Arvinger efterlod sig. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 152 f.

Glückstadt er bleven af. En af Renteriet skal følge med, naar Enkedronningen og Prinsen rejse til Gottorp. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml, 4., 985 c.*

Wdaff dyn skriiffuelse Sauel som aff ded bylagde Regenskab haffuer Ieg forstanden, huad pa Nykøbing Er medgangen. Och skall sliigdt bliiffue Prindtzen igen Erlagdt. huor och naar hand ded begehrer[1]). Ieg kan inted tencke, huor den Prest ma Stycke, som bleff send hen til Enckedronningen. Aldenstund ieg kan Inted Erfahre, att Nogen haffuer mødt hannem[2]). Saframdt Enckedronningen med Prindtzen Io Endeligen uyll y denne beleiilige Arsens tyd Spadtzere henad godttorp, daa skall den aff Renteriid, som tager ware paa vdspiisningen. følge med, Mens ingen bekostning gørre pa *Confect*. Tii dii ued inted. huad dy uyl haffue derfor, der ded dog inted duer[3]). *Valc.* Glyckxborg y glyckstadt den 23 *No: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Iørgen wiind tiil hande.

481. 29. Novbr. 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Ordrer om Reparationen af Helsingborg Bro og meddeler ham Efterretninger fra England; han venter et

[1]) 1. April 1641 leveredes der fra Rentekammeret ind i Prinsens Kammer omtr. 1876 Rdl. for den svenske Dronnings Fortæring paa Nykjøbing Slot fra 13. Aug. til 10. Novbr. 1640 (Rentemestr. Regnsk.).

[2]) Se ovfr. S. 418.

[3]) Renteskriveren Jens Andersen fik 13. Novbr. 700 Rdl. til Prinsens og Dronningen af Sverigs Udspisnings Fornødenhed. og 7 Decbr. udbetaltes der ham end videre 500 Rdl. til Fortæring paa en Rejse med Prinsen og Dronningen til Gottorp. 5. Jan. 1641 fik Apotheker Peter Gagelmann omtr. 346 Rdl. for Konfekt og Gewürtz, han havde anrettet for Prinsen og Enkedronningen af Sverig i Kjøbenhavn, paa Kronborg og Frederiksborg. item paa Rejsen til Holsten og Gottorp (Rentemestr. Regnsk.).

Gesandtskab fra Nederlandene. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom Breffuen om den toll. der skall tagiis aff Heste och fehe, som føris aff Skane, Tiil Helsyngborre Broes *Reparation*[1]), daa uyll der gørris fornøden y tyde att werre om tømmer dertyl.

Huorledis man kan bekuemmeligst faae dy Steene, som nu ligger kaast yblandt hiinanden Imod landiid, paded man kan komme der tyl att Bucke Peell dery, derom Skaldtu tale med H: Christoffer wlfeldt[2]), att derudi skeer med ded første, huad skee kan.

Der skall ochsaa leedis vd paa Holmen tømmer, som kan brugis tyl samme Broe, huilcken skall ferdig huggiis paa Holmen och syden førris derhen, som den skall staa. *Vale.* Glyckxborg y Glyckstadt den 29 *Nouem: Anno* 1640.

Christian.

Vise Re aff Irland Er med bunden Hender och En Suordt keep y handen førdt ind y tar[n]iid[3]), och alle Soldater, som uaar der pa, afftackiid, Biisperne Erre alle *Arresterit*[4]). Dy Hollender lauer En *legation* tyll att sende hiid med ded første.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfiidtz wlfeld tiill hande.

---

[1]) Her mangle vist Ordene: ere udgangne, ell. lign. Ordene have vel manglet i Originalen, da andre Afskrifter (Langebeks Afskr. i Geh. Ark., og en Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 441) heller ikke have dem. — Den 21. Novbr. var der udstedt et aabent Brev om, at Kongen med Rigsraadets Samtykke havde forordnet, at der til Forfærdigelse og Vedligeholdelse af en Skibsbro ved Helsingborg skulde betales 8 Skill. dansk af hver Hest og Oxe, som ud- eller indskibedes i Skaane, Halland og Bleking (Skaanske Tegnelser VI, 438). Jvfr. Brevene af 20. og 24. Decbr. 1640.

[2]) Lensmand paa Helsingborg.

[3]) Greven af Strafford blev ført til Tower paa Anklage af Underhuset i Novbr. 1640.

[4]) Det var kun Tilfældet med Ærkebiskop Laud og skete først i Decbr., altsaa senere end Kongens Brev.

482. 9. Decbr. 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Om en Ligkiste til den afdøde Hertug Hans, en Søn af Hertug Philip af Glyksborg. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom Hertug Phiilips Søn, som Jeg En tydlang haffuer hafft huos mig, ued døden henkalliid Er [1]), och heer Er Ingen tyn till hans kyste att bekomme, megiid mynder nogen, som den kan gørre, huorfor du skall sende En meyster med tyn hiid, saatt man med ded første kan faa kysten ferdig. Maaliid tiil samme kyste findis herhuos. Platerne tiil kysten kan Støbiis y køben: och her settis Sammen, som ded siig bør. *Vale.* Aff kollinghus den 9 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

483. 10. Decbr. 1640.

Til Frederik Urne.

Han skal lade Bytinget i Helsingør fælde Dom over Lavrits Randulf, derefter pine ham og lade ham hænge. Nogle Sundtoldpenge skulle bringes til Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Diin Skriffuelse med tollernis indlegh om Lauers Randulffs [2]) gode gierninger er mig till hende kommen, huorpaa ieg dig intett forholder, at du Skaltt tage dom

[1]) Om Hertug Hans's Død paa Koldinghus 3. eller 4. Decbr. 1640 se ovfr. S. 294.

[2]) Lavrits Nielsen Randulf havde først været Renteskriver og Forvalter ved Rosenborg Have; siden blev han Toldskriver i Helsingør, i hvilken Stilling han begik Falsknerier. Hans Henrettelse kan dog først være foregaaet efter 21. Febr. 1641. Brock, Histor. Efterretn. om Rosenborg I, 22 f. 10. Decbr. havde Kongen givet Borgmester og Raad i Helsingør Ordre til at fælde Dom over ham, naar han blev stævnet af Frederik Urne (Sjæll. Tegn. XXVII, 127).

offuer hannom till bytingett i helsingøer, huorpaa Du finder herhoes befalning till Borgemestere och Raaed att dømme i Samme Sag. Naer Dommen er gangen och dend fiine mand er uell Streckt[1]) till att erfare uiidere om hans dont, da Skaltt du uden forhalningh lade henge hannom uden for byen. Naaer disse Skiibe ere fortollede, da Skall pengene tellis och føris op paa Slottett, huortill du haffuer nøgelen herhoes att empfange[2]). Aff Coldinghuus dend 10 *Decembris Anno* 1640[3]).

484. **11. Decbr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham Ordrer og Oplysninger, særlig om Indkjøb af Kanoner, om de Søfolk, der skulle hverves, om Jørgen Vinds Rejse til Sverig og Forholdene der, samt om de Toldruller, der skulle trykkes. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dyn skriiffuelse *sub Dato* den 7 *Huius* Er mig yafftis til hande kommen, och deraff forstanden, huoruydt myt *memoriall*[4]) er Eptherkommen. Den *quantitet* aff kugeler er *Bastant* nock for ded første, huilcke kand leggis y dy Skiib, som skal henad Norrie Epther tømmer til glyckstadt.

Med dy støcker, den lybsker haffde inde, Er mig inted tiiendt, Och bleff samme Støcker inted anholdt, fordi at ieg begerede dem, mens at dii inted uden forloff matte haffue dem med siig. Skal man haffue Støcker, da uyl ded werre halffue saager[5]), huoraff ieg faar først at see En halff Snees, førend ieg troer paa kiøbmendens Snack. Och maa ieg for alting uyde købiid derpa, huad 100 Pund

---

[1]) Ved Tortur.

[2]) 31. Decbr. blev der fra Sundtoldkisten indsat paa Kronborg 1377 Rosenobler og 94,000 Rdlr. (Sundtoldregnsk.).

[3]) Modtaget paa Kronborg 16. Decbr.

[4]) Af 22. Novbr. (Brevet Nr. 478).

[5]) Jvfr. ovfr. S. 393.

skal koste. Ieg haffuer altiid tylforn giiffuen for 100 Pund 5 och 5½ Daler.

Den *designation* pa Søefolckid, som fattis, haffuer Riigens *Admirall* sendt mig paa 1025 Personer, huorpa ochsa Er begiindt y disse *quarter*. Och ligger breffuen ferdig til dy andre Steeder. Naar man faar Naffnen pa *Capiteinerne*, som skall werbe dem [1]).

Och Epthersom ieg fornemmer aff Peder wiibis breff [2]), at den 3 *Iânuarij* skal y Stockholm møde alle landtzhøudinger och Byssper. Och ieg achter ymod samme tyd at sende Iørgen wynd derhen Epther den tylsaun, ieg haffuer giiordt keysseren, at *promouere* friidtz *trac[ta]tionen* y tysland. Huorfor du skaldt uerre der om, at der vdleedis [3]) ybland Rustuogen hesten thuende gespan, Som kan brugis for gesantens och hans Opuarters wogne. Och dertil tage aff myne uogne dii beste, forhanden Er. Huad der fattis pa tøiien til Hesten, ded skal strax flyes. Der skall forordnis En aff *Renteriied* til *Spenditør* paa Reiissen, och Naar ieg ved ungefehrlig, huad Iørgen synis, at der uyl medga paa samme Reysse, da uil ieg gørre Anordning om Pengen, saframdt der Er ingen forrad y køben: Huad tapedtzerii der skall med, ded uyl tagis Pa frederigsborg Eller *Croneborg*.

Wor Herre giiffue, att man haffde En dychtig Marskalck, som man kunde bruge paa samme Reiisse, Tii worris Herremend, som nu for handen Er, kommer fraa Soer tiil hoffue.

Ieg talede med dig y Glyckstadt om tolrullen at lade trycke, huilckid, om ded icke er skeed, da skal ded Endnu skee, och deraff medfaas Iørgen wiind nogle *Exemplaria* til Peder wiibe at *distribuere* Iblandt Stenderne der y Riigid, dermed att *demonstrere* den vnderskeden pa tollen y Sundid och den, dy tager y Pyllou.

Ieg habiis, att dy skall faa Et lystig *Parlemendt* y

---

1) Kongebreve om Hvervning af Baadsmænd udstedtes 27. Decbr. Norske Rigsregistr. VII, 772 f.

2) Af 25. Novbr. (Fryxell, Handl. rör. Sverges Hist. I, 83).

3) Saaledes Langebeks Afskr. (Geh. Ark.). Den Klevenfeldtske har: vdladis.

blandt siig selffuer, ty Chanselerens Broder, som uar drost, Er død[1]. Och Chanseleren uyl haffue En der til Igen, Och feldtherren[2] med siit Party uil haffue En anden[3]. Kommer denne *legation* dertil med disse tolruller, da spør uy nyst nogiid Nyt. *Vale.* Aff koldinghus den 11 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfiidtz wlfeldt tyl hande.

485. **11. Decbr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om Bygningen af en Tørrestue ved Krudtmøllen i Kjøbenhavns Len. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Denne breffuisser haffuer En Skabelun med siig tyl En drøystue, som ued krudmøllen huos køben: skal biiggis. Huilcken biggemeisteren[4]. Naar han kommer tilsteede, skal tilstyllis, Att hand der epther kan gørre Offuerslag pa Steen och kaalck, hand haffuer behoff tyl samme biigning. Naar nu samme bigmeister begehrer at uyde Maalyd, huorepther hand siig skal rette. Da skal hannem suaris, at en tomme gør En allen pa samme Skabelun. Ded uar for myn forreiissen fra køben: befahliid, att Rastuognen skulle føre Mursten och kampestene til samme bigning, Nar dy ded kunde aff steed komme[5]. Om nu derued nogid giiordt Er, ded uylle Ieg wiide. *Vale.* Aff koldinghus den 11 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

---

[1]) Rigsdrosten Gabriel Gustafsson Oxenstjerna var død 27. Novbr. 1640; jvfr. Vibes Brev af 28. Novbr. (Fryxell, anf. Skr. I, 84).

[2]) Jakob de la Gardie.

[3]) Udfaldet blev det, at Per Brahe i April 1641 blev Rigsdrost. Odhner, Sveriges inre historia under drottn. Christinas förmyndare S. 101.

[4]) Leonhard Blasius.

[5]) Jvfr. ovfr. S. 414.

486. 14. Decbr. 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Niels Arnfeldts Hustru beskylder sin Mand for at have villet forgive hende. Der skal sørges hurtigst muligt for Heste og Vogne til Jørgen Vinds Rejse til Sverig. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Alting Star, Gud uerre loffuid, her wel, den Allerhøiieste giiffue framdelis syn Nade. Her er kommen mig En vnderlig sag for, som uyl tage En Skydden Ende, yhuem ded gaar vd offuer.

Niiels *Arnefeldtz* frue haffuer uerrid heer och beskiildt hannem, att hand haffuer uyldt forgiiffue hinder y den siiste barsselseng, huilckid hun formener at uylle beuysse med Ett kuindfolck, som Niiels dertil haffuer bestiildt, Som, siiden at *consiencien* haffuer tryckt hinder, Er gangen hen tyl Presten och hannem sliigdt abenbariit. Och berette fruen, at kuynden haffuer forgiifftid endnu huos siig. Huorledis derom Er, och huoruydt hun kan komme der med, ded giffuer tiden. Bliiffuer sliigdt beuyst Niiels offuer, da uyl ded ga hanem Ilde, ty ded Er Ett wgudeligdt støcke aff En kriisten at gørre ymod syn Hustru, som hand haffde bø[r]n med. Samme frue haffuer Ellers et gadt Riichte pa siig, Sauidt Ieg kan Spørre, tyden skal giiffue ded. Der Er nu bud Epther Niiels, och formener Ieg, at hand kommer hiid Inden En dag Eller thu[1]).

[1]) Niels Hansen Arnfeldt til Ullerupgaard i Thy (f. 1593, Danske Mag. III, 362) var gift med Karen Hansdatter Dyre. Da hun havde rettet den i Brevet omtalte Klage mod sin Mand, hvis Brøde hun havde faaet at vide ved en Angivelse af en Kvinde til nogle Præster, og hvis Utroskab imod sig hun i Forvejen synes at have kjendt, fik Rigsmarsken Jørgen Urne d. 12. Decbr. Befaling til at anholde Niels Arnfeldt og sende ham til Koldinghus. Da imidlertid hans Svogre Manderup Abildgaard til Skodsborg og Jørgen Juel til Agersbøl gik i Borgen for ham, blev han atter sat paa fri Fod. Imidlertid havde Karen Dyres Fader, Hans Dyre, overgivet et Indlæg imod Svigersonnen, og der blev nu i den følgende Tid taget videre Forholdsregler med Forhører og Tingsvidner i Sagen. Der-

Du faar att skynde dig med dii nogne och heste, der skall henad Suerrig, Paded Inted forsømmis, som Skee kan pa denne forsamling y Suerrig. *Vale.* Aff koldinghuss den 14 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tyl Hande.

487. **15. Decbr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal sende Kongen 100 Exemplarer af den trykte Sundtoldrulle. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

---

efter forebragtes Sagen for Herredagen, der d. 21. Oktbr. 1641 dømte Niels Arnfeldt til at lovværge sig for Beskyldningerne med 12 Riddersmænds Mænd paa Viborg Snapsting d. 26. Januar 1642 eller, om det ikke skete, da at lide, som vedbør. Lovseden blev ogsaa aflagt, men da den senere befandtes at være falsk, udstedtes der 17. Novbr. 1642 Brev om, at Niels Arnfeldt og hans Lovsmænd i Følge den fældede Dom skulde inden 6 Uger efter 10. Novbr. forlade Kongens Riger og Lande (Kongens egh. Brev af 27. Decbr. 1640. Kongebreve til Jørgen Urne, 12. Decbr. 1640, til Hans Dyre, 24. Decbr. 1640 og 6. Jan. 1641, til Gunde Lange og Biskoppen i Aalborg. M. Christen Hansen, 24. Jan. 1641, til Christen Thomesen Sehested, 15. Marts 1641, til Jørgen Sefeldt og flere, 26. Maj 1642, og til Anders Bilde, 17. Novbr. 1642 i Jydske Tegn. X. 274. 291. 297. 306. 354. 466. 504. Herredagsdommen af 21. Oktbr. 1641 i Dansk Museum, Juli—Decbr. 1782, S. 385—96. Jvfr. Danske Samlinger III, 314. Nielsen, Hist. Efterretn. om Malt Herred S. 112. Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. VIII, 298). I Anledning af Frederik III's Kroning fik Niels Arnfeldt og hans Lovsmænd dog Tilladelse til at vende tilbage til Danmark (Brev af 2. Decbr. 1648 i Sjæll. Reg. XXII, 63); men hans Forhold til Hustruen havde ikke forbedret sig: nu var det hende, som Frederik III ved Brev af 6. Juli 1649 til Jørgen Kruse med flere lod opfordre til at give sin Mand tilstrækkeligt Underhold, som han havde beklaget sig over at mangle (Jydske Tegn. XII, 133), og 12. Marts 1650 fik Jørgen Kruse og flere Brev om at forsøge et Forlig mellem Niels Arnfeldt og Karen Dyre (Jydske Tegn. XII, 210). Han døde 1679 (Hofman, Fundationer IV, 337).

Epthersom dig bekendt Er, at werre befahliid, at du skulle lade trycke tolrullen y Sundyd[1]), Daa skaldtu med ded forste Sende mig Hundriid *Exemplaria* deraff. *Vale.* Aff kollinghus den 15 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

488. **19. Decbr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ønsker noget Silke, noget Sølv- og Guldtraad samt Exemplarer af de trykte Sundtoldruller sendt til sig; han giver Ordre om Stenpillerne til St. Anne Kirke. Prins Christian og den svenske Enkedronning ere endnu paa Gottorp. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml.*, 4., 438.

Med denne Breffuyser skal hiid sendis tre lod Siisylky aff alle slags farue, Saoch nogiid Sølff och guld, som frøckerne kan weeue med. Saframdt der Er nogen aff tryckede tolruller ferdig. da skall dii sendis hiid. Dii kampestenpiiller, som skal tiil kyrcken vde ued myn haffue, behøffuer intid att uerre aff Ett stycke, som ieg fornemmer, att dii leeder Epther[2]). Mens aff saa mange støcker, som di kan faa dem aff. Ieg uyl nocksom komme tylrette dermed. naar dii skal brugis.

Prindtzen och dronningen aff Suerrig Erre Endnu tiil Gottorp, dii haffde gerne Siiet, att dronningen haffde bleffuen paa flensborg hus, Mens Ieg uylle inted forsta mig dertyl. *Vale.* Aff koldinghus den 19 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 422 f.

[2]) 1. Novbr. var der udstedt Ordre til forskjellige Lensmænd om at oplede nogle store Kampesten, som kunde bruges til at hugge Piller af til den ny Kirke ved Kjøbenhavn (Sjæll. Tegn. XXVII, 110).

489. **20. Decbr. 1640.**

Til Rentemestrene.

Ordre om Betaling af Penge til Haandværksmestrene i Børnehuset. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 437.*

Dette folck skall aff Rentemeisterne betalis med ded første Skee kan.

Koldinghus den 20 *Decem: Anno* 1640.

Christian [1]).

490. **20. Decbr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om Broen ved Helsingborg og om Salg af Krudt. Omslaget maa forrettes, førend man taler om andre Udgifter. Kjøbmændene skulle advares mod at sende Breve med den svenske Post. — *Geh. Ark.*

Den Offuerskiickede Affriidtz aff Broen ued Helsingborre findis, ligesom befahliid Er. Ieg formener, at der findis pa holmen tyl samme Broe. sauidt ded førre tømmer angaar. Resten faar man y tiide see sig Om. huor man ded bekommer. For alting uyl Enden aff den gammel Broe ymod landiid gørriss Røddeliig, Saat man kan beginde med den Nii. Naar den Er tylhuggen [2]). At Salpeiitern Er beder En krud att gørre forrad aff. ded Er inted Niit. Mens man ma først haffue En god forrad ued handen. som man kan tage tiil, naar behoff gørris. Ded krud. som begehris for betalning. ded skall dii faa. Naar Ieg *Auiseris.* Naar och huor pengen derfor Skall tellis. Och huor dyrdt zentenerit skall Regnis. Førend ded skeer. daa faar dii Inted krud aff mig [3]).

---

[1]) Det er Kongens Paategning paa en Ordre, dat. 12. Novbr. 1640, udstedt af Børnehusskriveren Lavrits Knudsen om Betaling af 1700 Rdlr. til Haandværksmestrene i Børnehuset.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 426.

[3]) Jvfr. Brevet Nr. 494.

Naar her bliiffuer Raad tiil penge, da skall manden med di Musketter faa penge. Omslagiid skall for alting forrettis, førend man taler Om anden vdgiifft. Folckiid y Børnehussid faar Rentemeisterne well Raad tiil at betale, huortil seddelen findis herhuos vnderskreffuen[1]).

Suarrid pa kobmendens anholden om Postens forandrin Erfahrer dy aff Iffuer wiindtz breff tiil dig. Dy skall waris ad, Att di sender ingen breffue fordt med den Suenske post[2]).

Du eest dem sa Neer, att du kandt letteligen Erfahre, huem der uill inted staa rett y koer. *Vale.* Aff koldinghus den 20 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

491. **22. Decbr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt (?).

Ordre om Forsendelse af Dynevaar til Koldinghus. — *Kleren-feldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Thill fire wnderdyner, vdi huer Sexten Allen Dynnevaard, Er . . . . lxiiij Allen.

Till fire Hoffuiddyner, vdi huer femb Allen, Er . . . . xx Allen.

Thill Otte Dundyner aff olmerdugh, wdi huer Nj Allen, er . . . . lxxij Allen.

Dette skall med ded første Sendis hiid fraa køben: tyl faddeburstuens fornødenheder heer Sammestedtz. Paa koldinghus den 22 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

492. **23. Decbr. 1640.**

Til Frederik Urne.

Om Indbetaling af Penge til Rentekammeret. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Se Brevet Nr. 489.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 421.

Saa fremt du haffuer nøgelen till pengene endnu hoes dig, da Skalltu leffuere i Renteried Sex tusinde daler, huoraff tredie parten Skall were guld. Aff Koldinghuus dend 23 *Decembris Anno* 1640 [1]).

493. **23. Decbr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om Jørgen Vinds Sendelse til Sverig, om Penge, som Frederik Urne skal levere i Rentekammeret, og om nogen fransk Vin. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn skriiffuelse *daterit* den 20 *Huius* Er mig for thu tymer syden leffuerid, Huorpa Ieg dig inted forholder, Att Iørgen wiind haffuer aldt faat ded, som hand tyl syn *Expedition* behøffuer.

Pengene angaendis, daa Erre derom giffuen order tiil frederich wrne, saframdt hand pa dy tyder, hand bekommer myn skriiffuelse, Enda haffuer myn nøggel huos siig [2]).

Att man haffuer faat den franske wyn y kelleren, ded Er heel uel. Gud giiffue, ded skaader mig Inted tre gange saa megid, Naar samme *Correspondent* haffuer den største deel y skybed. *Vale.* Aff koldinghus den 23 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

494. **24. Decbr. 1640.**

Til Korfits Ulfeldt.

Om en anholdt Skibskaptajn, der skal sættes under Tiltale, om Helsingborg Bro og om Levering af Krudt til Fæstningerne. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

---

[1]) Paategning: „Leffueret uden for Kiøge dend 28 Decembris Anno 1640.“ Det maa erindres, at Frederik Urne ejede Bregentved.

[2]) Se Brevet Nr. 492.

Capiteinen paa Gackmed, som vndkam mig for nogen tyd Syden, den haffuer ieg faatt y Melfardt och nu sender hannem diig tiil at *Recommandere* hans *Magnificens Admiralen* paa Holmen [1]) tyl at hende dom offuer hannem angaendis hans store troskab imod mig [2]).

Den Skiipper, som uar med hannem pa dii tyder och giick siden y Iern pa Holmen, Skal gørre hannem Selskab y taarnyd, indtil man kan faa alting rett at uyde, huorledis faat Er. Naar sliigdt passerit Er, da skall dii foruaris indtil uyder beskeen, Saat man Er uys pa dem.

Siiden ieg haffuer *Eraminerit* det Affriidtz aff Helsingborre Broe, Da haffuer ieg befunden, Att man megiid letter och beder kan sette den Nii broe pa En aff Siiderne aff den gammel broe, dersom man fiinder En ieffn bond y Stranden, Aldenstund ded uyl falde besuerliigdt at gørre Steeden aff den gammel Broe sa Røddeliig, at man vden forhindring kunde sette ded Nii. Megiid mynder kan der Slaes Peel om werckiid, som ded siig bør, for dy mange Stene, som ligger rundt om kring den gammel Broe, som tyd Epther anden Er fallen derud.

Om ded krud, du skreff mig siist tiil, som for Penge skulle sendiis aff Tøyhussiid op tiil festningerne [3]), glemmede Ieg att lade dig forsta, At kruddid tyl festningerne Skal indkøbis aff *Commissarierne* huos En meiister y Skane, Som haffuer forpliichted siig at skaffe samegiid krud, som behoff gørris, huorymod hand maa Selge Resten tiil, huem hand uiil. *Vale.* Aff koldinghuss den 24 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen h: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

---

[1]) Erik Ottesen Orning.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 262. 315.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 434.

495. **27. Decbr. 1640.**

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal forespørge Niels Arnfeldts Svogre Jørgen Juel og Manderup Abildgaard, om de ville gaa i Borgen for, at Niels Arnfeldt bliver tilstede, til hans Sag er ført til Ende. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Iørgen Iull Och Manderup Abbelgard Erre ankommen [1]), Daa skaldtu dem med Ernst Norman for dig lade foddere Och aff dennom fornemme, Om dii for derris Suoger uyl loffue, att hand tiil Rente [2]) uyl møde, huor Och Naar hand dertil kallis, Och bliffue till stede til sagsens Endelige Ende. Saframdt dy Nu begehrer att wiide, huorfor hand Er anholdt, da skall dennom aff hans dyris Indleg giiffuis *Copie.*

Koldinghus den 27 *Decem: Anno* 1640.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommessøn til hande.

---

[1]) Se ovfr. S. 431. Jørgen Juel til Agersbøl var gift med Ellen Arnfeldt. „De bleve formedelst deres onde Forligelsemaal adskilte og kom derover i stor Vidderværdighed 1666" (Hofman, Danske Adelsmænd II, 35, Tab. 3). Manderup Abildgaard til Skodsborg var gift med Helvig Arnfeldt. (Jvfr. om ham især Nielsen, Hist. Efterretn. om Malt Herred S. 189.)

[2]) En Fejlskrift for: Rette.

Rettelser og Tilføjelser.

1632—1635 *).

S. 75 L. 1 f. n.	Hog, læs: Hojer.
- 273 Nr. 312.	I Følge Brock, Efterretninger om Rosenborg I, 27 angaar dette Brev ikke Kjøbenhavns Slot, men Rosenborg.
- 383.	Sidetallet er urigtig blevet til 833.

1636—1640.

S. 14 L. 9 f. n.	S. 35, læs: I, 35.
- 16 - 10 —	Da Optegnelsen lyder saaledes: „Den 14 May kom hand [Knud Thott] till Fiellebroe oc da gaff Sophi [Brahe] sin ring“, kan det maaske forstaas, som om det var hende og ikke ham, der gav Ringen.
- 56 - 15 f. o.	Efter „Saall“ sættes Komma.
- 62 - 8 f. n.	han., læs: han?
- 274 Anm. 4.	Kunde Ægteskabsplanen maaske angaa den nassauske Frøken (jvfr. S. 303)?
- 278 L. 1 f. o.	dend Stand, læs: i dend Stand.
- 294 - 13 f. n.	1. Juni udgaar.
- 301 - 3 —	Dower, læs: Dover.
- 371 - 2 —	Da Hans Steenwinkel var død 1639, har Kongen sikkert skrevet fejl; han mener uden Tvivl Hans Ahnemøller (jvfr. S. 283. 310).
- 385 - 2 —	Skriver, læs: [5]) Skriver.

*) Maaske har en Recensent i Literar. Centralblatt 29. Juli 1882 Ret, naar han mener, at der S. 348 (L. 17 f. o.) i Stedet for „Ihnen officio“ bør læses: „Ihren [læs: Ihrem] officio“. Originalens Træk tillade ingen Afgjørelse, og begge Læsemaader give god Mening.

Fortegnelse

over

de Personer, til hvem Brevene ere skrevne.

Register*).

*) En Stjerne efter et Sidetal angiver, at der paa denne Side findes udførligere Oplysninger i Noterne om vedkommende Person eller Sted. *Dat.* ved Stedsnavne betyder, at Stedet paa de følgende Sider i Texten forekommer som Dateringssted.

